

בעזרת

ספר
חק לישראל

פרשת תולדות

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

געפאקט פערציג פגניתיים פון זייגעשוועניג .
 נאכדעם האט רבי עקיבא מיט אים גילערונט
 איב אונ האט אים גילערונט זאגן אפגכה אונ
 בענטשין אונ קריאת שפע זייגען אונ האט
 אים אריין געפירט אין שוהל אונ ער האט גיזאנט
 קרבו את ה' הקבוקה . אונ אלע מענטשן האבן
 גיענפערט קרוך ה' הקבוקה לעולם ועד . האט
 קען דעם מענטש פאלד אויפגיהערט צו משפטין
 אונ דער מענטש איז פאלד ביי נאכט געקוקט
 אין חלום צו רבי עקיבא אונ האט אים געזאגט
 פאר די טובה וואס ער האט אים גיטאהן . זעהן
 סיר אמוסר ווי ווייט אקטערין דארפן זיך פאר-
 זארגן אונ געבין זייערע קינדער צו מלקדים אונ
 זיי לערנען תורה אונ מוסר אונ יראת ה' אונ
 דנה ארץ . מיט דעם וועלן זיי גליקליך סאכין
 זיך אונ זייערע קינדער צו די וועלט אונ צו דיא
 אנדערע וועלט . אונ אפילו איינער איז אצדיק
 זאל ער גיט זאגן איה קען סיה אליין רעפטין
 פון גיהנם אן סייע קינדער . סיר טייטין גרב
 אונ אביהוא די קינדער פון אהרן זענען גיטען
 גרויסע צדיקים אונ משה רבינו האט גיזאנט צו
 אהרן זיינע צוויי קינדער גרב אונ אביהוא זענען
 גרעסער ווי איה אונ ווי די . פון דעקטועניג זאגט
 דער פסוק נקת גרב נאביהוא וקנים לא היו
 להם . גרב אונ אביהוא זענען גישטארבן אונ
 זיי האבן קיין קינדער געהאט . נאנט דער מדרש
 ווען זייא וואלמין געהאט קינדער וואלמין זייא
 געקליבען לעבן אין דעם זכות פון דיא קינדער
 זעהן סיר אז אפילו גרב אונ אביהוא האבן
 געדארפט דעם זכות פון זייערע קינדער . דיא
 גמרא זאגט אז איינער לערנט תורה מיט אפרע-
 קדינס קינד איז גלייך ווי ער וואלט דאס קינד
 גיבארין . אונ ער טייסט אויך זיין ווהן . דאס
 זאגט אונ דיא תורה ואלה תולדות יצחק בן
 אברהם אברהם הוליד את יצחק . אברונים איז
 גיטען אפאטער צו יצחק וועגן צוויי זאכין . איין
 קאהל ווייל ער האט אים גיטאקט גיבארין דאס
 צווייטע ווייל ער האט מיט אים גילערונט תורה .
 זאגט דער פסוק דאס זענען דיא קינדער פון
 יצחק וואס ער איז בן אברהם . אזוהן פון
 אברהם . טייל אברהם האט גילערונט מיט
 אים תורה . אונ ער איז אזוהן פון אברהם
 טייל אברהם הוליד את יצחק . אברהם האט
 געטאקט גיבארין יצחק :

גיזאנט צו דעם מענטש וואס איז גיטען דיין
 בשעפטיגונג ווען די האט גילעבט . האט דער
 מענטש גיזאנט איה בין גיטען אמוכס וויך פלעג
 געטען פאראטקעס פאר דעם שר פון שטאט
 פלעג איה ביי דיא רייכע געטען ווייניג אונ ביי
 ארעכע פלעג איה צו געטען דעם לעצטין גראשין
 אפילו זיי זענען גישטארבן פאר הונגער . נאך
 אעבירה האב איה גיטאהן איה האב מנה גיטען
 אונ יום פפור מיט אטיידיל וואס איינער האט
 איר קקדש גיטען . האט רבי עקיבא גיזאנט צו
 דעם מענטש טאקער האטטו גיהערט וואס פאר
 אהילה עס קען זיין צו דיר . האט דער מענטש
 גיזאנט צו רבי עקיבא האלט סיה גיט לאנג דא
 ווארום די שרים פון גיהנם וועלן אויף סיר זיין
 ביז פאר וואס איה בין אזוי לאנג אויף די וועלט
 וועט קען סיר נאה קער שטראפן אונ צו סיר
 איז בין הילף . נאר איה האב גיהערט די שרים
 פון גיהנם האבן גיזאנט איינער צום אנדערין
 פו איה וואלט געהאט אקינד וואס זאל קענען
 אריין גיין אין שוהל אונ זאל זאגן פאר דעם עמוד
 קרבו את ה' הקבוקה . וואלט קען סיה אויפגי-
 הערט צו משפטין . אונ איה האב בין ווהן . נאר
 זען איה בין גישטארבן איז סייין ווייב גיטען
 קענדיקט וואס זיא האט גיבארין ווייט איה גיט .
 אזר ארער אנקכה . אונ אפילו זיא האט גיבארין
 אזר ווער וועט מיט אים לערנען אפילו אפכה
 צו זאגן . האט רבי עקיבא גיזאנט צו אים וויא
 איז דיין נאכען אונ ווי איז דער נאכען פון דיין
 ווייב אונ וויא איז דער נאכען פון דיין שטאט .
 דער מענטש האט אים אלץ גיזאנט אונ איז אונעק
 פון אים . רבי עקיבא האט געהאט גרויס צער פון
 דעם מענטש אונ ער איז גענאנגען ביז צו דיא
 שטאט וואס דער מענטש האט דארט געוואהנט
 אונ האט גיפרענט ווא איז דיא שטוב פון דעם
 מוכס . האבן די מענטשין גיזאנט הלנאי זאל ער
 קיין קאהל פון גיהנם ארויס . רבי עקיבא האט
 גיפרענט אויף זיין טייב . האבן דיא מענטשין
 גיזאנט איר נאכען זאל אפגיטעקט ווערין פון
 דער וועלט . אונ וואס איז מיט זיין קינד . האבן
 דיא מענטשין גיזאנט דאס קינד איז אפילו גיט
 געמלד . האט רבי עקיבא גענומען דעם קינד
 אונ האט אים מל גיטען . אונ ער האט אנגעהויבן
 מיט אים לערנען תורה . האט דער קינד גיט
 זענטט פארנעקען די תורה . האט רבי עקיבא

למשה סוף דלא יהיה נפש י ידו יהיה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהיה וזה יהיה ר' דטלו ירר אל עם בן שבועה בניקוד חלום :

וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבֹתֵנוּ הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבֹתֵנוּ הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ

רשבים (ים) ואלה תולדות יצחק. אברהם הוליד את יצחק. בני דומה שנים זו אוקטין ול יצחק דומה לפי פשוטו של מקרא לפי שאמר למעלה בישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית. אבל כאן יצחק עוקר בן היה לאברהם שהוא הוליד את יצחק מאימתו נמורה ברחוב כי ביצחק יקרא לך זרע. וכן ברברי הימים לאחר שכתב כי בני אברהם היו שפתי חכמים

פ' דכ"ט דכתיב ואלה מוסיף על ענין ראשון וכמו שאברהם הוליד יצחק ורשע בן יצחק הוליד דניק ורשע : ב (נח"ל) כי מרש"ס וחס שחוקק לאמת טיחוק הוא בן אברהם הוא לפי מלויני דודר וכו'. ולא כהירא דל"ל לא לכתוב לא וכו' ולא מ' רק לכתוב חלק תולדות יצחק כמו חלק תולדות נח או חלק תולדות יצחק לנכ"ל דר"פ ט"כ למרס על ענין יושקב המורים כפרסה פסיה אחר דניק ואחר רשע והשחא א"ש טע"י שכתב הכתוב יצחק בן אברהם שחוקק לאחר ולומר וכו' ולא תקשה לא לכתוב לא זה ולא זה לפי שהיו ליצני דודר אמרים שזמן לידת יצחק מאכילתך וכו' סברי שפחה וכו' ומכאן מלא מקום לחוק אה דכריסס סברי אחר סיס דניק כמו שרש וכו' רשע כמו אכילתך יאלו סיי המכריסס סיי שריסס לדיקס לכך סוטרך נומר בן אברהם אמתק כתב אברהם וכו' וחסו שריסס סיר חסו שכתב כהן וכו' לידת יעקב ועשו

הגדה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. ידוע שאלה המפרשים ורש"י ז"ל על כספא לטון, יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. ואלו יס לומר כי דרך סטולס כי אם יס לטני אהס קרוב עסיר. הוא מתפאר כפני בני אדם פלוני ספסיר הוא קרובי. אכל ספסיר לא יתפאר עם ספני ולא יאמר פלוני ספני הוא קרובי. או עם סארן אם יס לו איוס קרוב ת"ח. הוא מתפאר כפני בני אדם פלוני ספני ספני הוא קרובי. אכל ספני לא יתפאר עם ספס סארן ולא יאמר פלוני ספס סארן הוא קרובי. כי לטולס סקטן מתפאר סס סנדול ספס. וכן אכ וכו'. אם סאכ גדול כמעלה או כעשירות יותר סכנו. סכן מתפאר ככניו. פלוני סוה ת"ח. ואס סוה סספך אס סכן גדול כמעלה יותר סאכיו או עסיר סמט. או סאכ מתפאר ככט. ולו סאכ מתפאר ככט. ולו סכן מתפאר ככניו או סכן מתפאר ככניו וכו'. או ספס לטכא מעלות סה סאין ככין ויס מעלות ככין עם סאין ככא. ככין סאחד עסיר וסחד ת"ח או סכן מתפאר ככניו וכו'. או ספס סכטוב ככניו. וכן סיה ככריסס ויצחק. אברהם סיי מתככד ככריסס סהוא כט. ויצחק סיי מתככד ככריסס סהוא ככניו. או ספס סכטוב אלה תולדות יצחק בן אברהם. יצחק סיי מתפאר סהוא בן אברהם. אברהם סיי מתפאר סהוא אה יצחק. אברהם סיי מתפאר סהוא אה יצחק סהוא ככניו

פירוש לתורה אלהים (ים) ואלה אנן דיא דאוינע פלוטר יעקב אנן עשו וואס ועלען נייסער שטיין אין די פרישה אידות יצחק וענען ניווען דיא קינדער פון יצחק בן אברהם יצחק איז ניווען דער זון פון אברהם אברהם הוליד את יצחק אברהם נישאכט נישאריין יצחק. ורש"י שרייבט וייל עם שטיים יצחק איז ניווען דער זון פון אברהם דרום האם דער פסוק נישאכט יצחק איז אברהם נישאכט נישאריין יצחק וייל דיא שפעטערס פון דעם דור קאבין נישאכט פון אביסלף איז שרה קראנין ספר הישר

ויאלה תולדות יצחק בן אברהם וכו'. יצחק איז אלס ניווען זיין אונ מופעיד יאחר אונ רבקה איז ניווען אעקרה. האם יצחק נישאכט זיין קב"ח רבקה זאל מעקרת ועדיו. קב"ח האם נישאכט זיין ספ"ה אונ רבקה איז מעקרת נישאריין. וען זיא איז ניווען אין זיעטן חרל קאבין דיא קינדער דף נעשויסין אין איר בויק אונ זיא האם נענאט נרוקע שפארצין. זיא האם נישאכט סיל נייבער אויב זיא האבין אויך נענאט אעקע שפארצין. אלע וייבער קאבין נישאכט עם האם קינעם נים אהי נישאריין. איז רבקה נענאנען עם פארק מוריה קעסין ביי קב"ח. זיא חוק לישראל ע"ה (ז"א)

אוליד ית יצחק: כ ויהי יצחק בן ארבעים שנה
 יצחק בר ארבעין שנין
 כד נסיב ית רבקה בת
 בתואל ארמאה מפרן
 ארם אחתיה דרנן
 ת"א ויטי יצחק . יכמות סד :

בעל המורים
 לאברהם: (כ) בכתחו. כ' בתסורה. הכא בכתחו את רבקה. וזרד בכתחו וזוא אסור כחוקים גבי ירמיה מה כתחו דהסח אסור חף הכא אסור ללמד שאף יצחק עקר סיה וילמי ממונת ליצחק כתיב הכא ויעתר יצחק וכתיב הסח ויעתר מנוס: לכן

רש"י
 עדות יס שאברהם הוליד את יצחק: (כ) בן ארבעים שנה. שהרי ג' כשבא אברהם מהר המוריה נתבשר שנולה רבקה ויצחק היה בן ל"ו שנה שהרי בו בפרק מתה שרה ומשולד יצחק עד העקידה שמתה שרה ל"ו שנה דבת ל' היתה כשולד יצחק ובת קב"ו כשמתה שאמר ויהיו חיי שרה וגו' הרי ליצחק ל"ו שנים וכו' בפרק נולדה רבקה ד' המתיין לה עד שמתה ראויה לביאה ג' שנים ה' וכשאה: בת בתואל מפרן ארם אחות רבן. וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל אחות לכן ומשדן ארם חלה להגיד שכתה שהיתה בת רשע ו אחות רשע ומקומה אנשי רשע היו ארם נהרים וארם טובה קורא אחותו פדן לשון נמד בקר תרגום פדן תורין. ויש פותרין פדן ארם כמו שני ארם

דעת וקנים מבולי התוספות
 (ג) ויהי יצחק בן ארבעים שנה. מירש"י שנשא יצחק את רבקה כשחיתח בת שלש שנים וקשיא דבשלחי ספרי פסיק ג' שנותיהן שוין קתה ורבקה וכן עזאי. וא"כ היתה רבקה קל"ג שנים כמו קחת ואם לא חיתה כי אם בת שלש שנים כשנשאה יצחק תמצא שחסר משנותיה י"א שנים פיצד בת ג' נשאה ובת כ"ג חיתה כשירדה. וא"כ כשירדה יצחק חיתה בת כ"ב ועקב בן ס"ג כשנחברך כדפירש"י בסוף הסדר הזה וי"ד שנה נמסן בבית עבר וכ' שנה שמש בבית לכן ושתי שנים נשתהה בדרך וכאוחו פרק נתבשר על מיתה אמו כדפירש"י בפ' וישלח גבי אלון כבות וא"כ לא היתה כי אם בת כ"ב שנים. ל"ג שהיתה רבקה בת י"ד שנים כשנשאה יצחק והכי איתא כבוד עלים וכן אמר ר' יהודה ואז תמצא שחיתה קל"ג שנים מבוניס. ולפי זה צ"ל מה ששינונו בסדר עלים כשחזר אברהם מן העקרה נתבשר בן חמש חרב טשה שלמה בר אברהם המכונה אנסימא"ן מאי האי דאמרין נותנין וכן לכתולה שנים עשר חודש

פירוש לתורת אלהים
 גימאכת גיקארין יצחק: (כ) ויהי יצחק בן ארבעים שנה אונ יצחק איז אלקט גינוען פערציג יאהר בקחתו נוען ער האט גינוקען רבקה דיא טאקטער פון בתואל הארמי מפרן פון דער שקטאט פדן ארם אחות דיא שוועקטער פון לבן הארמי יו צו אים

לקומים על התורה
 (כ) ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. צו וואס דערציילט אונן דער פסוק ווי ס'ל יאהר יצחק איז אלט גינוען נוען ער האט התינה געקאמט מיט רבקה. ווייל מיר זעהן אז די גינדער נוענין זיך אן דיא מופיעים, ווארום אגריהם האט געקאמט צוויי גינדער יצחק אונ יצקעאל. יצחק איז גינוען אצדיק אונ יצקעאל איז גיט גינוען אצדיק. ווייל יצחק איז גינוען פון שורה. אונ יצקעאל איז גינוען פון נהר. איז דאך אקשיא פאר וואס האט יצחק גענוקען וואס זיא איז גינוען אקטער פון נשעים, גאר וואס מיר געפינגען אז איינער געקט אנויב פון אנדערע געקט פאמיליע איז דורך אייגע פון די צוויי סבות, ווייל ער איז נאך גינוען יוג האט ער געקוקט אויף איינע אירע אקטערין, אנער ווייל ער האט אין זיין שקטאט מיין געקענע נויב געקוקען, אונ פון ווייט האט ער גיין ווייב גינואלט געקען, דריבער האט ער גענוקען די ווייב אקילו זיא איז גיט גינוען פון יחוס, דריבער זאגט די תורה ביי יצחק גענען גינדע זאכין גיט גינוען, געקשונגס איז יצחק אלט גינוען פערציג יאהר, האט ער שוין גיקענט פארשפיון נעקע נויב, ער דאך ספר הישר

תורה אונ מוקר, עם זיא ניי גיט זיין אויף אייביג, יצחק געדיינקען די אלע נסים אונ וואנדער וואס גאט האט מיט אים גיטארן, אונ ער זאל היטען די תורה אונ מצות וואס גאט האט אים גיטארן, אונ ער זאל פערנען זינע גינדער פאר אונ יצקעאל (ח"א) (תג לישראל ע"ט)

הַאֲרָמִי לֹוּ לְאִשָּׁה: כִּי וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לֵיהוָה לְנִכְחַ אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא

אַרְמָאָה לִיהָ לְאִתּוֹ :
כִּי נִצְיִי יִצְחָק קָדָם יְיָ
לְקַבֵּל אֲתִיתִיהּ אֲרִי עָקְרָה
תְּרִימָא וַיַּעֲתֵר יִצְחָק : סִפְרֵי דִי יבְרֵהִם עַל :

רשבים

עקרה עשרים שנה: (כא) ויעתר. רבוי דברים. כדכתיב העתרתם עלי הרביים: לנבוא. בשביל:

שפתי חכמים

מער בעלמו לזדקת ביחה ולא למדה ממנשים: ז כי נאן במקבל הפטולה חי אפשר לפרשו מפניו רכיו כי אם הפלרה שקרוב לרכיו ולכך כי ג"כ כרישא והפליד ולכן פירשו קודם לטובח אשתו וגם כי לא יאמר להקדיה לטון נתפלר ולכן העתיקו למלת נתפסה כלומר שהקדיה היה מתרבה לו: ד ר"ל דמלת ויעתר אין משמעותו לטון תפלה אלא לטון הפלרה ורכיו הוא ולא לטון תפלה: ט ר"ל איד אפשר לומר לזכותו נמי ל ריכיו הוא א"כ קשה שייד לומר שהשנה יצאק הכרה וע"פ דומות למרוכות והנה למשא ר"ל א"פ"פ שאינו נוסק אלא פעם אחד מ"מ דומה בעיניו כאלו נסק הכרה פעמים והנשיקה החתה היא כמאש עליו והא דלא כתיב הכי וכן נעשרות וגו' לטול גבי ויעתר משמע כי לטותו ל' מר ו' קין וגו' ויעתר לו פ"י לטון ויעתר ל' הפלרה הוא דלא סייך גבי הקדיה ל' ריכיו לומר שנתרבה ח"ו וא"כ פ"י של נעשרות נשיקות שנה נמי ל' הפלרה הוא כלומר שניכנס להפליד בעונה שישק לטולו אבל עכשיו שפ"י עגם ויעתר לו פירושו ל' ריכיו וא"כ כל לטון ויעתר הוא לידת יעקב ועשו

בעל המורים
הארמי. אריות הרמאי: (כא) כי עקרה הוא. נשא כתיב לומר לך שאף הוא היה עקר ואית דלרשיה המתקלה לומר היא ולא הוא דהא כתיב כי בראתק יקרא לך זרע אלמא ללו עקר היס: והסר רבקה אשתו. אשתו כני קא ואש וסיב כית יעקב אש ובית עשו לקש:

רש"י

אדם שכלטון ישמעאל קורין להדה פדן: (כא) ויעתר. הרבה והפליד בתפלה: ויעתר לו. נתפלר ונתפוס ונתפחה לו ז ואומר חני כל לטון עתר לטון וספירה ורכיו ח היא וכן (יחזקאל ח) ועתר עני הקטורת מרבות עליית העני וכן (שם לה) העתרתם עני דכריתם וכן (משלי כז) ונעשרות נשיקות שנה דעומת למרוכות ש והנה למשא אנקירי"ר"א (גביעיפט) כלטו: לנבוא אשתו. זה עומד

אדם שכלטון ישמעאל קורין להדה פדן: (כא) ויעתר. הרבה והפליד בתפלה: ויעתר לו. נתפלר ונתפוס ונתפחה לו ז ואומר חני כל לטון עתר לטון וספירה ורכיו ח היא וכן (יחזקאל ח) ועתר עני הקטורת מרבות עליית העני וכן (שם לה) העתרתם עני דכריתם וכן (משלי כז) ונעשרות נשיקות שנה דעומת למרוכות ש והנה למשא אנקירי"ר"א (גביעיפט) כלטו: לנבוא אשתו. זה עומד

רעה וקנים מבעלי התוספות
ויע"י דה סקרא רכותי תשוב העתרה וכי והאיד מצוינו לטי"פ מרבקה והיא בוגרת ביחה באהו זמן ואמרי' יתום דלבוטרה אין גותיו כי אם ל' יום כמו לאימנה וז"ל:

(כא) יניכח אשתו. בנימסריא אש וקש רמז שחלוי יעקב שנא' בו ורדית בית יעקב אש ועשו שנא' בו וביה עשו קש:

רבה חלוד. לכן השך יצאק איד חתלל בשם רבקה. שיקנה חוליד. אכל כתיקא בשם אחר או חוליד. לכן חתלל כתיב אשתו חוליד. שכלי שינוי הכסה. ג"כ הולידה. וז"ש סתוב ויעתר יצאק לה' לנכח אשתו. כקש שהש"ת יפקוד את אשתו. כחיה שם שירנה הקדיה. בשם זה או יתן לה שם אחר. אכל ויעתר לו ה' ותסר רבקה אשתו כמו שהיית בשמה הראשון נתסברה ולא שינה הקדיה את שמה [ל"ח]:

יעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' וגו'. לנכוחה הג' תבות ויעתר לו ה' מיוחסי. פון סתוב ח"כ ותסר רבקה אשתו כולדי שמה כ' תפלוה לכן פ"י רש"י ז"ל לו ולא לה. ואפשר לומר שגלה הכתוב להגיד לנו טעם יצאק. שלא ידע כי גם הוא עקר. אך ה' סבור כי רק אשתו עקרה. ע"כ כתיב ויעתר יצאק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא.

ז"ל לפי סברתו ובהמה גם הוא ה' עקר כדליתא בדברי ר"ל. ומתחת כי חתלל על הכרו הוא לר"ך לאותו דבר הוא נענה חתלה. ע"כ ויעתר לו ה' מקודם שהוא נרפא שלא יתי עקר. והח"כ ובה רבקה אשתו. פ"י ח"כ"כ גם היא נכחא פירוש לתורה אלהים

אשה פאר אנויב. ורש"י שרביבם דרום ששעלם דער פסוק בת בתואל הארמי מפדן ארם אחוה לכן הארמי צו ויויין דעם שבה פון רבקה זיא איז גיווען אפאקטער פון ארשע אונג אשון עקטער פון ארשע אונג אלע לייט פון איר שטאט וענען גיווען רשעים אונג זיא האט זיך ניט אפ גילערונגם פון ויערע מעשים: (כא) ויעתר יצחק כי אונג יצחק האט שטארק מתפלל גיווען פאר זיך אונג אקענין ויין נויב ברובך יצחק איז גישמאנען אין איין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר זיך אונג רבקה איז גישמאנען אין אונגערין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר

פרקי דרבי אליעזר
(כא) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וגו'. רבי יהודה נאמן צוואנציג יאחר איז רבקה גיווען אעקרה. ג"כ ר' צוואנציג יאחר איז יצחק געמאנען פון רבקה זיט פארן סודיה צו רעם ארם וואס זיין עקרה איז גיווען אונג צו זאמ דארט נ'פסין צו הקב"ה ווענין רבקה זיא נאל האנין קינרער. הקב"ה האט אונגעניקט זיין תפלה אונג רבקה איז סתובת גיווערין. אונג אין די צייט וואס זיא איז גיווען מאגדרת דאס זיא געהאט גרויסק שטארדין. איז זיא געמאנען צו אש"ל יצחק

אונג פון אקענין ויין נויב ברובך יצחק איז גישמאנען אין איין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר זיך אונג רבקה איז גישמאנען אין אונגערין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר

אחות לכן הארמי לו לאשה. כשהיית לו לאשה לא היתה רק אחות לכן. ולא כת בתואל. כי בתואל לא ה' לו כעולם: (כא) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וגו' ותסר רבקה אשתו. וקשה הלא בתחלה ה' לו להזכיר שמה. ולכונה רבקה אשתו ולא זכר שם רבקה. רק כתיב אשתו. ולכונה מסיים רבקה אשתו. ועל לומר כי יצחק ידע שאלו שרה לא זכתה להוליד עד שהיית שוכה שמה. שרי אינה מוליד אכל שרה אולי גם היא לרינה לשינוי השם. רבקה אינה מוליד. אכל כתיקא בשם אחר או חוליד. לכן חתלל כתיב אשתו חוליד. אכל ה' ית' עשה לה גם יותר גדול מהאשר עשה לנדה. שכלי שינוי הכסה. ג"כ הולידה. וז"ש סתוב ויעתר יצאק לה' לנכח אשתו. כקש שהש"ת יפקוד את אשתו. כחיה שם שירנה הקדיה. בשם זה או יתן לה שם אחר. אכל ויעתר לו ה' ותסר רבקה אשתו כמו שהיית בשמה הראשון נתסברה ולא שינה הקדיה את שמה [ל"ח]:

יעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא ויעתר לו ה' וגו'. לנכוחה הג' תבות ויעתר לו ה' מיוחסי. פון סתוב ח"כ ותסר רבקה אשתו כולדי שמה כ' תפלוה לכן פ"י רש"י ז"ל לו ולא לה. ואפשר לומר שגלה הכתוב להגיד לנו טעם יצאק. שלא ידע כי גם הוא עקר. אך ה' סבור כי רק אשתו עקרה. ע"כ כתיב ויעתר יצאק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא.

ז"ל לפי סברתו ובהמה גם הוא ה' עקר כדליתא בדברי ר"ל. ומתחת כי חתלל על הכרו הוא לר"ך לאותו דבר הוא נענה חתלה. ע"כ ויעתר לו ה' מקודם שהוא נרפא שלא יתי עקר. והח"כ ובה רבקה אשתו. פ"י ח"כ"כ גם היא נכחא פירוש לתורה אלהים

אשה פאר אנויב. ורש"י שרביבם דרום ששעלם דער פסוק בת בתואל הארמי מפדן ארם אחוה לכן הארמי צו ויויין דעם שבה פון רבקה זיא איז גיווען אפאקטער פון ארשע אונג אשון עקטער פון ארשע אונג אלע לייט פון איר שטאט וענען גיווען רשעים אונג זיא האט זיך ניט אפ גילערונגם פון ויערע מעשים: (כא) ויעתר יצחק כי אונג יצחק האט שטארק מתפלל גיווען פאר זיך אונג אקענין ויין נויב ברובך יצחק איז גישמאנען אין איין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר זיך אונג רבקה איז גישמאנען אין אונגערין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר

פרקי דרבי אליעזר
(כא) ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו וגו'. רבי יהודה נאמן צוואנציג יאחר איז רבקה גיווען אעקרה. ג"כ ר' צוואנציג יאחר איז יצחק געמאנען פון רבקה זיט פארן סודיה צו רעם ארם וואס זיין עקרה איז גיווען אונג צו זאמ דארט נ'פסין צו הקב"ה ווענין רבקה זיא נאל האנין קינרער. הקב"ה האט אונגעניקט זיין תפלה אונג רבקה איז סתובת גיווערין. אונג אין די צייט וואס זיא איז גיווען מאגדרת דאס זיא געהאט גרויסק שטארדין. איז זיא געמאנען צו אש"ל יצחק

אונג פון אקענין ויין נויב ברובך יצחק איז גישמאנען אין איין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר זיך אונג רבקה איז גישמאנען אין אונגערין ווינקלר אונג האט מתפלל גיווען פאר

והיא וקביל צדוניה : ויעתר לו יהוה ופתר רבקה
 נעדיאת רבקה אפתיה : כד ויתרצצו הפנים בקרבה
 כד ויתרצצו הפנים בקרבה : ותאמר אם בן למא דין
 אנה ואזלת למיתבע ת"א וימר ט. בנות

בעל הטורים

רשבים

יחולו. זה הולך אחר ט את בני ישראל הם סולק אחר
 שו"ס דכתיב הואיל הלך אחרי לו. זה מתיר ליוזי של זה
 עם מהקומים כן לן מהלוגנים. אבל מלשון רצף עוב
 רש"י

בנות ה' ומתפלל חן עומדת בזוית זו ומתפללת (יבמות
 סד): ויעתר לו. לו ולא לה כ שאלו דומה תפלת לדיק
 כן לדיק לתפלת לדיק כן רשע לסיכך לו ולא לה :
 (כב) ויתרוצצו. ע"כ המקרא הוא אומר דורשני שסתם
 מה היא רצוזה זו ל וכתב אם כן למה זה אנכי.
 רבותיו דרשוהו לשון רצוזה כשהיתה עוברת על פתחי
 תורה של שם ועבר יעקב רן ומפרכס ללאת עוברת על
 זה ומרובים כנאלת שני עולמות: ותאמר אם כן. גדול
 לער העבור: למה זה אנכי. נמצאה ומתפללת
 לידה יעקב ועשו

ל ריבוי וא"כ לרובין אנו לפרש קרא דונתחת נסיחא שוכא
 ל דומת למרובות וק"ל: ל לפי שאלו דרך המתפללים להסתכל
 זה לעומת זה: כ כדל ויעתר להם מבע"ל דהא שיהיה הסתכל
 ומתפלל לו ולא לה וכו': ל ר"ל כיון שסתם מה היא רצוזה זו א"כ
 מסתמא היא רצוזה כדרך שאל נשים מעוברת וא"כ למה כתוב
 א"כ א"כ למה זה אנכי וכי איהו יודעת שיהיה לה למה העיבור
 חלל ודלי כמו שדרשו רמ"ל שהיא ל רצוזה דליו דרך לסיח
 ע"א פתחי ע"א עשו מפרכס ללאת. ל"א מתרצצו זה עם
 גדול לער העבור: למה זה אנכי. נמצאה ומתפללת
 לידה יעקב ועשו

כב) ויתרוצצו הבנים בקרבה וכו'. שני גרים בבטן וכו'.
 ואף אם יהיו תאומים יש לכל ולד שלא כפני עמו.
 קצתם יסבין סולד המונח כשלא וכל וד מונח בשלל אחת.
 ואף יוכל היות שיתרוללו הבנים. ומת כונה אמרם למה זה
 אנכי. ומתו הפשוטה אשר כל אליו מן השמים ע"ו. ולמה לה
 לידע כל זה. ומדוע הרלו לה דבר זה מן השמים. ומדוע
 הפסוק הא' נאמר ויתרוללו הבנים בקרבה. ובפסוק הב' נאמר
 שני גוים כבערך. מדוע שנתנה הלשון מן בקרבה לבערך. הלא
 כפסוק הא' ה"י יכול לכתוב ויתרוללו הבנים בקרבה. ובפסוק הב'
 ה"י יכול לכתוב שני גוים כבערך. כי בקרבה ובערך כונה אחת
 ללם ומדוע כל השינוי. עוד יש להבין להלן על הפסוק עלי
 קלמך כ"י. מפרכס התרגום אליו אחת כנכונה ללא יתרון
 לוטיא עלך כ"י. מתי נאמר לרבעה הנוטאה הזאת. ונכלל לומר
 דלשון בקרבה הנאמר כאן לין פירושו כבענה. רק כמו שנאמר
 בקרבו יקדשו את קדוש ישראל. ר"ל במתשבתו. וכמו כן כלן
 ויתרוללו הבנים בקרבה ה"פ כשהיתה עוברת על כתי ע"ו כמתשבתה
 דמה לה שאלת מפרכס ללאת וכאשר היתה עוברת על כתי שם
 ועבר ה"י דמה לה שאלת ג"כ מפרכס ללאת. וידעה מהו כי
 טדלי לא כהנא מראין לם מן השמים הדבר הזה. רק הכונה

כב) ויתרוצצו הבנים בקרבה וכו'. שני גרים בבטן וכו'.
 ואף אם יהיו תאומים יש לכל ולד שלא כפני עמו.
 קצתם יסבין סולד המונח כשלא וכל וד מונח בשלל אחת.
 ואף יוכל היות שיתרוללו הבנים. ומת כונה אמרם למה זה
 אנכי. ומתו הפשוטה אשר כל אליו מן השמים ע"ו. ולמה לה
 לידע כל זה. ומדוע הרלו לה דבר זה מן השמים. ומדוע
 הפסוק הא' נאמר ויתרוללו הבנים בקרבה. ובפסוק הב' נאמר
 שני גוים כבערך. מדוע שנתנה הלשון מן בקרבה לבערך. הלא
 כפסוק הא' ה"י יכול לכתוב ויתרוללו הבנים בקרבה. ובפסוק הב'
 ה"י יכול לכתוב שני גוים כבערך. כי בקרבה ובערך כונה אחת
 ללם ומדוע כל השינוי. עוד יש להבין להלן על הפסוק עלי
 קלמך כ"י. מפרכס התרגום אליו אחת כנכונה ללא יתרון
 לוטיא עלך כ"י. מתי נאמר לרבעה הנוטאה הזאת. ונכלל לומר
 דלשון בקרבה הנאמר כאן לין פירושו כבענה. רק כמו שנאמר
 בקרבו יקדשו את קדוש ישראל. ר"ל במתשבתו. וכמו כן כלן
 ויתרוללו הבנים בקרבה ה"פ כשהיתה עוברת על כתי ע"ו כמתשבתה
 דמה לה שאלת מפרכס ללאת וכאשר היתה עוברת על כתי שם
 ועבר ה"י דמה לה שאלת ג"כ מפרכס ללאת. וידעה מהו כי
 טדלי לא כהנא מראין לם מן השמים הדבר הזה. רק הכונה

פירוש לתורת אלדדים

נאם ביה ויעתר אונ נאם איז איבער גיבעטין אונ
 איבער גירעם גינוארין צו אים בלוזר ער האט
 קקבל גיווען זיין הפלגה אבער גיט איר הפלגה.
 נוארום עם איז גיט גלייך דיא הפלגה פון אצדיק
 כן צדיק צו דער הפלגה פון אצדיק כן רשע ופתר
 אונ זיין טייב רבקה איז קראגענדיג גינוארין :
 (כב) ויתרוצצו הפנים בקרבה אונ דיא קינדער האבין
 זיך גישטויסן אין איר בויה, ואונזערע חקמים

פירוש לתורת אלדדים
 נאם ביה ויעתר אונ נאם איז איבער גיבעטין אונ
 איבער גירעם גינוארין צו אים בלוזר ער האט
 קקבל גיווען זיין הפלגה אבער גיט איר הפלגה.
 נוארום עם איז גיט גלייך דיא הפלגה פון אצדיק
 כן צדיק צו דער הפלגה פון אצדיק כן רשע ופתר
 אונ זיין טייב רבקה איז קראגענדיג גינוארין :
 (כב) ויתרוצצו הפנים בקרבה אונ דיא קינדער האבין
 זיך גישטויסן אין איר בויה, ואונזערע חקמים

ספר דישור

נאם אונ עם נאר איין מענטש גיין אומקענס טאהן צום
 צווייטן, אונ אלע מענטשין האבין גילעבט אין זיין זכות.
 נאך אברתקים שטארבין האט נאם גיבענקשטם זיין זכות
 זיחק, מיט אלע גרבות וואס אברתם האט געוואלט, דיא
 קינדער פון זיחק זעלב מיט עשו זענען אויפגענוואקסן.
 זעלב האט זיך געשעקטיגט מיט תורה לערנען אונ עשו
 פלעגט זיין שפענדיג אין פעלד, אבאמל האט גיטראפן עשו אין פעלד
 גיטראפן מיט זינען שרים זענען אויך גיווען אין פעלד, אונ עשו האט
 גיטראפן מיט זינען שרים זענען אויך גיטראפן מיט זינען שרים
 זענען אויך גיטראפן מיט זינען שרים זענען אויך גיטראפן מיט זינען שרים

ספר דישור
 נאם אונ עם נאר איין מענטש גיין אומקענס טאהן צום
 צווייטן, אונ אלע מענטשין האבין גילעבט אין זיין זכות.
 נאך אברתקים שטארבין האט נאם גיבענקשטם זיין זכות
 זיחק, מיט אלע גרבות וואס אברתם האט געוואלט, דיא
 קינדער פון זיחק זעלב מיט עשו זענען אויפגענוואקסן.
 זעלב האט זיך געשעקטיגט מיט תורה לערנען אונ עשו
 פלעגט זיין שפענדיג אין פעלד, אבאמל האט גיטראפן עשו אין פעלד
 גיטראפן מיט זינען שרים זענען אויך גיווען אין פעלד, אונ עשו האט
 גיטראפן מיט זינען שרים זענען אויך גיטראפן מיט זינען שרים
 זענען אויך גיטראפן מיט זינען שרים זענען אויך גיטראפן מיט זינען שרים

והלך לדרש את־יהוה: ע ויאמר לה יהוה לה שני גוים בבטןך ושני גוים ממעריך ותרחין לאמים ממעריך יפרדו ולאם מלאם

היא עני גוים. בדומה מבינים סביב: * ולאם מלאם. עמרים עני מלאם | סוסס עני מבינים: **

בעל המורים

זה מחיר ליוזם על זה: לדומם. בני מן סס בן נח: (כג) גוים. גוים כתיב רמו לנפירה אומות שכלו לסמריי את ביהו"ק אפלי אהם ושמעאלים וגו' וסס וי"ד. דבר אחר גוים שולס ס"ג זכ מנחך בן ס"ג חס כל כס"ג אומות כחרכן בית עני דו' אומות נקרו ופיטו דכתיב סכל ס"ג יחזיקו נחלחו: עני גוים כענך. גניעסרלה וס

לדרוש את ה'. אל הנביאים שבאותן הימים כדכתיב לדרוש את ה' באמרו. וכתיב כי יבא אלי העם לדרוש את ה': (כג) ויאמר ה' לה. ע"י גביא: שני גוים. אל חוריא כי צער העיבור שלך בשביל שני האומים יש בבטןך שמרובה צער העיבור של שנים מעיבור אחד: ושני לאמים. מלכיות. בדכתיב מלכי ארץ וכל שהנביא הנחיל לומר לה גמר ופירש לה כל העתידות: ורב יעבור צעיר. ולכן אהבת את יעקב שאהבו חקב"ה

שפתי חכמים

כשאר נשים ונשים א"כ ויאמר א"כ שצער הפיבור שני יותר משאר נשים למה זה אכזי: ב' דל"כ ותדרוש את ה' מנכ"ל מתי וח"ך והלא מלא כל הברך כבודו ואין מברא שכלכס לבית מדרשו של עקר כותן עסיק עס קיים דהוא סיס בן עז של עס. ופ"ל למה לא סלכס אלא אכרסס עסרי כס הוא סיס גביא. ופ"ל עסקי"ס סיככ כן לספוליס מלכרסס ענין ספריון סלא ינטער ספרי סח אכרסס קודס סילא עסו לתרבות רעס כדי עתה סיתחו ככרסס סוכס: ג' דל"ח עיך עטר דהוא עטמו קאמר לס כיון סה"ל עטמו לא סיהס מדרבה אל סכרסס ועי"ל דר"ס דייק מדרכתי ויאמר ס' לס ולא כתיב ויאמר לס ס' כ"ס גבי כנר ויאמר לס מלך לו ויאמר לס כועס אל ודלי ס"ס ויאמר ס' לס"ח סילמר לס: ב' והוא ג' גוים כי סיל"ד כה כמקס ס"ל"ף: ע"י דלכטוינטס כה מססו ורבי כה מייסק. וקסס כה סמריין כדכרסס כעסס פסירשו על רבי וקף * אכרססו כלי מלכס וכו' וסמר לא כדכתיב מלכס סוכ לני סקודס עינפתי אפי' כאלכס גלוח אלל רבי כעססו לא סיס חוכל. רל"ע ועין כנח"י: * ב' דל"כ וסני לאמיס ל"ל. (מסר"ל) רייקו מנולת יאמך ללא עיך אלל כמכרסס ו"ס כדכתיב גר"ס ע"ל ר' ב' * ע"י סל"ח ככונס כוס לסודיע לס מס עיס כמסס עסרי כנר אמר עני גוים כענך רק ככונס סול לסודיע לס איכות סגויס שככנס מס סיל וסמר כעסרס כמסס כרסס אלחס לחזיר כסול"ס סס כפרדס עס מוס עלל כמכנס זס לרעש חס לחוסו ככרסס כמסס ולכן כהנ כמקס ספרו ססול לסון עסרי כפרדס ססול ל' גיוסו למר סכר סס כפרדס כמסס. סר"ס. וס"ס כרי עילוס ככסרי סל"ח סול"ד סול"ס כלרס ככסי סמו כדכתיב מנעור"י פ"י סכנכר כמססו סמו. כ"ס"ל פ"י סל"ח כלרס מלכ"ר כלסו"ל קודס עטל"ד חכל מוס עסו רך ומכרסס עכרס"ל לפני ע"ל ס"ל סיס ככס"ל ערלס לסחכך כמסס ס"ס: ק' כ"סמר לא יכ"ס עססס כדכונס כומ"ל אלל וכו' ומ"ס מלכ"ס כמו מכל מלכ"ס ססול כעס מן וכל יס"ד

מל הריון: ותלך לדרש. לבית מדרשו מ של עס: לדרש את ה' ר"ל. עניד לה מה סהא ככססס: (כג) ויאמר ה' לה. ע"י סליח ג' לסס סלמר כרסס הקודס והוא אמר לה: שני גוים בבטןך. גוים כתיב ס כמו (המו) גוים חלו אכטוינטס ורבי סלא ספקו מסל סולמס לא כמן ולא חררה על לא כיומס כממה ולא כיומס הכסמיס (פ"ל א"ל): ושני לאמים. ח"ך לחוס פ אלל מלכות: ממעריך יפרדו. מן המעיס הזו נפרדס זס לרעש צ"ח לחוסו: מלאום יאמץ. לא יסו כדכרסס ככסו קס זס טפל ק' כס"ל"א סלמלס הכרסס (יסוקל"ל

רעה וקנים מבעלי התוספות
(כג) חרב יעבור צעיר. ס' ודרבה יעבור צעיר כדכרסס וכן גודל ככסו יש לי רב:

לדרת יעקב ועשו
אשר. ולא אמרה רכקס יעקב ככונס חלמלר לי דלא ייחון עק"ל לסי"א כרי. כס"י סכרסס. כי ירעס זלח מסכנולס סכלס לבית מדרשו על עס ועכר ורב יעבור צעיר. וכן עתה ליעקב כרס לך אל לכן חסי סרסס. ס"י ג"כ דבר ס'. סלמר לס כפרדס סיס מעל אח"י: ככס יס"ח חמיר כפרדס סיס מעל אח"י:

פירוש לתורת אלהים

איה גיגולוכם אונ האב כהפלה גיווען או איה זאיר פראגין ווערין ונבד אונ זיא איז גינאנגען אין דעם בית המדרש פון שם ועבר מדיש צו פארשטין דיא לערנערס פון גאט זייא זאלין איר זאגין וואס דאס באמיינט: (כג) ויאמר ה' לה האם האם צו איר גיזאנגס דרך אשלים פלוכר צו שם איז גיזאנגס גיזאגין דוקה רוח הקודש אונ שם האם צו איר גיזאנגס שני צווייא פעלקער וענען אין דיין בויה ישני אונ צווייא קיניגרייכין פפצד: פרי טעלין דך אפ שיידין פון דיניע גידערים פלוכר פון דיא גידערים וועלין זייא וועדין אפ גישיד איינער פון דעם אגנעריין. דער צו זיין רשעת אונ דער צו זיין גיגולוכים ויאם אונ איין קיניגרייך פאאס

פירוש על התורה
(כג) ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך. רש"י זאגט עס איז געשריבן גוים, גרויסע גוים, ווייל זעלב קום עשו וענען ביידע גיווען גרויסע גוים, ווארום פון עשו וענען אויך ארייס געקומען צדיקים ופענענשין קאם האגין דך קניגין גיווען. אונ זעלב ווערס געשטארקט אין זיינע צדיקות דורך עשו, ווען יחיו וענען גיווען אין דרך ויכנאל אונ דער בית המדרש איז גיווען וענען די יחיו גים פרום גיווען, אונ ווען עשו האם הרוב געמאכט

פרקי דרבי אליעזר
ועב פון לעבין, ער איז גיזאגן אין די פשוטין פון שם ועבר אונ האם גילעגום תורה, אונ עשו איז געאנגען אין דעם ועב פון

ספר הישר
זייתס פון אים פארשקרייט אין דיא וועלכער צום פאנגען, איז פלוך"ונג עשו ארייף געפאלין אויף גקורד קיט זיין פקוערד אונ קאם אים אפגעמאקט דעם קאם, אונ די צוויי סענענשין וואס זענען גיווען קיט גקורד די האט אויך עשו געענדיקט, אונ זייל עשו האט סוכ"ס געזאגט

פרפרת. כל דבר שמלמדים בו את הפת כגון כשר וקצים ודגים קרוים פרפרת ופשוטים שהיו מביאים שפרפרות קודם סעודה להמשיך האכלי וחוזרים ומביאים שפרפרות אחרות לאחר הסעודה אחר שמסכו ידיהם וכן הפת: **מעשה קדרה.** כגון הריפות וגרס כרמל וקמח שתבשל במים כגון הלביבות וכיוצא בהן וזאת למטרה שפרפרת במחמתין פת הלגומה בקערה שאין בה מראה להם למכרים עלה כורא מיני מזונות. והסוגא ניקח סעודה עמנו בו לא היו מין ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את ק"ל: הרי"ו: (ג) ולג"י מדויק לישאל דהוה דלדסליק מני קלי

הפרפרת שלאחר המזון. ברך על הפת פטר את הפרפרת. על הפרפרת לא פטר את הפת. ב"ש"א אף לא מעשה קדרה: ו' היו יושבין לאכול כל אחר ואחר מברך לעצמו. הסיבה אחר מברך לכולם. בא להם יין בתוך המזון כל אהר ואחר מברך לעצמו. לאחר המזון אחר מברך לכולם. והוא אומר על המוגמר. אע"פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר הסעודה:

היו יושבין. כלל הסיבה וסימן הוא שלא תמועדו לאכול יחד שרגילים היו כשמתייעדים חכרות אכסים לאכול שהיו מסובים על מעות וחוללים ופתיים בהסבת שמאל: כל אחר מברך לעצמו. גלא היה להם קבע סעודה בלא הסיבה ומיהו אם אמרו ייוול ניכול נהמא כדוכתא פלן אע"פ שלא הסיכו בהסיכו דמי ואל מברך לכולם ומלמדין מני לוימון: בא להם יין בתוך המזון כל אחר מברך לעצמו. הוהיל כשכח לענות חמון: והוא אומר על המוגמר. המכרך כרכת המזון (ג) הוא מברך על המוגמר כורא עני כשמים ואל"ג דליכא דעדיף מיניה אפי"ה כיון דלחתיל כחדא עביד לזיך: לאחר הסעודה. לאחר כרכת המזון להשתחא לזו מלרכי הסעודה הוא אפי"ה הכי כיון שהתחיל בכרכות אחרונות נומן: מוגמר. רגילין היו

אויף דער גינקער זייט. אונג איז יערער פלעגט וועלן עסין באונגערע אונג גיט נוארמין איינער אויף דעם אנדערין פלעגין זייא ויצין אויף שמועלען. זאגט די משנה ארין. ו' חיי יושבין לאכיל או זייא זענען גינעסין נאויף שמועלען אונג האבין גינעסין יערער האט גינעסין בעוונגערע פי אהר ואהר פגדו זעצטו דארף יעדער בונגערע מאכין אבךה פאר זיך אלזין הסיבי אהר פגדו זכנו אבךה או זייא האבין זיך אן גילעהנט או עסין פאר אלעמען בא דהם ין בחי' המיון פי אהר ואהר פגדו זעצטו ווען קען האט גיבראכט ויין אין מיטן עסין מאכט אימליקער בעוונגערע אבךה. ווייל יערער האלט גיט גלייה אין עסין. עס קען זיין איינער מאכט אבךה אונג רער אונגערער האלט רעם ביסין אין מויל אונג קען גיט ענטפערין אמן אויף דער ברכה וואס ער הערט ארער ווייל ער איז בשעפמינג מיט דעם עסין הערט ער גאר גיט דיא ברכה וואס רער אונגערער האט גיזאגט דאריבער מוז יעדער באונגערע פאכין אבךה זאחר המיון אהר פגדו זכילם אבךה או קען האט געבריינגט ויין נאך דעם עסין מאכט איינער אבךה פאר אלעמען אונג אלע הערין דיא ברכה אונג ענטפערין אמן והיא אויפ' על המינקר אף על פי שאין מביאין את המינקר זלא זאחר המעודה אונג דער וואס בענקאשט נאך רעם עסין דער זאגט דיא ברכה אויף דיא גיבייקערמע בשימים ונוארום פאר ציימין פלעגט קען רייכערין בשימים נאך דעם בענקאשין אפירו דיא בשימים בריינגט קען נאך דעם בענקאשין פון רעסט וועגן גיהער דאס צו דער מעודה

קרינקען ויין נאך רעם עסין דארף ער אויף רעם ויין מאכען נאך אבךה ברה על הפרפרת שפני המיון פלעגין גירופען אלץ וואס קען עקט גישמאק צו מאכען רעם ברויט רהיינו פלייש פיש אונג אנדערע עסיגווארג, אונג אין דער צייט פון רער נקרא איז גינען רער מנהג אז קען פלעגט עסין פאר רעם עסין שפיו צו מאכען אפעטיט אונג נאך רעם עסין פלעגט קען אויף עסין שפיוצן צו מאכען אנומען גישמאק אין מויל, אונג דאס ווערט אויף גירופען פרפרה זאגט ריא משנה אז ער האט גימאכט אבךה אויף ריא פרפרת וואס ער האט גינעסין פאר דעם עסין איז ער פטור צו מאכען אבךה אויף דיא פרפרת וואס ער עקט נאך רעם עסין ברה על הפת פטר את הפרפרת אז קען האט גימאכט אבךה אויף אויף פרפרת נואס ער האט גינעסין פאר דעם עסין איז ער פטור צו מאכען אבךה אויף דיא פרפרת וואס ער עקט נאך רעם עסין ברה על הפת פטר את הפרפרת אז קען האט גימאכט אבךה אויף אויף דיא ברויט אויף בית שפאי אויפריס בית שפאי זאגין אף יא בעשה פגרה רער פרפרת מאכט גיט פטור פון אבךה דאס געקעקטס וואס איז געקאכט גינארין אין אקאפ או ער האט גימאכט אבךה אויף דיא פרפרת אונג רער נאך וייל ער עסין גיקעקז פון מעהל מוז ער אויף דעם מאכין אבעוונגער ברכה. אין דער צייט פון רער נקרא איז גינען רער מנהג אז עס פלעגין זיך פערזאמלען עטליקע בענקאשין צו עסין פלעגט קען ויצין אויף בעכיו אן גילעהנט

שהוא המכרז על סיון. ולאחריהם ופתויים: (ד) כמ"ו ס"ד דכלת
 כתבו לזכרה פ"ג גמלי' וזכ' עיקר שברי על סוף וז"ל הכל המערי
 שולט יפס לפי שמחלוקין חלה פ"ג גמלי' וזמנן. ועליו
 ולכן נקרא מונמר שנתנום גמלים נומרד חז"רי: (ה) מביח
 בתחלה. כי ל"ל דלקק תמנת בתחלה לאפוקי אם אוכל הטפס
 בתחלה שאינו רשאי שיסמוך על
 הכרחה שיבדק על המלוח שיאכל
 אח"כ שא"כ נמאח טפסה מן
 הטפל כמלא בידך עינין. תוי"ט
 ומ"ט: (ו) מפלה לו. וז"ל:
 דאשמועי' דפת פוס' לח ספרות
 אלוטרי' לאשמועי' דפסמיה דית
 טפל. וז' (ז) דוקא כתיב ה
 ולא כתיב אחר ויכ"כ הכ"מ.
 וכתבו הט"ו וז"ל פירות הוד
 עיקר ומליה טעול ולכרז על
 הפיר' ולפטור כוונתו י"ל דמירי
 כלא אכל הפירות האלו ממע
 ח"כ כש"כ שאלו הפירות לא
 יודע שיהיו לבו פחתת מחיות:
 ברבך אחת. ל"ל חרף אשר לא במסכות ספסוקי ענין. גמ':
 (י) ולא פירש החת"ו ברבך כיין משום דכ"ל כ"ע טעו' דכתיב
 פותחין על הארץ וז"ל הפיר'. תוי"ט:

בשמים בנחתה על האש
 כל דבר מלוח: שהפת
 נסה מפרות מתוקים
 מלוח לתקן הליחות הגדכקות
 ז הביאו לפניו [ה] מליח בתחלה ופת עמו
 מברך על המליח. ופוסק את הפת. שהפת
 [ו] מפלה לו. זה הכלל כל שהוא עיקר
 ועמו מפלה מברך על העיקר ופוסק את
 המפלה: ח אכל תאנים וענבים ורמונים
 מברך אחריהן שלש ברכות דברי ר"ג. וחכ"א
 ברבך אחת מעין שלש. ר"ע אומר אפי' אכל
 שלק והוא מוונן. מברך אחרי שלש ברכות
 השותה מים לצמאו. אומר שחברך בניה
 דברבו. ר"מ אומר בורא נפשות רבות:

שכעת המינין המוכרים לשל כפרסה ובהיא קרא שלש ברכות
 רמיו. וברכת זו ברכת הון. על הארץ זו ברכת הארץ.
 הטובה זו טובה ירושלים. וכן הוא אומר (דברים ג)
 הכר הטוב הזה: וחכ"א ברבך אחת מעין שלש
 ברכות. אם ענבים תאנים רמונים זיתים ותמרים אכל מברך על העץ ועל הארץ המדה טובה וכו' וחותם
 על הארץ ועל הפירות. וכאך ישראל חותם על הארץ ועל פירותיה וברכה זו ענמה מברך על היין אלא שחתם כה
 על הגפן ועל פרי הגפן. ועל כל דבר הנעשה מחמת מיני דגן במקום על העץ ועל פרי העץ אומר על המהיה
 ועל הכלכלה וחותם על הארץ ועל המהיה (ו): אפי"ו אכל שלק. של ירק: והוא מוונן. שכוונתו עליו
 למיין: מברך ג' ברכות. דואכלת ושבעת אכל מאי דאכל קאי והלכ' כהגמיה שאין מברכין ג' ברכות אלא
 אחת ועל ז' המינים ברכה אחת מעין ג' ועל כל שאר דברים בורא נפשות רבות ומכונס. ופירוש מפרנס כמו
 לח מים שא"ל להתקיים בלא הם על כל מה בברא להחיות בהם נפש כל חי כלומר על כל מה שבעולם שנס אס
 לא נבראו יכולים הבריות להתקיים ולא נבראו כי אם להענוג ולהוסף טובה ומפני שיש בברכ' זו ז' נגינים היא
 ברכה ארוכה ושוחמת כדכרך וחותמת כדליתא בירושלמי שחמתים בל"ו חי העולמים: השותה מים
 לצמאו. דוקא מברך שהכל אכל האמה מים לבלוט מאלל שתחכ לו כגרונו וכיוצא בזה אינו מברך: ר"מ
 אומר בורא נפשות רבות. מכרי לפני שתיית המים ואין הלכה כר"ע אלא לפניהם מברך שהכל
 ולאחריהם בורא נפשות:

וארף נאך דעם בענקשין אזוי זאנאם רבין גמלי' אלא
 ויבטי' אומרים ברכה אחת מעין שלש אונ דיא חקמים
 זאנין מען מאכמ' איין ברכה וואס איז גולד דרבי
 ברכות וואס איז על העץ וכו' רבי עקיבא אומר
 רבי עקיבא זאנאם אפי"ו אבי שלק והוא מוונן מברך
 אחריו שלש ברכות אפי"ו ער האם גינעסין גינעקין
 פון וואס פאר אעסין עם איז נאר דאס איז זיין
 גאנצע שפיו. וער עקם דאס ער זאל פון דעם
 זאם ווערין מוז ער גאנצעם זאנין דרבי ברכות
 ער מוז גאנצעם בענקשין. ווארום איין דער
 תורה שמיית ויאכלת ושבעת וברבך או דו
 נועם עסין אונ נועם זאם זיין זאקסמו בענקשין
 מייןם מען וואס ער נועם עסין אז ער נוערמ
 נאר פון דעם זאם דארף ער בענקשין. אזוי
 זאנאם רבי עקיבא השותה מים לצמאו אומר שהכל
 יהיה דברו אז איינער מרינקת וואסער ווייל
 אים דארשט זאנאם ער שהכל יהיה ברכו
 רבי פירשן אומר רבי מרפון זאנאם בורא נפשות רבות וכו'
 אבער אז אים דארשט גימ נאר עם שמיים אים
 עפים אין הארץ אונ ער מרינקת וואסער דאס
 עם נאר אים אראפ זיין דארף ער נאר קיין
 ברכה גימ מאכין:

אונ דער וואס האם גינעקשין נאך דעם יוסין
 זאל מאכין אברכה אויף דיא בשמים וואס
 דאס קומט נאך דעם בענקשין: ז הביאו לפניו קמיה
 בתחלה ופה עט אז מען האם גינראכט פאר
 איינעם גינעקשין ויהיינו הערינג' צו עסין
 אונ ער עקם פריער דיא גינאקשין אונ וייל
 עם איז גינאקשין עקם ער צו אשטיקול ברויט
 קבד על המלי' ויפטר את הפת מאכמ' ער אברכה
 אויף דיא גינאקשין אונ אויף דיא ברויט
 דארף ער קיין ברכה מאכין שחתם ספלה יו וייל
 דער עיקר איז בייא אים צו עסין די גינאקשין
 אונ דיא ברויט איז נאר צו צו בייסין צו דיא
 גינאקשין זה הפלל פי שהיא עיקר ועמו ספלה מברך
 על העיקר ופוסק את הספלה אונ דאס איז אפלה דיא
 נאך וואס איז בייא דעם בענקש דער עיקר
 עסין מאכמ' ער אויף דיא זאך דיא ברכה אונ
 וואס ער עקם נאר געשמאקער צו מאכין דעם
 עיקר עסין אויף דעם דארף ער קיין ברכה מאכין:
 ח אפי' תאנים ענבים ורמונים מברך אחריהן שלש ברכות
 דברי רבן גמלי' וז"ל איינער האם גינעסין פיינין
 אדער ווייגטרובין אדער גראנאקשין וכו' ו
 גרייטען מאכמ' מען נאך וי"א דרבי ברכות ומען

כאן לאחר ברכה. וכן כפי כח
כתבי (דף ק"ט) אמר
שהיו מתכנין הסולתן היו אומרים
לה' הארץ ומלוואה וכסביו מסקל
הסולתן היו אומרים השמים
שמים לה' והארץ נתן לבני
האדם :

הלכה ה' כלל כלי החיזון חסדו דמלכות דכריאה אלה למד
אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהגה מן
העוה"ז בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי
שמים שנא' לה' הארץ ומלוואה רבי לוי רמי
כתיב לה' הארץ ומלוואה וכתיב השמים שמים
לה' והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן
קודם ברכה כאן לאחר ברכה א"ר חנינא
העוה"ז בלא ברכה כאילו גזול להקב"ה ולכנסת ישראל שנא' גזול
אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו
אלא הקב"ה שנא' הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל
שנא' שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמוך. מאי וזכר הוא
לאיש משחית א"ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים

לאחר ברכה. הרי הו"ל
לכני אדם : גזול
להקב"ה. חת ברכתו :
ולכנסת ישראל. שכתבנו :
ספורות לוקין : אין פשע.
למי שהו"ל מיקל רוחים
כאמריס ולמדו ממנו לעשות
כן ליהנות מן השו"ל כלא
עבדו ולכך נקרא זה המיקל
חבר לאיש משחית : לירבעם
בן נבט. שחטא והחטיא

מאמר רב יהודה אמר שמואל רב יהודה האם גיזאנת
פון שמואל'ס וועגין בל הנהגה מן העולם היה
גמא ברכה דער מענקשש וואס האט הנאה פון דיא
וועלט אן אברכה באי נהנה מקדשי שמים איז
גלייך וויא ער וואלט הנאה געהאט פון דיא
זאבין וואס זענען געהייליגט גינארין צו נאט
שנאמר לה' הארץ ומלוואה נוארום עם שמיים אין
פסוק דיא ערד און אלץ וואס איז פול אויף
דיא ערד גיהער צו נאט רבי לוי רבי לוי האט
גיפרענט אקשנא כתיב לה' הארץ ומלוואה אין איין
פסוק שמיים דיא ערד און אלץ וואס איז פוהל
אויף דיא ערד גיהער צו נאט ויחייב השמים שמים
לה' והארץ נתן לבני אדם און אין אנדערין פסוק
שמיים די הימלען זענען געבליבען פאר נאט און
די ערד האט ער אנוועק גיגעבן צו די מענקששין.
זאנט דיא נקרא יא קשיא עם איז קיין קשיא
בא קודם ברכה באו לאחר ברכה דער פסוק וואס זאנט
אז דיא ערד און אלץ וואס איז פוהל אויף דיא
ערד גיהער צו נאט. און דער מענקשש מאר גיט
געקען פון די וועלט. דאס איז נאר איידער דער
מענקשש מאכט אברכה. און דער פסוק וואס
זאנט אז נאט האט גיגעבן די ערד צו מענקששין.
דאס איז נאך דיא ברכה. אז ער מאכט אברכה
און איז מודה אז אלץ האט נאט באשאפן און
ער דאנקט נאט וואס ער האט די זאך באשאפן.
קעגן ער פון די זאך הנאה האבן און עסין און
מרינקען אמר רבי חנינא בר פפא גל הנהגה מן העולם
היה בלא ברכה רבי חנינא בר פפא זאנט. דער
מענקשש וואס האט הנאה פון דיא וועלט אן
אברכה באיז גזול ונקדש ברוך הוא ולכנסת ישראל
איז גלייך ווי ער וואלט געגלעך ביי נאט און ביי
די יודין. ביי נאט גלעך ער. ווארום אלץ וואס
איז דא אויף דער וועלט גיהער דאך צו נאט.
און נאט וויר גיט געבן דיא זאבין צום מענקשש.
סיידן ער זאל מאכין אברכה. און אז ער האט
גענומען פון דער וועלט אן אברכה. האט ער
דאך נאט געגלעך פון נאט. און אז נאט זעהט

מענקששין עסין און מרינקען אן אברכה. וויל
זאט גיט געבן דיא עסינאוואג אויף דער וועלט.
איז דאך דער מענקשש וואס עקט אן אברכה
אנגלן. ער נעמט אנוועק דאס עסינאוואג פון
דער וועלט. ווארום דורך אים גיט גיט נאט צו
אנדערע מענקששין אויף. אפילו זענען מענקששין
מאכין אברכה שנאמר ווארום עם שמיים אין פסוק
גזול אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית
דער וואס גלעך פון ניין פאטער און מוטער און
ער זאנט דאס איז קיין וינד איז ער אהבך צו
דעם מענקשש וואס האט פאר דאך גיין וויא יודין
זאין אביו אלא תקדוש ברוך הוא דעם פאטער מיינט
קען נאט שנאמר הלא הוא אביך קנך ווארום עם
שמיים אין פסוק משה רבינו האט גיזאנט צו די
יודין אויף נאט ער איז ניין פאטער ער האט דרך
געקויפט וואו אטו אלא כנסת ישראל די מוטער מיינט
קען אלע יודין צו זאמען ווארום אלע יודין צו
זאמען וערין גערופין דיא מוטער פון דיא
איינגעזענע יודין שנאמר שמע בני מוסר אביך ואל תמוש
תורת אמוך ווארום עם שמיים אין פסוק שלמה
הקלה האט גיזאנט הער מיין זיהן דעם מוסר
וואס דיין פאטער זאנט דיר. ודיא תורה וואס
זאט האט דיר גיגעבן געשריבען. און זאלסט
גיט פארלאזן דאס לערנונג וואס דיין מוטער
לערונג דיך. וואס דיא רבנן לערנען דיך
אויסנווייניג. זאנט דער פסוק דער וואס גלעך
בייא נאט און בייא דיא יודין וויא פריער שמיים
איז ער אהבך צום איש משחית פאי חבו הוא לאיש
משחית וואס מיינט קען ער איז אהבך צום איש
משחית. ווער איז דער איש משחית אמר רבי חנינא
בר פפא האט רבי חנינא בר פפא גיזאנט חבר היא
לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל זאביהם שבשמים
ער איז אהבך צו ירבעם בן נבט וואס ער האט
פאר דאך גיין דיא יודין וער האט פאר זיך גיט
דיא יודין צו נאט. וויל ירבעם האט געדינט
עברים האבן אלע יודין אויף געדינט עברים.
דער מענקשש וואס מאכט גיט אברכה מאכט

חודר תולדות דף קל"ד ע"ב ג"ע דלילות יוד הא ואו הא

ואלה תולדות יחזק' וגו' פתח ר' חייה ואמר (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. ת"ח כד בעא קב"ה וסליק ברעותא קמיה למברי עמא הוה מסתכל באוריית' וברא ליה וכלל טוב' ושוכל' דברא קב"ה בעלמ' סה מסתכל באוריית' וברא ליה הה"ד (משי ח) ואהיה אלו אמון ואהיה שמשושים יום יום אל תפרח אמון אלא אמון כד בעא למברי אדם אמרה תורה קמיה אי כ"ג יתברי ולכתי יחסי ואנת תידון ליה אמאי יהון טובדי ידך למנח דכא לא ייכול למסכר דיקך אמר לה קב"ה הא תתקנית תשובה עד לא בראתי עמא אמר קב"ה למלמ' כשמת' דשבד ליה וברא לאדם ח"ל עמ' עמ' אנת וימוסך לא קיימין אלא על אוריית' ובג"ל בראתי ליה לאדם כן בגין דיתתסק כה וחי לאו הא אלא אהדר לך לתבו וכהו וכלא כניניה דלדס קיימא הה"ד (ישעיה מה) אכתי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי ואורייתא קיימא ומכרו' קיימאו דכתי נשא בגין דיתתסקון וישתלדו בה ולית מאן דירכין אודניה. ת"ח כל מאן דאשתדל באוריית' איהו קיים עמ' וקיים כל טובדלא ועובדלא על תקוניה כדקא ימות ולית לך כל שייס' ושייס' דקיימ' ביה ככ"ג דלא הוה לקבליה ברי' בעלמא דכא כמה דכ"ג איהו מתפלגי שייסין וכלהו קיימין דרגין על דרגין מתתקין אלין על אלין וכלהו חד גופא ה"ל עמא כל אנון בריין כללו שייסין שייסין קיימין אלין על אלין וכד מתתקן כללו הא (חד) גופא ממש וכלא כגוול' דאוריית' דהא אוריית' כלא שייסין וסרקין וקיימין אלין על אלין וכד מתתקן כולהו אהטכידו חד גופ' כיון דאשתכל דוד בעובדלא דא פתח ואמר (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם כחכמה עשית מלאה הארץ קיעך באורייתא אינון כל רזין עלאין סתימין דלא יכלין לאחדבקי' באורייתא' כל אינון מלין עלאין דאחגליין באורייתא אינון כל מלין דלעיל' ולמת' כל מלין דעלמ' דין וכל מלין דעלמא דלתי באורייתא אינון ולית מאן דיטגח וידע לון ובג"ל כתיב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר צידה לדרך דף ר"א ע"ב תרומב"ם הלכות יסודי התורה פ"ו

(א) כל הנמשל לשם מלפניו בותר למוחקו בגון לט"ד מלה' וב' כמאליהם וכיוצא בהן אינן בקדושת השם וכל הנמשל לשם מאחריו בגון ד' של אלהיך והכניא על הנשמה הנשאר' ואם חזקה הנשמה מזה הסכינה לפד ולגלות לחיים ולחיות והנפשו כיהם וסגול' ה' ארלם וקנינים והנשם ורכושם לאיביהם. הלא תראה ארץ קבלו מה ש'א אכלו וכו' כמו שלא שכת

בא יראה קושי עוף הצייד הרע קום ועיה דענת הארמין נאקין פון דעם יצור הרע כי הוהירנו וישם יתברך על ירי נביאי ותקפיו ויראיו ולא קבלנו דבריהם (וארום נאם האם אוינו אנגינאנט דורה ויינע נביאים אונ דורה ויינע חקמים אונ דורה דיא קענקושין וואם האבין מורא פאר אים. אונ קיר האבין גיט אנגענוקען וייערע רייד. קיר האבין גענדארקט אן נעקען וייערע רייד באשי' קבל ארם צונאח ופאם על חוהי שייקענה על דבר אזוי וויא באקענוש נעקט אן דיא רייד פון אדאקטאר וואם ער ואנט אים אן וועגין ויין קראנקהיים. אונ ער פארמיידט אים פון צו עסין דיא זאך אונ פון צו מאהן דיא זאך אונ ער פאלגט אים. אזוי האבין מיר גענדארקט פאלגין דיא רייד פון אונגערע נביאים אונ פון אונגערע חקמים ויא תראה בפה הפרש יש ציניהם דו נועקט ועקו וואם פאר אאונקערשייר עם איז צווישען דיא רייד פון אדאקטאר צו אקראנקין אונ דיא רייד פון דיא נביאים צו דיא יודין כי תירופא בפה יסודי על נטו דער דאקטאר היילט דעם גוף. אונ ארץ וואם ער געביט אים איז גאר וועגין גוף שסופו עפר רפה ותולעה קען ער דען היילען דעם גוף אויף אייביג. ער זאל גיין סאהר שטארבין. דער סוף ויינער נועם דאך ויין ערד אונ טערים. איז דאך ריא טובה פון דעם דאקטאר גיט אזוי גרויס והנביא על הנשמה הנשארת אקער דער נביא נאנט דעם קענקש ארפואה אויף דיא גשקה. וואם זיא בלייבט אויף אייביג ואם תובה תתח מיני השכינה לעד ולצנח נצחיים אויב דיא גשקה נועם וזכה זיין נועם זיא הנאה האבין פון דיא שיינקיים פון דיא שכינה אויף אייביג ויהא זיין תנבב דער קענקש וואם האם אהארץ צו פארשמיין. נועם ער אכטונג גענוג גענוג גענוג גענוג שחלוש יתברי אויף דיא קענקשין וואם זענען שוין דורה גענאגען דיא נועקט איד קוי ויגו וויא זיין האבין געקויפט הייער אונ געבאהט הייער וקטרי וגיירי אונ האבין זיך גישקעלט קאלין דיא דיער והנביא ביתם אונ האבין אויפקעהויבין וייערע שטובין והנחיל ה' ארצם וקנינם ויוגם ורכושם ואיביהם אונ נאם האם געמאכט ירשגן וייער לאנד אונ ארץ וואם זיין האבין געקויפט אונ זייער גוף אונ פארקעגין צו וייערע פיינט הלא תראה דו נועקט ועקו זיך קבצו מה שלא אבין ויין נאכין פארזאמולט אונ האבין פון דעם גיט גינעסין ויגו נפה שלא שכת אונ האבין געקאקט

וכ"ם של אלהיכם וכיוצא בהם אינם נמחקים והרי הם כשאר אלהיות של שם מפני שהשם מקדשם ואע"פ שנתקשו ואמרו למהק' המוחק אלו האלהיות הנמשלות אינו לוקח אצל מבין אותו מבת מדרות: (ב) כתב אלף למ"ד מאלהים יו"ד ה"א מה אינו נמחק ואין צריך לומר י"ה שהוא שם בפני עצמו מפני שזה השם מקדש שם המפורש הוא אבל הכותב שי"ן דל"ת בשדי צד"ק ב"ת מצבאות הרי זה נמחק: (ג) שאין הכניין שמשבחין בהן את הקב"ה כגון חנוך ורחום הגדול הרי הם כשאר כתבי הקודש ומותר למוחקן:

ובתחלה מה של סמינו כנס ארתון ואלו כשמים ומקומו סמיחה לו בתוספת רכס וסוף קצרו הי' כעולם שעות גדול מה לעשות דירת קב' כעולם שטטס ממנו ולא יטוב אלו ויחריב עולם סהולך לעמוד עם עד שלמי עד ולא תחוק אהבת סכנוד וספרס כזה סאלכ סעולם סכא. סלל סכעס למלכס ולסניס סעכרו וכדלס גדולס אין זכרון לסס ולא לעדכוס ולמכדוסס ומגדלס לוסס. סלל אין זכרון סס ארס זולחי לסוניס ולגדלס ולטכרי סלל סמסוכוס לעוב מעסוסס או מגניס לרעיס כדלכית סרעע לרוע מעסוסס לקיס מה סלחמר וכר גדוק לזכרס:

הנבחר הגורא הנאמן קמא חזק וכיוצא בהן

היינו ר' דער ר' פון ווארמ אלהיך וזים של אלהים
 און רעם כ"כ פון ווארמ אלהיכם וכו' ויצא בהם און
 נאך אזוי אנגלייבן איינס נמחקים די אלהיות וערין
 גיט אפגעקעמט יורי יום כשאר אלהיות של שם און
 וי"א האבין רעם דין וי"א דיא אנדערע אלהיות
 פון שם אל"ן מפני שהשם מקדשם ר' דער ר' גיט אין
 ווייל ר' דער שם וואס שטייט פריער הייליגט וי"א
 וואו על פי שנתקדשו אפילו סוד זאגן אז דיא
 אונטערשטע אלהיות זענען געהייליגט וינארין
 וואסו נמחקס און קען סאר וי"א גיט אפגעקעמט
 פון דעקאטענין המוחק אלו אלהיות הנמשלות אז קען
 מעקמט אפ דיא אלהיות וואס זענען געהעקמט צום
 שם פון איינקען איינס יוקה קומט אים קיין סלקות
 דיא תורה האט גיט געהייליגט אים שלאגן סלקות
 אבי מפני איתו סבת סדרות אבער דיא רבן האבין
 געהייליגט קען זאל אים שלאגן סלקות. צו זאל
 זיך ווייטער היימען גיט אפ צו מעקין אנדערע
 אלהיות: (ג) סבת אל מאלהים י"ה מה אויב ער האט
 געשריבען איין א און איין ר' פון דעם ווארמ
 אלהים ארער ער האט געשריבען איין ר' און איין
 ר' פון שם הוי"ה איינס נמחק סאר קען גיט אפגעקעמט
 וואו צד"ק יופר י"ה שהוא שם בפני עצמו און אויב ער
 האט געשריבען דעם ווארמ י"ה וואס דיא איין
 אלשם בוגדער, סאר קען געוויס גיט אפגעקעמט
 מפני שזה השם מקדש שם המפורש הוא ווייל ר' דער שם
 י"ה איין אביסול פון שם המפורש אבי הכותב ש"ן
 דל"ת בשדי אבער אז ער האט געשריבען א ש
 און א ר' פון שם ש"ן צד"ק ב"ת מצבאות ארער ער
 האט געשריבען א צ און א ב' פון ווארמ זבאות
 י"ה י"ה נמחק דאס מעג קען אפגעקעמט: (ד) שאר
 הכניין שמשבחין בהן את הקדוש ברוך הוא אנדערע
 ביי געמען וואס מען לויבט מיט וי"א צו הקדוש
 ברוך הוא ור' וי"א. חנוך רחום הקדוש הנבחר
 הנורא הנאמן קמא וחסן וכו' ויצא בהם און נאך אזוי
 אנגלייבן ורי הו כשאר כתבי הקודש וואסו נמחק זענען
 וי"א אזוי וי"א אנדערע ווערטער פון תנ"ך און
 קען מעג וי"א אפגעקעמט:

היינער און האבין גיט געוואהנט אין וי"א והתאמי
 מה שלא השינו וי"א האבין גענוקט און האבין
 דאס קיין סאהל בעקוקען גנה ארסו וראשו בשמים
 צר האט גיבאהט אפאלאן און ר' דער שפיץ
 פאלאן גרייבט צום הייטעל וקוסו סמיחה יו און
 ר' דער ארמ וואס איין אפגעטיילט גינארין פון
 זינגטוענין אל"ן בתהמות רבה איין דאס איין דעם
 גרויסן אפגרוגד וי"א קב"ו דאס סייגט קען ויין
 קב"ו הי"ש בעולם שמה גרוי מה איין ר' דען ר' א איין
 ר' דער וועלט אנדערער נארעשקייט וי"א דאס
 איין געשוח דירת קב' בעולם שטטע מפני ולא ישוב אלו
 ער זאל סאבין אפגעקעמט וואהנגונג אויף דיא
 וועלט וואס ער צי"הס אנועק פון איר און נעש
 שוין קיין סאהל גיט צוויק קומען צו איר וי"א
 ערס שחלף געבד שם ער ערשט ער און ער סאכט
 וויקט דיא וועלט וואס ער גייט אהין צו איר און
 דארף דארט פארקלייבן אויף אייביג וואס סתוד
 אהבת הקב"ו וחסדו בזה האבד העולם האב צו ר' דען
 ווייל ער האט ליב גבד און גרויסקייט אויף דיא
 וועלט. רריבער גייט ער פארלידען עולם הקב
 הלא תביט למלכים וסגנים שבעה קענטס דאך זעהן
 אויף דיא מלכים און פירשטען וואס זענען אנועק
 גענאנגען פון ר' דער וועלט ועבדו וכבדו גרויס
 קען האט וי"א בעדיגט און גרויסקייט לייט האבין
 וי"א גינעבין גבד איין זכרון קום עם איין שוין
 גיטא קיין אנדערען גיט צו וי"א י"ה געבריהם
 ולקבדוהם ומגדלו איהם און גיט צו דיא מענטשין
 וואס האבין וי"א בעדיגט, און גיט צו דיא
 מענטשין וואס האבין וי"א גינעבין גבד און
 האבין וי"א גרויס געהאלטן הלא איין זכרון עם ארס
 עם איין גיטא קיין אנדערען צו קיין מענטש
 איתו לסובים ולגדלים ולעבדי האל המשובחים לסוב
 פשיתם נאר צו דיא נוסע מענטשין און צו דיא
 גרויסק בעלי צדקות און צו דיא מענטשין
 וואס האבין געדיגט נאט וואס וי"א ווערין
 געלויבט ווענין ויערע נוסע מעשים או פגנים
 געזים בגלית הרשע לרוע פשיתם ארער דיא גרויסק
 רשעים וואס קען שענדט וי"א ווענין ויערע
 שלעכטי מעשים. אבער אנדערע מענטשין האבין קיין אנדערע
 וועלט מעשים וי"א ווענין ויערע שלעכטי מעשים:

אבער אנדערע מענטשין האבין קיין אנדערע וועלט מעשים וי"א ווענין ויערע שלעכטי מעשים:
 וי"א ווענין ויערע שלעכטי מעשים וי"א ווענין ויערע שלעכטי מעשים:

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם: כִּי וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה

דל"א ויחזק כן . מביט י :

פַּעֲקָבָא דְעֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמֵיהּ יַעֲקֹב וַיִּצְחַק בֶּן־שָׁשִׁים שָׁנָה: כִּי וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה: נְבִיר נְפִיק חֲקִילָא וַיַּעֲקֹב

רשבים

זנבמר שהיה בעל שערי : (כו) יודע ציד . לצוד ציד שפתי חכמים

בעל המורים

הנטייה ואידך יודו חלקה להם כיטעיי במלחמה העטים סכטעט רש"י

בראשון סילל נמי וילא סכני ומחרן טעמיה חיל וכו' פי' מ"ה לא כתיב סני דמן דקין סילל ללאה דאשון כמו ספיה ביזרה דאשון וכו' : א' דל"כ יודו חוחוח כו סני : ב' דק"ל נחט לא כתיב מי קרל חוחו ועוד כיון דכתיב ויחזק בן ס' סנה ש"מ דעד השתא לאו ביחזק מחטיה קרל לכן פי' סקב"ס קרלו ד"ל אכיו קרלו ולמה לא כתיב יחזק סלל יחמרו סללמות אכיו קרלו יעקב כו ידע טיעקטבו פעמים . מהרש"ל : ג' דלפי' ראשון קטס לתה ריך לחובו בעקב טעו מל"ת כזה ובטיל ס' חין זה מספיק וכו' אבל לפי' ד"ל אכיו קרל לו א"כ בעקב טעו חין מיותר נגמרי כו לר"ך למכתב כדי ליתן טעם מתיי חם קרל לו אכיו טס יעקב : ד' דק"ל נחט סמתיין כל קך מהסתכל עד זנטיסה בן ס' סנה חמר מהכרסה סלל סמתיין חלל י' סניס כמו ספירט"י לטיל כפ' וירל וסוף סמתיין ל' סנה ל"פ וכו' וגי חיימל גילף חכסל דלס סמתיין י' סניס חו לר"ך להסתכל ולא ליקח אסט לכן חמר זנטיסה וכו' ולא דוקא זנטיסה : ה' דק"ל וסל ממטיס סיו נפרדים זכ נרשטו זכח לחותו ועו"ס ל"ו כלומר אט"פ ספיה טעו טעס רשט סיו חולין כנערתו וסכרחה לא הכיר כו עד זנטיסה בן י"ג סנה וסל וסל טעו לא ילל לחכוחות רשט עד ספיה בן ס' סנה זנטיסה ספיה חמר סמתיין ימי אכרסה חמס סניס כמו ספירט"י לקמן וי"ל דלוחן סחי סניס טעס כנעטס וח"כ טעס כפרסטי"ל : ו' מדכתיב יודע טעמט דכר סלר"ך חכסס דלס לא כן כייט חיס טרס . ועוד יז לומר דלס יוד סוף סוף סל חיס חס כמו ספיה טרס סוף סל זנטיס חלילס וחי סיו סירושט לך חוחת לא

סחין זה מספיק א' לגמור מלכותו עד סנה ועמד זוטלס הימנו : ויקרא שמו יעקב . ב' הקב"ה . (אמר חחס קריתון לכוכרסם טס חף חני אקרל לכני ככוני טס חס"ד ויקרא שמו יעקב) . ד"ל אכיו קרל לו יעקב על טס ב' חחסס העקב : ב'ן ששים שנה . י' סניס משמחה עד טעטסית כת י"ג סנה ורואיה להריון וי' סניס קללו זכס והמתין לה ד' כמו טעטס אכיו לסרה כיון סלל כזכרס ידע שהיא עקרה והסתל עליה וספסלה לא רחנ לזכר לפי סתקקס כקר המורה להיות עולה חמימה (יימחות סד) : (כו) ויגדלו הנערים ויהי עשו . כל זמן ה סהיו קטניס לא היו נכרס כנעטסס וחין חרס ונדקק כחס מה סיכס כיון טעטסו כני י"ג סנה זה סירס לכחי מדרסות חס סירס לע"ל : יודע ציד . לטוד ולרמות חת אכיו ו כפיו וסוללו אכל סח"ך מעטריין ו חת חגל"ת וחת סהכנ ססכור אכיו שהו סדקק כמלות (חמחומ) : איש שדה . כמטעמו חרס ככל ועודה כקטנו ח חיות

טרס סוף סל זנטיס חלילס וחי סיו סירושט לך חוחת לא ז' דלחין חייכס כמטסר חפילו מדרכנ וסוף מדקק כמלות וק"ל . (קל"ת) ומ"ס סטעטס חוחו כמלות המטסר ליל כטוס דחמחוס כוחט חלילו כפ"י סכחטיק אכרסה טנלחמר ויחין לו מעטס חכל ודחי סחויקי כניו חח"כ ג"כ כמחוס חח חכלקחן כילחק כפ' חחס ספירט"י וכו' כיעקב טער חטכרנו לך ודו"ק : ח' לא טכוד כטדס דל"כ חיס חרסה טעט"ל כמו כנח ט ש טכוד חרסה כמו כקין :

דעת זקנים מבעלי התוספות

כשעבר שנה או שנתיים ודאח יצחק שלא החליף מראיתו ידע שזו הולדתו ואפ"ה לא מל אהו אמר הואיל ולא ספתי אהו לשמנה ככוני אמתין עד שירא בן י"ג כמו ישמעאל אחי ואחיו אהו וכשזיה בן י"ג שנה הוא עכב כעצמו ולא רצה למל היינו דכתיב אם לא רם שנאת דם ירדוף : (ט) ויקרא שמו יעקב אהיות יעקב ד' בגנר ד' עשרות שנהדין בניו לעשר הקב"ה י' בגנר הדברות ע' כנגד שבעים זקנים ק' כנגד חילי שבנו להקב"ה שנאמר בו

והיחיל מה אמה . ב' כנגד ב' דחוח וזכות יעקב נגאוו ישראל כמסדרים שזא' יעמידה יעקב לחק וישאל וגי' ואלמלא יעקב לא נפדה אברהם מן הכבש שנאמר כח אמר ה' אל בית יעקב פדה את אברהם . ד"ל וירש רח"ל שפדא סבצר ניידול בניס :

פירוש לתורת אלהים

ויקרא שמו יעקב אונ ער האם גירופין ויין נאמקען יעקב . ורשי שרייבט הקב"ה האם אים אזוי גירופין . אדער דער פאמער האם אים גירופין יעקב ווייל ער האם גיהאלמין דעם פערשט אונ יעקב איז קישון פערשט ויחזק בן ששים שנה אונ יצחק איז אלם גינען זעקציג יאהר בנדה איהם אז דבקה האם ויזא גיבארין . ורשי שרייבט אז יצחק האם גינאקען דבקה איז ויא אלם גינען דרייא יאהר האם ער גינאמט זעהן יאהר גיו ויא זאל קענען סעוברת וערין . אונ נאך זעהן יאהר האם

ער גינאמט אזוי ויזא ויין פאמער אבנהם האם גינאמט צו ויין מופער שרה אונ ויזא יצחק האם גינען אז ויא איו גים כראגין גינאמט ער געוויקס אז ויא איו איין עקרה אונ האם מהפלל גינען ויא זאל האבין קינדער אונ אשפתה האם ער גים גינאלט קעקען וייל ער איז גיהייאניט גינאמט אויף דעם נר הסוניה פאר איין עולה תמימה : (כו) ויגדלו הנערים אונ אז ויזא וינען זענען גרוים גינאמט ויזא עש איז עשו גינען איש ידע ציד אסקענטש ויאם ויזאם צו פאנגען

הילשר

נפרד האם ב"י ויזא אונקען זענען . נאך דעם ויזא אבנהם איז גילשארטין איז גינען אנהויסער וינען איז לאנד כנען . האם יצחק גינאלט גיין אין סדרים . האם אים נאם גיבאשן ער זאל וואנגען איז ליקר קלעמטים אונ זאל גיש (חק לישראל ע"ט) (ח"א)

ויזא 18 40 ויזא

קאי חללו חכמים האחרין במתניתין דלכלה לא חסרין
 חלל גזירה שמה הפכירט האשה ד' חמות גרי"ר: עיר
 של חב. מסרה וזכ פשיה כמין עיר מרת ירושלים:
 ולא בקמ"א. חכמים שנתן בלחור כדוחק והאשה
 שונתה עלתה בו (ג) כדו
 שחיה כעלה כגד וכמכרי
 מכלאנ"י: ולא בנזמים.
 ממי האף (ד) אכל ממי האון
 יולאין כהן: חורתם. מרה
 למחוס בה אגרת או כל דברי
 סגור וזע"י דחכמים הא
 לה אסור לזמ"ח שלטח ומחיל
 אכל ים עליה החס: דללו
 מכסים הוא לה אמרינן לקמן
 דחייבת הקאה וחף על פי

מקו דה"ס כתיב: [ג] ולא בעיר. פקטו כח דמתנן כפרש
 פי דסוף דכחמות של טיפוס באר עליו עלה יונקטו בו אף
 במל ואר"ת דחוקה לבלתי גזר: (ג) ופי סתו דסתא כרשי
 לזכא חזינן דל"כ ברש"י פ"ל למימין כסדי חסין זכר פי
 וספסא דלסוד דדבר על פי האו ויה לוחם דלחם שלף ומתי:
 (ד) דסר"ח לם חלחא למש"ל
 לחתיי מפני שאינן מוטות
 בקישוריו דמ"י: (ה) וכרי לם
 סוליא כדרך כל המזליין ומק
 כפי מ"ג דפסוק שכל סמוליא
 דבר שליו מכסין לו מוליא
 אחר כדרי ולא דרך מלכוס רשי
 (ז) מ"י: (ח) שם פסוד
 שחמלה ממנו רשי: [ג] ולא
 בחפ"יו. אפילו למ"ד שכה
 זמן הפילין הוא לא יאל דלחם
 אחר לחתי כרשי דקפל לם
 מרש"א חס כל פסוד ופי עירובין
 דמ"י: [ג] אנו ויזב חפסא.
 דללו מפני ניכוס חלל כמלכוס
 ניכוס כמל: (י) עלתור וכל

שמואלחו כאלכס דרך מלכוס
 (ה) לפי שפעמים שהכעל
 מסיר אחר מלכוסו וזמן אחרו לאסרו להנישו והיא נוחתה
 כאלכוס והיא נוחתה כאלכוס והאלכה בו ונמלה שדרך האלחה ככן וכן עכ"פ
 שאין עליה חותם. דללו היא מכסים לאים חייב הקאה ח"ט"ס שמואלחו כאלכוס דרך מלכוס שפעמים שהאלחה נמנתו לו
 שזליכנו לחומן והוא מולאו כאלכוס והם יאלח האשה בכל הק דלסרין עד הכא במתניתין אינה חייבת חלואת דכולהו
 חכמים ניטה ורובן הוא דגזר כהא דלחם עלפח ומחיל: ב בסגור דלחם ומחיל בו מסמרות לחוק
 (ו) וחלואה בשנת זכוס טוב מאוס מעשה שהיה שפעם אחת היו נחלואים במערה מפני המלד ומשם קול משל גזי המערה
 כפסודין שעליהן כן חלום דקח זה אה זה והרגו זה אה זה כמסמרים שבמלדיהן ומפני שמכסה זה כשכתה היא חסרהו
 כשכת זכוס טוב שהא יוס על כושיה כמו שכת: ולא בירוד. ולא בגדל חיד: בזמן שאין ברורו מכה.
 איה דלחמי סמחא שמה יחזקה סכסגל הבני סמו לו מתח ככסו ומחיל כשכת וזיה דלחמי דלחמו מתייבי
 עליה וזליף ליה לזה סכרנלו ומיחי ליה כידים מיהו כומן קיב דגמל מכה שרי ללחם כמלד יחדי כרנל שאין בו
 מכה מפני שמכסה שכתת עליו: ולא בקמ"ע. שמואלחו רש"י: שאינה כן המוטות. מלדס מוחמה שריטח
 ג' בני חדם אכל קמיע הנלקח מלדס ממוחה שריטח שכתה בני חדם כשאר קמיטח חף על גב דלח לחומי קמיטח
 שרי דחכמי הוא למולה כלחמ מלכוסיו: בקמ"א. טכס על כול: מנפ"ס. כמין כתי שוקיו על כרול
 שזכוסים כמלחמה ולפי שאין לזכוס אחר חלל כשכת מלחמה אחר ללכוס כשכת: ג במחם נקוב. שוטרי"ה כה
 דללו חכמים האו וחיבת הקאה ח"ט"ס שמואלחו איהו כמלכוס"י ולא כידה שאינן שהלוח דרך לחומות חייב נוסח(ו):
 בבבליאר. כלי שהאשה מענלה כרהשה כמין טכסת שמשכב הרהם והוא משאוי לפי שאין רוב הכסים יוללות בו: בבבליאר

אליע ואכין נואם שמיים פריער קאר זיא אין הויף
 אויף גיט ארוים גיין זיא בעיר של יזב אונ זיא קאר
 גיט ארוים גיין שבת מיט אזוי אקרין נואם איז
 גיטאקט וזיא ריא שקאם ירשלים זעקט אוים
 זיא גקטא אונ זיא קאר גיט ארוים גיין שבת מיט
 זיא צירונג נואם זיא גיט אויף דעם האקרן אונ
 דריקט זיה שטארק ריא האקרן זיא זאל אוים
 זעקן פעם זיא גנטיס אונ זיא קאר גיט ארוים גיין
 שבת מיט דעם רינג פון ריא זאו זיא בפעט שזין
 זליף חתם אונ זיא קאר גיט ארוים גיין שבת מיט
 ארינג ואויף דעם פינגערן אויב אויף דעם רינג
 איז גיט דא אקרניקה זיא גפחם שאינה נקיבה אונ זיא
 קאר גיט ארוים גיין שבת מיט אגאדיל נואם איז
 גיט גילעקערט ואשפילקע אטייערעט זיא זיאה
 אונ אויב זיא איז ארוים גיטאקטן מיט די צירונג
 זינה היקה חסאה נארף זיא גיט בריונגען אסקאט:
 ב יא זיא האיש בסגור חסמיט אקענקלש קאר גיט
 ארוים גיין שבת מיט אהילצערעם שוף נואם
 אין אוים איז אריין גישלאגין קשועקעס זיא גידי
 אונ ער קאר גיט גיין שבת אין נאם מיט איין
 שוף גזפו שזין ברניו מנה אויב ער נאם גיט אויף
 דעם פום אסקבה. טאקער נועם קען לאכין פון

איש וייל ער גיים כיום איין שוף ויעמו ער דעם
 שוף אוים טאקע אונ נועם אוים קראגין אהיים
 דורך די נאם זיא גשפ"יו אונ קען קאר גיט ארוים
 גיין שבת אין נאם אגניקאקען קפ"י זיא גקטי
 גזפו שאי"י פי חסוקה אונ כען קאר גיט גיין שבת
 אין נאם מיט אקטינע נואם קען נויים גיט אויב
 די קטינע נועם העלפ"ין זיא גק"ה אונ קען קאר
 גיט גיין שבת אין נאם מיט אפאנצער זיא גקטי
 אונ קען קאר גיט גיין שבת אין נאם מיט
 אריינערנע הימורל זיא גשפ"יס אונ קען קאר גיט
 גיין שבת אין נאם מיט אייערנע הייזן זיא זיא
 אייז חייב חסאה אונ אויב ער איז ארוים גענאנגען
 שבת אין נאם מיט ריא זאכין דארף ער גיט
 גריינגען אקרן חסאט: ג יא זיא אש"י גפחם
 היקה אש"ה קאר גיט ארוים גיין שבת אין נאם
 מיט אנעקערקע נאדיל צום גייען זיא גפחם
 שיש זליף חתם אונ זיא קאר גיט גיין שבת אין נאם
 מיט ארינג ואויף דעם פינגערן נואם איז דא אויף
 אוים אקרניקה זיא כלי"ר אונ זיא קאר גיט גיין
 שבת אין נאם מיט ארינג ארום קאפ זיא קער-
 גלעטין די האר זיא כלי"ר אונ זיא קאר גיט גיין
 שבת אין נאם מיט אויבקערנע אדער אהילצערנע
 קעסטלע 16 40 (ח"א) (ה"א)

קעסטלע 16 40 (ח"א) (ה"א)

קצר של כסף או של זבד שקטור בחוכו נוסס להעביר רוח רע שבאשה: של פלייטון. מור שקורין מוסקפ: **וחכמים פוטריין**. לסכרי חכשיטין ניטו ולכחלה לא רשאי דלמח שלפא ומחוי' והלכה כחכמים: ז" תרים. **מן עשוי חכמי' משולג: אלה**. מנן עגול ושניהם של עץ וזני שמעתי אלה מ"א בלע"ז ובערבי דסו"ס: ובתרו **חריבותם לאתים**. וזני חכשיטין ניטו לא יהיו בעלים לעתיד: בירית. אלעזר על השוק להחזיק בתי שוקית שלם יפלו ויראו שוקי הלכך טהורה **דלא חכשיט לני הוא וכלי** השמים נמי לא היו אלה כלי השמים כלי דומיא דטבעת הכלים שהן טהורי: **ויצאים** בה. דדרך לביטה היא לייכא למיחם דלמח שלפא ומחוי' **דלא מגליה שוקה: כבליים** מטמאים. משמחה אחת היתה כירושלים שהיו פסיעותיהן נסות וזו בחוליהן

לשם דרכה ואומותם לתפוז ולתקן בגדי ביתם: [ה] לגנאי. חכמים סיניו ח"ק ולא באו אלה לפרש תו"ש: (ח) לשמח י"ש להכרתם כרשעס חולי מרישת ס ע פ ר וכינאל. ה"ע *

ולא בצלוחית של פלייטון. ואם יצאה חיבת חמאת. דברי ר"מ. וחכמים פוטריין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: ד לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתרים ולא **באלה ולא ברומח**. ואם יצא חיוב חמאת. ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו. וחכ"א אינן אלא [ה] לגנאי שנאי **(יטעינן)** ובתתו חריבותם לאתים וחניותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. בירית פהורה ויוצאין בה בשבת. כבליין מטמאין ואין יוצאין בהן בשבת: **ה יוצאת אשה בחושי** שער בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה. ובטומפת ובסנבוטין

טורים והקילו שלשלת בין בירית לבירית שבטוקיה ועשו ככלים כדי שלא יהיו פסיעותיהן נסות ולא יהיו בחוליהן טורים הילכך שלשלת חמשים דלמח הוא ולא חמשים כלי לפיכך היא מקבל' קומחה: ואין יוצאין בהן. דלמח שלפא לשלשלת שהיא שכ זבד ומחוי' דכי שקלא לשלשלת לא מגליה שוקה שהרי בירית במקומה עומדת: **ה חושי שער**. שער חלוש ששמה אחת כמין חושי וקולעת ככן שער או אפילו קשרה אוחן על פדחתה קשר מהודק וילאח כהן דלא דמי לחושי אמר וחושי פשתן דלעיל לפי שהמים ככסין כהם וזי מתרמיא לה עכילה אינה לריכוז להתירה ולא אחיא לחתויניה: **בין משלה בין משל חברתה בין משל בהמה**. לריכוז דאי תנא משלה משום דלא מאים לה חבל חכרת' דמאיס לה (ח) אימא ניחוש דלמח שלפא לכו וזחיתא לחתויניה וזי תנא של כחיתה משום דכח מינה היא לא מיכבר ולא מחיכו עליה ומ"ה למיחם דלמח שלפא אחיא לחתוי' אבל דכמה' דלאו כח

קעסקעקע מיט בשמים צו פאר קרייגען דעם שלעקטען ריח נואם זיא האט זיא בצליהית של פלייטון **אז זיא קאר ניט גיין שבת מיט אפגעשעלע** שקעקעדיקין בויקאזיר ואם יצאה אוב אויב זיא **איז ארויס גענאנגען מיט די זאקען חניבת חמאת** דארף זיא קריינגען אחמאת דברי רבי פאיר אזוי **ואגב רבי קאיר תבקים פוטריין בכובלת** ובצליהית של פלייטון **אז זיא חקמים זאגין אז זיא גייט ארויס** שבת אין נאם אפבולת אנדער מיט אצלוהית **של פלייטון דארף זיא ניט קריינגען אחמאת:** **ד יא יצא האיש אקענטש זאל ניט ארויס גיין שבת** אין נאם יא בפי' ניט מיט אשונערד זיא בקשת אוב **גיט מיט אפילע בויגען זיא בתרים אוב גיט מיט** אדריי קאנטניגען פאנציר זיא באגה אוב גיט מיט **אקייקעדיגען פאנציר זיא ברומח** אוב גיט מיט **אשפיו ואם זיא אוב אויב ער איז ארויס גענאנגען** שבת אין נאם מיט אייגע פון די זאקין חניבת חמאת **דארף ער קריינגען אקרבן חמאת דברי אליעזר** זאגט חכשיטין הויו גיווער איז אצירונג צו אקענטש **וחקמים אומרים אוב די חקמים זאגין והיא נאמר פאר** נואם האט דער גביא גיזאגט וכתתו חריבותם קאמים **אז קשיים נועם קוקען נועם קען צו אטויסקען** וצו ברעקען די שונערדיין אוב קען נועם פון זיי **מאקען אקער אייזענס וחניותיהם למזמרות** אוב **פון די שפינען נועם קען מאקען קעסקערס צום** שניידען די קרויבין פון דיא וויינישטאקין ואויב **דאם איז אצירונג פאר נואם זאל קען זייא צו** ברעקען זיא ישא גוי א' גוי חרב אוב עס נועם גיט

שם: [ט] פורפת. וא"ת והא נראה כמנחת גדולת מ"ה. י"ל דסבל הדבר ויבר והכל יודעין דלכך לריבה אכל בדבר שהיה שנתה לתוך פיה אינם יודעים להם היא נותנת חו' (ט) כלומר אשתי מנעל וכו' משוי וריכתי ירוחם כ' שבין שג"פ הוא לר"ך לתפלות ומותר ללכת בהם שטרך סליכו הם. אכל טווח עשיית קב וס כרי שלל ורמס חפר רגל אלה נכס רגל הלך כיון דאין לנדר סליכו בהם אסור: (י) פלוגתא ולא סומחת מדרס דכתיב לטיל שתינו נסמך עליו והוא בגמרא. דלאו נסמיקס עבידי אלא לתכטיס וא"ל עמוד ונעשה מנלכתו רש"י וכתתו כס"כ דכתיב מ"ג: (יא) סגן ל' קעמי נראה דלא קיימו אסמכות אכל בכסא וספסלים סקעניס עבידיי יכול ללכת דה"ל כמו מקל דשרי ואש"ס דתנו כסא וסמכות ט' י"ד דכסא לאשמיטין עמאין מדרס אכל ואין ויפאין כו' לא קאי אלא אסמכות רש"י ותו'. תו"ס: (יב) ונראה דהא נמי לא קאי אלא אסמכות אכל כסא וספסלים ודאי דלאו מנעמיס גיבה דמי גריע' מסמכותי דקטע ט': [ז] בעורה. ס"ס להר סביח נמי לא

הרעו' ככרך ואין הטלת נוספת מעליה: ז פורפת. מחברת תרגום קרסיס טורפין: ובלכר שלא תפרוף לבתחלה. אמטבע לחודי' קאי שלא תפרוף לבתחלה על המטבע מפני שאסו' לטלטלו: ח הקיטע. שנקטע' רגלו: יוצא בקב שלו. עוטיס ט' כמין דפוס רגל וחיקק ט' מטע' לשוס ראש שוקו כתיבו וחיתו נסמך עליו וזוטר ללאת בו דמנעל דידיה ווא: ור"י אומר. דלאו חכמיס הוא (ק) והלכ' כר"י: ואם יש לו בית קבול בתותין. שחוקק ט' כדי קבול ט' כותחין דקין ומיכין להניס ראש שוקו עליהו מקבל סומחת מנע' (י) אכל חס חזין לו אלא בית קבול שוקו כלכד כלא כותחין לאו בית קבול הוא לטומא' וואה ל' כפשוטי כלי עץ דלומיא דית' כע"י דקבול שלו פשו' לטלטל על ידו מה שנתחין בו אכל שוקו אינו מטלטל על גבי הכלי: סמוכות שלו. יס קטע שתי רגליו והלך על שוקיו ועל ארככתיו ושניה סמוכות טל עור כשוקיו: טמאים מדרס. חס זכ הוא דהא לסמיכת גופו עבידי ומדרס הן ונעשו אב הקומחה: ויוצאין בהן בשבה. דתכטיס דידיה הן: ונגבסין בהן בעורה. ואש"ג דתנו ל' יכנס לכר לכתובטלו כאי לאו מנעל גיבה דלאו כראש רגלי הן: כסא. יס קטע שיכשו ונתכוונו גידי שוקיו וחף על ארככתיו אימ יכול לילך וטושה כמו כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו כספסלים קטנים ושוקו גופו מן הארץ ונלחף לפניו וזוטר ונה על אחריו והכסא קשור לאחריו: סמוכוי'. של אוחו קיטע עושה לו סמוכות של פור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלוין וכשהוא נשען על ידיו והוא עוקר נעמו כשען גס על רגליו קות: וזאין יוצאין בהן בשבת. דליידי דחלו ולא מארגי זמנין דמשתלמי ואחי לאתווייהו וחי' דאמרי מפני שאין לריכין לו כל כך והוי משאוי (יא) ואין נבנסין בהן בעורה. דמנעל נכחו (יב): אנקטמין. כמין פולחן לודס משויה משמימין על הפניס להכעיה בו התוקות פ"ח חמור שהלניס עוסיס ונוסחיס אותן על כתפיהן: מהוריו. מלקבל סומחה דלא כלי תשמיס ולא תכטיס הוא: ט' בקשרי'. כן ש"ס לו גנעוטי' על אכיו נוסל האכ רעשו של מנעל

הקמים יעדין פון דיא ערבינות אונ קדיות וואס ציער שטיינער איז אזוי צו קאהן: ז פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלכר שלא תפרוף לבתחלה בשבת: ח הקיטע יוצא בקב שלו ר"ר מאיר ור' יוסי אומר ואם יש לו בית קבול כתותים טמא. סמוכות שלו טמאין מדרס ויוצאין בהן בשבת ונגבסין בהן מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נבנסין בהן בעורה. אנקטמין טהורים ואין יוצאין בהן: ט' הבנים יוצאים בקשרים.

הקמים יעדין פון דיא ערבינות אונ קדיות וואס ציער שטיינער איז אזוי צו קאהן: ז פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלכר שלא תפרוף לבתחלה בשבת: ח הקיטע יוצא בקב שלו ר"ר מאיר ור' יוסי אומר ואם יש לו בית קבול כתותים טמא. סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נבנסין בהן בעורה. אנקטמין טהורים ואין יוצאין בהן: ט' הבנים יוצאים בקשרים.

ציער שטיינער איז אזוי צו קאהן: ז פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלכר שלא תפרוף לבתחלה בשבת: ח הקיטע יוצא בקב שלו ר"ר מאיר ור' יוסי אומר ואם יש לו בית קבול כתותים טמא. סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נבנסין בהן בעורה. אנקטמין טהורים ואין יוצאין בהן: ט' הבנים יוצאים בקשרים.

ציער שטיינער איז אזוי צו קאהן: ז פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלכר שלא תפרוף לבתחלה בשבת: ח הקיטע יוצא בקב שלו ר"ר מאיר ור' יוסי אומר ואם יש לו בית קבול כתותים טמא. סמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נבנסין בהן בעורה. אנקטמין טהורים ואין יוצאין בהן: ט' הבנים יוצאים בקשרים.

ימין וקטר' לו לכן בשמחתי ובני מלכים בוגין. [וא] וכל אדם אלא שדבריו וכל זמן שאותו קטר עליו חכמים בהווה: ויצאין כביצת החרוגל. ובשן ס' ר' יום הגעגועים משליו שועל. ובמסמך מן הצלוב. משום דפוא. כמגולה ולהכי חני הכנים ד"ר מאיר וחב"א (ג"ל ד"ר יוס' ור' מאיר אומר) שאין לננו נעגועים על איהן כמו לננים: בוגין.

כמין פעמונים קטנים תרגום פעמון זהב זגא דלהכא: ידע דלמס דפסקין כספיה דלא כר"ש דאמר כל ישראל בני י' הדרגור. מין תבב כדכתיב (ויקרא יא) את החרגול למיטה וחולין אותו באזן ומרספין כאב האזן: ובשן פלוי שן שועל הי ולמאן דלא ניס כדי שישן חולין עליו שן של שועל מת: ובמסמך מן הצלוב. מנאמר שבשן התלוי חס יתוהו על כפה שבמל' יסיר הנפה ורמב"ם פ' שמשמין אותו כזואר מי שיש לו קדחת שליש' וירפאנו: ור' מאיר אומר את רחול אסור. והין הלכ' כרבי מאיר דק"ל כל דבר שיש בו מאס רפואה אין בו מאס דרכי האמרי ולא קרינן בהו ונחוקותיהם לא תלכו:

ביינקת צום פאטער איז אפגורקה דער פאטער זאל געמען אפגורול פון דעם שוף פון דער רעכטער פיס און זאל צו בונדען דעם שפירול דעם נהן אויף דיא לינקע פיס. און אזוי לאנג ווי ער גייט ארום געבונדען דעם שפירול ביינקת צו גיט. און ער מעג ארום גיין שבת אין גאס ארום געבונדען מיט דעם שפירול ויגן פגכים בוגין און דיא קעניגליכע קינדער מענין ארום גיין שבת אין גאס מיט גלעקלאך וי' אים און אלע מעגלישן מענין ארום גיין שבת אין גאס מיט גלעקלאך אלא שפירול חכמים ביהו נאר דיא חכמים דערין פון בני מלכים וייער שפירול איז ארום צו גיין אין גאס מיט גלעקלאך: וי' יוצאין בביצת התרגום מען מעג ארום גיין שבת אין גאס אויף גיהאנגען אויף דעם אויער אזוי פון דעם איישערק וואס הייסט חרגול דאס איז ארפואה צום אויער אויב ער האט שפערצין אין אאויגער

רשיי גמרא שבת דף טב ע"א

בלבט סי' כלה כלי החיטון דגנולת דמריאס אבדעם ראשית שמנים ימשחו. אמר רב יהודה אמר שמואל זה פליטון מתיב ר' יוסף אף על פליטון נזר ר' יהודה בן בבא ולא הודו לו ואי אמרת משום תענוג אמאי לא הודו לו אמר ליה אביי ולמעמד היו טהנים לכ לזכרי הנביאים המנבאים על הפורעניות ושומקים בתענוגים: ולמעמד. הא דמתיב

ראשית שנים ימשחו עם שמיים אין פסוק (עמט ו) מיט דיא געקסע בויקאיייל שפירען ויזא זוף נדיא יודין אפר רב יהודה אפר שמואל רב יהודה האט גיזאגט פון שמואל'ס נוענין זה פליטין דאס פיינט מען דעם בויקאיייל וואס הייסט פליטין אהיב רב יוסף האט רב יוסף גיפרענט מיר האבין גילעדונט אף על פליטין ער רבי יהודה בן בבא רבי יהודה בן בבא האט נזר גיטען מען נאל זוף גיט שפירען מיט דעם בויקאיייל פליטין ולא הודו לו האבין ר' חכמים גיט מודה גיטען צו רבי יהודה בן בבא און האבין גיט אונגענומען דיא גורה נאי אפרק משום תענוג אז דו נועקט זאגן מיט פליטין שפירען מען זוף פון פערנעניגען נוענין אפאי לא הודו לו פאר וואס האבין דיא חכמים גיט אונגענומען דיא גורה פון רבי יהודה בן בבא מען נאל זוף גיט שפירען מיט וואס דער נביא דערציילט אז דיא יודין פלענען זיי שפירען מיט די געקסע בויקאיייל. איז דאס גיטען צום פערנעניגען. אז מיר זאגן דאס בויקאיייל איז גיטען פליטין. שפירען מען זוף דאך מיט פליטין צו פערנעניגען אפר זיי אפיי האט אפיי גיזאגט אז רב יוסף גיטען און נאך דין מיינונג אז פליטין זאל אסור זיין צום שפירען זוף. ווייל דאס איז פון נוענין פגענט

צא פנימא השמים נמרחי
 אין: קנישקנין. כלי זכוכית
 ארוך לו שתי סות והיו
 נורק מזה לזה: שמוזקין.
 פ"י אומנות כדלמריק
 כהאלין מעייל בתמייל כסי:
 ה"ג. דלסור למשתי
 מקנישקנין: משתינין.
 דדייק מסריחיס: לירי
 עניות. דלמרי' כע"פ טרא
 דעניותה נבל שמיח וכל קרי
 ליכ דלוהב מקוס מילום
 ומשתין מים לטי מעתו הוי
 מילום: ערום. אורחא

הא דכתיב השותים במורקי יין ר' אמי ור' אמי חד אמר קנישקנין חד
 אמר שמוזקין כוסותיהו זה לזה הכי נמי דאסור הוא רבה בר רב הונא
 אקלע לבי ריש גלותא ושתה בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי
 אלא כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו רבנן אבל
 מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה לא גזרו רבנן. הושוכבים
 על ממות שן וסרוחים על ערסותם. אמר ר' יוסי בר ר' חנינא מלמד
 שהיו משתינים מים בפני מסותיהם ערומים. מנרף בה ר' אבהו
 אי הכי היינו דכתיב לכן עתה יגלו בראש גולים משום דמשתינין
 מים בפני מסותיהם ערומים זה עם זה ומסותיהו ערוסותם בש"ז שאינו שלהם
 אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה ודיבקים מסותיהם זו
 בזו ומחליפין גשותיהם זה עם זה ומסותיהו ערוסותם בש"ז שאינו שלהם
 אמר ר' אבהו ואמרי לה במתניתא תנא שלשה דברים מביאין את האדם
 לירי עניות ואלו הן המשתין מים בפני מסותו ערום והמולול כנמילת
 ידים ושאשתו מקללהו בפניו. המשתין מים בפני מסותו ערום אמר

הא דכתיב דאם נואם שמיים אין דעם פסוק דער
 נביא זאנאם אויף דיא יודין נאה אפערנעניגען
 שוהען וייה השותים במוזקי יין וייה קרינקען טיין
 אין סורקי. נואם איז סורקי. אין דעם קרינקען
 רבי אמי און רבי אסי חד אמר קנישקנין איינער
 זאנאם סורקי מיינאם קען דיא פלי נואם הייקט
 קנישקנין וחד אמר שמוזקין כוסותיהו זה לזה און איינער
 זאנאם סורקי מיינאם קען וייה האבין ניווארפין
 וייערע פוסות איינער צום אנדערין צום פער-
 נעניגען חכי נפי דאסור נעקסו אויה זאנאם אז דאם
 פאר קען גיט. קען פאר גיט קרינקען טיין פון
 דיא פלי נואם הייקט קנישקנין. רבה בר רב הונא
 האט זיך אקאהל קרינקען ביי דעם ריש גלותא
 ושתה בקנישקנין און דער ריש גלותא האט גע-
 רוקען טיין אין דיא פלי נואם הייקט קנישקנין
 וייה אפרי ליה ולא מידי און רבה האט אים גאר
 גיט גיזאנאם אז קען פאר גיט קרינקען טיין אין
 קנישקנין. כוון דאך ויין דער דין אז קען קעג
 קרינקען ויין אין קנישקנין גאר אזוי איז דער
 דין כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו רבנן
 דיא זאכין נואם עם איז אפערנעניגען און
 א שמחה האבין דיא רבנן גזרו ניווען קען זאל
 דאם גיט טאהן נאכדעם וייה דער בית המקדש
 איז הרוב ניווארין אפי מידי דאית ביה תענוג וליה
 ביה שמחה אפער דיא זאכין נואם זענען גאר
 אפערנעניגען און זענען גיט גזרו ניווען דיא גזרו
 רבנן האבין דיא רבנן גיט גזרו ניווען. דאם קעג
 קען נאה דעם חירפן אויך. דער נביא זאנאם
 האט גיזאנאם אויף דיא יודין השקבים על פסות שן
 וסרוחים על ערסותם וייה לינקען אויף דעמין פון
 עלפאנד ביין און וייה שמינקען אויף וייערע
 דעמין. האט רבי יוסי בר רבי חנינא גיזאנאם
 פלפד שהיו משתינים בפני מסותיהם ערומים דער פסוק
 דערוגאם אונג וייה פלעגין שמיין פאר וייערע
 דעמין נאקעם און פלעגין משתיין ויין גנרף בה
 רבי אבהו האט רבי אבהו זיך געביינערט אויף

אויז אפשמ אין פסוק יי חכי אויב אויז האט דער
 נביא געמיינט האבין וייה גיטאהן מיט זימי איז
 דען דעם נואם עם שמיים אין פסוק נב שתי
 יגיו בראש גלים דריבער טייל וייה האבין דאם
 גיטאהן טעלין וייה אינאם פארקריבען ניערין
 דיא ערשטע פון דיא פארקריבענע משום דמשתינין
 מים בפני מסותיהו ערומים טייל וייה זענען משתיין
 פאר וייערע דעמין טען וייה זענען נאקעם.
 דריבער קוקט וייה יגיו בראש גלים וייה זאלין
 פארקריבען ניערין דיא ערשטע פון דיא פאר-
 קריבענע. נואם פאר אעבירה האבין וייה דען
 גיטאהן. עם איז סיאום. אפער עם איז קיין
 אעבירה גאר אפרי רבי אפרי האט רבי אבהו גיזאנאם
 גאר אזוי מיינאם קען וייה בני אדם שהיו אוכלים ושותים
 זה עם זה ודיבקים מסותיהו זו בזו זענען ניווען
 די קענקשן נואם האבין גינעסין און געשרינקען
 איינער מיט דעם אנדערין און האבין נישטעקט
 וייערע דעמין איינע געבין דיא אנדערע וייערע
 גשותיהו זה עם זה און האבין זיך געטאהקט מיט
 דיא טייערע איינער מיט דעם אנדערין וייערע
 ערוסותם בשבת דע שאינו שלים און פלעגין פאר-
 שטינקען וייערע דעמין מיט שקבת דע מיט
 דיא טייערע נואם זענען גיט גינען וייערע אפרי
 רבי אבהו רבי אבהו האט גיזאנאם וייערע דעמין
 תנא און אנדערע זאנאם דאם האבין מיר גילערונאם
 אין אפרייקאט שלשה דברים מביאין את האדם לירי עניות
 דריי זאכין בריינגען דעם קענקש צו אנדערקייט
 וייה מו דאם זענען דיא דריי זאכין הפאשין מים בפני
 פסותו ערום אז איינער שמיים נאקעם זאנאם זיין
 דעם און איז משתיין און אפרי ער שמיים גיט
 נאקעם און ער איז משתיין פארין דעם. איז
 אויך דאם זעלביגע וייערע גשותיהו חכי וייה זאנאם
 נואם נואשט גיט דיא הענט צום עסין וייערע
 פלעגין בפניו און אז ויין טייל שמיים זענען אים
 און פלעגין אים הפאשין מים בפני פסותו ערום אז ער
 שמיים נאקעם פאר זיין בעם און איז משתיין אפרי

ולא ילכו משם עד שחנה אליהם סלה ידעת שהי חסידים וסוד סוד
 להסלים הסודים ולוץ חסידים מן חילונים ולא חסידים חילונים -
 כן עמדת אס חסיד חסיד נאמן זמין סקורים זמנים סלוחים
 ומכית הספסד וסמסיעס לכית קיים וסכסלר ומכית סכסלר
 ומינון לכית כסמסס וססעסנונ וסלסס חסכסות סלססס

השם הי השם חקוק ככלי חכמות או ככלי זכויות
 מתוך הכלי הי לוקה אלא הורח את כקובן וגונו
 זכן אם היה שם כתוב על בשוה דרי זה לא ירחק
 ולא יסוך ולא יעבור בכקום הסנופת. נורכנה לו סבילה
 של כסות כודך עליו נמי וסובל. ואם לא מצא נמי
 ססכב ככנריו ולא ירחק כדו שלא יחוק שלא אמרו לכרוך
 עליו אלא ספני שאמור לעמוד בפני השם כשהוא ערום:

(ב) הסוטר אמר אכן אחת דרך השתתה מן הכזבה או מן
 הדיכל או משאר העורה לוקה שנא' בכח'ס כי את ניכחותם ההונון וכתיב לא תעשון כן לה' אלוהיכם וכן
 אשורף עצי הקדש דרך השתתה לוקה שנאמר ואשיריהם השרפון באש וכתוב לא תעשון כן לה' אלהיכם:

כתיב ונאם וענעו נעבין טויער פון שקמט ונארטין
 אויף דיין קוקען ויא יכני סקס ער שקבא אלהים וייא
 נועלדין גיט אונעק גיין פון דארטין ביז דו וועקט
 קוקען צו וייא היא ריכט שהיי הפנים לשוב הנה להשיב
 הקרנים דו נוייטס דאך אז די חסידים ונאלטין וועלדן
 צוריק קוקען אהער נאנץ מאכין ונאם וי' האבין
 געקעלט יאד תכלס סן היצורים ולא תכלס סיועדים וייא
 אזוי זאלקסטו דך שעקען פאר די כשענעניש.
 אונ שעקסטו דך גיט פאר דעם ונאם האט וייא
 כשאפין הכו עסקד אס איה אויב נאנץ אויב דו ביזם
 ויך אזיין אסקטור נוסער פריינד פרייט דך פאר
 ביידיה הקרנים לימים הקרנים אין דייע קורצע טעג
 אויף דיא לאנגע טעג וסבית הקפסר והנסיעה לבית
 חמדים והשאר פרייט דך פאר פון די שטוב ונאם
 ויא נועטס קאליע ווערין אונ וועקט פון איר אונעק
 ציהען אויף די שטוב ונאם ויא נועטס ויין אויף
 אייביג אונ דו וועקט אין איר ויין אויף אייביג
 וסבית הקפסר והנסיעה לבית חמדים והשאר אונ דו
 וועקט אונעק גיין פון אשטוב ונאם ויא אזי סיס
 כרויעקרייט אונ אונגעקרייט צו כרויעקרייט צו
 אשכוב ונאם דארט איז נאר פרייט אינ פער-
 געניגען יקבא כפריית חריית אונ ארויס צו גיין
 פון צו ויין אונגעקט צו ווערין פרייא. כרייט דך

דעם ארט ונאם דער שם איז אויף אים געשריבען
 אונ זאל דאס שטיקול פלי בעהאלטין נאפליי הנה
 השם חקוק ככלי חכמות או ככלי זכויות והתיד הפלי אונ
 אפילו דער שם איז גינען אויסגעקריצט אין
 אפלי פון מאקדעניא ונאלד וילבער קופער קעש
 סדער נלאז אונ ער האט געשקאלצין דיא פלי
 תי' יה יוקה קוקט אים סלקות ווייל ער האט
 אפגעקעקט דעם שם אלא חופד את סקום ונינון נאר
 איידער ער שטעלעט דיא פלי זאל ער ארויס
 שניידין דעם ארט ונאם דער שם איז אויף אים
 געשריבען אונ זאל דאס שטיקול פלי בעהאלטין
 זכו אס הנה שם כתיב על כדו אונ אזוי איז דער דין
 אויב דער שם איז געשריבען אויף ויין לייב
 תי' יה לא ירחק זאל ער דעם ארט גיט ונאשין ויא
 יסוד אונ גיט שטיקען גיין נאך אויף דעם ארט
 ויא יסוד כקום הכנסת אונ ער זאל גיט שטיין
 אויף אכיואסין ארט ווען דער שם איז אפגע-
 דעקט גורכנה יו סבית של כדו אויב עס האט
 אים גיטראפין אז ער מוז יה טובל ויין אזוי
 אטבילה ונאם איז אכדוה כודך עליו נמי וסובל זאל
 ער ארוקנויקען אויף דעם ארט כייט אזוי אוויילע
 פלאם די ונאקער זאל גיט קענען אפנאשין נעם
 שם. אונ ער איז ויך טובל ויא יא כדו נמי אונ
 אויב ער האט גיט געפונען גיין ווייכע פלאם

ססכב ככנריו זאל ער ארוקנעכען אונ כדעקין דעם ארט פון שם סיס וייע קליידער ויא יתק ער זאל
 גיט נוט צוקנועכ'יין צום לייב דאס קלייד גבי שיי' יחזי עס זאל גיט פארשקעלדן פאר די ונאקער
 פון כקודה. די ונאקער פון כקונה זאל קענען אריין קוקען אויף דעם ארט ווא דער שם איז אויף
 שיי' יתק יתק וי' ונארום ונאם קען האט גיזאנט קען זאל ארוקנויקען סיס געפונם אויף
 דעם שם. האט קען גיט געקיינט דער שם זאל גיט נאם ווערין יא קען האט נאר געקיינט ספי
 שאמר כסוד בפני השם כשהוא ערום וייל קען פאר גיט שטיין נאקעט פאר דעם שם: (כ) הסוטר אפיי
 זכן אחת דרך השתתה מן הכזבה או ער האט ארויס גענוקען פון כזבה אפילו נאר איין שטיין טייל
 ער האט גענואלט קאליע כאכין דעם כזבה או פו התיב' או כשאר הנדה אדער ער האט דעם
 שטיין ארויס גענוקען פון היכל אדער פון דיא ענה וייל ער האט גענואלט קאליע כאכין דעם
 היכל אדער דיא ענה יוקה שלאנט קען אים סלקות שנאמר גענוים ונארום עס שטייט אין פסוק
 בייא דיא עכרם כי את מנחותם הוציאו ויערע סנכות זאלט איר צו שטויסין וכתב באלד
 נאקדעם שטייט אין פסוק יא תעשון כן לה' אלהיכם צו אייער נאט זאלט איר גיט אזוי סאנזן. דעם
 כזבה ונאם צו נאט זאלט איר גיט צו שטויסין וכו' השו"פ עצי הקדש דרך השתתה לוקה אונ אז ער
 פארברענט האלץ ונאם ווענען געהייליגט גיווארין צום כזבה אדער צום בית הקדש. וייל ער
 ויל וי' קאליע כאכין אדער פארלענדן. שלאנט קען אים סלקות שנאמר ונארום עס שטייט אין
 פסוק וישיריהם השרפון באש ויערע לינדען בויקער זאלט איר פארברענען אין פייער וכתב באלד
 נאקדעם שטייט אין פסוק יא תעשון כן לה' אלהיכם צו נאט זאלט איר גיט אזוי קאהן. דיא האלץ

פרט הלא כלל היונה למדינת יי יסד מסוס סטורין משל
 פריט לאור כליט סמיס ולמטות וזיט כרלטת תמיד פליד :
 ככה דברים אכורים בכתיב הקדש שכונכם ישראל
 בקדושה אבל אמיקורוס ישראל שכתב סיה שורפין אותו עם האוכרות שבו מסני שאינו סאסין בקדוש השם
 ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הרבדים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם ומצוה
 לשורפו כדי שלא להניח שם לאמיקורוס ולא למעשיהם אבל עברום שכתב את השם גוטין אותו וכן כתבי
 הקדש שבלו או שכתבן עברום יבנו :

פאר סרם תצא בצאת היצא לתריה איידער די וועקם
 ארויס גיין פון דער וועקלם . אזוי נוי אייגער וואס
 גייט ארויס צו געהרגט ווערין ווי יסד ספרה הערין
 מעל פניט גאט נאל אפמאקן פון אנגער פנים
 דאס פדעקונג וואס פארקלעגטם אינגערע אויגין
 פאר באר חיים צו לייכטין אונג סים די לעבעדיגע
 לייכטיגקייט געשולט רעגנט רעגנט חסיד אונג ער ואל
 סאקאן אנגער ווילען אזויא ווי זיין ווילען אויף
 אייביג . אסן פן יוד רצון

מלקות כסה דברים אסרים ווען וענען דיא גייד גיזאנט גיזאנען זיין און פון פארברענען
 ותורה גביאים כותבים בכתבי הקדש שכתבם ישראל בקדושה נאר ביא אועלכע ותורה גביאים כותבים
 וואס אייד האם זיין געשריבען סים הייליגקייט אגל אפיקורוס יסראל אגלב ספר תורה אגער אז
 אידישער אפיקורוס האם געשריבען אספר תורה שרפין אותו עם האוכרות שבו ואל קען פאר
 ברענען דיא ספר תורה סים דיא שמות וואס וענען אין דיא ספר תורה ספני שאיט פאניו בקדושה
 השם ולא כתבו לשמו ווייל ער גלויבט גיט דיא הייליגקייט פון גאט האם ער גיט געשריבען די
 ספר תורה פון גאטס ווערין אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר תדברים נאר ער האם געקראנט אין זיין
 מיינונג אז דאס איז וויא אנדערע זאכן וואס קען שרייבט וואיל דעס פן אונג ווייל זיין מיינונג
 איז אזוי גינען יא נעכטש השם וענען דיא געקען פון גאט גיט געהייליגט גיזאנען יסראל יסראל אונג
 עס איז אסענה קען ואל דיא ספר תורה פארברענען כדי שלא תהיה שם לאפיקורוס ואל געשעיהם
 קען ואל גיט לאזן אנאקען צו דיא אפיקורוס אונג גיט צו זייערע קעשלים ווארום אז דיא ספר
 תורה וועט גלייבין וועט באה זיין אנגינגונג צו דעם אפיקורוס אונג צו זייערע קעשלים וואס ער
 האם גימאקן . קען וועט אייביג זאנען דיא ספר תורה האם געשריבען זענער קענטש וואס ער
 איז גינען איין אפיקורוס אגל עברום שכתב את השם אקער אז מעפרים האם געשריבען דעם גאטען כון
 גאט טקדים איתו ואל קען געהאלטן די וואך וואס דער לשם איז אויף אים געשריבען וכן כתבי הקדש
 שביי אונג אזוי איז דער ריין ביא ותורה גביאים כותבים וואס וענען פארפילט גיזאנען אי שנתנו
 ערם אקער מעפרים האם זיין געשריבען יבנו ואל קען זיין געהאלטן :

תולדות יום ג תורה

אונקלוס

ומשך סתם ורא יהודה נפש י יה יהוה ויה יוד הא ווא האא נשמה יהוה ויה יהודה ה' ומלי ה'ה אל אס
 בן שבטשה בניקוד ואלם :

כס ויוד יעקב נזיד ויבא עשו מן
 ת"א יוד יעקב . מסוס יא סטורין סס כאלה ח : ויבא סס כאלה ח :

לקוטים על התורה
 (כס) ויוד יעקב נזיד ובר . דער מדרש רבה זאנט דעם
 פאג איז גליקסארבין אקדום אביטו . אונ דעם
 קאנג האם עשו געהרגט נקודי . ווי עשו איז געקוקען
 ערבים אונג ער איז גינען סיד פון דענה אונג ער האם גינען יעקב קאנט עסין האם ער געטקענט פאר וואס
 פרקי דרבי אליעזר
 יעקב גיזאנט צו עשו די ביים געקריי גיזאנען חיים , אונ דער
 דעם ווילקטו עסין ארויסע עסין געטקענט , דריבער וואס יעקב גיזאנען
 (ח"א) (ח"א) (ח"א) (ח"א)

הוא משלתי : ל ואמר
 עשו לי עקב אמימיני כען
 מן סמוקא סמוקא הדין
 ארי משלתי אנא על בן
 קרא שמייה אדם :
 לא ואמר יעקב זבין פיהם

השקה והוא עיף : ל ואמר עשו
 אל יעקב הלעיטני נא מן האדם
 האדם הזה כי עיף אנכי על בן
 קרא ישמו אדם : לא ואמר יעקב

בעל המורים

(כס) חיד. כנימטריא אל אכלו : סליטני נא מן. ר"ת סמן
 לומר כס שיעקב קנס מעשו כפורתו בלחם ועלשית כן קנס מרדכי

רשבים

(ל) מן האדם הגרם הזה. ררך אדם המסחר לשאול
 מחבירו כופל את רביוו זה שהיה רעב וריי הוא
 כאומר הן לי מתרה לאכול : על כן קרא שמו אדם.

שפתי חכמים

מ דלתי וסאל רעב מכפיל : י דכתיב כסמוך חיד מלשית וכל
 סליטני נא מן האדם : כ ואלת דלמח כנישו עת סטווי לשופ
 וייל מדכתיב בני אהרנס זקן וסעק ולח כתיב ימינו כמו בני

(כס) ויוד. לשון כישול כתרנומו : והוא עיף. (כ"ד)
 ברזיחה מ כמה דתימח (ירמיה ד) כי פיה נסחי
 להרגיס : (ל) הלעיטני. אפתח פי וספוך הרנה לחיכה

כמו שנינו אין אובסין את הגמל אבל מלטיין אותו : מן האדם האדם. עדיש ארומות י ואחור היום מת
 אכרסה שלא ירחה את עשו בן בנו יולח לתרבייה רעה ואין זו סיכה טובה שהכנישו הקב"ה לסיכך קצר הקב"ה
 ה' שנים משניתי כ טיחה חי ק"ס שנה וזה קע"ה שנה ובישל יעקב עדיש להכרות את האכל ולמח עדיש
 עדימות לנגלל שהאכלות נגלל החזור כטולס (ושד מה עדיש אין להס פה כך האכל אין לו פה שאורג לדבר
 ולסיכך המנהג להכרות את האכל בתחלת מאכלו כיים שהס עגולים ואין להס פה כך האכל אין לו פה כדלמריין כמיעד
 קען אכל כל ג' ימים הראשונים איט מציב שלוס לכל אדם וכ"ס שאיט שאל בתחלה מג' ועד ו' משיב ואיט

דעת זקנים מבעלי התוספות

קרא עצמו ארום על שיצא ארמוני קרא שמי ארום :
 כי עיף אנכי. שאחור היום הרג לנברד שנלחם עמו כי
 באשר התחיל עשו לצוד בשדה מצאו נברד שהיה נברד
 ציד ואמר לו שאין שום אדם רשאי לצוד בשדות אלה
 הוא ולקחו יום מלחמה וכו' עשו ונפל צעה סייקב ואמר

(ל) הלעיטני נא וכו' על בן קרא שמו ארום. פשיטא דעני
 בן משמע שקרא ארום משום הלעמה של כעס
 עדיש ויותר היה לו לקרותו ארום מפני שיצא ארכוי.
 לכן נראה לפרש קרא הבי הלעיטני נא מן תבשיל זה
 ארום כי שאני ארום לשון נישל על הלשון על בן שחרא
 פירוש לתורת אלהים

מאקבטו דאם רוישע עסין. האם יעקב גינואגם וייל אוגנער
 זיילע איז גישטארבין. האם עשו זיך געוואנקערט וויא
 קומט דאס אז אברהם און נחור זאלין ביידע שטארבין
 אין איין טאג איז אפגעווייזונג אז אצדיק קייט ארשע
 זענען ג'ייה. אונ עס איז גאר ביינן מששט אויבן וי ארזן
 וואס אקענקש טוהט אויף דער וועלט. אונ דאקאליס האט
 עשו געלייקענט אין תחיית המתים עד האם געוואגט
 דער סענקש שטארבט אונ קען זיינען אים אין דער ארד
 אונ עד ווערט סארמוי'ט ווי אזוי קען זיין עד זאל דעקערט
 ווערן. גיב מיר דעקער פון די רוישע עסין (מסיותא) דער
 ירקוט ראובני נאגט דעם טאג האט עשו גיקומען סינף
 עבירות. עד האם געדינט עפומי'. אונ האט געטרקט
 אקענקש. אונ האט קעגה גיווען מיט אזוי אאשה וואס
 אייגער האט זיא שוין קקלש גיווען ויא נאל ווערן זיין
 נויב אונ עד האט געלייקענט אין תחיית המתים. איז עד
 האט פארשעקט די גבונה :

פעקר וויא זיך אונ גר איז גיווען מיר פון דער
 רציחה : (ו) ויאמר עשו אל יעקב האם עשו גינואגם
 צו יעקב הלעיטני נא מן הארום הארום הזה פון דיא
 דאזיגע רוישע גינווען סאך מיר אן זיפען זי ווארום
 איה בין מיר על זו דרום ווייל גר האט זיך
 גיהייסען מאקען אן זיפען מיט רוישע גינווען
 קרא שמו ארום האט גר גירופען זיין נאקען ארום
 ווארום ארום איז לשון רויט. ורשוי שרייבט דעם
 טאג איז אברהם גישטארבין פני עד זאל גיט
 זעהן זיין אייניקעל גייט ארום לתרבות רעה
 ווארום נאט האט אים צו גינואגט עד זאל האבין
 אנושע עלטער דרום האט נאט מקצר גיווען
 סינף יאהר פון זיינע יאהרין ווארום יצחק האט
 גילעקט הונדערט מיט אקציני יאהר אונ אברהם
 האט גילעקט נאר הונדערט מיט פינף אונ

זיבעציג יאהר אונ איז גישטארבין איז יצחק גינוארין אאבל דרום האט יעקב דיום טאג
 גיקאקט גינווען ווארום עם איז גייליכדיג אונ אבילות איז אויף אזוי ווי אראר וואס דרייט זיך
 ארום דאס הייסט אקאהל איז דער אאבל אונ אקאהל איז דער אאבל : (יא) ויאמר יעקב אונ יעקב

פרקי רבני אליעזר

אויך גינעסין לינדען אויף אצרה אונ אויף אפרוישי. די דעה
 פון יעקב איז גיווען וואס עשו איז אבבור אונ איז זשיר. אונ
 דער פרויער איז גיווען וייל דעם טאג איז אברהם אכט
 גישטארבין. די וידן עסין אויך לינדען אויף אפרויער אונ
 אויף אצרה. אויף דעם פרויער פון בית המקדש האט עד
 תורה :

דין בודיער עשו ארום. רייס. כני אליעזר נאגט די לינדען
 זיז אפסינווארג ווען עס איז אצרה אכער אפרויער. ווען הכל
 איז געהרג'ט גינוארין האבין ארס אונ סוף איך גינעסין לינדען.
 אונ ווען דרו איז פארברענט גינוארין אין דעם סייער פון בשרים.
 נאגין זינע אפערין אויך גינעסין לינדען. אונ יעקב האט
 (ת"א) (ת"א)

מְכַרְהָ כַּיּוֹם אֶת-בְּכֹרֶתָךְ לִי : **דִּילְתָּן ית פְּכֹרְתָךְ לִי :**
לֵב וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הַגָּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ **לֵב וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הַגָּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ**
לְמוֹת וְלִמְהֵרָה לִי בְּכֹרֶה: לֵב וַיֹּאמֶר **לְמוֹת וְלִמְהֵרָה לִי בְּכֹרֶה: לֵב וַיֹּאמֶר**
יַעֲקֹב הַשֹּׁבֵעָה לִי כַּיּוֹם וַיִּשְׁבַּע **יַעֲקֹב הַשֹּׁבֵעָה לִי כַּיּוֹם וַיִּשְׁבַּע**
לֵו וַיִּמְכֹּר אֶת-בְּכֹרֶתוֹ לְיַעֲקֹב : **לֵו וַיִּמְכֹּר אֶת-בְּכֹרֶתוֹ לְיַעֲקֹב :**

רשנים
 סבר בכורתי: (לא) מכרה כיום, כלומר לאלתר מיד, אה המן למכר כעת להם: (לב) ולמה זה, כי כמסורה במקום דין פבור לוי חלק בכורתיך הראוי לך בכסותך אבני בכסותך ולידך ולמה זה סכלו מלמד שכפר בסיקור וליך אחרי הסכלו: שמהן לך ואחריב אתן לך המאכל לעדות ולקיום כדרך שכסיתו ויאכלו שם על הגל לקיום בריית בון לבן ליעקב: (לג) הנה אנכי הולך לבנות, בכל יום אני הולך לצוד חיות ביערים המצויים שם ורובים ואריות וחיות רעות ואחרי מסוכן לבנות לבנה זה לי להמתין חלק בכורה לאחר מיתת אבינו. כך פ"י אבני הרב רבי מאיר מ"ס:

שפתי חכמים
 יתקן וכן ושם ימים וכן בשאר דליקים: ל' דלם מפני הרעב אמר כן סנה אנכי מה מבטלי:
 בכורתיך. לפי שהעבודה בכורות אמר יתקן וכן רשע זה כדלוי סיקריב להקב"ה: (לג) הנה אנכי הולך לבנות. (מתחוללת והולכת היא העבודה שלא תהא כל עת העבודה בכורות כי כשם לוי יסיל אותה וסדר) אמר עשו מה עיבה ל של עבודה זו א"ל כמה אזהרות ועונשין ומחיות תלויין בה כאותה ששינו (מסדרין) סג אלו הן סכמיתה שתי יין ופרושי רשע אמר אני הולך לבנות על ידה א"ל מה מהן לוי כהן:

מכירת הבכורה ליעקב
 (לא) ויאמר יעקב סכרה כיום את בכרתך לוי. בגלון כפל תפ"י כחז"ל לא דניקש יעקב מעשו שימכר לו סכורה עבור עשיתו נראה דיעקב אמר לעשו הלא הגדל לאמנו כנפואה ורוב יעבור לעיר א"כ מסונו חיוני אני תשרת אותך להכין לך לאכול אם לא שתמכור לי כמכרתך או אכיס אני סרב ואתם הפעיר וספי' מחייב לשרתך. ונמדרש יתתא שיעקב נתחנן עשאו לא יעבור בקדשים. והיינו כי יעקב שפיעא ליעול למכור עבודה סיחור בכור ליערס ויין זה ענין דמזדבן כדנרי רק יעקב איט ארץ ללוקחם כלל וכל סמכירס פ"י שיעקב עשו עלמנו מהו חס כרעות אדם ללוק עלמנו מדבר:

(לב) ויאמר עשו הנה אנכי הולך לבנות ולמה זה לי בכורה. כי עשו דרע כי לעבוד לפני ה' לרדך מהסכס וכן ואם לא פרה חס"ל כחתיבה: (ולכך והליכיה וכוונה יוכיח) ופרשם הוה דרע בעלמנו כי הוא מלוכנך כמתשכות חיות וכדונס וא"כ ודלף ה' יבט. חס אמרו כי הולך לבנות פ"י סכורה ומסכן כנסאו ולמה זה לי כמכרה. פ"כ סכורה עטורי אין רלני לסחיקה ולא לפשתתם כס. וכן לבני אחרי לא ישי' סכורה כי אחרי חותי כשת יתק יתק מני סכורה ויחנה ליעקב. חתמת סכרי נ"כ לא יכיו סכורה לסכורה כמותי היום. חס יסול יתק לפשות מ"ס דין [כמ"ס סרמ"ן ז"ל דלא יוכל ללכר לו קאי רק אם סכורה זה אכל כמותו כמיו אכיו וכל האכ לכר ויעול סכורה מננו סכורה וליחנה לבנו הענין]. וא"כ אנכי הולך פ"י סכורה לבנות כמיו אני וכלא"ס יתק אני יעבור סכורה מני ססס כלתי הנונים ויהננס ייעקב פ"כ אמכרס כשת ייעקב:

פירוש לתורת אלהים
 קאמ גינאגם סכרה כיום את בכורתך לוי פאר קו"ף מיר דיא בכורה אזוי אלאהקטערע סכירה נוי דער קאנ אזי לאהקטער. ורשיי שרייבט נוייל דיא קבורים פלעגין סוהען דיא עבודה קלוקר וזיא פלעגין סקריב זיין קרענות האם יעקב גינאגם דער רשע איז גים ראוי ער נאל סקריב זיין קרענות צו קאמ ביה: (לב) ויאמר עשו אונ עשו האם גינאגם הנה אנכי הולך לבנות איך גינא צו שטארבין. ורשיי שרייבט עשו האם גינאגם ויאמר עשו אונ ער האם פאר קו"ף סאנ אז דו פאר קו"ף סאנ מיר קאמט וישבע יו אונ ער האם צו אים גישוארין ויסגור אונ ער האם פאר קו"ף סאנ זיין בכורה צו יעקב:

פרקי דרבי אליעזר
 קריב גינארין איז אויף די צנה פון קמת, וכן קשית העם סקען ועליון די קרענר פון עשו גים פאלין אין די קענס פון דיא ירון. כיו דיא קרענר פון עשו ועליון קען פון דיא ירון ינדען אויף דיא צדה וואס אויף זיין העם קסען. דיא ירון נוק לישראל ע"כ: (ח"א)

באמרי פיה נלכדה באמרי פיה : ג עשה זאת אפוא ו
 פני הנצל כי באת בכף רעה לך התרפם ורחב רעך :
 אלהי תתן שנה לעיניך התנומה לעפעפיה : ה הנצל בלבי
 מיד והצפור מיד יקוש :
 חסן שינתא לעינה ונימסא לגבינה : ה דתקפי הך סביא מן נישבא וניה צפרא מן פותא :

מצודת דוד

פס : (ג) עשה זאת אפוא בני . ר"ל פחה עשה זאת בני
 והנצל מיד המלוך כי כחת כידו ונתחייבת לו : דך התרפם .
 סיה לו למתתם הרגל ר"ל סכנע עמך לפניו : ורחב רעך .
 סחוק וסמסול רעך על עמך : (ד) אל תחן שנה . ר"ל אל
 שמתלל בדבר : (ה) הנצל בלבי . ראש להנצל במחיות כלני
 שממחר לנרוח מיד סלכודו כסחמל מוטס : מיד יקוש . מיד
 מוקט ססס :

רשי

(ג) התרפם . חסר לו פס ירך לסלס לו ממזו :
 ורחב רעך . ואס חין לו ממזן סליך לאל סטקס כחמרי
 פך לדבר לו קסות הדבד עלו רעס לבקס ממז
 שמחול לך : (ה) כלבי מיד . כלני הנמלס מיד האלס :
 ובצפור . הנמלס מיד מי סרודו להכסילו :

פירוש עים

אךעס אונ קענקס נים באצאהלין . אונ נאך
 טענות וואס דו וועסט קענען זיך פארשנען
 זינג ביד אונ זאלסט ריין סכר דעם סלנה גרויס
 סאכין . זאלסט אים זאגן פאר אזוי אנרויסן סאן
 וויא דו ביזט איז נים שייך דו זאלסט פארלאנגען
 פון סיר איד זאל דיר באצאהלין אזעלכע זעלם
 וואס דו ווייסט אז איד האב זייא פון דיר נים
 גענומען : (ד) אל תחן שנה לעינה דו זאלסט נים
 געבין זאלאך צו דייע אונגן יתנוסה לעפעפיה
 אפילו צומאכין דיא ברעמען פון דייע אונגן
 אויף עמליכע מינוטין צו זאלאפין זאלסטו אויך
 נים . ביד דו וועסט גירעמעט ווערין פון דייע
 ערבות : (ה) הנצל בלבי מיד דו זאלסט זען
 גירעמעט צו ווערין פון דעם סלנה אזוי געשטייגט
 וויא דער הערש ווערט גירעמעט פון דיא האנט
 וואס האט אים געזאפט געזיד פיד יקוש אונ
 אזוי וויא דיא פיינעלע ווערט גירעמעט פון
 דיא זעץ וואס זיא איז דארט געפאנגען גיטארין
 אזוי זאלסט דו גירעמעט ווערין פון סלנה :

גיזאנט צו שמעון אויב ראובן וועט אים גים
 בצאהלין . זאלסטו בצאהלין פאר ראובן ווענין
 תתעורר פיד דו האסט גינעבין דעם פרעמדן
 צו שמעון דיין האנט אז דו וועסט אים בצאהלין
 אויב ראובן וועט אים נים בצאהלין : (ב) נקשתי
 באמרי פיד זאלסטו נים סיינען אז דו ביזט גאר
 געשטרויכילט גיטארין מיט דיא רייד וואס דיין
 מויל האט גיזאנט עס איז גינען אפענות וואס
 דו האסט גיזאנט . אויף באמאנעס . אבער נים
 סים אקט . דריבער וועסטו נים וועלן באצאהלין
 גיבדיך באמרי פיד דו ביזט געצוואנגען גיטארין
 מיט דיא רייד וואס דיין מויל האט גיזאנט . אונ
 דו מוזט באצאהלין פאר ראובן ווענין אויב
 ראובן וועט נים באצאהלין : (ג) עשה זאת אפוא בני
 ותנוסה לעיניך וזהו זאלסטו אזוי טאהן דו
 זאלסט קענען גירעמעט ווערין צי באך בכף ביד
 ווארום דו ביזט געקומען אין דיא האנט פון דיין
 סכר זך התרפם זייא צו דיין סכר צום סלנה אונ
 מאה דיה אונטערשטייג פאר אים . זאג דו ביזט

ברטנורא משנה יבמות פרק ו עיקר תינים

פרק ו א הבא על יבמתו
 שונג . כסבור אשה
 אחרת היא (6) : מויד .
 לשם זמתי ולא למטה יבוס :
 אפי' הוא שונג והיא
 מזודה . לא מעשה היכל
 להיא מכויל למטה אלה אפי'
 סיכה דמרוויחה לא מכוילי
 למטה כגון שהיא מכויל
 לאשה
 פירוש א הבא על יבמתו
 יבמה בין בשונג סאיי
 בשונג בין בראשית יבמתו
 אפי' הוא שונג והיא
 מזודה . לא מעשה היכל
 להיא מכויל למטה אלה אפי'
 סיכה דמרוויחה לא מכוילי
 למטה כגון שהיא מכויל
 לאשה

פירוש א הבא על יבמתו
 יבמה בין בשונג סאיי
 בשונג בין בראשית יבמתו
 אפי' הוא שונג והיא
 מזודה . לא מעשה היכל
 להיא מכויל למטה אלה אפי'
 סיכה דמרוויחה לא מכוילי
 למטה כגון שהיא מכויל
 לאשה

ד"ר: [ג] לא אנוסה. אבל מידע או שונגת. תוס': (ב) שסוף
הקמת הלכה כולו אלא סכנים הספרים: [ד] קנה. כגמ' ילפינן
לם מקראו וכ"כ ס"מ. והוא מנמ' מסודרין דכ"ר וי"ט דסתם
לא ילפינן מזה דקניית ימ' נשית. וכגמ' דהכל דמדות
משקטם: [ה] העריות כ"י. כולו ילפי נמו כגמ' מקראי: (ג) דכ"ר
שישם סן מלא מלאט מי שסוכר
סן וסוכר כמ"ס וס"מ כמ"ס
דנשית הללו: (ד) וסמא דכ"ר
דלשכתן כלשת כסן דלפילו
בלוים אסורה און לט לתק בין
לום לר"י לפני תרומם וכמוס
ס"י חשת ישראל: (ס) מדלא
כתיב ולא יתל: [ו] מן הארוסין
כ"י הבורה. כגמ' ילפינן
לס

אחר' והיא כתובה לסם זנות קנה דלמך קרא יבמה וכה
עליה מ"ע: המערה. שלא גמר ביאתו (כ) אלא הכניס
עמרה בלבד וסג' עמ' בלא הכנס' קרויה נשיקה:
קנה. זוכה במל' ויולדה נכס חס כח להולדה: ולא

חלק בין ביאה לביאה.
בין ביאה כדרכה לביאה
שלא כדרכה לתיב משכני
חשה מניד הכתוב שתי
משכבות יז כחשה: ב וכן
הבא על אחת מכל
עריות. כח' מכל הכיאות
האלו: או. על הסולות
כגון אלמנה לבנה גדול כ'
פסולה לכהול' משום זונה (ג)
ואע"פ שחשה ישראל שחשם'

שונגת. הוא אנוס והיא [ג] לא אנוסה. היא
אנוסה והוא לא אנוס. אחד המערה ואחד
הגומר [ד] קנה. ולא חלק בין ביאה לביאה:
ב וכן הבא על אחת מכל [ה] העריות שבתורה
או פסולות. כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט. מקומה ונתינה לישראל. בת
ישראל למסור ולנתין פסלה ולא חלק בין
ביאה לביאה: ג אלמנה לכהן גדול גרושה
וחלוצה לכהן הדיוט. [ו] מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. רבי אליעזר
ורי שמעון מבשריו. נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולין מן הארוסין

מתרת לבעלה פסולה היא לכהנה וגרושה כמי או בת כהן היא מסול' כך ביאה מתרומה דכי כח' (ד): מסור
ונתינה לישראל. לאו אסולה לכהנה קאי דהא פסולה וקיימת אלא לענין הערה נקט ליה למלךי פלה בהערה
כגמר ביאה: ג מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. משני שנתקדה קדושי עכירה נפסלה מתרומה' דכית אביה
חס כה כהן היא: רבי אליעזר ורבי שמעון מבשריו. עד שתכל ותעשה תולה שחשור ולא יתלל (ס) שני
תולין אחד לה ואחד לזרעה ולית הלכתא כותיהו אלא חף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נתארמלו
או נתגרשו. מן הכהנים האלו: מן הגשואין פסולות. דש"ייה מל' כביאות: מן הארוסין

נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולין מן הארוסין
מותרת לבעלה פסולה היא לכהנה וגרושה כמי או בת כהן היא מסול' כך ביאה מתרומה דכי כח' (ד): מסור
ונתינה לישראל. לאו אסולה לכהנה קאי דהא פסולה וקיימת אלא לענין הערה נקט ליה למלךי פלה בהערה
כגמר ביאה: ג מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. משני שנתקדה קדושי עכירה נפסלה מתרומה' דכית אביה
חס כה כהן היא: רבי אליעזר ורבי שמעון מבשריו. עד שתכל ותעשה תולה שחשור ולא יתלל (ס) שני
תולין אחד לה ואחד לזרעה ולית הלכתא כותיהו אלא חף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נתארמלו
או נתגרשו. מן הכהנים האלו: מן הגשואין פסולות. דש"ייה מל' כביאות: מן הארוסין

נאם שמיים אין ספר יהושע צו אישךאל בת
ישראי אסאבסער פון אישךאל כסמור ילנתין צו
אסכור אדער צו אנתין חסיה האם דער פהן גדול
פסול ניסאבם דיא אלקנה מיס זיין ביאה צו
אפנה אונ עד איז חייב מלקות ניייל ער האם
עובר גינען אויף אלא ויא חק בין ביאה קביאה אונ
קען האם ניס ניסאבם אחילוק וויא דיא אדער
איז גינען וויא אלע מאנען זענען בועל גינען
גיט וויא אלע מאנען זענען בועל: ג אפנה קנת
נידו איין אלקנה איז גינען גינארין צו אפנה
גדול גרשה תמימה קנת הייט אנרושה אדער
אחליצה איז גינען גינארין צו אפנה הקיום פו
האייסין באקר וויא דער פהן גדול האם נאר
קמבל גינען דיא אלקנה אדער דער פהן הקיום
האם נאר קמבל גינען דיא גרושה אדער דיא
חליצה יא יאכי בתרוסה סארין זיי גיט עסין תרוסה
אויב וייא זענען מעבסער פון פהנים רבי איש
רבי שמעון מקשירין רבי אליעזר אונ רבי שמעון
זאנין וייא קענין עסין תרוסה וייל וייא האבין
נאך גיט חתונה געהאט מיס דיא פהנים זענען
זייא נאך גיט פסול גינארין פון צו עסין תרוסה
נתארמלו או נתגרשו אז וייא זענען גינארין אלקנות
אדער גרושות פון דעם פהן גדול אדער פון דעם
פהן הקיום. דער פהן גדול אדער דער פהן הקיום
איז גישטארבין אדער וייא האבין גיט דיא
נייבער פו הנשואין נאכדעם וייא דער פהן גדול
אדער דער פהן הקיום האבין שוין מיס זיי חתונה
גיחאם פסולות זענען זיי פסול גינארין צו תרוסה
פו האייסין אדער איז דער פהן גדול אדער דער
פהן הקיום איז גישטארבין אדער וייא האבין דיא.

אדער פאר קערט איז גינען ער האם גימינמ
צו קונה זיין אונ זיא האם גיט געוואקס אז דאס
איז דער יבם. אדער הוא אנוס ער איז גינען גיניים
זייא יא אנוסה אונ זיא איז גיט גינען גיניים. נאר
זיא האם גימינמ קונה צו זיין. אדער זיא האם
גיט געוואקס אז דאס איז דער יבם. אדער זיא
אנוסה זיא איז גינען גיניים. הוא יא אנוס אונ ער
איז גיט גינען גיניים נאר ער האם גימינמ קונה
צו זיין אדער ער האם גיט געוואקס אז דאס איז
די יבמה אחר תעשה סאיי ער האם נאר אנגיהויבין
בועל זיין ואחד תגופר אונ סאיי ער האם אויס
גילאזין נער האם בועל גינען וייא דער שמייער
אויב בייא דיא אלע זאכין נאם דא איז נירעכונת
קני האם ער קונה גינען דיא יבמה זיא חק בין
ביאה קביאה אונ דיא תורה האם גיט גימאבם קיין
חילוק צו ער האם איר בועל גינען וייא קען איז
בועל א אשה אדער ער האם איר בועל גינען ווי
קען איז בועל אנוס האם ער אלץ קונה גינען
דיא יבמה: ב וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה
אונ אזוי איז דער דין אז ער האם בועל גינען
איינע פון די עריות נאם שמיים אין דער תורה
ומיט דעם אופן נאם שמיים פריער איז ער
חייב או פסולות אדער ער האם בועל גינען דיא
נייבער נאם זענען פסול צו אים ומיט דעם אופן
נאם שמיים פריער איז ער חייב מלקות אונ ער
האם זייא פסול ניסאבם צו גינען נערין צו
אפנה אונ צו עסין תרוסה כגון אפנה קנת נידו
דקיני אלקנה צו אפנה גדול גרושה תמימה קנת
קרויה אנרושה וכליזה צו אפנה הקיום מסורה יתמימה
קרויה אסמכתת אונ אנתניה נפון דיא נבעונים

פנים וטכר שאין כהן קדישין וסמיו"ט : [טו] זכר כו' .
 ל"ט אין דען אסער מחל"ל דאי לא אבראי חוב לא הוה נקבה
 חסריתא אב! ככה מי טיט לו זכרים נקבות הרבה כעולם (גמ'
 זרס"י) : (ט) שכי' לך אמור להם שובו לכם לאסליכם ואתם פה
 יטוד שמדי (נמרה) : (י) ויחנק טעסה ל' פכרי כן פ' טיט
 בקחתו את רבקה וכן טעיס גלגל
 אוחס . ח"י כנמי' דיחנק עקר
 פי' וידע שמחתה עמנו הוא ורש"י
 כחומה על פי סברייחא דבה
 פ' נטקה וטסה י' עד סתה"י
 רלו"י לילך ואלכ"כ עוד י' כגו'
 טעסה אכ"י : (יא) לפי טעיה
 גלגלת כזה טעיה יודעת ומרגשת
 אס יורס כהן אס לא וכו' ח"ט
 מ: יט גמ' : (יג) לפי טעל שאין
 שותן ככרי' אין מכביטין אפי'
 ביטח אכל מתקנת הנאכזבים
 לסתרים סתם וסמיו"ט : לאהר .
 גמ' אין גלגלי' לא ומחיי' מי רני טי' :

בש"א שני כרים . ובה"א [טו] זכר ונקבה
 שנאמר זכר ונקבה בראם . נשא אשה ושהה
 עמה עשר שנים ולא ילדה . אינו רשאי לבטל .
 גירשה מותרת לינשא לאהר . ורשאי השני
 לשהות עמה עשר שנים . ואם הפילה מונה
 משעה שהפילה . האיש מצווה על פריה ורביה
 אבל לא האשה . ר' יוחנן בן ברוקה אומר
 על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים
 ויאמר להם אלהים פרו ורבו :

טעיס : גירשה מותרת לינשא לאהר . דמחל' לאו
 מי' הוי אלא מיני' וכשהוא מנרסה נתון לה כחובל' אס טענת' דמניה הוא טענת' יורה כהן (יא) ומטילין חרס
 על' אס יודעת טהור יורה כהן וטענת' עליו טענת' סקר (יג) : האיש מצווה על פריה ורבי' ולא האשה .
 דכתיב פרו ורבו וכו' וכבשו וכבשה כתיב חסר וכו' האיש שדרכו לכבוש את האש' הוא מצווה על פריה ורביה :
 ר' יוחנן בן ברוקה אומר כו' . ולית הלכתא כוותיה :

שוין קינדער בית שמי' אפרים שני זכרים בית שמי' נאגין או ער האם צונוי קינדער זכרים איז ער
 שוין פטור פון דער מצוה קינדער האבין בית המי
 איזרים זכר ונקבה און בית הלל נאגין ער כזה האבין
 איין זכר און איין נקבה שנאמר זכר ונקבה בראם
 נוארום עם שטייט אין פטור ווען גאט האט
 באשאפין דיא וועלט האט ער באשאפין אן זכר
 ביט אן נקבה נשא אשה איינער האט גיטקען אנויב
 ושהה עמה עשר שנים און ער האט גיוואהקט ביט
 איר צעהן יאהר ויא קדה און ויא האט גיט גיהאט
 קיין קינדער אינו רשאי זיכפל קאר ער גיט כבכל
 ציין פון קינדער האבין קאר ער כזה נעקען איין
 אן דער ווייב ער זאל ביט איר האבין קינדער
 גירשה או ער האט איר גיטקען לינשא יאהר קעג
 ויא גיטקען ווערין צו איין אן דערין ירשי' השני

ג'שהות עמה עשר שנים און דער אן דער אן דער
 וואהקען ביט איר נאך צעהן יאהר און נוארמין
 קאמער וועט ויא האבין קינדער ויא הפיה און
 אויב ויא האט גיטקען ביט משעה שהפילה ציילט
 ויא צעהן יאהר פון דער ציית וואס ויא האט
 גיטקען האיש קצונה על פריה ורביה אן זכר פאר
 קאמין אויף קינדער האבין זגל ויא האשה אן דער
 אשה איז גיט פאר קאמין אויף קינדער האבין
 רבי יוחנן בן ברוקה אומר על שניהם הוא אומר
 רבי יוחנן בן ברוקה אומר זאגט אויף ביידע
 ואדם וחתנה זאגט דער פטור ויגדו איהם איהם
 גאט האט ויא גיטקען ויאמר להם פרו ורבו
 און האט גיטקען צו ויא פרוקטבארט אייה
 און קעהקט אייה האט קען דאך ביידע פאר
 קאמין אויף קינדער האבין :

רש"י נכרמא יבמות דף ס"ב ע"ב

מתני' דקתי אה"כ כו' הו' אס יס לו בניס יבטל
 דלא כרבי יהושע : לערב .
 לעת זקנתו : איזה יבטל .
 איזה זרע יהא הגון וירא שמי'

אלא אם כן יש לו אשה וכו' מהנתיח דלא כרבי יהושע דתניא ר' יהושע
 אומר נשא אדם אשה בילדותו וישא אשה בוקנתו היו לו בנים בילדותו
 יהיו לו בנים בוקנתו שנאמר בבקר זרע וזרעך ולערב אל הנח ירך כי

נשא אשה בוקנתו זאל ער אויף דיא אן דער אויף
 נעקען אנויב ה"ה יו גנים בקדוה אויב ער האט
 געהאט קינדער אין ויין יונקנד יהי יו גנים בקדוה
 זאל ער האבין קינדער אויף דער אן דער אויף
 שנאמר ווי עם שטייט אין פטור ביקור צי דגד אין
 דער פריה ואין דיין יונקנד זאל קטמו פארדיען דיין
 פארזייהונג ואלקטמו האבין קינדער ואלקטמו אל פני
 ידך און פארין נאקט ואויף דיין אן דער זאלקטמו
 גיט אן דערין דיין האגט פון קינדער האבין י'

חוק לישראל ע"ט) (ח"א) 41 16 איג

שמחאה לה כחותה שמה יחר: תשוקתך. תאריך: ד"ג לא נצרכה אלא סמוך לוסתה. אפי"ג דלמרו רבנן חייב ארס לפרוש מאשתו וכו' ואפי"ה כשיאל לדרך יסקנה: עוננה. אס רגילה לרשות ביאס אכורה כל היום ואס רגילה לרשות בגילה אסור' כל הלילה: והני מילי. דחייב למקדה כי חזיל לזכר הרשות אבל לדבר מלוא לא משום דסריד כמנ' ח"י מסריד כהשמיט יכטל מלוא: יו תר בנופו. דוילוחא דלחחא קהה מדנכרא: והנושא את בת אחותו. גיעושי ארס רבין על אחותו יותר מן אחיו וממוך כך נמלא מחכב את אשתו: אז תקרא. לטיל פנייה כתיב כי תראה פרוס וכסיתו היינו דוחק העני ומכשך על התעלם היינו לוחב את שכיניו שהם כקרוכיו מקרב את קרוביו וטעם בת אחותו: משנה נחליחא פניה כדוחקין אושו למכור כמו חלוס וכוין (ב"ב דף מ"א.) ופי"ה פ"י פס פננין אחר:

למחן דלמך וסותה דרבנן אס כן סמוך לוסתה נמי דרבנן מ"מ למח יהא מותר ביולא לזכר הרשות: סמוך לפרקן. אכניו נמי קאי כדלמרינן כהשמיטין (דף ש. וסו) וקפ פ"ג דקטן לא תקינו ליה רבנן נישוחין כדלמרינן לקי כפ' אלמנס (דף סו.) מכל מקום לטלי תקינו ליה נישוחין דלל סוס כשיחלו כשיחלו ונות: והנושא את בת אחותו. פ"י רשכ"ס דכוח הדין בת אחיו אבל אחותו נקט לפי שמשלחו כדכריס ופ"ה שנוטא בתה ורבינו תס אומר דדוקא נקט בת אחותו לפי שפ"ה בת מולו כדלמרינן רוב כניס דומין לח"י סלס: חכמה סלס לפני כשעת דוחקו. ומקסר"ח דכפרק קמח דתנינן (דף ס. וסו) אפר ומלואו לרות רבות ורשות וס כמתולא משנת לפני כשעת דוחקו ואמר ר"ח דתס מיירי שפ"ה ממש סמוכיל מן דוחק למכור ביתו או שדה על כך חס מנולס לו משנת ואס לא פ"ה מולא למכור פ"י מקילין מפניו ופי"ה לרות רבות שריד למכור כול ומספיד הכל ומסיק פ"ה דסייט דלמרי ח"כ"ה וזח למולא לא סכ"ה כלימור לקנות תכונה ח"י ממולין פ' משנה נחליחא פניה כדוחקין אושו למכור כמו חלוס וכוין (ב"ב דף מ"א.) ופי"ה פ"י פס פננין אחר:

שנאמר וירעת כי שלום אהלך וגו' האי מהבא נפקא מהתם נפקא ואל אישך תשוקתך מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך אמר רב יוסף לא נצרכה אלא סמוך לוסתה וכמה אמר רבא עונה והני מילי לרבר הרשות אבל לרבר מצוה מיסריד. תנו רבנן האוהב את אשתו בגופו והמכירה יותר מגופו והמרדיך בניו ובנותיו בדרך ישרה ומשיאן סמוך לפרקן עליו הכתוב אומר וירעת כי שלום אהלך. האוהב את שכניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת אחותו החלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר או תקרא והי יענה תשוע ויאמר הנני:

איידיד ער גימ אין וועג. נאר אז ער גימ אין וייגע גישעפטן אפי' זיב סעזת אקער אז ער דארף גיין וועגן. אכזנה. איז ער גימ כחויב פריער זיך צו בהעפטן מיט זיין טייב פסירי טייל פאקער וועט ער זיך פשעפטניגען מיט זיין טייב אונ ער וועט פארשפעטיגען די כעזנה מי דגן דיא רבנן האבין גילערוגט היתב אה אשמו כניסו דער סאן וואס האט ליב זיין טייב וויא ער האט ליב זיך אליין דהפכרה יחר פטשו אונ ער גימ איר כבוד קער וויא ער וויל זיין כבוד והספיד בניו ויבתיי ברה לשרה אונ ער פירט זיינע ויהן אונ זיינע קעקטער אין גלייכין אונ ערליקען וועג יפשיין פסיד פיריקו אונ ער סאכט זיי חתונה נאנט צו די צייט וואס קען נאנט ער פאקט סאכין זיי חתונ אויף אויף אים נאנט דער פסוק וידעת כי שייב אהזד רז וועסט וויקען אז דיין גיצאקלס איז פרייען היתב אה שכניו דער קענטש וואס האט ליב זיינע שכנים ותמכב אה קרוביו אונ ער דער-גענטקערט צו זיך דיא קענטשין פון זיין משפחה והנושא את בת אחותו אונ ער נעקט זיין שוועסקערס פאקטער פאר אנויב והפסיד סלע לעני בשעת דוחקו אונ ער פארבראנגט אקאלער צו א ארעם מאן ווען אים איז אייניג עליו היתב אויף אויף אים נאנט דער פסוק אז תקרא והי יענה תשוע ויאמר הנני דו וועסט צו ער דיר ענטפערין תשוע ויאמר הנני דו וועקט שרייען צו נאט. וועט ער נאנטן איה בין אקגעברייט צו העלפין:

ער פארט אונקע פון זיין היים. איז ער כחויב זיך צו בהעפטן מיט זיין טייב שפאס וידעת כי שייב אהזד ווארום עם שמיים אין פסוק אויב דו וויקטם וויקען אז דיין גיצאקלס נדיין טייב) איז מיט פרייען זיפנה נה זאלקטו נעדיינגען דיין וואהננג נדיין טייב) מיט משמיש. וועקטו שוין קענען פארין רודיג אונ מיט פרייען. פקענט דיא נקרא זא סהבא נקמא דאס ווייסן קיר דאך פון דארטין. פון יענעם פסוק נאי אישך תשוקתך דיין גלוקטונג וועט זיין צו דיין סאן מלמד שישיה משתוקקת זיפנה בשעה שהיא יוצא דער דער פסוק לערוגט אונ אז אנויב גלוקט צו איר מאן ווען ער גימ אין וועג. אונ אז זיא גלוקט צו אים איז ער דאך כחויב צו טאהן איר ווילען אפר רב יוסף לא נצרכה אלא סמוך ויקמח האט רב יוסף גינאנט רבי יהושע בן לוי דארף דערציילן דעם דין אפי"ה עם איז נאנט צו איר צייט וואס זיא נעהט גרה פון דעקטונעגין זאל ער זיך אויף בהעפטן מיט איר וככה נוי פיר נאנט זאל זיין צו איר צייט גרות אפר רבא ענה האט רבא גינאנט אהאלבין כעת לעת. אויב איר צייט איז צו נעהן ביי טאג. קעג ער זיין ביי איר דיא נאנצע נאכט ביי טאג. אונ אויב איר צייט איז צו נעהן ביי נאכט. קעג ער זיין ביי איר אגאנצין טאג ביי נאכט והי מיי דבר הקשות ווען זאגין סיר אז דער מאן מוז זיין בייא זיין טייב

זודר תולדות דף קס"א ע"א ת"ח דלילת יוד דא ווא דא ויצו אבימלך את כל העם לאמר הונגת כהים הוה וכאשחו מות יומת. תח חזי כמה אוריך לכו קב"ה לרשיעיה כנין הוא סיבו דעכד עם אכהן קמחי דהא כנין דל לא עליוס כהי ישראל עד לכתר דרין בתרלון יאות עכד אבימלך דעכד סובו עם יתח דל"ל הנה אר"י למיך כמוב כעטי"ג ש. רבי יהודה אמר חבל פליחה דרשיעיה (חק לישראל ע"ש) (ח"א) סב 48 דעיטתא

כל השמות האמורות במכתב חול. כל השמות האמורות
בנבות קודש כל שלמה האמור בשיר השירים קדש והרי
הוא כשאר הכנויים חוץ מזה האלף לך שלמה. כל
מלכיא האמור בדניאל חול חוץ מזה אנת מלכא מלך
מלכיא והרי הוא כשאר הכנויים :

והילך וכחתינו עבדים לו למכור עבודת סוֹלֵךְ סמטיס לכל כחך
הוא. וסמטיס מן סמועלים כדומם שנאמר כהם טוב לך
אפיס מנבור ומעל כדוחו מלודר עיר ותמיד תהר מכת סמטיס
אשר למסור כל סמטיס יוספי. כללו נרטיס סס נרטיס ויוטו
אמות סמטיס. ותחלת מלטיס והם נחטיס שרטיס דכריס
מתוקיס מדכס ונפת לופיס. ולחמם לוחמיס ונפת לופיס ורעס
ורע מלטיס. מלוח עלי עיט קוטטיס. או מרטימיס ארטיס.
ולכריס ושאו אליו כטיס. וכל מעשיך יסיו לטיס :

וסירא את דכר ס' יסקוד על דלתחום ערב וכקר

וענען הייליג כי השמות האמורות בסיבה חזי אלע
שמות וואם שטייען בייא מיכה (שופטים י"ז יח)
וענען פראקט כי השמות האמורות בנבות קודש אלע
שמות וואם שטייען בייא נבות (מלכים א' כ"א)
וענען הייליג כי שלמה האמור בשיר השירים קודש
אלע וערקער שלמה וואם שטייען אין שיר
השירים וענען הייליג חרי הוא כשאר הכנויים אונ
דער ווארט שלמה איז אזוי וויא אלע ביי נעמען
וואם מען זאגט אויף גאט נדיהינג אזוי וויא מען
זאגט רחום מייגט מען גאט. ניייל ער איז
דאס קנואל פון רחמנות אלע רחמנות קומען פון
אים. אזוי שלמה מייגט מען אויף גאט. ניייל
דער שרום איז זייער. ער איז דער קנואל פון
שלום. אלע שלום קומען פון אים חוץ מזה האלף
דך שלמה נאר דער שלמה וואם שטייט האלף דך
שלמה. דער ווארט שלמה איז פראקט. ווארום
דאס מייגט מען דעם קלך שלמה כי פלאכא
האמור בדניאל חזי אלע וערקער מלאכיא וואם
שטייען אין ספר דניאל וענען פראקט חוץ מזה
נאר דער איינער איז הייליג אנת פלא מלך מלכיא
דו מלך ביום אקלך איבער אלע מלכים חרי הוא
כשאר הכנויים אונ דער ווארט. מלכיא האט דעם
דין וויא אלע בייא נעמען וואם מען זאגט אויף
גאט. וויא רחום חנון :

אויף דיר והיצר ובחתינו עבדים יו אונ דער יצר הרע
מיט זייער כחות זאלין זיין קנעכט צום שקר
עבוד עבודת היצר המטיב לצי ברוך הוא מען זאל
דינען דיא בעדינגונג פון דעם בשעפער וואם
ער מוהט גומס צו אלע בשעפעניש. געדויכט
איז ער ותהיה מן המושלים ברוחם אונ דו זאלקט
זיין פון דיא מענטשין וואם גינעלטיגען אויף
זייער ווילען שנאמר בהם וואם בייא זייא איז
גיזאנט גינארין טוב אך אפיס מנבור דער מענטש
וואם קען איין האלטיין דעם בעס איז ער בעקער
פון אשטארקין ומושי ברוחו מיכר עיר אונ דער
וואם גינעלטיגט אויף זיין ווילען איז ער בעקער
פון דעם וואם נעכט איין אשטאט ותמיד
מכת התנפים דו זאלקט אייביג זיין געהיט ניט צו
בהעפטיין זך מיט דיא מענטשין וואם מלכין אשר
תחטא כי תיזם יוספים וואם אנאנצין סאג זינדיגען
זייא אלע מאהל מערר כאלו נרפים הם נרפים זייא
נויזין זך וויא זייא זענען שנואל. אונ אין זאקת
והם נחשים שרפים זענען זייא וויא ברענענדיגע
שלאנען רבתיס מתקים פרבש נופת צופים זייערע
רייד זענען זייער פון האנגי אונ פון אלע זייער
זיחסיס יחסיס ועגת רפסיס זייער ברויט איז זייער
שטרייטונג. וואם זייא שטרייטין שטענדיג מיט
מענטשין דאס איז זייער ברויט. אונ זייער קיכול
וואם זייא עסין איז פון ברענענדיגע קולין. פון
דיא פייערדיגע קריג וואם זייא מאכין זנוישען מענטשין ורעם זרע מנאפיס אונ זייערע קינדער
זענען פון קונד זיין מיט עלי עיט קופטיס וועגין זייערע רייד רייסין זייא אים וואם בייא זענעם
איז אויף דעם מאויר פון זיין הארץ או תרומים אשפים אדער זייא זענען מיט זייערע רייד וויא
דיא ככשפים אונ תרומים ותרא את רב ה' יסקוד עי דלתים אונ דער וואם האט מורא פאר דיא
רייד פון גאט זאל ער איילין צו קומען אין דיא טייען פון בית המדרש ערב ולקר ותהרים אבענד
אונ פריה אונ האלביין סאג זאל ער קומען אין שוהל נצו מעריב אונ שחרית אונ סנהדרן ושאי ילוי
בצים אונ הייב אויף דינע הענט צו גאט מיט תפלה וכי פשיך יהיו נשים שמים אונ אלץ וואם דו
וועסט טאהן זאל זיין פון גאטם וענין. ווייל גאט האט אזוי גיבאמין :

דיא פייערדיגע קריג וואם זייא מאכין זנוישען מענטשין ורעם זרע מנאפיס אונ זייערע קינדער
זענען פון קונד זיין מיט עלי עיט קופטיס וועגין זייערע רייד רייסין זייא אים וואם בייא זענעם
איז אויף דעם מאויר פון זיין הארץ או תרומים אשפים אדער זייא זענען מיט זייערע רייד וויא
דיא ככשפים אונ תרומים ותרא את רב ה' יסקוד עי דלתים אונ דער וואם האט מורא פאר דיא
רייד פון גאט זאל ער איילין צו קומען אין דיא טייען פון בית המדרש ערב ולקר ותהרים אבענד
אונ פריה אונ האלביין סאג זאל ער קומען אין שוהל נצו מעריב אונ שחרית אונ סנהדרן ושאי ילוי
בצים אונ הייב אויף דינע הענט צו גאט מיט תפלה וכי פשיך יהיו נשים שמים אונ אלץ וואם דו
וועסט טאהן זאל זיין פון גאטם וענין. ווייל גאט האט אזוי גיבאמין :

אונקלוס תולדות יום ד תורה

המשך מתי ד'א יהוה נפשי יה יהו יהוה. רח יוד הא ואו הא. נשמה יהוה חיה יחדה ר דמילי רן גל
שם ב'ן שבעשין בניקוד חולם :

לד ויעקב יתב לעשו לחם לד ויעקב נתן לעשו לחם ונגיד

פירוש לתורת אלהים
(לד) ויעקב נתן לעשו אונ יעקב האט גינעבין צו עשו לחם ונגיד גרשים ברויט מיט ניקעכטס פון לינע
(נאע לישראל ע"ב) (ח"א) 42 43 44

אונקלוס

עֲדָיִים וַיֹּאכַל וַיֵּשֶׁת וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֹז
עָשָׂו אֶת־הַבְּכֹרָה: פ כו * וַיְהִי רָעַב
בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הָרָעַב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר
הָיָה בְיָמֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־
אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים נָרְדָה:
ב וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־הַרְדּוּ
מִצְרַיִמָה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר
אֵלֶיךָ: ג גֹּדֵר בְּאֶרֶץ הַחַיִּית וְאֵהָיָה
עִמָּךְ וְאֲבָרְכְךָ כִּי־לֶךְ וּלְזָרְעֶךָ אֵתֵן
אֶת־כָּל־הָאֶרֶץ הַזֹּאת הָאֵל וְהַקְּמֵתִי
אֶת־הַשְּׂבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי

ותבשיל דמלוסחין ואכל
ישתי וקם ואילך לשם עשו
ית בכרחה: * ויהי רעב
בארץ מצרים הרעב הראשון אשר
קדמיה די יהוה פדמי
אברהם ואל יצחק ליה
אבימלך מלך פלשתים
ד של שתי אי גודר:
ג ואתגדי ליה ויאמר
לא תירדות מצרים שרי
בארץ די אמר לך:
ג דוד בארץ הדיא ויהי
פדמי פסעך ואברכך
אין לך וזכרך איתן יה
פל ארעא האלון
ואקים ית קיימא די

תולדות אהרן

פדמי: כסול עס: גוד הרדו: מסדירן
קיא: פי יו: גוד עשן קיא

בעל המורים
(לד) ויבז ויבז: כ' ויבז עשו: ויבז כתיבו בני המן דפיטו כחם
כן כוזה זה המן שלא מנעו: (ה) ויהי רעב: סמך לויבז עשו
זשיס ככל רשע כל גס נח: (ג) הארלות האל: רמוז ליל מלכים:
הארלת: חסר וי' שימננס לו אמר ו' דודת וסט יצחק ישקב
לכסוף היה מתחרש: ויבז: כמו ויבזה מן זבוב ה' בזה
אברהם מצרימה: לא הוצרך פסוק זה אלא להודיע שבשם
למצרים כך יצחק היה יורד למצרים דרך ארץ פלשתים דרך
ארץ פלשתים כי קרוב הוא ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תרד
ברוך הוא שהיה יורד למצרים: (ג) כי לך וגו'. ובשביל שנתתי לו
ולזרוע את הארץ הזאת צויתי לו
רשי"י

לד) ויבז עשו את הבכורה. וימכור את בכורתו
בדמים. ואחר כך ויעקב נתן לעשו וגו' כמנהג בני אדם
לקום דבר: ויבז עשו. לפי שלסוף נחרחש על כך
בדכתיב את בכורתו לקח. לכן הקדים כאן להודיע
ששטרו עתה בשביל אכילה בזה את הבכורה אבל
כמו ויקן מן קנה: (א) מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי
אברהם מצרימה. לא הוצרך פסוק זה אלא להודיע שבשם
למצרים כך יצחק היה יורד למצרים דרך ארץ פלשתים דרך
ארץ פלשתים כי קרוב הוא ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תרד
ברוך הוא שהיה יורד למצרים: (ג) כי לך וגו'. ובשביל שנתתי לו
ולזרוע את הארץ הזאת צויתי לו
רשי"י

ב רל כיון שכתב שמכר בכורתו ליעקב ע"מ שלא להכיר בה וא"כ
ליל למיכתב ויבז אלא הטיד זשי רל לכלא זה נמי דיענין
רשעס הוסי אלא שום הוא כללו הטיד הכתוב וז"ל כדפי'
לפול גבי נח כחולל מסדן ארס: ג יל דעולה הוסי קדמי קדמיס
סחין רשחין לסוסיאן לחח לעזרס חף א"י עזרס סלך הוסי
דעה זקנים כבעלי החוספוח

לד) ויבז עשו וגו'. פי'. מכבר היה מבוזה אותה ועל כן
יקחה יעקב ממנו. וגמצא בפי' ר' יהודה החסיד
פירוש לתורה אלהים

ורשיי שרייבט וייל יצחק איז גינען אעולח
המיקה האם נאם גינאנט אין חוץ לארץ איז ניש
ווערמ יצחק ואל זיין דרוקעןן שכן רזה אין דעם
לאנד נאם איה נועל צו דיר זאגין: (ג) גוד בארץ
הזאת וזאתן אין דעם דאוונען לאנד וזתיח עקב את
איה נועל זיין קימ דיר ואציקא אונ איה נועל דיר
בעקמשין פי קה יציעה נוארום צו דיר אונ זה דיניע
קינדער אמן נועל איה געבין אה כל הארצות האר דיא
אלע לענדער תקימותי את השבעה אונ איה נועל
פאשטעטינען דיא שבעה אשר נאם איה האב
גיטווארן

ורשיי שרייבט וייל יצחק איז גינען אעולח
המיקה האם נאם גינאנט אין חוץ לארץ איז ניש
ווערמ יצחק ואל זיין דרוקעןן שכן רזה אין דעם
לאנד נאם איה נועל צו דיר זאגין: (ג) גוד בארץ
הזאת וזאתן אין דעם דאוונען לאנד וזתיח עקב את
איה נועל זיין קימ דיר ואציקא אונ איה נועל דיר
בעקמשין פי קה יציעה נוארום צו דיר אונ זה דיניע
קינדער אמן נועל איה געבין אה כל הארצות האר דיא
אלע לענדער תקימותי את השבעה אונ איה נועל
פאשטעטינען דיא שבעה אשר נאם איה האב
גיטווארן

תרגום

כבוד לשמי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם את-
 המלאך ואחתי את ברכותיכם וגם אלהיה כי
 אינכם שמים על-לב: ה הנני גער לכם אתהודע
 חיתי פרש על-פניכם פרש חייכם ונשא אתכם
 אלו: ה וידעתם כי שלחתי אליכם את המצוה
 הזאת להיות בריתי אתלוי אמר יהוה צבאות:
 ה בריתי היתה אתו החיים והשלום ואתם-לו
 מורא ויראני ומפני שמי נחת הוא: ה תורת אמת
 היתה בפיהו ועוזה לא-נמצא בשפתיו בשלום
 ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: ה כי
 שפתי כהן ישמרו-דעת ותורה יבקשו מפיהו כי
 מלאך יהוה-צבאות הוא:

הנה בפומיה ושאקרא לא אשתכח בסיפונתיה בשלמא וברעותא ובתריצותא הנה קדמי וסניאין
 אטיב מחובא: ה ארי שלמי קהין ושרון מרע ואוראה יבעון מפומיה ארי משמש קדם: ה צבאות הוא:

מצודת דוד

רשי

(א) דחת כבוד לשמי. לכל הללו נקרכן שאין ראוי לי: ושחחתי בכם. כהנים וכמס: ואחתי את ברכותיכם. ר"ל את סברתם סברתי אתכם מעת הוסד סיכל ה' כמיס בחתי פסטי לקלל: ובם אורחיה. ר"ל גם סמאלי סמשתת עתת איכט כמק"ל כי הני ארוחיס כי אינכם שמים על לב ספזר בכבודי: (ב) הנני גער לכם. בעבורכי אנער את סורע לכל חלמח: חריתי. אפור וכל על פניכם וחזר ומפרס וכל מכסמות שאתם מקרינים לפני סורא סבר סיוזר נמאס ככהמס אוחו אפור לבות אתכם בו כדרך שאתם מכויס שמי: ובשא. סעון סוס סבדיכם יסא אתכם אל סביון סוס: (ג) וידעתם. דעו לכם אשר שלחתי עליכם סמטס סוחל לסיות סוסריס בכבודי סור למען תקבלו נמול טוב לסיות מתקייס סברית אשר כרתי עם סכט לוי ר"ל עם אסרן רלס סכטט כי עמו כרת סברית לסיות סכטוט לו ולורש אחריו: (ד) בריתי היתה אתו. סברית ספיותה לוי עמו סוס"פ לו סחייס וססלוס: ואתנם לו מורא ויראני. ר"ל את חלס נחתיס לו כעבור סמורס סכ"ס כלטו וירל ססני וכל סמלות לחוק סענין: נחת הוא. סיס סור סתפחד ונרעד: (ה) תורת-למד תורס עם ססס ולל נסס מדרך סלמח: ועוזה ונו'. כפל סלכר כמיס: הלך אתי. ר"ל כעבור מלוח סיס יודף לסעות סלטט כין סבריות ולסוריקס כדרך מיסור: ורבים. ע"י סוכחותי סשיכ בני חלס מרוביס לכל יעסו סעון אשר ססכו לסעות: (ו) כי שפתי כהן. ר"ל סכס כל זה רלוי לכל כהן כי שפתי כהן רלויס סיסמרו חל סדעת לדבר כס וסרלוי סור סכל בני סירלל יבקשו תורס מפיו ססוס ילמס: כי מלאך. כי סור סלוחו על מקום לסורוח סדרך סיסר וכמיס וללו אמר ונו' יורו סספסטיך ליעקב (דברים ג):

דעם פירוש עברי פיימט געפינגט מען ביא דער הפסורה פון דער וואך

תרגום

כתובים משלי ה

למשוך סיסור וסלכות היא שין דלת יוד נמש שין שין דלת שין דלת יוד חת יאהודגודי נמשח דיסר א אר
 ארנ ארני נמש ארני רח אלף דלת גון יוד נמשח דסלכות יו הו וו הו ויה יודיה יסר קהנה ויה יודיה
 דסלכות אל שם בין שבעשיה.

לך אל-נמלה עצל ראה ודבקה וחקם: ה אשר און-לה * איתרמא לשושמסנא צמלא
 חסי ארסתהון ואתחכם:

מצודת דוד

רשי

(א) עצל. חסח סטלל קך אל סמלוס ורלס מכסכס ולמוד ממכס
 חכמס: (ב) אשר אין חת קצין. לטכרית על מעסיס
 פירוש עימ
 (א) לך אל נמלה עצל רח פוילער סעקנש נייא צו די פירונג חכס וועקמו קרצ ווערין. וועקמו וויסען
 סילב ראה ודבקה ועח אינע ווענין. איר ווי רח ואלקס דרף פירען: (ב) אשר אין חת קצין שום
 (חק לישראל ע"ס) (ח"א) 42 6 ובושל

דלת לה תצא ה' אף
 לא סרסא ושלמא: ג' פתקא
 בקניסא לחסה ונדשא
 בתצא מיקלה: ד' עד מה
 לאיסת אנה דמיה אנה
 צקלא וקאיסת מייסת מן שנהק: ה' קליל שנתא קליל נמייתא גלילי תמכק ודך קמרכא:
 י' ותיתי ותררה סבינתה וחסרנה סיה גברא בשניא:
 רש"י

חס תנזול מחכרת' ואף על פי כן תכין כקין לחמה:
 אנרה. חספ: מאברה. מזוה: (ו) ובא. כאלס
 המהלך: ראשך. מה שחתה רש ממנו: כאיש מנן -
 הכא מהר להנן על אדונו:

מדע טרס טולו: בחסורך. דבר הממסר עושרך מהרס יבנה כלום
 פירוש ע"מ

אויף דער ערך אונ אלע מילדין וואס זענען
 געקומען צו דעם קערנדיג האבין דערקענט פון
 דעם רים אז דאס קערנדיג האט שוין אמילב
 געהאלטן האבין זיי דעם קערנדיג נימ גינואלט
 געקען. צו לערנען אויג אז אקענטש זאל נימ
 געקען פֿרעקדע: (ו) עד פתי עצי תשכב דו פוילער
 קענטש ביו וויא לאנג וועסטו ליגען אויף ביין
 פֿעט פתי תקים משנה ווען וועסטו אויפשטיין פון
 ביין שלאף: (ה) קעט שנות מעט תנומות מעט תב
 דים ישכב דער קענטש וואס זאגט אביסול דארף
 קען שלאפן. גאך דעם שלאף דארף קען אביסול
 דרוימען דאס איז נימ גישלאפן נימ געוואקט.
 גאך דעם דארף קען מיט דא הענט ארוקגעקען
 דא קישין קען זאל דא אביסול ליגען
 אפרוהען. פון שלאף: (ו) ויבא כהנהך ראשך
 יפסקיה בראש פון צו דעם פוילדין קענטש וועט
 קוקען דא ארוקקייט אין שטוב אזוי וויא
 אקענטש וואס קוקט אריין אין אשטוב. אונ
 דו וועסט שוין דא ארוקקייט נימ קענען
 ארויס טרייבן פון שטוב ווארום צו וועט
 שטיין גענין דיר וויא איינער וואס גייט
 אָנגיטאהן אין אפאנציר וואס קען קען אים
 גיט הרגנן אונ גיט אנועק טרייבן פון אָרט:

עיקר תויים
 [6] ובעל. פי' סר"ג לקמן סה"א
 כלה טיולה לפמוד כרוח
 פלויה וטעמא מי' בנח' דהתורה
 מיטסקה כשמירת סן ורגל דכתיב
 כסו וסגלו וכישר עד דשכר כסין
 וסגלו עד דשכר כסין וכישר

ברמנורא
 מ'שנה ב"ק פרק ו
 כלי חמשי דלח דמלסת דליהס א אל
 פרק ו א הכונס צאן לריר [6] ובעל בפניה ומאי היה ליה למענד:
 בראוי ויצאה והויקה פטור. ומאי היה ליה למענד:
 לא נעל בפניה כראוי ויצאה והויקה חייב. נפרצה בלילה

פאר דעם שארדין יא זענען פֿגני' פֿראי אז ער האט
 גיט פארשלאסן דא שטאל וויא קען דארף פאר
 שליסקען ויצאה והויקה אונ אשעפס איז ארויס
 גינאנגען אונ האט גיטאהן אשארדין מיט דארף
 דער בעל הבית פֿצאהלין פאר דעם שארדין גינאנדיג
 גינאנדיג די מיר איז אליין אויף גינאנדיג גינאנדין

(תק לישראל ע"מ)
 (ח"א)

הוציאוהו למים. אע"ג דלא הוילאוהו ממש אלא שעתיד
 בעמי כד פילא' הו' כאלו הוילאוהו בודיה וחיובי' :
 ב הניחה בחמה. מלשה לה שמא ולא בני לה בעפילה
 פלטי טהא בלה שיכולה לעמוד ברוח מזויה כלכד :
 נכנס הרועה החתיו .
 ולא חתיו בכהאי גוה אומר
 סמך לסמר חייב שדך
 הרועה הגדול לסמר לרועה
 הקטן סתחתו (ה) ולפיכך
 קרעה סתחתו חייב : נפלה
 לנינה . כגון שהולקה
 ונפלה כגוה אכל דמי אוחה
 כדחתיה והפילה משלס
 מה שהיך דחיה כפס טה דהוה ל' ללעבוריה חל
 חל (ב) : מה שנהגיה. לפי האהל' ולא לפי היקה :
 שמיין בית סאה באותה שדה. אין שמיין את הערובה
 לבלה מפני שמסכדי מיק שמיין אותה כלל טו' ורחמנה
 אמר וכער כשדה אחר ודאי' מלמד שמיין אותה ע"ג
 שדה אחרת (ג) אלא שמיין בית סאה כחותה שדה כמה
 סיחה טוב קודם שנכללה ממנה הערובה הוחל' וכמה
 דמי טלוקה בית סאה כשהיא כתבוחמה (ד) איש מולול כה
 כשכיל הסמך פרונה אחת כי חס דבר מועט :

שיכלני קדים כלומר כפשי' : בלי' פה כיה יידי דקלא
 אית לס למלחם ומסכתא ידע א"י בלילס חסי טעם לו שפירס
 ויאל כפשתם און לו . לטרות יתיר מלחי לחור אחרים באפיל' .
 ח' : (ב) כפשי' . ולמכרין להחמיטין דלחי' לסטים פטורים
 כאלו הוילאו . ח' : (ג) חייבים . ואע"ג דמסכדי לא קניא אלא
 כמלח סמכר ושאלן אומר ליה
 למסוך כו' וכל דמיל דקיס סוף
 סקטו חמיס לבון . ומסוי"ט :
 (ה) דמקחי' לרועה ולא קחי'
 לחר ט"ח מלי לרועה לרועה
 סתחתו כדליתא כגמרא :
 (ז) צינה . כאלנה מנג בעלי'
 סמך לנינה חבירו זה סמך ר"ס
 גנה מן בנינס ונפלו . רס"ו :
 (ג) וכל' הרי"ף ור"מ אלא
 דלפי' סוף דמין קריה כו' ס"ו'
 למיני' דלפי' הפלוס סכוחי'
 מלחם וסמיתו לרס"פ וסמיתו דחפ"ט ט' פטור : (ג) כגמ'
 דמלקט כסדס אחר ולא נקט כסדס חבירו אשמיטין ע"ג שדס
 אחרת מדנקט לקר' גבי וכער ולא נקט גבי סמלוחין ויהא סבי
 מיטב שדס ומיעב כדמו יסלס כשדס אחר דשמיין ע"ג מדה אחר'
 דרשינן נתי דוקא כשדס אחר ולא כרס"ד : (ג) וכל' און שמיין
 ע"ג שדס שלטי' דאי' יספיד סניק דלא מולול כה כשכיל הסמך

כיו נאכט אוניגט האם אויפגעבראכין דיא טיר
 או שפריצה זקסיס ארער גולגיס האבין אויף גיברא-
 כין דיא טיר וצאה הויקה אונ אשעפס איז ארויס
 גינאנגען אונ האם גיטאהן אשאדין פאר דארף
 גיט דער בעל הבית בצאהלין פאר דעם שאדין
 הוציאה זקסיס אויב דיא גולגיס האבין ארויס
 גינזקען דיא שעפסין פון שטאל . גיהערין שוין
 דיא שעפסין צו דיא גולגיס . אונ אשעפס איז
 גינאנגען אונ האם גיטאהן אשאדין זקסיס חייבים
 דארפין די גולגיס בצאהלין דעם שאדין : ב תינה
 גמיה אז ער האם גילאזין די בהקה אויף די זיין .
 אויף די שטאל איז גיט גינען קיין דאך אונ ער
 האם פארשלאכטן די שטאל ווי קען פאר שליכט
 אלע קאהל . אונ דיא בהקה האם גיט גיקענט
 אויס האלטיין די היץ האם זיא אויף גיבראכין די
 טיר אונ איז ארויס גינאנגען אונ האם גיטאהן
 אשאדין . איז דער בעל הבית חייב צו בצאהלין
 דעם שאדין . ווארום ער האם ברארפט וויקען
 פריער אז דיא בהקה וועט גיט קענען אויף-
 האלטיין דיא היץ וועט זיא אויף ברעכין די טיר .
 האם ער ברארפט שטארקער פארשליסין א
 שפריצה וזלש שושה נקסן ארער ער האם גינענן
 די בהקה צו אטויבין ארער צו אקשווענעם ארער
 צו אקניג זיי ואלין היטען די בהקה וצאה הויקה
 אונ די בהקה איז ארויס גינאנגען פון ווי אונ האם
 גיטאהן אשאדין חייב דער בעל הבית פון די בהקה
 דארף בצאהלין דעם שאדין מסד' וציה אז דער
 פאקטור וואם נעקט צו וואקען אלע בהמות פון
 שטאל . האם גינענן די בהמות צו דעם פאקטור
 וואם איז אונשער אים צו ויין קשרת . אונ אבהקה

איו ארויס גינאנגען אונ האם גיטאהן אשאדין
 נכנס הרועה החתיו גייט אריין דער אנדערער פאקטור
 דער קשרת אויף דעם ארם פון דעם ערשטין
 פאקטור פון ויין בעל הבית אלן וואם דער ערש-
 טער פאקטור וואלט גיבראפט בצאהלין אז דער
 שאדין וואלט גינען פון ויין האנט . דאס דארף
 איצט דער אנדערער פאקטור בצאהלין וציה
 גינה אבהקה איז גינאנגען אין נאם געבין אגאר-
 טין . אונ דיא נאם איז גינען העכער וויא דער
 גארטין . אונ די בהקה האם זיה אנליקש גיטאהן
 אונ איז אריין גיטאהן אין גארטין וציה אונ זיא
 האם הגאה גיהאם . זיא האם דארט גינעסין
 פירות משלח פה שנהיית דארף דער בעל הבית
 בצאהלין וואם זיא האם הגאה גיהאם . גיט וואם
 זיא האם שאדין גיטאהן וואזי וויא עם שטייט
 אין פרק ב משנה ב' וציה גודעה אז די בהקה איז
 אריין גינאנגען אין גארטין טיט איר וויקען וויא
 דער שטייגער איז אריין צו גיין וציה אונ זיא
 האם גיטאהן אשאדין . זיא האם גינעסין פירות
 פשגיה מה שהויקה דארף דער בעל הבית בצאהלין
 ווי פיר זיא האם שאדין גיטאהן ציד משגיה מה
 שהויקה וויא זאל קען בצאהלין דעם שאדין . קען
 שאצט גיט דיא הבוזה וואם זיא האם גינעסין
 אויף דעם ארם . וויא פיר זיי נענען ווערט גינען .
 ווארום קען וועט דארפין צו פיר בצאהלין שפי
 ביה טהא באקוח שיה קען שאצט אשטיק פעלד פון
 פופציג איילין אויף פופציג איילין בעטאקטין מיט
 הבוזה כשה היתה יפה וויא פיר איז זיא ווערט
 גינען איידער זיא בהקה האם אפ גינעסין דיא
 ביסול הבוזה ווי פיר קען וואלט בצאהלין פאר

נצח' אחת כי אם דבר מועט רש"י . ותולדות : [ט] נמורים .
 דכיון דלא זכיר נכדס לא עליסט אמרס תורס וכנר כשדס אחר
 אנכ שדס אחר : [ו] הרוקח . וס"ע סוכולקס קרנל סריכ כמ"כ
 ס' דלטייל : [ט] וחסרי רכי דמ"ג ס' דלטייל מודס כנא :
 [ז] אדם . לפי שאין בני עוהוים . ס' : [ח] חייב . ואף פ"ג
 דלטייל דלנחור על אדם כמותו
 ככל סתורס טובס אמרין כנמ'
 דשליס דחין עליה לדבר עכ"ר
 דדכרי הכי וככרי סתלמיד דכרי
 ש שומעין אכל כחס"ו כיון דלאו
 בני מוכח נינוכו לא סייך ככו
 דכרי הכי כו' אלא סתמא כמ"ס
 בסתור : [ט] העצים צ"ל . דלי
 לאו אמרין קמא לא סכיר מדי .

רבי שמעון אומר אבלה פירו' נמורי' . שכנר כנל
 כל זכנר משלמת כל היזק וסיכא שיימינ אנכ עדה היכא
 דעדיון לא נמרו והלכה כרבי שמעון : ג' ואם הגדוש
 ברשות בעל השרה חייב . כנמ' מוקי לה ככקסה
 (ה) טרעילין כולן למטת
 כנורן אחד זה גריוו וזה
 גריוו וממנין פייער וכיון
 שאמר האומר טייל ונדיס הוי
 כאלו אמר טייל ואנסר לך
 אבל כסאר בני אדם חסי'
 הגדיס כרשות חין כמל
 השדה חייב עד דמקבל פליה
 וסידותא : ד בא אחר
 נסידותא . נסח גלש והעלס
 שלכנת כמו כלנת חס וליח

ובמה היא יפה . ר' שמעון אומר אבלה
 פירות [ה] נמורים משלם פירות נמורים . אם
 סאה סאה . אם סאתים סאתים : ג' המגדוש
 בתוך שרה חבירו שלא ברשות ואבלתו בהמהו
 של בעל השרה פמור . ואם [ו] הוזהר בהן
 בעל הגדוש חייב . ואם הגדוש ברשות בעל
 השרה חייב : ד השולח את הבערה ביד חרש
 [ז] וחייב כריני שמים . שלח
 אחר הביא את האור . ואחר הביא את
 [ט] העצים המביא את העצים חייב . אחר הביא את
 ואחר הביא את האור . המביא את האור חייב . בא אחר וליבה

הבואה אנו אויב די בהקפה פון בעל הבית האם
 זיה אויפקענדיקשטם אויף דיא תבואה אונ האם
 זיה געטראכט אשאדין . דארף דער שוטר בעצאהלין
 די השלחה את הגנבה ביד חרש שופח וקפו אזו ער האם
 געשיקט אפצווייגן דורך אמיבין אדער דורך אפישו-
 געזעם אדער דורך אקלנד . אונ זיי האבין גיט
 געהיט דעם פייער . אונ דער פייער האם אגנע-
 צונדין פריעקדע תבואה אדער איין אנדער ואך
 פסוד דריני אים ביי דעם דין פון קענטשין וציי ביה
 דין אזו ער פסוד צו בעצאהלין ותיב דריני שמים ביה
 דעם דין פון היקעל . ביי גאט אזו ער ווייב . ער
 נועט לישיקראפט נוערין שנה ביר פמח אזו ער האם
 געשיקט דעם פייער דורך אקלונדין קענטש . אונ
 ער האם גיט געהיט דעם פייער . אונ דער פייער
 האם אונגעצונדין תבואה אדער איין אנדער ואך
 הפמח מיב דער קלונדער שלים דארף בעצאהלין
 דעם שאדין אחר הביא את האור איינער האם גיב-
 ראכט פייער . דער נאך ואחר הביא את העצים האם
 איינער גיבראכט האלץ אונ האם גילייגט אויף
 דעם פייער אונ דער פייער האם אונגעצונדען
 תבואה אדער איין אנדער ואך הפמח את העצים מיב
 דער נואם האם גיבראכט דיא האלץ דארף
 בעצאהלין דעם שאדין . נוארום אזו ער נואלט גיט
 גיבראכט דיא האלץ . נואלט דער פייער פאר
 לאשין גינוארין איד הביא את העצים פרייער האם
 איינער גיבראכט די האלץ . דער נאך ואחר הביא
 את האור האם איינער גיבראכט פייער אונ האם
 גילייגט אויף דיא האלץ אונ דער פייער האם
 אונגעצונדין תבואה אדער איין אנדער ואך הפמח
 את האור מיב דער נואם האם גיבראכט די פייער
 דארף בעצאהלין דעם שאדין . נוארום אזו ער נואלט
 גיט גיבראכט דיא פייער נואלט האד די האלץ
 גיט גיברענט . אייביג אזו דער לעצטער חייב
 די אור וליבה אויב איינער האם גיבראכט האלץ
 אונ איינער פייער . אדער פאר קערט . פרייער

איר אזו איינער נואלט איר קוקען קויפין זיכה היא
 זיה אונ וויא פיר איז ויא איצט נוערט . וויא פיל
 נועט קען אפ רעקענען פאר דיא גיסול תבואה
 נואם קעלט . אזוי פיל נאל קען בעצאהלין . רבי
 שקען נאגט אויב דיא פירות נענען נאך גיט
 צייטיג שאצט קען דורך דיא פעלד . ווי פיל עם
 איז נוערט פופציג איילין אויף פופציג איילין טיט
 דיא גיסול תבואה . אונ וויא פיל עם איז נוערט
 אזו די גיסול תבואה . אקער אגלה פירות נמורים אזו
 זיא האם גינעסין צייטיגע פירות משלמת פירות
 נמורים בעצאהלט קען פאר צייטיגע פירות ווי פיל
 זיא האם גינעסין אם סאה אויב ויא האם גינעסין
 אקאה סאה בעצאהלט קען פאר אקאה אם סאתים
 אויב ויא האם גינעסין צוויי סאה סאתים בעצאהלט
 קען פאר צוויי סאה : ג הפגדוש במוך שרה של חברו
 אזו ער שיט אן אכארנ תבואה אויף זיין חברו
 פעלד שלא ברשות ער האם גיט גיברענט ביי זיין
 חבר אויב ער נאל ארויף שישען די תבואה אויף
 זיין פעלד ואגלתו בהסו של בעל השרה אונ דיא
 בהקפה פון דעם בעל הבית פון פעלד האם אויף
 זינעסין דיא תבואה פסוד דער בעל הבית פון
 פעלד דארף גיט בעצאהלין פאר די תבואה אם
 ואגלה ביה אויב די בהקפה האם זיה אויס גענליקשט
 אויף דיא תבואה אונ האם זיה גיטאהן אשאדין
 בעל הגדוש מיב דער בעל הבית פון דיא תבואה
 דארף בעצאהלין דעם שאדין פון אקס ואם הגדוש
 ברשות אויב ער האם אויף די פעלד אויס גישאמין
 דיא תבואה . ווייל דער שומר נואם היט אלע
 תבואה נואם ליגט אין די פעלד האם אים גיהייסין
 שישען אויף דעם אקט דיא תבואה ויינע אויף .
 זענוים האם דער שומר גימיינט ער נועט היטען
 זינע תבואה אזוי ווי ער היט אלע תבואה . אויב
 אבהקפה האם גינעסין דיא תבואה בעל השרה דער
 בעל הבית פון פעלד . דאם קיינט קען דער
 שיכר מיב דארף בעצאהלין דעם שאדין פון דיא

פמי לר"ע דכחריה: (ו) טעמייהו ים לפרס דר"י לא פטר בטמון כ"ל ורבנן כמדליק כחוד שלו פטרי דתשמיע קרא כי תלא הא ומשמע דליירי כמדליק כחוד שלו אבל כמדליק כחוד של קבירו מחייבו כדכר שדרכו להטמין ללא אשכחן דפטרי כוס קרא טמון וכדכר שאין דרכו להטמין פטרי מסכרה ללא אשכחן ליה לאסוקי אדעתיה שפירא ארס ארנקו כגדיש. תו: [ית] חסין כו'. אם חסין חסין אם שיעורים שיעורים רש"י. דלא שייך למימר כהו טמון פטרי וידע שיש סס חסין או שיעורים. כ"י: [ית] גדי כו'. שכן דרך בני אדם ליישות כגדיש. כ"י: [ית] וטמון: (ו) דכתיב נקס ונקס רש"י: [ית] הבירה. מגדל גדול רש"י:

ה המרליק את הגדיש והיו בו כלים ורלקו ר"א ישרם מה שבתוכו וחכ"א אינו משלם אלא גדיש של [ית] חסין או של שיעורים. היה [ית] גדי כפות לו ועבר סמוך לו ונשרף עמו חייב עבר כפות לו וגדי סמוך לו ונשרף עמו פטור. ומורים חכמים לר"י יהודה במרליק את [ית] הבירי שהוא משלם כל מה שבתוכו שכן דרך בני אדם להניח בבתים: ו גן שיצא מתחת הפטיש והיוק

את הכירה שהוא משלם כל מה שבתוכה מוכח בגמ' שחלקו רבי יהודה וחכמים גם כמדליק כחוד של חכרו שרבי יהודה סבר כשהדליק בשל חכרו משלם כל שבתוכו ואטילו ארנקי (ו) ורבנן סברי כלים שדרכן להטמין כגדיש כגון מוריגין וכלי בקר הוא למשלם כלים שאין דרכן להטמין כגדיש לא משלם חכמים: היה גדי כפות לו חייב. דבעלי חיים נמי אתרכו מאו הקמה ומשום דקיס ליה כדרכה מניה לוכא למיסטריה לאינו חייב מיתה על העבד הוהיל ואינו כפות היה לו לברוח ופטור עליו ממיחה ומן התשלומין. אבל אם היה עבד כפות לו פטור ואטילו על הגדי ועל הגדיש דחייב מיתה על הטכד (ז) וקס ליה כדרכה מניה וכנדי לא קני לן בין כפות לשאינו כפות ואיירי דקטע כעבד נקט כנדי: במרליק את הבירה. למדליק כחוד של חכרו הוא חייב כמאכד בידו ופס"ה טעמא משום דדרך בני אדם להניח כל כנתי' אבל כגדיש לאין דרך בני אדם להניח אלא כגון מוריגין וכלי בקר אע"ג דלדליק לחוד של חכרו אינו משלם אלא כדכרי' שדרכן להטמין כגדיש: ו גן. יטול של אש:

בית דין וועט זעהן וויא גרוים דער פייגער איז גינען אונ וויא טייט ער איז גינאנגען אזוי וועלן זיין פקקען דעם דין: ד הפדליק את הגדיש ער האט אָנגעצונגרין אשייער, ער האט אָנגעצונגרין אשייער ביי זיה אין הויף, אונ דער פייגער איז גינאנגען אונ האט אָנגעצונגרין אשייער ותיי בו זשים אונ אין דעם שיייער איז גינען פלים ודקטי אונ זיין זענען פארקענט גינארין בני יהודה אויפ רבי יהודה זאגט ושלם מה שבתוכו ער מוז בצאהלן פאר אלץ וואס אין דעם שיייער איז גילעגן וחקמים אומרים אונ דיא חקמים זאגן אינו משלם אלא גדיש שי חסין אי שי שיעורים ער דארף נאר בצאהלן פאר אשייער תבואה, אויב אין שיייער איז גילעגן ווייץ בצאהלט ער פאר ווייץ, אונ אויב אין דעם שיייער איז גילעגן פלים דער אקט ווא דיא פלים זענען גילעגן רעקענען מיר אויף גלייך ווי דא וואלט גינען גערשטין אָדער ווייץ, דארף ער אויף בצאהלן וויא פאר ווייץ אָדער גערשטין וויא פיל עם האט גיקענט ליגען אויף דעם אקט ווא די פלים זענען גילעגן, אָבער אז ער איז גינאנגען מיט דיא פייגער צום שיייער אונ האט אים אָנגע- צונגרין, זאגן די חקמים די פלים זאס בגלי בתים האלטין זיי אין אשייער, דהיינו האקער פלים אונ נאך אזוי אנלייבן, דארף ער פאר זיי בצאהל- לין ווי פיר זיי זענען נוערש גינען, אָבער אזעלכע פלים זאס בגלי בתים האלטין זיין אין אשטוב זים אין אשייער אונ זיין זענען זא גילעגן אין

אשייער, דארף ער פאר זיי קער ניט בצאהלן. נאר גלייך וויא זיי וואָסטין גינען ווייץ אָדער גערשטין תיה גרי פסות יו אויב אָציג איז גינען צו געבונגרין צום שיייער וזכר פסוד יו אונ אָקעקט איז גישטאנען זאגט צום שיייער ונשרף עמו אונ דער זיג מיט דעם קעקעט זענען פאר גרענט גינארין מיט דעם שיייער צו זאמען תיב דארף ער בצאהלן פאר דעם שיייער אונ פאר דעם זיג, אונ אויף דעם קעקעט איז ער פטור, ווארום ער האט גינדאנפט אָנלויפן ענד פסות יו אָבער אונ דער קעקעט איז גינען צו גיבונגרין צום שיייער יגרי פסוד יו אונ אָציג איז גישטאנען זאגט צום שיייער, ניט צו גיבונגרין אָדער אָפילו אויף צו גיבונגרין ונשרף עמו אונ דער קעקעט מיט דעם זיג מיט דעם שיייער זענען אָלע צו זאמען פאר קעקעט גינארין מיט זיין קאהל פסוד דארף ער ניט בצאהלן, ניט פאר דעם שיייער אונ ניט פאר דעם זיג, ווייץ אים קוקט מיתה אויף דעם קעקעט, אונ ווא עם קוקט מיתה צאהלמ קען זיט קיין געלט ויגרים חקמים דברי יהודה אונ דיא חקמים זענען מוכר צו רבי יהודה כמדליק את הבירה אז ער האט גינאנגען דעם שיייער צו אשטוב אונ האט די שטוב אָנגעצונגרין שהוא משלם גי סת שבתוכו דארף ער בצאהלן פאר אלץ וואס אין שטוב איז גינען אונ עם איז פאר קעקעט גינארין שבו דוד בני אדם קניתי בבתים ווארום אזוי דער שטייגער פון קעקעטין זיי זאלן אריין לייגן אין שטוב אלץ וואס זיי האבן: ו גן שיצא מתחת הפטיש ויחיק או אפוקט איז ארום גינאנגען פון אונקער

כי טוב כלומר טוב הוא ללכת
 זו וליכנסו מתי המזיקין
 והלמטים: חרב. מרבו על
 מלך המות: אימה. אימה
 מות של מלך ולא בגלוי
 כל קד: רחמא. דבר:
 סבר כוי. סתם המלכות:

שנא' ואחם לא תצאו איש מפתח ביתו עד
 בקר. ת"ר דבר בעיר כנס רגלך שנאמר ואתם
 לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ואומר
 לך עמי בא. בחדרך וסגור דלתך בערך ואומר
 מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה מאי ואומר
 וכי תימא הנ"מ בליילא אבל ביממא לא תא
 שמע לך עמי וגו' וכי תימא הנ"מ דליבא
 אימה מנאוי אבל היבא דאיבא אימה מנאוי
 כי נפיק יתיב ביני אינשי בצוותא בעלמא מפי מעלי תא שמע מחוץ תשכל
 חרב ומחדרים אימה אע"ג דמחדרים אימה מחוץ תשכל חרב. רבא בעירן
 ריתחא הוה סבר כוי דכתיב כי עלה מות בחלונינו. ת"ר רעב בעיר
 פור רגליך שנא' והי רעב בארץ וירד אברם מצרימה (ויגד שם)

אחרת איירי מליניף כתיב פסוקים
 (ד' ל' וטו) מהכנס דמלכות
 סגי לזרו מלוה דכתיב ויכנס
 אברהם כבקר דלמא ממוס כי
 טוב סוף ללא כספים חלל ודמי
 מביחו לא שייך למימר סוף כתי
 טוב שמכיר התוקפים והפחיתים
 ודף על גב דהכל מייתי הירא
 וחס לא חללו איש מפתח ביתו
 עד בקר משמע דמכיתו גמי
 מיירי י' לומר לכין דמות
 סכנתא חשוב כמו לעיר אחרת
 ופ"ק דתענית (דף י"ג) מייתי
 קרא דהבקר חזר ור"י לומר
 דלמין לדקדק כוה דלמרחא דגמרא
 כתיב כפ' כמה מזליקין (דף
 ד) כין השמעות כהרף עין זה נכנס זה חלל וכפרק טזין פסין (דף כה) מי אמרי חזל חרם מתפס וטול מתפס ויורד ודא

זאל אריין גיין אין אשטוב געקטיגען. ווען דיא
 זינגן אין גאך דא. ווען עס איז גאך טאג, אונ
 ארויס גיין אין דער פרייה אין וועג, זאל מען
 אויף ניש ביו עס ווערט טאג שגאמר ווארום עס
 שטייט אין פסוק (שמות י"ב) משה רבינו האמ
 גיזאגט צו דיא יודין אין מצרים ואתם לא תצאו איש
 מפתח ביתו עד בקר אונ איר יודין פון אויף זאל גיין
 מענטש ארויס גיין פון דיא מיר פון זיין שטוב
 ביו אין דער פרייה מי רבנו דיא רבנו האבין
 גילערוגט דבר בעיר כנס רגליך ווען עס איז אמגפה
 אין שקאט וא חלי רעו זאלקסטו אריין געמען
 דייע פיס אין שטוב זאלקסטו זיין אין שטוב אונ
 ניש גיין אין גאס, ווי מיר געפינען אין מצרים,
 ווען עס איז גיוען דיא מגפה אין מצרים, וואס
 אלע כבורים פון דיא מצרים זענען גישטארבין
 האלבע נאכט שגאמר ווארום עס שטייט אין פסוק
 משה רבינו האמ גיזאגט צו דיא יודין ואתם לא
 תצאו איש מפתח ביתו עד בקר אונ איר יודין פון אויף
 זאל גיין מענטש ארויס גיין פון דיא מיר פון זיין
 שטוב ביו אין דער פרייה ווימר גאך זאגט דער
 פסוק (ישעיה כ"ב) דער גביא ישעיה האמ גיזאגט
 צו דיא יודין גע עמי בא בחדריה וסגור דלתיה בידך תבי
 דכעס רגע עד יבקר וגם גיאי מיין פאלק קום אין
 דייע שטובין אונ פארשלים דיא מירען פאר דיר
 אונ געהאלט דיה אויף אקליינע צייט ביו דער
 בעס פון גאט וועט אנועק גיין ווימר מחוץ תשכל
 חרב ומחדרים אימה זאגט דער פסוק (דברים י"ב)
 אין דיא גאס הרגת דיא שווערד פון מלאך המות
 אונ אין דיא שטובין איז אשרעק. אבער אין
 שטוב הרגת ניש דיא שווערד פון מלאך המות,
 מען האט גאר מורא, פרעגט דיא גמרא מאי ווימר
 צו וואס גריינגט מען דעם פסוק פון ישעיה,
 גענערט דיא גמרא וכי מיטא מי מי גיזיא טאקער
 וועקטו זאגן ווען טאר מען ניש ארויס גיין פון
 שטוב ווען עס איז אמגפה, גאר בייא נאכט,
 וויא עס איז גיוען אין מצרים אבי דיממא לא אבער
 בייא טאג מען קען נא ארויס גיין אין גאס ווען

עס איז אמגפה תא שמע גע עמי וגו' קום זען גאך
 אפסוק וואס דער גביא ישעיה האמ גיזאגט,
 גיאי מיין פאלק קום אין דייע שטובין, אונ
 פארשלים דיא מירען פאר דיר געהאלט דיה
 אויף אקליינע צייט ביו דער בעס פון גאט וועט
 אנועק גיין, אונ אין דעם פסוק איז גיטא קיין
 אונקערשייד צו בייא טאג אונ בייא נאכט, אפילו
 בייא טאג דארף מען אויף זיין געהאלטן אין
 שטוב ווען עס איז אמגפה וכי מיטא טאקער
 וועקטו זאגן מי מי גיזיא ווען זענען דיא רייד
 גיזאגט גיזאגן מען זאל זיין געהאלטן אין
 שטוב ווען עס איז אמגפה דייבא אימה מנאוי אז
 אינווייניג אין שטוב האט מען ניש מורא אבי
 היבא דאיבא אימה מנאוי אבער ווא מען האמ
 אינווייניג אין שטוב אויף מורא כי נפס יתיב ביני
 אנשי בצוותא געמא מפי פניו אז ער וועט ארויס גיין
 פון שטוב אונ וועט זיצען צווישען מענטשן אין
 חדרותא (קאמפאניע) וועט זיין געקער תא שמע
 קום דער גאך אפסוק מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה
 אויכווייניג אין גאס הרגת דער שווערד פון
 מלאך המות, אונ אין שטוב שרעקט מען
 אף על גב דמחדרים אימה אפילו אין דיא שטובין
 שרעקט מען, פון דעסוועגן זאל מען זיצען
 אין שטוב, ווייל מחוץ תשכל חרב אויכווייניג אין
 גאס הרגת דער שווערד פון מלאך המות
 רבא גיזיא ריתחא הוה סבר כוי ווען עס איז גיוען
 אפעס פון אמגפה פלעגט רבא פארמאכין דיא
 פענקטער דכתיב ווארום עס שטייט אין פסוק
 כי עלה מות בחלונינו דער מוים איז אויפגעזאגן
 אין אונזערע פענקטער, קען דער מוים אריין
 קומען דורך דיא פענקטער, דריבער האט רבא
 פארמאכט די פענקטער מי רבנו די רבנו האבין
 גילערוגט רעב בעיר פור רגליך אז עס איז אונזער
 אין שקאט זאלקסטו אריין געמען דייע פיס,
 זאלקסטו אנועק גיין פון שקאט שגאמר ווארום עס
 שטייט אין פסוק ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה
 גייר שם עס איז גיזאגן אונזער אין לאנד האמ

דליף מוסקס אכרסם כבקר
 שסיר יליף דמסום כי סוב לא
 פי' לרד לאתר כיון דחיל
 לדבר מטס דסליחי מטס חין
 מוקין :
 שפלאך סמות מפקד סם כלו
 לא גרסינן סלאחר
 למחמס יפקד כלו דגני פשר
 מסוטה של סכחריב כתיב הוי
 קול (כסע"י) כל על סות פכר
 כמגורן למחמס יפקד כלו :

ואוכר אם אמרנו נבוא העיר הרעב בעיר וגו' אמרנו ונר' נארכע
 מאי ואומר וכ"ת הנ"מ היכא דליכא ספק
 נפשות אבל היכא דאיכא ספק נפשות לא
 ת"ש לכו ונפלה אל מחנה ארם וגו' ה"ר
 דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרך מפני
 שפלאך המות מהלך באמצע הרכים דכיון
 דהיכא ליה רשותא מסני להריא. שלום בעיר
 אל יהלך בעירי דרכי דכיון דלית ליה רשותא
 כחבי חבוי ומסני. ה"ר דבר בעיר אל יכנס אדם יחיד לניה שפלאך
 המות מפקד שם כליו והנ"מ היכא דלא קרו ביה דרדקי ולא מצלו ביה עשרה ה"ר כלבים
 בוכים מ"אך המות בא לעיר כלבים משחקים אליהו בא לעיר :

אכרם נענדערט אין מצרים ער זאל דארט
 וואהנען וויפער נאך זאגט דער פסוק (מכ"ב ב' ד)
 דיא פיר מענטשין סצורעיס וקרעציגעט נואם
 זענען גיועסין אין סויער האבין גיואנט אם אמרנו
 נבוא העיר והרעב בעיר אויב מיר ועליו זאגין מיר
 ועליו אריין קומען אין שקאמ. עס איז דאך
 אהונגער אין שקאמ קי ונפלה אל סתנה ארם אם
 יחייט נחה ואם יסחיגו ופתיג מיר ועליו גיין צו
 פאלין צו דיא סתנה ארם אויב זיין ועליו אונג
 קאזין לעבין. ועליו מיר לעבין. ועליו מיר
 האבין צו עסין. אונ אויב זיין ועליו אונג הרנגן
 ועליו מיר שפארבין פאי וויפער צו נואם בריינגט
 קען דעם אנדערין פסוק פון דיא סצורעיס. מיר
 ווייסן דאך שוין פון אכרם אבינו אז עס איז
 אהונגער אין אשקאמ זאל קען גיין אין איין
 אנדער שקאמ. ענפערט דיא נקרא ובי פייא הני
 סיי' היכא דליכא ספק נפשות סאמער נעקמו זאגין
 נוען זאגין מיר ער זאל אנועק גיין פון הונגער
 אין איין אנדער שקאמ נאר אז אין דיא שקאמ
 ווא ער נועט אהין קומען איז גיטא קיין מוכא
 סאמער נועט קען אים הרנגן אבי היכא דאיכא ספק
 נפשות נא אבער אז אין דיא שקאמ ווא ער נועט
 אהין קומען איז ער אין ספק סאמער נועט קען
 אים הרנגן. זאל ער גיט אנועק גיין פון דעם
 הונגער קא שקמ קום הער נואם דער פסוק
 זאגט בייא דיא סצורעיס. ויין האבין גיט
 גיוואלט אריין גיין אין שקאמ. ווייל אין שקאמ
 איז אהונגער, נאר ויין האבין גיואנט קי ונפלה
 אי סתנה ארם גייט מיר ועליו אריין פאלין אין
 דיא סתנה ארם. ועליו זיין אונג קאזין לעבין
 איז נעוים גוט. סאמער ועליו זיין אונג הרנגן

וזהר תולדות דף קכ"ב ע"א ת"ת דל"ט י"ד דא וואו דא

זיקרא אח עשו צו הגדול להחלל מסורה דדינה קטיל ויחמר הנה נא זקתי לא ידעתי יום מותי ר' הלפרין פתח
 ואמר (ההלים סד) הארי ארם עז לו כך גוי. וזה עד כש דלחתקף ביה כבודא ברין הוא וישוי מוקפיה
 ביה יכול כמנהיג מיטאל ועזריה דלחתקפו ואמרו (דניאל ג) הן אימי אליהו די אהנא סלחין יכול לשזכרנא ענו
 אחון מרד יקידתא ומן ידך מלכא ישייב ת"ם דחי לא ישייב ולא חתקים עליהו קודשא ב"ה אסתכח שמיה דקודשא
 ב"ה דלא יתקדש כשיגיהו דכלה כמה דאמרו אלא כיון דידעו דלא חמרו כדקא ארות אהדרו ואמרו וכן לא יתיב
 אהו לך מלכא ונר' בין ישייב בין לא ישייב ידיע להוי לך מלכא ונר' ונתני דמלה אודע לה יחוקאל ושמעו וקבילו
 (הק לישראל ע"ט) (ה"א) 42 41 מניט

מניה דקודשא בריך הוא לא אחקיים עליהו בנין דיקבלון אגרא וכדון אהדרו וחמרו והן לא ידיע להוי לך מלכא וגו' אלא לא יתחקף בר גס דיימא דקודשא בריך הוא ישוכיני או איהו עבדי לוי כן וכך אכל ישיוי חוקפיה ביה בקודשא בריך הוא דיסייע ליה כד איהו אשתדל באינון פקודין דאורייתא ולמיהך קאטו דכיון דלתי בר גס לאשתדלחא מסייעין ליה ודלוי ודלחא ודלחא יתחקף ביה בקודשא כ"ה דלחוי יסייע ליה ויתחקף ביה דלחא יסוי חקפי' בחמירא ובגין כך עוו לו כך מסלות בלבבם דיעבד לביה כדקא יאות בלא הרהורא חררא אלא כהאי מסיבא דלחוי מתישבא לאעברא בכל אחר דלאטריך הכי נמי. ד"ל אטרי אדם עוו לו כך כד"ל (תהלים כט) ה' עוו לעמו יתן בגין דלאטריך ליה לבר גס דיתעסק באורייתא לשמיה דקודשא בריך הוא דכל מלן דלתעסק באורייתא ולא אשתדל לשמה עב ליה דלא אחברי מסלות בלבבם מלי מסלות בלבבם כד"ל (שם סח) סולו לרובכ בערכות ביה שמו דל הדיא אורייתא דלחוי אשתדל ביה לחמ' ליה לקודשא בריך הוא ולמעבד ליה תביבא בעלמ' תא חוי יעקב כל עובדיו הוו לשמא דקוב"ה זבג"כ קוב"ה הוי עמיה תדיר דלא אטרי מיניה שכינתא דהא כשעתא דקרא ליה יחאק לעשו בריה יעקב לא הוה תמן ושכינתא אודעת ליה לרכבה ורכבה אודעת ליה ליעקב רבי יוסי אומר תא חוי אי חס ושלום בטהא זימנא יתבדך עשו לא ישלוט יעקב לעלמין אלא מעס קידשא בריך הוא הוה וכלא בחמריה אחי כדקא חוי :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר צירה לדרך דף רי"ב

ה"מ ה' ריעות פ"ו

פ"י שטעניטע וויסוק הנשמה יודין האדם לימד כל המעשים
 לגם יתכרך יש ללמד מדת הכניעה והוא זמנות הנפש
 והכניעות והימנות ע"י אללס והוא מדה ממדות הנפש הטובה
 ויראו אותותיה על האברים מהם הלשון הכך והקול נמוך ומשני
 כיצור כשת הכנס ומיעוט הנקמה אחר טיכות ועיקר' ויסודה של
 הכניעה היא כנגד הבורא ומייב אדם להתנהג כס ככל עת
 וכל זמן . והכניעה יקרא בלשוננו עניו נבזה בעיניו לנוש דלא ושפל רוח נבזה נדלא רך הלכך נכס רוח . וזכרים יש

(א) המרגל בחבירו עובר בל"ת שנאמר לא תלך רכיל
 בעמך יאע"פ שאין לוקין על דבר זה עון גדול
 הוא וגורם להרוג נפשות רבות מישראל לכך נסמך לו ולא
 תעבור על דם רעך צא ולמד כה אירע לרואג האדומי :
 (ב) איהו רביל זה שטוען דברים והולך בזה לזה
 וכל זמן . והכניעה יקרא בלשוננו עניו נבזה בעיניו לנוש דלא ושפל רוח נבזה נדלא רך הלכך נכס רוח . וזכרים יש

לפי שהכניעה והימנות הנשמה יודין האדם לימד כל המעשים
 לשם יתבדך נוי"ל דאם אונקערטעניגקייט אונ
 דאם דערנייטערוינג פון גרויסקייט בריינגט דעם
 מענטש אז זיינע אלע מעשיות טובים אונ קצות
 זאלין גאר גיטאהן טערין פאר נאטט וענין .
 דריבער יש צאר פדה הנגיפה בארף קען אויף-
 טייטשין וואס איז דיא מדה פון אונקערטעניג-
 קייט והיא שפיות הנפש דאם איז דיא נידעריגקייט
 וואס דיא נשמה איז ביי זיך והנכונותה אונ אירע
 אונקערטעניגקייט וסייעט ערבה אצלה וואס זיא איז
 בייא זיך וזייניג געשאצט . זיא האט בייא זיך
 אקליינגען אונקערטעניגקייט והיא מרה מבורה הנפש הטובה אונ
 דיא מדה איז זייניג אונקערטעניגקייט פון דיא גוטע מרות פון
 אונקערטעניגקייט וואס דער מענטש האט נראו
 אהותיה עי האברים אונ דיא צייכונג פון דיא מדה
 ווערין גינעהן אויף דיא גלידער פון דעם מענטש
 מהם תלשון תרה פון דיא צייכונג וענען . דאם
 נוייכע ריידן והקו נטה אונ די נידעריגע שמוקמקע
 ומשני בידן בעת הנפש דאמאלס ווען ער דארף
 ווערין אין פעם גיטעלטיגט ער אויף זיין גרע
 ער זאל גיט אין פעם ווערין וסייעט הנגיפה אחר
 היגיפה אפילו ער קען געקען אנקטה פון זיינעם אשונא . פון דעקטעניג וויל ער קיין נקמה
 געקען זיגנה ניסרה של הנגיפה היא נגנר הבויה דער עיקר אונקערטעניגקייט זיינער זאל זיין גענין
 הקדוש ברוך הוא ומיני אדם והתנהג בהנגיפה דל עי וקנזי זמן דער מענטש דארף זיך פירען מיט
 אונקערטעניגקייט צו יעדער צייט והנגיפה יקרא בלשוננו דער וואס איז אונקערטעניג ווערמ
 גערויפן אין לשון קודש מיט עקליכע געקען עני ער איז גידעריג בייא זיך נבזה בעיני ער איז
 בייא זיך אין זיינע אויגן גערעכונג פאר גאר גישט זינע ער געהאלט זיינע מעשיות טובים
 קיינער זאל גיט וויקען דא ער איז בייא זיך ארעם שמי רוח זיין גייטט וזיין מוהמט איז בייא אים
 גידעריג רוח נשנה זיין מוהמט איז צו בראכין נקמה ער איז בייא זיך צו שמויטין בר המב ער איז
 שטייבך תשרץ נבזה רוח זיין ווילען איז צו בראכין ער פארלאנגט גאר גיט פון דיא טעלמ ודברים יש

(א) המרגל בחבירו או איינער זאגט רכילות אויף
 זיין חבר עובר בלא תשמה איז ער עובר
 אויף אלאו שנאמר ונארום עם שטייט אין פסוק
 לא תלך רכיל בעמך דו זאלקט גיט זיין זעהן אין דיא
 שמויטין פון דיין פאלק וואס דארט ווערט גיטאהן
 אונ וואס עם ווערט גירעט דאם דערציילין פאר
 מענטשין וואו עי פי שאין זימן עי רבי זה אפילו אז
 איינער מוהמט אויף שראגט קען אים גיט מלקוח .
 פון דעקטעניגן עני גרוי היא איז דאם אגרויקע
 געבירה ונבזה מרוג נפשות רבות מישראל אונ דאם קען
 בריינגען פיר יודין זאלין געהרגה ווערין דער
 נספד לו ולא תעמוד עי דם בעד דריבער באלד נאך
 דעם פסוק שטייט דו זאלקט גיט שטיין אויף די
 בלוט פון דיין חבר ודו זאלקט גיט שטיין
 דערנעבין וזיא דיין חבר וועט דורך דיר געהרגה
 ווערין צא וימר פת אירע דואג האדומי גייא לערין
 וואס עם האט גיטראפין דורך דואג האדומי
 (שמואל א קפ"טו כא כב) : (ב) איהו רכיל וואס הייקט
 רכילות זה שמוען דברים והלך מנה לנה דאם
 סייגט קען דער וואס בראגט איבער דיא רייד

כִּי יֵרָא לְאָמֵר אֲשֶׁתִּי פְּרִיהֶרְנִי
 אֲנִשֵּׁי הַמָּקוֹם עַל־רִבְקָה כִּי־טֹבֶת
 מֵרָאָה הוּא: יוֹהִי כִי־אֲרַכִּילוּ שָׁם
 הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ
 פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה
 יֹצֵחַק מִצַּחֵק אֶת רִבְקָה אֲשֶׁתוֹ:
 וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לַיֹּצֵחַק וַיֹּאמֶר
 אַךְ הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ הוּא וְאַךְ אֲמַרְתָּ
 אֵתְתִי הוּא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יֹצֵחַק
 כִּי אֲמַרְתִּי פְּרִיהֶרְנִי עָלֶיהָ:
 וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ מִה־זֹּאת עֲשִׂיתָ
 לָנוּ כְּמַעַט שָׂכַב אֶחָד הָעָם אֶתְּ

אֲתִי הוּא אֲרִי דְחִיל
 כִּי־מִי־כִּי אֲתִי וְלִמָּא
 יִקְסִינִי אֲנִשֵּׁי אֲתִיא עַל
 רִבְקָה אֲרִי שְׂמִינֵת חִיזו
 הוּא: יוֹהִי כִי־פִי־כִי־אֵר
 לִי־הָ חֲסוֹן יוֹסֵפֵא וְאֲסִתְּנִי
 אֲבִי־מֶלֶךְ סִדְכָא
 דְּפִלְשְׁתִּיא מִן־חֲרֵבְתָא נְחִיזו
 וְהָא יֹצֵחַק סַחֲחִיָּה עִם
 רִבְקָה אֲתִתִּיהָ: וַיִּקְרָא
 אֲבִימֶלֶךְ לַיֹּצֵחַק וַיֹּאמֶר
 פִּי־כִי־הָא אֲתִתְּךָ הוּא
 וְאִי־כִדְוִן אֲמַרְתָּ אֲתִי
 הוּא וַיֹּאמֶר לִי־הָ יֹצֵחַק
 אֲרִי אֲמַרְתִּי דִּלְמָא
 אֲתִקְסִיִּד עָלֶיהָ: וַיֹּאמֶר
 אֲבִימֶלֶךְ מִה־זֹּאת עֲבַדְתָּ
 לָנוּ כְּמַעַד פּוֹן שְׂכִיב
 דְּסִיחָד בְּעָמָא עִם אֲתִתְּךָ

רשבים

(ח) וידי כי ארכו לו שם הימים. לא גזרר בעתה כל כך שלא להרבה עם אשתו מנהג אישות בארץ שלא נהגו לב לגולה מבני: מצחק. השמשו ברבתיב בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי. ובמקום אחר הוא אמר בא אלי לשכב עמי: רש"י

שפתי הכמים

אפי"כ כי על ובי: צ"ל כי ויסקפ פניו מקום הסקפס פתח ולא השם לכן ויסקפ אכילתו: ק' דל"כ תנא ידע דאשת סיחא. ולי"כ דלמח בנשף ויסקפ ראש (נח"י) כראש דדייק חיבה אשתו מיוזר סוף מלמד שסיח חתק חתק דפי"ט שמו. וזה שפירש"י על ויסקפ ולא על וירא דלא חימה שראו חתק השמש דמליט לנדיק כחורו נסתי חלון פתוח אלא שגבר החלון ומכא זכ סכין אכילתו חתק ויסקפ ר"ל סקפס וסכנס שפיר דברי כתי"ס: ר' דרש"י דייק מדכתיב וסכנח פליטו אשם ולי קאי אמרן א"ש דכ"א גבי מלך נמי מליט לי רדיס וכן ישיבת יצחק בגרר

לדיק סלמן [מלמן חס מכס דער] כי יד כפי לא סי"ו טו חטס פשני עמיס סלל למטע טמר לחוסי סיל :

פירוש לתורת אלהים

שְׁנַעֲקָשְׁעָר כִּי יֵרָא יֵאֵבֵד אֲשֶׁרִי וְאֲרִיִּם עַד הָאָם וְיָהּ
 גִּימְרָקְשִׁין צו וְאִגִּין וְיָא אִין מִיין נִיִּיב וְאֲרִיִּם
 עַד הָאָם גִּימְרָאָבְתָּ מִן מִאֲקָעָר נִעְלִין מִיָּה דִיָּא
 שְׂמָאָם לִיִּים הִרְגָּנוּ אִיבְעַר רִבְקָה כִּי מִבֵּית פְּרָאָה הוּא
 וְאֲרִיִּם וְיָא אִין נִיִּיעַר שְׁרִין גִּישְׂמָאָלְתָּ: (ח) כִּי־יֵרָא אֹנֵן
 עִם אִין גִּינְעוֹן כִּי אֹן עִם אִין וְאֲרִיִּין צו אִים דְּעַר
 לְעַנְגְּעָרְתָּ דְּאֲרָם דִּי סַעַג פְּרוֹקֶר אֹן עַד אִין דְּאֲרָשִׁין
 גִּינְעוֹסִין אֲלֵאֲנִיעַ צִיִּים. וְרִשִּׁי שְׂרִיִּיבְתָּ וְיֹצֵחַק הָאָם
 גִּימְרָאָבְתָּ אֹן סַעַן הָאָם וְיָא נִיִּים סַאָנְס גִּינְעוֹן כִּי
 אֲצוֹנָר בְּאֲרָרְתָּ אִיָּה שְׁרִין קִיין סוֹרָא מֵאִבִּין הָאָם
 עַד וְיָה שְׁרִין נִיִּים נַעֲרִיִּים וְשִׁמְרֵא אֲדִיִּיעַר סַבֵּל וְלִשְׂמִיִּים
 אֲבִיִּבְלָה דְּעַר קִיִּינִי מִן פְּלִשְׁתִּים הָאָם נַעֲקִיבְתָּ
 (ח"א) (ח"ב לישראל ע"מ)

ואתיתא עלגא חובא : אשתך והבאת עלינו אשם :

בעל המורים

פ. דין ואיך כי כל אחד טעם וטעם חייבי כדון המלך כשלקח הכנית מלשחיתו על שאלו מס פתם איירי כמנך פק הכל אמר בשביל עצמו שהיא המלך :

רש"י

שפתי חכמים

והבאת עלינו אשם. אם שכח ככר ש הכאת אשם עלינו: גבי אדם חטוב וק"ל. (נח"י) י"ל דדייק מדל"ל אחד כסנול תחת האל"ף ולא כפת"ח וכן ט"י כספוק דן ירין עמו כחמד : ש (נח"י) א"ל לפירושו לשון עתיד דהא אמר שכח שהוא עבר ושוד דהא לוס לסכרת עשהו אשתו וממילא לא ישכחו אללס : פירוש לתורת אלהים

איינער גילענין פון דעם פאלק, רש"י שרייבט פאלק פרוקור דער קלף את אשתך מיט דיין אסור איז דער טיימש דער בעקסער פון דעם ווייב והבאת ואלקסמו ניקראבט אויף אויגן אשוקר :

תרנום

נביאים מלאכי ב

למש"ך מ"ה ד"א צבאות נמש צ צב צבא צבאות רח יהודה נשמה רצח ארני נשמה דודי יהודה רח יהודה רצח יהודה דודי אל שם ב"ן שבש"ה :

א ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה שחתם ברית הלוי אמר יהוה צבאות : ב וגם אני נתתי אתכם נבזים ושפלים לכל העם פפי אשר אינכם שמרים את-הדבני ונשאים פנים בתורה : ג הלוא אב אחד לכלנו הלוא אל אחד בראנו מדוע נבגד איש באחיו לחלל ברית אבותינו : ד בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל ובירושלם כי חלל יהודה קדש יהוה אשר אהב ובעל בת אל נכר : ה יכרת יהוה לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומגיש מנחה ליהוה צבאות : ואתעבדת בירושלם ובירושלם ארי אפיסו רבית יהודה נפשוהו רבות קדישא קרם יי די רחם ואתרעיוו קמיסכ להון נשין בנת עקמא : ה ישצו יי לבנר דיעברינה בר ובר בר סקרני יעקב ואם בנהן הוא לא ינא ליה מקריב קורבנא רבית מקדשא די צבאות :

רש"י

מצודת דוד

(א) ואתם סרתם מן הדרך. ר"ל מן הדרך סומך הראי אל הכהנים : הכשלתם. ר"ל די שלא השיבותו מעון אלף שער הכשלתם רבים דבני התורה : שחתם ברית הלוי. מה שכרתו ברית עם אהרן ראש שבט לוי לשרת בשמי ולכבדני הנב אהם שחתם אותו כי כויתם אותו : (ב) וגם אני. ר"ל גם אני אשחית הכרית כי אתן אתכם נבזים ושפלים בעיני העם והוא הפוך החיים והשלוס כי חיי הכוהן לאדם נכבד לא יקרא חיים ואין לעשירו העם והחיים כמשפטי התורה ומטי' הדין : (ג) הלוא אב אחד לכלנו. עתה חזר להוכיח' עוד דכבר אמר שם הוא סבה שלא יתראה ה' בקרבנותיה' והוא הכנוד' שכנודו כנשותיהם הכשרות כלשכר יאמר בענין ופתח ואמר הלא אב אחד לכלנו כלנו בני יעקב אהנו ויש לנו קורב' מפאת הנוף והלא אל אחד בראע ר"ל הלא כפשות ישראל אילות מאתו ממקור מחלבת הקדש ויש א"כ לנו קורבס מפאת הנפש : מדוע. ר"ל ככיות כן מדוע נבגד איש בלחיו. ר"ל באשמושים לו אהוב עמוס מפאת הנוף ומפא' מנפש כי כשעלו מן הגול' שזפתן השמש ונשחרו ונחאכו בעיני בעליהם ונשאו עליהן נשם נכריות והוכיח' הנביא על זה ואמר מדוע נבגד כהן הגול' עוד כשכנוד' הלא את ברית אלהינו כי התורה אמרה להתחתן בעמו"ו ודכרן הוסי כללנו בכרית ככללות כל דברי התורה : (ד) בגדה יהודה. הנה יהודה עשה דבר נגיד' והתועב' נעשתה בישראל ככיותו יושב כחוך עמו כי אם ה' נפרד מישראל ללכת לעם אחר ולקחת עם אשה לא הו' המעש' רע ל"כ כמו שהוא כחוך עמו ונושא אשה נכרית : וברישושים. ר"ל ושוד הוסיפו אשה נעשות כולת כירושלים עיר הקדש : כי חלל יהודה קדש ה'. ר"ל חלל את עצמו כפי קדש לה' ועשה כחולל בזה שהכח ובעל בת עממין : (ה) אשר יעשנה. הדבר הולת. לבעול בת עממין : ער ועונה באחרי יעקב. שלא יהיה לו באלהי יעקב וסם כתי מדרשות סם לא יהיה לו לא ער ולא עונה ער הוא תלמוד המעורר לשאלו לרבו ספקותיו ושונה הוא חכם שונה ומשיב על שאלות הספקות : ומגיש מנחה. ר"ל ואם העושה זאת הוא כהן יכרת מורשו מי המקריב קרבנא לטני המקום ז דעם פירוש עברי טיימש נעמינס מען ביא דער הפסורה פון דער וואך :

המשיך מסוד ומלכות ד"א שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד דה יאהרונהי נשמה יוסד א אד
אדנ אדני נפש אדני יוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דה וו דה יחה יחיה יוסד ידנה יחה יוהיה דמלכות
אל שם בן שבעשה :

אדם בליעל איש און הולך עקשות פה : ב קורץ בעינו
מלל ברנלו מרה באצבעתיו : ג תרפכות בלבו הולש
רע בכלעת מדנים ישלח : ד על-פו פתאם יבוא אידו פתע
ישבר ואין מרפא : ה ששהנה שנה יהודה ושבע תועבות נפשו :
סבעינו קרי סברנליו קרי סברניום קרי סחירו

זמן הנבי נמי : ד ספור היבנה מן שלמי נתיי הקריה ומן שלמי נחבר ולא תהני ליה אקיוהא :
ה שית אינו דכני אלקה ובשבע אקלית נפשיה :

מצודת דוד

(א) אדם בליעל . מי ספורק ממלי של מקום הוא . איש און
הולך עקשות פה . ר"ל מטק' פיו נרמו לשון הרע :
(ב) קורץ בעינו וכו' . ענין כולם פס דמוות לשון הרע :
(ג) תרפכותו בלבו . מחשבות לבו להפוך הדבר מנחמה סכוא :
הורש רע . חושב רע בכל מה ומגריה מחלוקת בין אנשים ר"ל
כיון ספורק של מקום בולאי את כל אלה יעשה : ואין מרפא . לא
ישיר רפואה למכרו : (ד) ושבע . הסניעית הוא תועבה נפשו
ר"ל שנהיה מנוגן :

פירוש עים

(א) אדם בליעל דער מענטש וואס טוהט שלעכטם
צו מענטשין איש און און דער מענטש
וואס טראכט צו טאהן שלעכטם הינד עקשות פה
און דער מענטש וואס רעט לשון הרע און
אנדערע שלעכטע רייד , און דיא מענטשין וואס
טראכטן צו טאהן שלעכטם וענען דרייערלייא .
איינער רעט מיט זיין חקר נוקטע רייד און אין
הארצין טראכט ער אויף אים שלעכטם . דער
מענטש : (ג) קורץ בעינו ווינקט מיט זיינע אויגן
צו דיא אנדערע מענטשין וייא זאלן פארשטיין
אז ער מיינט אנדערש וויא ער רעט . און דער
מענטש וואס טראכט שלעכטם אויף זיין חקר
און רעט דיא שלעכטם מיט אזוי אלשון זיין חקר
זאל גיט פארשטיין וואס ער רעט צו אים טייל
דינדי קרעט ער אויף דיא פים פון דיא אנדערע
מענטשין וייא זאלן אכטונג געבן אז זיין חקר

עיקר הדינים

משנה ובהם פקדו

ברמנורא

פקדו א קדשי קדשים . באלו נשחטו בצפון . דכתיב ונחת עלי (ה) את עולותיך ואת שלמך סלו כשר
לעולה וכולו כשר לשלמים והע"ז לעולה טעונה לפון ואין שלמים טעונה לפון : מחצי המזבח ולצפון
כצפון דמשמט ליה הגזי לעולותיך וחליו לשלמך דלי ס"ד כולו לעולה כשר השתא כולו לעולה אמרת דכשר
כילו לשלמים ששחטתו ככל מקום מנעי חזקך אימרתך סד"ה עולה דדתיק ליה מקום שלא הכבחו לה שאר

הרוחות ופעמים שהעולות
מרוכות ור להם המקום
לפיכך הכשיר להם ראש
המזבח אבל שלמים ללא
דתיק לה המקום לא הכשיר
כלי אמשי דסוד דמנכות דלינה א אל אלה אלהים (ה) ששחטן . מדוריינא סתם
לכתחילה כדדרשין מנחת
עליו וסתם סה דנקט דיעבד
מדרכק שלא תיבין גללים .
טום : (ה) וסא דדרשין מש

בין ימין קדשים ששחטן בראש המזבח אויב מען
האם גישאכטין קדשי קדשים אויף
רעם סוכה רבי יוסי אוסר כאילו נשחטו בצפון רבי יוסי
זאנש עם איז גלייך וויא זייא וואלסטין גישאכטין
גינוארין אויף דיא עדר אין צפון זייט פון כוכב
רבי יוסי דרבי יהודה אוסר פתח המזבח יקטנשו בצפון
רבי יוסי קרבי יהודה זאנש פון האלכין סוכה צו
צפון זייט . איז גלייך וויא מען שיעבט אויף דיא
זחק הישראל ע"ט) (ח"א)

לפי רש"י המונח קמ"ל והלכה כר' יוסי: היו נקמצות בכל מקום. ואינם פשוטות טעון ללא קבץ הכתוב מקום
 בקמילה: לפניו מן הקלעים לזכרי כהונה. דכתיב לכל קבצם ולכל מנחתם וסמין ליה בקדש הקדשים
 תאכלנו כל זכר יאכל אותו: ליום ולילה עד הצות. דליטין מנחת להמי תודה: ב חטאת העוף
 היתה נעשית בקרן מערבית דרומית. מבוס למנחת חוטף קרויה חטאת (ג) דכתיב במנחת חוטף לא

עליו טעם הכי דייק משום דזוכת
 עליו חטאת שחטף לזכות עליו
 חוס': (ב) כלומר דלוי ללות.
 והיינו דכתיב ומשפט נמי וכו'
 דכתיבו חלה קרל וחלה דרשא:
 (ג) תימא ללא ליטין נמי למליקס
 וטמא לא ליטין אלא מילי
 דאשכחן דכתיב מנחה כמנחה
 חוס': (ד) והר"מ כתב ויטרי
 הדם על עולות וחטאות הנאכלות
 ויטרי הרם. מלמעלה נסוך המים והיון ועולת העוף כשהיא רכה במזרח;
 ג כל העולים למזבח עולין דרך ימין. ומקיפין ויורדין דרך שמאל

מחצי המזבח ולדרום כדרום. המנחות
 היו נקמצות ככל מקום בעורה. ובאכלים
 לפניו מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל
 ליום ולילה עד הצות: ב חטאת העוף היתה
 נעשית על קרן דרומית מערבית בכל מקום
 היתה כשרה אלא שזה היה מקומה. שלשה
 דברים היתה אותה הקרן משמשת מלמטן
 ושלשה מלמעלה. מלמטן חטאת העוף וההגשות
 ויטרי הרם. מלמעלה נסוך המים והיון ועולת העוף כשהיא רכה במזרח;
 ג כל העולים למזבח עולין דרך ימין. ומקיפין ויורדין דרך שמאל

לפני ה' הוא מערב ופני המזבח הוא הדרום ששם היה הכבש ומה מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית דרומית אף חטאת
 העוף עבודה בקרן מערבית דרומית והואהת דמה היא עיקר עבודה: כב"מ היתה כשר'. למליקתה (ג): אלא
 זה היתה מקום. להואהת והכי מפרש לה בגמ': מלמטה. למטה מחוט חטאת: והגשות. אל מנחת
 קודם קמילתו כדכתיב והגשה אל המזבח: ויטרי הרם. על חטאות החילנות (ד) היה שוקף אל יסוד דרומי
 כדליטין כפרק איהו מקומן: ניסוך המים. כגון הסוכות: והיון. ככל יום ששם היו השתיין ולא היה
 אשכר לנסך כי אש: ועולת העוף כשהיא רכה במזרח. דעיקר מקומה בקרן דרומית מזרחית מפני
 שקרובה לבית הדשן לזרוק שם מוראה וכו' כדכתיב והטיל אותה וגו' אל מקום הדשן וכשהיא רכה שם
 כהיט הרכה כחותה הקרן עמוקם כעולות והיון לזה מקום לעמוד ככוכב דעולת העוף נעשית למטה כזו לו לקרן
 דרומית מערבית שוף היא סמ"ה לבית הדשן ויחר מקאר שתי קרנות שנית הדשן שוקף לכבש היה כמורנו של כבש
 ולדרומו של מזבח: ג ומקיפין ויורדין דרך שמאל. מקיפין את המזבח כשכיל לרבי עבודה כגון למתן דמי חטאת

עקר אין צפון וי"ט מחצי המזבח וי"ט דדרום קדרים און
 פון האלפין מןבן צו דרום וי"ט. אין גלייה נויא
 קען שעקם אויף דיא עקר אין דרום וי"ט הפנהת
 היי נקמצות בגי מקום בצורה קען קעג נעקען דעם
 קוקץ ונדאם ביטול קעקל פון אקנהה אין דיא
 ענהה אויף וועלכין ארם קען וויל גאגליו גפנים פו
 הקלעים און דיא איבעריגע קעקל פון דיא מנהה
 נוערם גינעסין אינווייניג פון דיא ליניטארעקע
 נועגם נואם אין גינען ארום משקן ואזוי וויא עם
 שטייט פרק ה מג' זכרי יהיה דיא זכרים פון
 בהנים זאלין עסין די קעקל גיט נקבות גדי פאגז
 קען קעג מאכין פון דיא קעקל אלע עקלייא
 עסינווארג וי"ט וז"ל עד הצות דעם קאג נואם קען
 האם גיבראקט דיא מנהה קעג קען עסין דיא
 קעקל. און דיא נאכט נואם נאך דעם קאג גיט
 האלפע נאכט: ב חטאת העוף היתה נעשית על קרן
 דרומית מערבית או דער פהן מאכט אחטאת פון
 אקאהב. דארף ער איר מאכין ושפריםקען אירע
 גלומט אויף דעם מנהה אויף דעם ווינקול דרום
 און מערב גדי פקום תימה קשרה מולק צו זיין
 ואראם צו גרעכין דעם קאפ פון דיא מאנהב מיט
 דעם גאגליו קעג קען אין די ענהה אויף וועלכין
 ארם קען וויל אלא זה היה מקומה נאר דער ווינקול
 פון מנהה ודרום און מערביו אין דער ארם צו
 שפריםקען דיא גלומט פון דיא מאנהב וישלשה דברים
 היתה אותה הקרן משמשת למטה דער
 ווינקול דרום און מערב פון מנהה האם באדינים

אונקען צו דרייא זאכין און האם בידינם הייבין
 צו דרייא זאכין מלמטה חטאת חטף דיא גלומט פון
 אחטאת נואם אין גינען אקאהב דארף קען
 שפריםקען אויף דעם אונקערשטין האלפין
 ווינקול פון מנהה ויתעשה און אקנהה אינדער
 קען נעקט פון איר דעם קוקץ דארף קען איר צו
 קראגין צו דעם אונקערשטין האלפין ווינקול פון
 מנהה ויטרי הרם און דיא גלומט נואם גלייבם אין
 געקין פון דעם חטאת נואם אין גינען אקנהה
 דער נאך וויא קען האם דיא גלומט געשפריםקען
 אויף דעם אויפווייניקען מנהה. זאל קען דיא
 גלומט אויס גיטען בייא דעם ווינקול דרום און
 מערב פון מנהה פון אונקען מלמטה ויטרי חפ"ס
 דיא נואקען נואם קען האם גינאסין סוכות אויף
 דעם מנהה וי"ט און דיא וויין נואם קען האם
 גינאסין אלע קאג אויף דעם מנהה. האם קען
 גינאסין אויף דעם מנהה אין דעם ווינקול דרום
 און מערב וז"ל חטף קשהי רבה גמורה און או דיא
 עולות פון אקאהב ונענען צו פיל גינען אין מנהה
 וי"ט פון מנהה. קען קען זיי נארטין גיט מקריב
 זיין בריוונגט קען זייא מקריב צו זיין אין דעם
 ווינקול דרום און מערב פון הייבין: ג גי תעשים
 למנה אלע פהנים נואם גינען ארום אויף דעם
 מנהב עליה דדי יי"ט גינען זייא מיט דיא נעקטע
 וי"ט מיט דעם ווינקול דרום און מנהה ויטרי חפ"ס
 און זייא גינען ארום מנהב וי"ט דדי שפא"א און
 זייא גינען אראם מיט דיא לינקע וי"ט בייא דעם

ואשמות ושלמים שבפניהם עליהם: (ט) ולמטה דברי הנטי' כס למטה אינו שונה ואינו מקיף אלא עומד על הכתוב בקרי' רש"י: (י) ולפי' ככה קצת סיה פ"ב לשמאל רש"י. וכן כתב החוספות וכמו שהיה ככה קצת פ"ב למטה מותר סכס. ועמ"ס: [ב] והורוין ב"י. כדרך שפלו ב"י. ואין מקיפין דל כח דמלין למטויי כהלוך של שמאל ממעין רש"י. ועמ"ס כ"י עמ"ס דהכח מותר על השקב ויהא דרך ימין: [ג] חמטת כ"י. משום דהם חמטת קודם לעולה. מפרש חמטת חמטת. חוספות: (ז) וליען ק' לטון הכריי' בסוף פרקין אלא חותך שדרים ומפרקת גלגל רוב כשר עד שנגיע לנשט או לנשט. חותך ס"י א' או רובו וכו' כשר עמו ופרש"י שדרך חוט השדרים מפרקת עלם האורח בלא רוב כשר המפתח לא"כ הוא ככלל ועמ"ס: (ח) ליפין לה כגמ' מקרב: (ט) לטון רש"י הוא אוחו כגוף שטוף ומעלה ומוריד ככה והדם יתח מעמלו: (י) והמחנות פירש רש"י מלי' סומט בין אלבעותיו ונלוק הדם הולך למרעוק: (יא) לא ידענה למלי' אלבעותיה לא דקדח גופים הא דקדמתי ימאה אל יסוד סומכת אלא כגמלא מייחי הכרייתם על הסוף' שחסי' למטה ולא למעלה וכן כתב הרב כעלמו רוב קנים ועמ"ס: (יב) ולא סגי לן בכדי דהא גיש' איה לן למול מודק דליקף כמי' ליסוד אלא דלמי' בכרייתם לכתיב ומלך וקטני מה הסקרה כרש"י המוכח אף מליק' כרש"י המוכח ועוד נח' ונקטור וממט

ולסידור מטרכה או להסוף חכרים כלמרות ויורדים כמארבו על ככה שהיה שמאל העולין למזבח בעליות: חוץ מן העול' לשלש' דברים אלו. הנעשים בקרן מערבית דרומית שהן ניסוך המים והיון ועולת העוף (ה) ששכחא עולה למזבח פונה לסוכב לשמאל (ו) כחותה הקרן וכשנגמר חוזר על עקב דרך עלייתו. בניסוך המים והיון שמה יתעטבו בעשן המזבח בעוד שהיא פונה דרך ימין ומקיף לשמאל ויפיעו עטמן וריחן ואין בעיני תמימים יהיו לכם וכסכיהם שיהיו הנכסים תמימים ועולת העוף נמי שמה תחטטן ותמות: ד' היה מולך את ראש'. אוחו שחי גפים כב' אלבעותיו זרת וקמילה כל ידו השמאלית והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לדרך גבי ידו כשהיה העורף למעלה ומותח לוארו כגרון על רוחב של כ"י אלבעותיו אלבעה וזמה ומולך בלפרנו וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש: ואינו מבריל. הראש מן הגוף אלא חותך השדרה ומפרקת רובו כשר עמו (ז) עד שנגיע לנשט או לקנה ועל ס"י א' לבדו ומולך כדמתי' ולא יבדיל: ומוזה מרמזה. אוחו כשוף ומוזה שלא היה מזה לא (ח) בכלי ולא כאלבעה אלא כגופה של עוף (ט) היה מתמלה שמקרב בית מליקתו למזבח ורוחקו אל הקיר (י) והדם מתמלה ויורד ליסוד דלמטת העוף כתיב והיה מדם החמטת על קיר המזבח והנשאר בדם ימאה אל יסוד המזבח ויחזו קיר השדרים שלו מתמלין ליסוד והוא אומר זה קיר התחתון (יא) דהיינו מן החוט ולמטה דלוי קיר העליון דהיינו מן החוט ועליון פמלים שהיה מתמלה לסוכב כיון שטפה למעלה מן הסוכב שהחוט למטה מן הסוכב אמה: ד' עלה בכבש. לפי שהעולת העוף נעשית למעלה דלג' כתיב בעולת העוף יסוד אלא כחמטת העוף בלבד (יב) וככהמה איכסא דמנחתה נהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנת המזבח ועולת בהמה למטה דכתיב אל יסוד מזבח העולה חלה יסוד בעולה:

ויינקול מערב אונ דרום חוץ מן העולה בשלשה דברים אלו נאר דער נואם גייט ארויף אויף דעם מןבן צו שאהן אייגע פון דיא דרייא זאכין. צו גיסקען דיא וואסקער סוכות. אדער צו גיסקען דיא וויין אלע שאנ. אדער מקריב צו זיין אעולה פון אעוף. אויב עם זענען דא צו פיל עולות אין קורח זייט שהיו שלים גייט ער ארויף מיט דיא לינקע זייט צום ווינקול דרום אונ מערב וחוץ גיסקען אונ ער גייט אראפ צוריק אויף מיט דיא זעלבנע זייט נואם ער איז ארויף גיגאנגען. ווארום אז ער נעמט ארויף גיין אויף דעם מןבן מיט דיא רעכטע זייט מיט דעם ווינקול דרום אונ מקדח. אונ נעמט דארפין גיין ארום דעם גאנצין מןבן ביז ער נעמט קומען צום ווינקול דרום אונ מערב. אונ נעמט שראגין דיא וואסקער אדער די וויין. אדער דיא שאהב. דיא וואסקער אונ דיא וויין נעלין פאר בייקערט נוערין פון דעם רויך נואם אויף דעם מןבן. אונ דיא שאהב נעמט פיינערין פון דעם רויך. דריבער מוז ער גיין מיט די לינקע זייט קומט ער באלד צום ווינקול דרום אונ מערב: ד' תפחת העוף ביצי גישית אשאהב נואם איז געווען צו זיין אקרבן חמטת היא אויף האם קען זיא מקריב גיווען גלה בגבש דער פתן איז ארויף גיגאנגען אויף דיא ברעם נואם קען גייט ארויף צום מןבן ופנה מןבן אונ פון דיא

חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו. שהיו עולים [ב] והורוין לעקב: ד' [ג] חמטת העוף כיצד היתה נעשית. היה מולך את ראשה ממול ערפה ואינו מבריל. ומוזה מרמזה על קיר המזבח. שירי הדם היה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה וכולה לבהנים: ד' עולת העוף כיצד היתה נעשית עולה בכבש ופנה לסוכב יהיו לכם וכסכיהם שיהיו הנכסים תמימים ועולת העוף נמי שמה תחטטן ותמות: ד' היה מולך את ראש'. אוחו שחי גפים כב' אלבעותיו זרת וקמילה כל ידו השמאלית והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לדרך גבי ידו כשהיה העורף למעלה ומותח לוארו כגרון על רוחב של כ"י אלבעותיו אלבעה וזמה ומולך בלפרנו וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש: ואינו מבריל. הראש מן הגוף אלא חותך השדרה ומפרקת רובו כשר עמו (ז) עד שנגיע לנשט או לקנה ועל ס"י א' לבדו ומולך כדמתי' ולא יבדיל: ומוזה מרמזה. אוחו כשוף ומוזה שלא היה מזה לא (ח) בכלי ולא כאלבעה אלא כגופה של עוף (ט) היה מתמלה שמקרב בית מליקתו למזבח ורוחקו אל הקיר (י) והדם מתמלה ויורד ליסוד דלמטת העוף כתיב והיה מדם החמטת על קיר המזבח והנשאר בדם ימאה אל יסוד המזבח ויחזו קיר השדרים שלו מתמלין ליסוד והוא אומר זה קיר התחתון (יא) דהיינו מן החוט ולמטה דלוי קיר העליון דהיינו מן החוט ועליון פמלים שהיה מתמלה לסוכב כיון שטפה למעלה מן הסוכב שהחוט למטה מן הסוכב אמה: ד' עלה בכבש. לפי שהעולת העוף נעשית למעלה דלג' כתיב בעולת העוף יסוד אלא כחמטת העוף בלבד (יב) וככהמה איכסא דמנחתה נהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנת המזבח ועולת בהמה למטה דכתיב אל יסוד מזבח העולה חלה יסוד בעולה:

ויינקול מערב אונ דרום חוץ מן העולה בשלשה דברים אלו נאר דער נואם גייט ארויף אויף דעם מןבן צו שאהן אייגע פון דיא דרייא זאכין. צו גיסקען דיא וואסקער סוכות. אדער צו גיסקען דיא וויין אלע שאנ. אדער מקריב צו זיין אעולה פון אעוף. אויב עם זענען דא צו פיל עולות אין קורח זייט שהיו שלים גייט ער ארויף מיט דיא לינקע זייט צום ווינקול דרום אונ מערב וחוץ גיסקען אונ ער גייט אראפ צוריק אויף מיט דיא זעלבנע זייט נואם ער איז ארויף גיגאנגען. ווארום אז ער נעמט ארויף גיין אויף דעם מןבן מיט דיא רעכטע זייט מיט דעם ווינקול דרום אונ מקדח. אונ נעמט דארפין גיין ארום דעם גאנצין מןבן ביז ער נעמט קומען צום ווינקול דרום אונ מערב. אונ נעמט שראגין דיא וואסקער אדער די וויין. אדער דיא שאהב. דיא וואסקער אונ דיא וויין נעלין פאר בייקערט נוערין פון דעם רויך נואם אויף דעם מןבן. אונ דיא שאהב נעמט פיינערין פון דעם רויך. דריבער מוז ער גיין מיט די לינקע זייט קומט ער באלד צום ווינקול דרום אונ מערב: ד' תפחת העוף ביצי גישית אשאהב נואם איז געווען צו זיין אקרבן חמטת היא אויף האם קען זיא מקריב גיווען גלה בגבש דער פתן איז ארויף גיגאנגען אויף דיא ברעם נואם קען גייט ארויף צום מןבן ופנה מןבן אונ פון דיא

חוץ מן העולה לשלשה דברים אלו. שהיו עולים [ב] והורוין לעקב: ד' [ג] חמטת העוף כיצד היתה נעשית. היה מולך את ראשה ממול ערפה ואינו מבריל. ומוזה מרמזה על קיר המזבח. שירי הדם היה מתמצה על היסוד. אין למזבח אלא דמה וכולה לבהנים: ד' עולת העוף כיצד היתה נעשית עולה בכבש ופנה לסוכב יהיו לכם וכסכיהם שיהיו הנכסים תמימים ועולת העוף נמי שמה תחטטן ותמות: ד' היה מולך את ראש'. אוחו שחי גפים כב' אלבעותיו זרת וקמילה כל ידו השמאלית והעוף על גבי ידו ופניו של עוף לדרך גבי ידו כשהיה העורף למעלה ומותח לוארו כגרון על רוחב של כ"י אלבעותיו אלבעה וזמה ומולך בלפרנו וזו אחת מעבודות קשות שבמקדש: ואינו מבריל. הראש מן הגוף אלא חותך השדרה ומפרקת רובו כשר עמו (ז) עד שנגיע לנשט או לקנה ועל ס"י א' לבדו ומולך כדמתי' ולא יבדיל: ומוזה מרמזה. אוחו כשוף ומוזה שלא היה מזה לא (ח) בכלי ולא כאלבעה אלא כגופה של עוף (ט) היה מתמלה שמקרב בית מליקתו למזבח ורוחקו אל הקיר (י) והדם מתמלה ויורד ליסוד דלמטת העוף כתיב והיה מדם החמטת על קיר המזבח והנשאר בדם ימאה אל יסוד המזבח ויחזו קיר השדרים שלו מתמלין ליסוד והוא אומר זה קיר התחתון (יא) דהיינו מן החוט ולמטה דלוי קיר העליון דהיינו מן החוט ועליון פמלים שהיה מתמלה לסוכב כיון שטפה למעלה מן הסוכב שהחוט למטה מן הסוכב אמה: ד' עלה בכבש. לפי שהעולת העוף נעשית למעלה דלג' כתיב בעולת העוף יסוד אלא כחמטת העוף בלבד (יב) וככהמה איכסא דמנחתה נהמה נעשית למעלה דכתיב בה קרנת המזבח ועולת בהמה למטה דכתיב אל יסוד מזבח העולה חלה יסוד בעולה:

קדוש וזכי ונמשל על דעתך לאחר שקטפתי חזיר וממנו. אלא לומר
 ע"כ מה שקטפתי כראש המזבח חף מימי כראש המזבח : (ג) ח"ל
 ע"כ ערפם גזי' כראש מול ערפם למטה לזר האנשים מול הרוחם
 שנת עטורף ע"כ. וז"ל דהו"ל למטה כמשה הקודמת : (ד) בנ"ש
 שמלך ומלך. וז"ל דהו"ל לזכר למלך מליקה דהטעה דהכא נ"כ
 כראש המזבח. דכיון דמליקה
 דשולח לא ילפינן אלא כה"ק
 אינו חזיר ומלמד כנוסה שיהו :
 (ט) כר"ע ולא סני לך כו'
 דנלף נמי בגזירה שיהו דלא
 יבדיל אלא כדליתא בכריתות
 מח"ל ומלך והקטיר. מה הקטיר
 הראש לעלמו : והגוף לעלמו חף
 מליקה כו' ומנין שהקטיר הראש
 לעלמו והגוף כו' שנאמר והקטיר
 אותו מה הקטיר הגוף אמורה
 פה מה אלו מקיים והקטיר
 המזבח כו' כהקטיר הראש
 כהכח מדבר : (ז) ומסרה :
 דלא כתיב אלא מלוי בלדו :
 (ט) מלשון אין מקטירין כו' כתיב :
 [ז] במלח. כדכתיב וכל קרבן
 מתחנך במלח תחלה. רש"י :

בא לו לקרן דרומית מזרחית היה מולק את
 ראשה ממול ערפה ומכדיל. [ז] ומצעה את
 רמה על קיר המזבח. נמל את הראש והקיר
 בית מליקתו למזבח וספגו במלח וזרקו על גבי
 האישים. בא לו לגוף והסיר את המזרח ואת
 הנוצה ואת בני מעים היוצאים עמה והשליכו
 לבית הרשן. שמע ולא הכדיל ואם הכדיל
 בשר וספגו [ק] במלח וזרקו על גבי האישים :
 ן לא הסיר לא את המזרח ולא את הנוצה
 ולא את בני מעים היוצאים עמה ולא ספגו
 במלח כל ששינה בה מאחר שמיצה את רמה
 בשרה. הכדיל בחמאת ולא הכדיל בעודה פסול.
 מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה.

(י) שיער הדם הכדיל והלב והגידים סולא' משניסם הר"מ. את כפיו : מוראה. זפק : גוצה. קולד כה כמין
 ארובה. ונטול כל העור והגולה כנגד הזפק עם הזפק ומשליך : שמע. את השוף בין אנשים ולא היה מכדיל :
 ן הכדיל בחמאת. שולק שני סימנים כחמאת : או לא הכדיל בעודה. שמלך בה סי' א' : פסול. דכל
 שיעור שהוא לפני עבולת הדם פסול : ולא מיצה דם הגוף פסולה. דשיקר דמיס כגוף הוא לשכימי (י) :

בְּרַעַם אִיו עַר גִּינְאָנְעֵן אוֹיף דַּעַם סוֹכֵב וְעִיין
 פֶּרַק הַ מִינ' בָּא יוֹ קֶרֶן דִּחְסִית פִּינְחִית אונ דַּער בֵּהֶן
 אִיו גִּיקוֹמֵן צוֹם וויִנְקוֹל דְּרוֹם אונ מִזְרַח פֿון
 סוֹבֵחַ תִּיהי סוֹבֵחַ אַתְּ רֵאשֶׁה סְטוּל עֵרְפֶה דַּער בֵּהֶן הָאָם
 אַרְיִין גִּישְׁמַעְקֶם זיין נֶאֱגִיל אונְמַעַר דִּיא הֶאֱלֶרְזו
 גַּעְגִין דַּעַם הָאָקִין פֿון דִּיא סְאָהֵב אונְעַר הָאָם
 גִּישְׁמַעְקֶן אַווי וויא עַר הָאָם גִּישְׁמַעְקֶן בִּיא דַּעַם
 סְמֵאֶרְט וּסְבִירִי אונְעַר הָאָם אָפּ גִּישְׁיִידֶרְט דִּי קֶאָפּ
 פֿון דִּי סְאָהֵב. וְנֶאֱרֹם עַר הָאָם מִיט דַּעַם נֶאֱגִיל
 צו שְׁנִיטְעֵן בִּיידֶע סִימְנִין דַּעַם קֶגֶה אונְ דַּעַם וְשֵׁם
 יִסְמַעְהָ אַתְּ דִּיה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ אונְ עַר קְנוֹעַמִשְׁט אוֹים
 דִּיא בְּלוֹם פֿון דִּיא סְאָהֵב אוֹיף דִּיא וְנֶאֱמַר פֿון
 סוֹבֵחַ נִסֵּי אַתְּ הָרֵאשׁ וְהַקִּיר בֵּית מִלִּיקְתוֹ לְסוֹבֵחַ עַר הָאָם
 גִּינוֹמֵן דִּיא קֶאָפּ פֿון דִּיא סְאָהֵב אונְ דַּעַם אָרְט
 וְנֶאֱמַר קֵעֵן הָאָם אָפּ גַּעְרִיקֵעֵן פֿון דִּי סְאָהֵב הָאָם
 עַר צו גִּיקְנוֹעַמִשְׁט צוֹם וְנֶאֱמַר פֿון סוֹבֵחַ. עַם
 זֶאל אַרְוִים גִּיין דִּיא גֶאָנְצֶע בְּלוֹם וְסִפְגוּ בְּפִיחַ אונְ
 עַר הָאָם בֶּאֱזֹאֲלֵצֵעֵן דַּעַם קֶאָפּ מִיט זֶאלֶץ וְהָרְקוּ עַל
 גְּבִי הָאִישִׁים אונְ עַר הָאָם גִּינוֹאֲרֶפִין דַּעַם קֶאָפּ אוֹיף
 דַּעַם פִּיעֶר וְנֶאֱמַר אוֹיף דַּעַם סוֹבֵחַ בָּא יוֹ גִּינְף אונְ
 דַּער בֵּהֶן אִיו גִּיקוֹמֵן צו דִּיא סְאָהֵב וְהִסִּיד אַתְּ
 הַמִּזְבֵּחַ אונְ עַר הָאָם אָרֶאפּ גִּינוֹמֵן דִּיא וְנֶאֱלַע.
 דִּיא בִּימִיל וְנֶאֱמַר בִּי דַּעַם הֶאֱלֶרְזו וְנֶאֱמַר אִיגְוִיגִיג
 לִיגֵם דֶּאָם עֶסֶן וְאֵת הַנּוֹצָה אונְ דִּיא פֻּעֵדֶרֶן. עַר
 שְׁנִיטְט אוֹים דִּיא הוּיט מִיט דִּיא פֻּעֵדֶרֶן מִיט
 דִּיא וְנֶאֱלַע וְאֵת גְּבִי פִּעִים הַיּוֹצֵאִים עִסָּה אונְ עַר גַּעְמֵם
 מִיט דִּיא גִּידֶרֶים וְדִיא קִישְׁקֵעֵם וְנֶאֱמַר צִיִּהֶעֶן
 זֶיך מִיט דִּיא וְנֶאֱלַע וְהִשְׁלִיכוּ בֵּית הַדָּשֵׁן אונְ עַר
 פֶּאָרְקֵם וְיִיא אוֹיף דַּעַם אָרְט וְיִיא עַם לִיגֵם דִּיא

ז חמאת העוף שמלקה שלא לשמה. מליקה כשוף במקום שחיסה כבהמה ומיניו כשוף במקום דריקה הדם כבהמה והמחטבה הסומלת כשחיתה ודריקה הדם כבהמה סומלת במליקה ומיניו הדם כשוף אבל קבלה והלך חין כשוף: עולת העוף כשירה כדתקן ברפ"ק גבי כבהמה כל הוכחים טענתו שלא לשמן כשרים הלא טלה עלי לבעלים

מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשירה: ז חמאת העוף שמלקה שלא לשמה מיצה רכה שלא לשמה או לשמה ולא לשמה או לשמה ולשמה פסולה. עולת העוף כשירה ובלבד שלא עלתה לבעלים. אחד חמאת העוף ואחד עולת העוף שמלקן ושמיצה דמן לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו עליו כרת. ובלבד שיקרב המתיר כמזותו. או שמלק חוץ לזמנו. ומיזה הדם חוץ לזמנו. או שמלק חוץ לזמנו ומיזה הדם חוץ לזמנו

ות"ר טולט חמ"ט טולט דם כנף אלא חמ"ט דם כנף יסל חמ"ט דם כנף ואל דם כנף חמ"ט דם: [ג] כדור. כל טק מסנות דסכא ודע"ל דמילתין ודע"ל דמנחות גי"ד לקרקע חמ"ט גי"ד לטולט. פ"ד

לכס חוכה חן מן הססח ומן הססח: לאכול דבר שדרכו לאכול. חמאת העוף: להקטיר דבר שדרכו להקטיר. גי' אים גיקנועטשם דיא בלום פון גוף פון דיא מאהב. איז דער קרן פסול מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשירה אונ אויב ער האט אים גיקנועטשם דיא בלום פון גוף פון דיא מאהב. אונ ער האט גי' אים גיקנועטשם דיא בלום פון גוף פון דיא מאהב. איז דער קרן קשר: ז חמאת העוף שמלקה שלא לשמה אויב ער האט מולק גי'וען ואיבער געלשניטען מיט דעם נאגיל דיא סיכנים דעם קנה אדער דעם ושמן פון אקאהב וואס איז אקסאהב גי'ם צום נאמען חמאת. נאר צום נאמען עולה מיצה דם שלא לשמה אדער ער האט אים גיקנועטשם דיא בלום פון דעם חמאת. נאר גי'ם צום נאמען חמאת. נאר צום נאמען עולה או לשמה ושא לשמה אדער ווען ער האט אן גיהויבין מולק צו זיין. אדער ווען ער האט אן גיהויבין אים קנועטשין דיא בלום. האט ער גיקראכט צום נאמען חמאת. אונ ביי דעם סוף מולק זיין אדער בייא דעם סוף אים קנועטשין דיא בלום. האט ער גיקראכט צום נאמען עולה או שלא לשמה ולשמה אדער בייא דעם נאמען חמאת ער גיקראכט צום נאמען חמאת פסולה איז דער חמאת פסול עולת העוף כשירה אויב ער האט מולק גי'וען אקאהב וואס איז א עולה גי'ם צום נאמען עולה נאר צום נאמען חמאת. איז דיא עולה קשר אלא לשמה ולשמה נאר דעם בעל הבית ווערט דאס גי'ם גידעכונג. דער בעל הבית דארף גריינגען איין אנדער מאהב צו מאכען איין אנדער עולה און חמאת העוף וואו עולת העוף שמלקן מאי ער האט מולק גי'וען אקאהב אקסאהב אונ סאי ער האט מולק גי'וען אקאהב אעולה ושא ער אדער ער האט אים גיקנועטשם דיא בלום פון חמאת אדער די בלום פון דיא עולה. אונ ווען ער האט מולק גי'וען אדער ווען ער האט דיא בלום אים

גי'ם אים גיקנועטשם דיא בלום פון גוף פון דיא מאהב. איז דער קרן פסול מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש כשירה אונ אויב ער האט אים גיקנועטשם דיא בלום פון גוף פון דיא מאהב. אונ ער האט גי' אים גיקנועטשם דיא בלום פון גוף פון דיא מאהב. איז דער קרן קשר: ז חמאת העוף שמלקה שלא לשמה אויב ער האט מולק גי'וען ואיבער געלשניטען מיט דעם נאגיל דיא סיכנים דעם קנה אדער דעם ושמן פון אקאהב וואס איז אקסאהב גי'ם צום נאמען חמאת. נאר צום נאמען עולה מיצה דם שלא לשמה אדער ער האט אים גיקנועטשם דיא בלום פון דעם חמאת. נאר גי'ם צום נאמען חמאת. נאר צום נאמען עולה או לשמה ושא לשמה אדער ווען ער האט אן גיהויבין מולק צו זיין. אדער ווען ער האט אן גיהויבין אים קנועטשין דיא בלום. האט ער גיקראכט צום נאמען חמאת. אונ ביי דעם סוף מולק זיין אדער בייא דעם סוף אים קנועטשין דיא בלום. האט ער גיקראכט צום נאמען עולה או שלא לשמה ולשמה אדער בייא דעם נאמען חמאת ער גיקראכט צום נאמען חמאת פסולה איז דער חמאת פסול עולת העוף כשירה אויב ער האט מולק גי'וען אקאהב וואס איז א עולה גי'ם צום נאמען עולה נאר צום נאמען חמאת. איז דיא עולה קשר אלא לשמה ולשמה נאר דעם בעל הבית ווערט דאס גי'ם גידעכונג. דער בעל הבית דארף גריינגען איין אנדער מאהב צו מאכען איין אנדער עולה אונ חמאת העוף וואו עולת העוף שמלקן מאי ער האט מולק גי'וען אקאהב אקסאהב אונ סאי ער האט מולק גי'וען אקאהב אעולה ושא ער אדער ער האט אים גיקנועטשם דיא בלום פון חמאת אדער די בלום פון דיא עולה. אונ ווען ער האט מולק גי'וען אדער ווען ער האט דיא בלום אים

עולת העוף : שלא לשמה
אין מוליח העולה מידי פגול
לפי שהיא כשרה שלא לשמה
וכולה מתניתין מסורה לעל
פ"ב :

זה הוא שקרב המתיר כמצותו, כיצד לא קרב המתיר כמצותו מלך
חוץ למקומו ומיצה הרם חוץ לזמנו או שמלך חוץ לזמנו ומיצה הרם
חוץ למקומו או שמלך ומיצה הרם חוץ למקומו. חמאת העוף שמלכה
שלא לשמה ומיצה דמה חוץ לזמנה. או שמלכה חוץ לזמנה. ומיצה
דמה שלא לשמה. או שמלכה ומיצה דמה שלא לשמה זה הוא שלא
קרב המתיר כמצותו. לאכול כזית בחוץ וכזית למחר. כזית למחר

וכזית בחוץ. כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ. פסול
ואין בו כרת. איר יהודה זה הכלל אם מחשבת הומו קרמה למחשבת המקום פגול והייבין
עליו כרת ואם מחשבת המקום קרמה למחשבת הומו פסול

זום נאמנע חטאת נאר צום נאמנע עולה *
זה הוא שלא קרב המסיר פסולות דאם הייבט מען
האט גיט מקריב גינען דיא זאך וואס איז סתיר
דעם קרבן ווי דער דין איז. נוארוס אויפער דער
פסול פון פינגול איז דאך אויף דער קרבן פסול
נאכט פניח בחוץ יפניח פסח אויב ער האט גיטראכט
ער זאל עסין אשטיקול פלייש פון דיא טאהב
גרויס וויא א איילברית אויפער דיא ענדה. אונ
דאך אשטיקול פלייש גרויס וויא א איילברית זאל
ער עסין קארנין גינה פסח יפניח בחוץ אדער פריער
האט ער גיטראכט ער זאל עסין אשטיקול פלייש
פון דיא טאהב גרויס וויא א איילברית קארנין.
אונ דאך אשטיקול פלייש גרויס וויא א איילברית
זאל ער עסין אויפער די ענדה פסח יפניח בחוץ יפניח
זית פסח אדער ער האט גיטראכט ער זאל עסין
אשטיקול פלייש פון דיא טאהב גרויס וויא
אהאלבער איילברית אויפער דיא ענדה. אונ
דאך אשטיקול פלייש גרויס וויא אהאלבער
איילברית זאל ער עסין קארנין פסח יפניח בחוץ
יפניח זית בחוץ אדער פריער האט ער גיטראכט
ער זאל עסין אשטיקול פלייש פון דיא טאהב
גרויס ווי אהאלבער איילברית קארנין. אונ דאך
אשטיקול פלייש גרויס ווי אהאלבער איילברית
זאל ער עסין אויפער דיא ענדה פסול יפניח בחוץ
דער קרבן איז פסול נאר אז ער עסט דיא פלייש
קומט גיט ברת אפר רבי יהודה זה תנן האט רבי
יהודה גיזאנט דאס איז דער קלל אם פחשבת הומו
קרבא פחשבת המקום אויב ער האט פריער
גיטראכט ער זאל עסין אדער ער זאל מקריב
זיין שפעטער וויא דיא צייט איז. דער נאך האט
ער גיטראכט ער זאל עסין אדער ער זאל מקריב
זיין גיט אויף דעם ארט וואס מען דארף עסין.
אדער מקריב זיין פסח יפניח בחוץ זלי ברת איז דער
קרבן פינגול. אונ אז מען עסט אים קומט ברת
ואם פחשבת המקום קרמה למחשבת הומו אונ אויב ער
האט פריער גיטראכט ער זאל עסין גיט אויף
דעם ארט וואס מען דארף עסין אדער ער זאל

עולה שפעטער וויא דיא צייט איז וחי שקרב המסיר
כמצותו דאם הייבט מען האט מקריב גינען דיא
זאך וואס איז סתיר דעם קרבן. אזוי וויא דער
דין איז. עם איז גיט דיא קיין אנדער פסול נאר
דער פסול פון פינגול כיצד יא קרב המסיר פסולות
וויא מיניט מען דיא זאך וואס איז סתיר דעם
קרבן האט מען גיט מקריב גינען וויא דער דין
איז פלך חוץ פסקו ווען ער האט מולק גינען האט
ער גיטראכט ער זאל עסין דעם חטאת גיט אויף
דעם ארט וואס מען דארף אים עסין אדער ער
זאל מקריב זיין דיא עולה גיט אויף דעם ארט
וואס מען דארף מקריב זיין ומיצה הרם חוץ לזמנו
אונ ווען ער האט אים גיקנועקשט דיא בלוט
האט ער גיטראכט ער זאל עסין דעם חטאת
אדער ער זאל מקריב זיין דיא עולה שפעטער
וויא דיא צייט איז או שפלק חוץ לזמנו אדער ווען
ער האט מולק גינען האט ער גיטראכט ער זאל
עסין דעם חטאת אדער ער זאל מקריב זיין דיא
עולה שפעטער וויא דיא צייט איז ומיצה הרם חוץ
למקומו אונ ווען ער האט אים גיקנועקשט דיא
בלוט האט ער גיטראכט ער זאל עסין דעם
חטאת גיט אויף דעם ארט וואס מען דארף אים
עסין אדער ער זאל מקריב זיין דיא עולה גיט
אויף דעם ארט וואס מען דארף מקריב זיין ודיא
נוערטער א שפלק ומיצה הרם חוץ למקומו
דארף גיט שפליין חמאת העוף שפלקה שלא לשמה
אדער ווען ער האט מולק גינען דיא טאהב וואס
איז אחטאת האט ער איר מולק גינען גיט צום
נאמנע חטאת נאר צום נאמנע עולה ומיצה דמה
חוץ לזמנה אונ ווען ער האט אים גיקנועקשט דיא
בלוט פון דעם חטאת האט ער גיטראכט ער זאל
עסין דעם חטאת נדיא טאהב שפעטער וויא די
צייט איז או שפלקה חוץ לזמנה אדער ווען ער האט
מולק גינען דיא טאהב וואס איז אחטאת
האט ער גיטראכט ער זאל איר עסין שפעטער
וויא דיא צייט איז ומיצה דמה שלא לשמה אונ
ער האט אים גיקנועקשט דיא בלוט גיט

* א שפלקה ומיצה דמה שלא לשמה אדער ער האט מולק גינען אונ אים גיקנועקשט דיא
בלוט גיט צום נאמנע חטאת נאר צום נאמנע עולה :

תולדות יום ה משנה

פסול ואין בו כרת . וחכמים אומרים זה חזק פסול ואין בו כרת . לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית כשר . שאין אכילה והקטירה מצטרפין :

מקריב זין גים אויף דעם אָרם וואס מען דארף מקריב זין . דער גאָר האט ער גיפראכט ער זאל עסין אָדער ער זאל מקריב זין שפעטער וויא די צייט איז פסול וואו בו גיט איז דער גרָבן פסול און אז מען עקט אים קוקט גים קרת והקטיר אוקרים און דיא חכמים זאגן זה חזק פסול ואין בו כרת כאוי ער האט גיפראכט פריער אויף דעם אָרם און דער גאָר אויף דיא צייט . און כאוי ער האט גיפראכט פריער אויף דיא צייט און דער גאָר און אויף דעם אָרם . איז אַלץ דער גרָבן פסול . און

תוספות גמרא וכו' הר סיני ע"ב

מנופו על סמלית מדכתיב וכו' מדי סמלית ולא כתיב לקט דמטת כלי : אוחו . גרמל וכו' וכו' חיי' דלא כתיב סוף מה קאמר לקטו פ"ק דמלוין (דף כג) :

או אינו אלא קיר העליון ודין הוא ומה בהמה שעולתה למטה חמאתה למעלה עוף שעולתה למעלה אינו דין שחמאתה למעלה ת"י

זמח למעלה ואין אחרת דמה למעלה : חמאתה למעלה . דקרת כתיב כהו : עוף שעולתה למעלה . כליטוף

די גרעם האט מען גערופין פֿבֿלשו ויא על קיר חייב אונג מען זאל גים שפרימזען אויף דיא וואנט פון היכל ויא על קיר אויג אונג מען זאל גים שפרימזען אויף דיא וואנט פון אויג ודיא פאדער שמוב פאר דעם היכל האט מען גערופין אויג ויא זה קיר החתום אויף וועלכין אָרם אויף דיא וואנט פון דעם מִזְבֵּחַ זאל מען שפרימזען דיא בלוט . אויף דיא אויגערשטע האלבע וואנט . פֿרעגט דיא גמרא או איז טאמער גיין אלא קיר העליון נאר אויף די אויבערשטע האלבע וואנט זאל מען שפרימזען דיא בלוט ודין ויא אונג רעד רין דארף אזוי זיין אז מען זאל שפרימזען דיא בלוט אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט ומה ביהמה ששולחה למטה מאדאך אַבְהָתָה . אויב אַבְהָתָה איז אַעוּלָה . וואס מען שפרימזען איך גלוט אויף דעם אויבערשטין האלבען וואנט פון מִזְבֵּחַ . פון דעם וועגן חמאתה למטה דיא בלוט פון די ביהמה וואס איז אַחמאת שפרימזען מען אויף דעם אויבערשטין האלבען וואנט פון מִזְבֵּחַ עוף ששולחה למטה אעוף וואס איז אַעוּלָה שפרימזען מען איך גלוט אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט פון מִזְבֵּחַ אינו דין שחמאתה למטה דארף דאך זיין דיא בלוט פון איר חמאתה זאל מען געוויסן שפרימזען אויף דיא אויבערשטע האלבע וואנט פון מִזְבֵּחַ . אזוי וואלדין סיר זאגן תמיד ויפיר

לקמן כפרקין: שהשירים שלו. כשמו הדס שוחת ומחמלה ליסוד: ואיזה זה קיר החתחון. (ס"א) להי קיר העליון) פעמים שהוא מחמלה לטוב כשהוא עטוף למעלה מן הסוכב דמן הקיץ עד הקרנה קיר העליון הוא הכל קיר החתחון כולו למטה מן הסוכב שהסוכב למטה מן הסוכב אמה: ונעביר מעלאי. הואתה יעשה למעלה והדק נותן כדלמין. והדר נעבי' מתחלי כדכתיב: מי כתיב ימצה ימצה כתיב. מי הוא כתיב ימצה הוא מממע שמוסר

איה זה קיר החתחון. דלי קיר העליון פעמי' שהוא מחמלה לטוב אם יעשה למעלה מן הסוכב יקיר העליון כיון מן הסוכב עד הקרנות:

והנשאר ברך ימצה אל יסור המזבח קיר שהשירים שלו מתמצים ליסוד ואיזה זה קיר החתחון ונעביר מעלאי והדר נעביר מתחלי אמר רבא מי כתיב ימצה ימצה כתיב דממילא משמע אמר מר וזטרא בר מוכיה אמר רב

כיצר מולקים חמאת העוף אוהו כנפיה בב' אצבעות ובב' רגליה בב' אצבעות ומותח צוארו על רוחב גודלו ומולק. במתניתא תנא ציפרא מלבר אוהו שני גפיה בשני אצבעות וב' רגליה בב' אצבעות ומותח צוארה על רוחב שני אצבעותיו ומולק וזו היא עבודה קשה שנמקדש

יזנה החתחון מותח על רוחב החילין על גודל שמכניס הצואר בין אצבע לגודל נמצא הגרון לגד גודלו ומותחו על גודלו והעורף מלמעלה ומולק: ציפרא מלבר. כמו שאנו עושין על גב היד אלא שאופך פניו של עוף על גב ידו שהיא העוף למעלה: מותח צוארו. הגרון על רוחב הסנימי: על שתי אצבעותיו. אצבע ואמה, גבי קמליה נמי תניא

מיינת קעין די בלוט ואל אליין אראפ רינען אויף דעם פונדאקענט פון מןבם. מוז ער דאך שפרייטצען דיא בלוט אויף דיא אוינקערשטע האלבע וואנט פון מןבם. נועט דיא בלוט אראפ רינען גלייך אויף דעם פונדאקענט. (וארום אז ער נועט שפרייטצען אויף דיא אוינקערשטע האלבע וואנט פון מןבם אונ דיא בלוט נועט אראפ רינען קען דאך זיין אז דיא בלוט נועט אראפ רינען אויף דעם סוכב. אונ אויף דעם פונדאקענט נועט דיא בלוט נאר גיט קוקען אסר מר ווסקא בר סיבתי אסר רב מר ווסקא בר מוכיה האט גינאנט פון רבי'ס נועגין בייד סיקים וסאת העוף וויא אזוי ריקט קען אראפ דעם קאפ פון אקאהב וואס קען איז איר מקריב פאר אקמאת אוהו בנפיה בב' אצבעות דיא פליגעל פון דיא טאהב האלט ער מיט צווייא פינגער יב' רגליה בב' אצבעות אונ דיא צווייא פיס פון דיא טאהב האלט ער אויף מיט צווייא פינגער וסוחת צוארו על רוחב גודלו אונ ער ציהט אויס דיא האלדו פון דיא טאהב אויף דיא ברייט פון גראבין פינגער וסונק אונ. ער ברעקט איין דעם נאקין פון די טאהב ונאך דעם פשט האלט ער דיא טאהב אינווייניג אין וואנטו בפהיטא פנא אין אברייטא האבין סיר גילערונט ציפרא מלבר די טאהב איז גילעגין אויסקווייג אונ דיא האנט אוהו שני גפיה בב' אצבעות מיט צווייא פינגער האט ער געהאלטן דיא צווייא פליגעל יב' רגליה בב' אצבעות אונ מיט צווייא פינגער האט ער געהאלטן דיא צווייא פליגעל שני אצבעותיו אונ ער האט אויסקעצויגן די האלדו פון דיא טאהב אויף דיא ברייט פון דיא צווייא פינגער וסונק אונ ער האט איינגעבראכין דעם גאקין פון דיא טאהב וזי היא עבודה קשה שנקדש אונ דאס איז גינען דיא שטערקטע ארבעט פון

לערוגט אונז דער פסוק ונשאר ברם ימצה אי יסוד הסוכב וואס עס נועט בלייבן פון דיא בלוט נאך דעם שפרייטצען ואל קען אויסקוועטשין צום פונדאקענט פון מןבם קיר שהשירים שני סתפצים יסוד קען ואל שפרייטצען דיא בלוט אויף דיא האלבע וואנט נואס דיא בלוט נואס נועט בלייבן וואס נועט אראפ רינען פון דעם שפרייטצען ואל אראפ רינען גלייך אויף דעם פונדאקענט פון מןבם ויהי זה קיר החתחון דאס איז דיא אוינקערשטע האלבע וואנט. אז ער שפרייטצט דיא בלוט אויף דיא אוינקערשטע האלבע וואנט, דיא בלוט נואס רינט אראפ פאלט אויף דעם פונדאקענט פון מןבם. אבער אז ער נועט שפרייטצען אויף דיא אוינקערשטע האלבע וואנט נואס קען זיין אז די בלוט נועט גיט אראפ רינען אויף דעם פונדאקענט עס נועט פאר האלשין נוערין אויף דעם סוכב. פרענט דיא גקרא ונגעיד פעליא והדר נעביד סתפמי ואל קען שפרייטצען די בלוט אויף די אוינקערשטע האלבע וואנט פון מןבם. גאקדעם ואל קען אויסקוועטשין דיא בלוט אויף דיא אוינקערשטע האלבע וואנט פון מןבם אסר רבא מי כתיב ימצה ימצה קתיב דספיקא שפע האט רבא גינאנט אז אין פסוק וואלט געשטאנען ימצה. וואלט גינען דער מייקש דער פון ואל אויסקוועטשין דיא בלוט. פריער ואל ער שפרייטצען דיא בלוט, גאקדעם ואל ער דיא איבעריגע בלוט אויסקוועטשין אויף דעם פונדאקענט פון מןבם. וואלטן סיר געקענט זאגן. שפרייטצען דיא בלוט ואל קען אויף דיא אוינקערשטע האלבע וואנט פון מןבם, אונ אויסקוועטשין די איבעריגע בלוט ואל קען אויף דעם פונדאקענט פון מןבם. אז עס שטייט אבער אין פסוק ימצה. עס ואל אויסקוועטשט נוערין פון זיך אלזיין אויף דעם פונדאקענט פון מןבם.

ו' וזו לא והא איבא קמיצה וחפינה אלא אימא וז עבודה קשה וז היא עבודה קשה שטרך מעבודות קשות שבמקדש :

יבא סקמ מכוון וכן בחינת יום הכפורים נמי תיבא וז היא עבודה קשה ותרווייהו כסדר יומא כפ' הניחא ט': עבודה קשה מעבודות קשות. כלומר אחד מעבודות קשות שבמקדש :

בית המקדש. פרענא דיא גמרא וזיז גא נאר בייסול קעהר פון אמקנה. אגז צו געקען דיא דאס איז גיטען אשונערע ארבעט. אגז קער איז קטורת אין דיא גענאט אום יום גפאר יגא אימא וז גיין שונערע ארבעט גיטען אין בית המקדש עבודה קשה מעבודות קשות שבמקדש נאר וזאן דאס איז וזא איבא קמיצה וחפינה עם זענען דאך גיטען נאך גיטען איין שונערע עבודה פון דיא שונערע צווייא שונערע ארבעט. אראפ צו געקען דאס עבודות וואס זענען גיטען אין בית המקדש :

וודר תולדות דף קמ"ד ע"ב פ"ח הלכות יוד ה"א וזא ה"א

ד"א וזאמר כד"א (שמות טו) וזאמר אס שמוע תשמע לקול ה' אלהיך חוף הכל וזאמר. לא יעקב וזאמר שד שדך כי אס ישראל כדון אחטער יעקב בדריגיה למהוי כללל לחכיה מה כתיב ויכר חותו אס מלי ויכר חותו אס לחודי ליה על כללו ברכאן דברכיה אבוי. רבי שמוען פתח וזאמר (משלי טו) כדוהו' ה' דרכי חס' גם חוכיו יסלים חוה. חס חוי כמה חית ליה לבר נס לחתקנה סבילן ביה כקכ"ה בגין למעבד פקודי דאורייתא קדיש' דהא חתקנה דודאי ורי מלחין סליקן חית ל' לבר נס מלפילל לחודוהא כהדיה מד לוימנא וזאן למחלל וזאן סהדין ביה כבר נס ככל מה דחיה עבד לוינן מחתכתי חמן וקריין לון יר טוב ויר ברע. חתי בר נס לחתכאה ולאשתלחל כפקודל דאורייתא סהא יר טוב לחודוהא ביה ככ"ג וזא חתקנה על ההוא יר ברע ואשתלחל כהדיה וזא חתקנה ליה לעבדל וכד בר נס חילל לחתכ' ההוא יר ברע חתקנה וזאמר על ההוא יר טוב וזא חתקנה דודאי כד ההוא בר נס חתי לחתכאה כמה חקיש חתקנה בר נס כד חתכרה ההוא יר טוב כדון חוכיו יסלים חוה דהוא יר ברע חתכיה קמיה דילי סוב. וזל דא חמר שלמה (סס יב) טוב נקלה ועבד לו מלי ועבד לו יר ברע וזאן כד חילל בר נס כמקודי דאורייתא כדון גם חוכיו יסלים חוה דא יר ברע וזא חתקנה מסריו. חס חוי בגין דיעקב חתקנה ביה כקכ"ה וכל ארחווי חס חמישה על דא חוכיו יסלים חוה וזא (ד"א דא) כמאל חילל חתקנה דעשו דאשתלחל עמיה דיעקב ובגין דאשתלחל עמיה דיעקב וזאן כדון חוכיו יסלים חוה ליה על חוה ברכאן כדון חתקנה עמיה עשו (ל"א כדון חוה ליה עשו דכתיב וז ל' רב חוה יס לך חסר לך דהא חוה ליה על חוה ברכאן דיליה כדכ"ה) וזל דלל אשתלחל עמיה יעקב לגבי ההוא ממנא לחתקנה סליח לא חתקנה עמיה עשו בגין כן ככל חסר חתקנה לחתח חילל חתקנה דעשו דלשלל :

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר תמארת הקודש דף נ' ע"ב מו"ל

על כתיבתו וזל בנייהם סתאמר וז יסיר לן שמו טעם כעברת וזון חוה עכ"ל אלא גיהנם סתאמר יום עברה כיום סתאמר. כל חסר טעם טו גסות רוח כאלו עבד מ"ג כתיב כהא חתקנה ה' כל גבס לנ שכל החיוב ללמוד חיוב ללמד: (ב) כשם שחיוב אדם ללמד את בנו כך הוא חיוב ללמד את בן בנו

ק"ל המתיר גופי בגיהנם דער קענקיש וואס איז גרוים ביי נוך פאלקס ער אריין אין גיהנם שטאמר ומשיר סא יד יחיד לן שמו עשה בעברת וזון ווארום עם שטיים אין פסוק דער רשע וואס איז גרוים בייא זך. זענען גערופין זיין נאקען לך. פאר דעם וואס ער מוהקט דיא אקע נאכין וועט ער אריין פאלין בעברת וזון. וואס מיינט קען עברת וזון חוה עברה וזא גיהנם קען דעם גיהנם. ער זעט אריין פאלין אין גיהנם שטאמר יום עברה חוה וזא ווארום עם שטיים אין פסוק דער טאג איז אטאג וואס קען וועט געמישקט ווערין אין גיהנם די אדם שיש בו נסיה רוח דער קענקיש וואס איז גרוים ביי נוך גאלי טיב עטאמי איז גלייך חוה ער עטאלם געריגט עפומ"ז קתיב ה"א חתקנה ה' כל גבס ער ווארום דא שטיים דער קענקיש וואס ער איז לערנען חוה מיט זיין זון וזא חתיב וזאן גן גנו אזוי איז ער חתויב צו לערנען חוה מיט זיין זון

ה"א (ח"א) 48 18 ארנ"ס

שנאמר והורעתם לבניך ולבני וכלבני בניך ולא בנו ובן בנו כלבד אל מצות על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינו בניו שנאמר ושננתם לבניך מפי השמועה למדו בניך אלו תלמידיך שהתלמידים קרויין בגימט שנאמר ויצאו בני הנביאים א"כ למת בצמחה על בנו ועל בן בנו להקדים בנו לבן בנו ובן בנו לבן תבירו:

וכתיב סוס וגו' תחילתו וכו' אל יתיר. כל אדם שיש בו גטות רוח כאלו כל על סעודת כתיב הכל תועבה ה' כל גטות לב וכתיב סוס כי אל כל סתומות סאל עשו. כל אדם שיש בו גטות רוח כאלו כנה כמה שנאמר חללו לבס וכן סאלש אשר נסמה כלפי כי כמה נמשך סוף אל תקרי במת אלה כמה. כל אדם שיש בו גטות רוח לסוף מתמשש שנאמר רומי משע וחינו. כל אדם שיש בו גטות רוח רמזי לגדשו כלשנים כתיב סכא ורמי סקומה גדועים וכתיב ואשריסם תגדעון. כל אדם

שיש בו גטות רוח מין ספרו נכחי ואינו קם כתיבת המהם שנאמר וזהו קם אזהרן שנאמר (וארום עם שטייט אין פסוק וידיעתם בניך ולבני בניך דו זאלקט מאכין וויסען

דיא רייד פון דיא תורה צו דינגע זעהן אונ צו די זעהן פון דינגע זעהן ולא בנו יבן בנו בלבד אונ גימט נאר צו זיין זעהן אונ צו זיין זעהן זעהן מהו ער לערנען תורה אלא מצוה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים נאר עם איז אמצוה אויף יעדער לקדן ער זאל לערנען תורה צו אלע תלמידים נואם ועליון קומען צו אים אף על פי שאינו בניו אפילו זיין זענען גימט זיינע קינדער שנאמר ושננתם לבניך ונארום עם שטייט אין פסוק דו זאלקט לערנען דיא תורה צו דינגע זעהן מפי השמועה קדו אויפזינגי וקערינגיג האם מען ליכערניגט בניך אלו תלמידיך דינגע זעהן מיינט מען דינגע תלמידים שהתלמידים קרויין בניו די תלמידים וערין גירופין בייא זיינער רבי קינדער שנאמר ויצאו בני הנביאים ונארום עם שטייט אין פסוק די קינדער פון דיא גביאים זענען ארום זענאנגען. מיינט מען גימט דיא קינדער פון דיא גביאים. דיא גביאים האבין נאר גימט געהאט אזוי פיל קינדער. נאר דיא תלמידים פון דיא גביאים מיינט מען אס בן אויב עם איז אזוי אז מען דארף לערנען תורה מיט פערענדע קינדער אויף פה נפשוה על בנו נעל בן בנו פאר נואם איז מען גיבאשין גינארין אין די תורה אויף זיין זעהן אונ אויף זיין זעהן אזהרן. האם געדארפט שטיין אין די תורה דו זאלקט לערנען תורה מיט אלע יודין תקרים בני בן בנו אויב ער האם גימט צייט צו לערנען תורה מיט זיין זעהן אונ מיט זיין זעהן זעהן. זאל ער לערנען תורה אונ מיט זיין זעהן. אונ זיין זעהן זעהן זאל ער אנועק דאזין פון זיה יבן בנו בן תבירי אונ אויב ער האם צייט צו לערנען תורה מיט זיין זעהן זעהן אויף. נאר ער האם גימט צו לערנען תורה מיט פערענדע קינדער. זאל ער דיא פערענדע קינדער

הכי תקפה גרושים דא שטייט דיא מענקשין נואם זענען הויה ועליון פארשניטען וערין יכתיב ואשריקם תגדעון אונ עם שטייט אין פסוק ויערע לינדען בוימער זאלקט איר פאר שניידין כי אדם שיש בו גטות רוח דער מענקש נואם איז גרוים בייא זיה אין עשרי גשר נועם זיה זיין ערד גימט אויפזענען ואינו קם כתיבת המהם אונ גימט אויפזענען נועם דיא מתיים ועליון לעבעדיג וערין שנאמר ונארום עם שטייט אין פסוק תמיש בנינו שוכני ער עם ועליון זיה אויפזענען אונ ועליון זינגען דיא נואם רוקען אין דיא ערד שוכני ער לא נאמר עם שטייט גימט שוכני ער. די נואם לינגען אין דיא ערד אלא שוכני ער נאר עם שטייט שוכני ער. זאלקטו גימט טייקשין ודי נואם רוקען אין די ערד

מי טעסה סבן למפר בחיים. כל אדם שיש בו נכות רוח שכינה מילת עליו שנאמר ונכוח ממרחק ידע וכו'. ממרחק קודם שיכא עליו סודותיו ימים רבים כשכינה מחלוקת עליו. כל אדם שיש בו נכות רוח אמר סק"ס אין אני והוא יכולין לדור כשולם שנאמר מלשני בסתר רעבו אותו אלמית נכס עינים זרחה לכך אותו לא חוכל 56 תקלה אותו אלף אותו. כל פמחוסר אם נבי' הוא נכוחו מסתלק ממת מדבור וכו' אם חכם הוא נכוחו מסתלק ממנו מכלל טהור מו גרם לכס טהורס מככל ואסיה נביא עליכם טללות טכסם טל טמחם נדולי כדור.

גָּאָר וְאַלְקָם מַיִימָשִׁין דִּי נְוָאם רִוְהָעֵן אוֹיְף דִּי עֵרְדַּר
 מי שנעשה שבו לעפר בחיים דער נואם איז גינען
 אשכנן צו דיא ערד ווען ער האט גילעקט, ויין
 רודונג איז אלע מאהל גינען נאנט צו דיא ערד
 ער איז ביי זיך גינען גידעריג ביז צו דיא ערד
 כל אדם שיש בו נכות רוח דער מענטש נואם איז
 גרויס ביי זיך שכינה מילת עליו פרויערם די שכינה
 אויף אים שטאמט ווארום עס שטייט אין פסוק
 ונבוח מסרח ידע דער נואם איז הויך ביי זיך וועט
 ער פון ווייטן בעוואקסן ווערין ספרוק קודם שיבא
 עליו הפורענות ימים רבים פון ווייטן מיט פיל טעג
 פריער איידער אויף אים וועט קוקען ויין שטרקאף
 השכינה פראגט עליו פרויערם שוין די שכינה אויף
 אים כל אדם שיש בו נכות רוח דער מענטש נואם איז
 גרויס ביי זיך אויב תקדוש ברך הוא אין אני והוא יכולין
 לדור בעולם נאנט נאם איך מיט אים צו זאקען
 קענען מיר ניש וואהנען אויף דער וועלט שנאמר
 ווי עס שטייט אין פסוק נאם זאקט מלשני בסתר
 דעחו אותו אצמיה דער מענטש נואם ספרוק אויף
 זיין חבר אין דער שטייל, אים וועל איך פאר-
 שניידן גבה עינים ויהי נכב אותו לא אויב דער
 מענטש נואם ניגע אויגן זענען הויך, ער קוקט
 גאר אויף גרויסקייט, אונ ויין הארץ איז ברייט
 צו פארנעמען אלע פערנעניגען, ווייל ער איז
 גרויס בייא זיך, אותו לא אויב אי סקר אותו אלא
 אמו זאלקט ניש זיענען אותו, אים, גאר זאלקט
 ליענען אותו, מיט אים, נאם זאקט מיט אים,
 מיט דעם מענטש צו זאקען קען איך ניש ויין
 אויף דער וועלט פי התהיר דער מענטש נואם
 איז גרויס ביי זיך אם נביא הוא אויב ער איז אנביא
 נבואתו סתלקת ממנו ווערט ויין נבואה אפגיטאדן
 פון אים, דאס נויסין מיר פון די נבואה דבורה,
 ווייל זיא איז גינען גרויס ביי זיך, איז צו גענוקען
 גיטארין פון איר דיא נבואה אם חכם הוא חכמתו
 סתלקת ממנו אויב ער איז אהקם, ווערט אפגיטאדן
 פון אים ויין חכמה סתלקת דאס נויסין מיר פון

(ג) והיב לשבור סלמד לבנו ללמדו ואינו הייב ללמד
 בן חבורו אלא בחנם מי שלא למד אונז הייב ללמד
 את עצמו כשיכיר שנאמר ולמדתם אותם וישורתם לעשותם
 וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה ספני
 שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי
 התלמוד: (ד) היה הוא רוצה ללמד תורה ויש לו בן ללמד
 תורה הוא קודם לבנו ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין
 מה שילמד יותר ממנו בנו קודם ואם על פי שבנו קודם
 אנועק לאוין פון זיך, אונ זאל גאר לערנען תורה
 מיט ויין וזהו וזהו: (ג) ותיב לשבור סלמד לבנו ולימדו
 אפאטער סיו דינגען אפלטד ער זאל לערנען
 התורה מיט ויין וזהו ואינו תיב ולימד בן חבורו אלא בחנם
 אונ פאר ויין סכרם וזהו אין עך ניש סחויב צו
 דינגען אפלטד, גאר אויב ער קען אליין לערנען
 מיט ויין סכרם וזהו, זאל ער מיט אים לערנען
 אומקום מי שלא קודם לבנו דער קינד וואס ויין
 פאטער האט מיט אים ניש גילערונט תורה תיב
 ולימד את עצמו כשיכיר מו ער מיט זיך אליין לערנען
 התורה אז ער וועט גאר קענען שטאמט ווארום עס
 שטייט אין פסוק ויפדום אותם וישורתם לעשותם איד
 זאלם לערנען תורה אונ איר זאלם הימען צו
 מאהן דיא תורה וואס איר וועט לערנען וכו' אמת
 מוצא בכל מקום אונ אזוי געפינט מען אין פיל
 ערטער שהתלמוד קודם למעשה אז דאס לערנען איז
 פריער ווי דאס מאהן ספני שהתלמוד מביא לידי מעשה
 ווייל דאס לערנען בריינגט צום מאהן, אז מען
 לערנט נויט מען וואס צו מאהן ויין המעשה מביא
 ידו למיד אפער דאס מאהן בריינגט ניש צום
 לערנען, עס קען ויין אייגער פיהרם סיוות אונ
 מעשים טובים אונ לערנען תורה קען ער ניש:
 (ד) היה הוא רוצה ללמד תורה דער פאטער אליין וייל
 לערנען תורה אונ ער דארף דינגען אפלטד פאר
 זיך ויש לו בן למד תורה אונ ער האט אזהרן נואם
 וייל לערנען תורה, אונ ער דארף דינגען אפלטד
 פאר ויין וזהו, אונ ער פארדינט ניש מעהר גאר
 צו זאהרין איין סלמד הוא קודם לבנו איז ער פריער
 פאר ויין וזהו, זאל ער דינגען דעם סלמד פאר
 זיך ואם היה בנו נבון ומשכיל להבין מה שילמד יותר ממנו
 אונ אויב דער וזהו איז גינען אהקם אונ ער וועט
 פארשטיין דאס לערנען בעסער וויא דער פאטער
 בנו קודם איז ויין וזהו פריער פאר אים, זאל ער
 דינגען דעם סלמד פאר ויין וזהו וזהו על פי שבנו
 קודם אפילו מיר זאגן אז דער וזהו איז פריער

הכל שאמר פי דם נקם שאעלה סכנל וזהו נשיא עליכם הלל האם גיאנט צו די קינדער פון בתיכה ווער
 האט איך געבריינגט צו דער זאך אז איך זאל אויפגיין פון פלך אין ארץ ישראל אונ איך זאל
 זיין אנשיא אויף איך עזייה שכם די פוילקייט נואם אין אייך איז גינען שלא שמשקם נדווי תרוי איר
 האט ניש געדרינגט דיא גרויסע רבנים פון דעם דור, ווייל דיא מינדער פון בתיכה זענען ביי זיך
 גרויס גינען האבין זיא מיט גיזנאלט גיין הערין תורה פון שמעיה ואבמליון, נאכדעם אז מע
 האט גיפערענט אשאלה, האבין ווי ניש געוואקט צו ענקערין, זענען זיא גיטארין אויס גשיאים

כל אדם שיש בו נכות רוח אין תפלתו נשמעת לפני תפלתו של אדם שנמטח אר"כ תמים עלתו ככשר שנאמר ויהי מדי מדע כתרשו וגו' יבא כל כשר וגומר :

לא יבטל הוא שכשם שמוצה עליו ללמד את בנו כך הוא מוצה ללמד עצמו :

אונג דעם פאטער. אונג ער זאל דינגען דעם פלמד פאר זיין זון. פון דעם טונענין לא יבטל הוא זאל ער גיט מייגען אז ער איז גאר פטר פון הורגה לערנען. גאר נואם ער קען מוז ער לערנען שששם שפיצה עליו זיבד את בני ווארונ אוזי וויא עם איז אמאנה אויף דעם פאטער ער זאל לערנען הורגה מיט זיין זון פד הוא סצה זיבד עצמו אזוי איז אכצה ער זאל לערנען הורגה פאר זיך אליין :

אונג דעם פאטער. אונג ער זאל דינגען דעם פלמד פאר זיין זון. פון דעם טונענין לא יבטל הוא זאל ער גיט מייגען אז ער איז גאר פטר פון הורגה לערנען. גאר נואם ער קען מוז ער לערנען שששם שפיצה עליו זיבד את בני ווארונ אוזי וויא עם איז אמאנה אויף דעם פאטער ער זאל לערנען הורגה מיט זיין זון פד הוא סצה זיבד עצמו אזוי איז אכצה ער זאל לערנען הורגה פאר זיך אליין :

ער איז ביי זיך נייף וויז פלייש ער זאל זיך בוקין פאר מיר. זאגט גאט :

תולדות ליר ו תורה

אונקלוס

כ"ו פסוקי שמות נגד מילוי ב"ן דה' ה' ה' ותעשה מטנו צירוף והיה בניקוד ששי

יא ויפיקד אבימלך את כל עמא דמימר דינגק לנברא הדיו ולא התייה אתקטלא יתקטיי : יב וזרע יצחק בארעא התיא ואשכח בשתא התיא על יד משה

יא ויפיקד אבימלך את כל עמא דמימר דינגק לנברא הדיו ולא התייה אתקטלא יתקטיי : יב וזרע יצחק בארעא התיא ואשכח בשתא התיא על יד משה

רשבים

בעל המורים

אע"פ שהארץ קשה היא : בשנת ההיא. אע"פ שהיא שנת בצורת ורעבון : מאה שערים.

אע"פ שהיא חסוכה כח"י עלמה ת כארץ טבת הגויס (כ"ר) : בשנת ההוא. אע"פ שהיא חסוקה שהיתה שנת רעבון (כ"ר) : בארץ ההוא קשה : מאה שערים. שאלמה כמה ראויה א לפנות ועשתה על אחת שאלמהו מלה. ורבותו אמרו אמד פירוש לתורת אלהים

שפתי חכמים

רש"י

ת דקל דסא נכר נמי ח"י היא כדפי לטיל : א ומאס שערים

אע"פ שהיא חסוכה כח"י עלמה ת כארץ טבת הגויס (כ"ר) : בשנת ההוא. אע"פ שהיא חסוקה שהיתה שנת רעבון (כ"ר) : בארץ ההוא קשה : מאה שערים. שאלמה כמה ראויה א לפנות ועשתה על אחת שאלמהו מלה. ורבותו אמרו אמד פירוש לתורת אלהים

אין דעם יאחר פאה שערים הוגדערט קאנול אזוי פיל וויא זען האט גישאצט עם זאל נאקטין ורשיי שרייבט דרום שמיים וקארין דאכו ווייזט אז דאס לאנד איז גיווען אששעקט לאנד אונג דאס יאחר איז גיווען אששעקט יאחר אונג עם

אין דעם יאחר פאה שערים הוגדערט קאנול אזוי פיל וויא זען האט גישאצט עם זאל נאקטין ורשיי שרייבט דרום שמיים וקארין דאכו ווייזט אז דאס לאנד איז גיווען אששעקט לאנד אונג דאס יאחר איז גיווען אששעקט יאחר אונג עם

פרקי ררבי אליעזר

מים גרוים קבוד, דיא אשה איז גיווען א אלקנה אונג זיא איז גיווען די מיסער פון דעם נביא יונה, אונג אלקנה אונג די אשה אונג איר זיין קלענין עסין פון איר גרוים אונג בוימאיל אונג פרינגען פון איר וואסער, בכי לוי זאגט אין דעם זכות פון אלקנה האבין זיי גינגען, אין זיין זכות איז גינגעןשם גיווארין איר גרוים אונג בוימאיל, אין אצעים ששעסער איז גינגען גיווארין דער זון פון די אלקנה אונג איז גישאקארין, די אלקנה האט גיזאגט אז אלקנה צו וואס גיזאגט געקומען צו מיר די זאלקט דערמאנען פייגע זינד, דורך דיר האט גאט מיר גישאקארט וואס פיינ זיין זיין איז גישאקארין, דעם דיר וואס דיר האקט צו מיר געבריינגט אונג גיב מיר פיינ זיין, האט אלקנה גיזאגט צו חכ"ה איז דען גיט גענוג פאר מיר די צרות וואס איך האב געהאט

אע"פ שהיא חסוכה כח"י עלמה ת כארץ טבת הגויס (כ"ר) : בשנת ההוא. אע"פ שהיא חסוקה שהיתה שנת רעבון (כ"ר) : בארץ ההוא קשה : מאה שערים. שאלמה כמה ראויה א לפנות ועשתה על אחת שאלמהו מלה. ורבותו אמרו אמד פירוש לתורת אלהים

ויברכהו יהוה: שלישי יב ויגדל האיש ויגדל הלוח ויגדל עד כי יגדל מאד:

בדשערוהו וברכהו יי: י ור בא נברא ויגדל אזיל ורבי עד די רבא

שפתי חכמים

רש"י

פי ל' מישור טעמיה נמסס: ב דקל למח אמהו וסא קייל דלח ברבס מניס בדבר סמני וסמנוז אלח בדבר סמני מן סמני ל'ס סמני רובח ליתן מסטר וקייל דלח מסטרין אומות: ג דלח"כ פד כי גלל מחול ליל ולהכי נקט פרוחו דרנחא פירוש לתורה אלהים

ב זה למעשרות הים: (יג) כי גלל מאד. טעמו למרים וכל ג פרוחוהו על יחוק ולא כספו וזהו על אבימלך

פרקי דרבי אליעזר

קניד אוף דעם בעס פון גלישעל און איז און געגאנגען אז גלישעל און האט געזאגט אז אים הלואי וואלט די פלי גינען ליידיג, וואלט גינען בעסער ווי דא איז גינען פוהל און איז אריבערגאסין גינארין, זיא האט געזינגט הלואי וואלט אוף קניד קניד נעמאס וואלט לאז איר נאט בעסער ווי אוף האב געמאט פארניד און ער איז גלישעל אריבער גינען, וועט לאס קניד שניסית און האט איר גינאלט אונעם שפטיסן פון גלישעל דער ווייל האט ער געזינגט זינע הענס אויף אירע בריוס, האט גלישעל גינאגט אז גינאלט איר נאט בעסער געבן פיר און דא געט דעם שפעקן און ניי פארואס און לייג דעם שפעקן אויף דעם פנים פון דעם קניד, און פון די פנים וואס דו וועסט בעסער דעם שפעקן איר האנט וואססו קניד ווארט ריידין, גיז דו וועסט האבן געלייגט דעם שפעקן אויף דעם קניד, וועט לאס קניד בעבעריג ווערן, ביי גינאלט איר האט גינען אריבערבעסער וועלן בעסערשעל ער האט גינאלט האט ער גינאלט אז אים דו גלייבסט אז דער שפעקן וועט בעבעריג פאכן אקניד, דריבער האט דער שפעקן גאר גיט גינאלט ביי גלישעל און בעסערשעל דעם קניד און האט גינאגט אז הקב"ה רבנו של עולם אויז ווי דו האסט גינאלט נמיס אז פירי רבי אליהו און דו חסיד בעבעריג בעסערשעל דעם קניד, אזוי וואלטו פאכן נמיס פיר און גינאלט בעבעריג פאכן דעם קניד אויף האט הקב"ה אויז גינאלט און דאס קניד איז בעבעריג גינארין, דאס איז גינען אויף איר דעם זכות פון די צדקה וואס די שניסית האט גינאלט קיט גלישעל, רבי עזריה וואגט אוף וועל ריי גינאלט ווי גינאלט איז דער כח פון צדקה, שלום בן תקוה איז גינען איינער פון די נרעסעט בענעשען אונט ער האט גינאלט צדקה אלע פאר, וואס איז גינען די צדקה, ער האט זיך גינענעס ביי די פיר פון שפאטס און האט אנגינאלטן אפאט וואסער און וועלכער בענעשעל עס איז געגאנגען פיר פון וועג האט ער אים גינענען זינגאל וואסער אום פרינקען און דער בענעשעל האט זיך דערקוינט, און איז דעם זכות פון די צדקה וואס ער האט גינאלט איר גינען ריי רוח הקודש אויף זיין ווייב, און וועלכער דער ברוך גורל איז געגאנגען אז וועלכער די גינאלט האט ווייב פון שלום בן תקוה, זעהן פיר אז ויין ווייב איז גינען גינאלט, פריער האט מען אים גינאלט בן סודיה, און אז איר פאן שלום איז גלישעל גינאלט, האט גינענעלש די צדקה, און אלע זינען גענען געגאנגען אז זיין לניד, וויא וויא האבן אים גינאלט אז זיין פיר האבן וויא גינען ווי עס קומט גענין ווי אפגעזען סבוכס"א פון סאנב, וואס איז זיין מורא געמאט אז זיין קיט דעם פת, און דארט איז גינען דער גבר פון דעם גביא גלישעל, וואס איז געלייגט דעם

האט פארט אזוי פיר גינאלטין וברכה ווייל נאט האט אים גינענעשעל: (יג) ויגדל און יצחק און גרויס גינארין עד איז ווארין רייד ויגדל און עד איז גינאלטען הייז גיין ויגדל און גרויס קלוסר עד איז אישליכעם סאקל רייבער גינארין עד גיז עד

נעמאס גיז ארעס, אוף בארף נאך האבן דיא צרות פון דיא אלמנה אויף, אוף ווייס וואס דיא אלמנה דעם צו פיר איז נאר ווערן איר צער פון איר ווען וואס איז גינאלטין, בארף געבעריג איר ווען גלייז די בענעשען וועסט אז דו בענעשעל און וועסט בעבעריג פאכן אלע פנים, הקב"ה האט גינאלט וויא אקניד וואס גינעשען און איר ווען איז בעבעריג גינארין, איר דעם זכות פון דיא צדקה וואס דיא האט גינאלט און האט גינענען עסן אז גלישעל, רבי יהושע בן קרחה וואגט אויף דיא נאך וואס בעבעריג ריי, אוף וועל ריי ווייזן גענעשען וואסער פון דעם גביא גלישעל, ער איז גינען אויז הייביג וועלכע אשה עס האט אקניד גינאלט ויין פנים איז דיא גלישעל, ער איז אויף געגאנגען פון בארף צו בארף און פון בעריג צו בעריג ביי ער איז געקומען איר שאנס, דארט איז גינען אריבער אשה דיא שפועלעך פון גלישעל וועלכע האט גינאלט דעם ווייב פון דעם גביא פירא, זיא האט אריבערבעסער דעם גביא גלישעל סים גרויס כבוד, און די אשה האט געגאנגען אז איר פאן דער גביא גלישעל איז אריבער בענעשעל און אפטר ליכער, א אשה קען גיט קומען איר גיין פנים, ווייל זיא וועט שפאטין, פיר וועלן פאכן אויף דעם בודים אונטעם עס וואל דארט זיין גלייבט שפיבול, און ווען ער וועט קומען אז אונט וועט ער זיין איר דעם שפיבול, זיא האבן אזוי גינאלט מען דאס געמאכט אויף דעם בודים אפשיבול, איר דעם שפיבול וואס פון אריין גינעשעל אבעס אפישל אפמאדל גלייבער, אפאדל איז גלישעל געקומען איר שאנס איז ער געגאנגען איר זיין שפיבול, און ער האט גינאלט אז זיין פשרת גינאלט ווי דיא שניסית, גינאלט וואס זיא געווען און זיא איז געקומען און האט זיך גינעשעל געבן דיא פיר, פאר וואס האט זיא זיך גינעשעל געבן די פיר, ווייל זיא האט מורא געוואס אז קוקען אויף זיין פנים, גלישעל האט גינאלט אז איר איבער אפאדל איר די צייט וועסטו וואלטין וועלן, דיא אשה האט גינאלט אז גלישעל פון פאן איז אלע און פון פיר האט שנין אריבערבער דער פריא שנים, קען שנין גיט זיין אויף זאל האבן אקניד, רבי אבריה וואגט עס שפטיים איר פטיק רבן דארט יעשת, גאט וועט פאכן דעם וועלן פון די בענעשען וואס האבן מורא פאר אים, דריבער האט גאט גינאלט דעם וועלן פון דעם גביא גלישעל און די אשה איז בעבעריג גינארין און האט גינאלט און די אשה איז בעבעריג גינארין און האט גינאלט און די אשה איז אפגעזאקטן און איז געגאנגען דעם פאטער און פועלד ווען ווי מען שפיער די תבואה, האט אים אפגעזאקטן שפעקן דער קאס, האט דער פאטער אים געשקעט אז דיא פאטער, און דאס קניד איז גלישעל גינאלט, זיא האט געלייגט דעם

תורה: יד ויהו ליה גיתי ענא וגיתי תורי ופולקנא

פירוש לתורה אלהים

(מזרחי): (יד) גיתי יד ויהו ליה גיתי ענא וגיתי תורי ופולקנא

פרקי דרבי אליעזר

מת (שלאם בן הקרח) אין דעם קבר פון אלישע, האם דער מת שלום אונגערין דיא בייגער פון אלישע, אין שלום לעבעדיג גינארין, און איז געגאנגען אהיים, און האט גיבארין אונדזן הנפאל, האבין די יודין גינערן וויא גרויס עס איז דער נכות פון צדקה, רבי חנניה בן תרדיון זאגט איה וועל דיה וייזין ווי גרויס עס איז דער נכות פון צדקה, דער סוף דער יודין שאל בן קיש האט גיבאסין עס זאל גיט געטונען ווערן ביי יודין דיא כישוף פון אוב און דעוץ, נאכדעם האט ער אליין גענוצט די כישוף, ער איז געגאנגען אין דיא שטאט פון דור צו א אשה צפניה די טויער פון אבנר און כים די כישוף פון אוב האט זיא אויפגעבריינגט דעם נביא שמואל אונג נאך מתים זענען אויך אויפגעגאנגען כים אים זיי האבין געפיינט עס איז געקומען די צייט די מתים זאלן לעבעדיג ווערן, ווי די אשה האט דאס גינערן איז ויא דערשטאקן גינארין, דאס שאל גינאגט צו איד דו זאלסט גיט מורא האבין, רבי אליעזר זאגט ווען עס וועט קומען די צייט די מתים זאלן לעבעדיג ווערן וועלן זיי אויפ- שטיין כים די זעלביגע קליידער וואס זיי זענען בגדאבין גינארין, דאס ווייסן סיד פון דעם נביא שמואל דיא אשה האט אים אויפגעבריינגט פון זיין קבר און ער איז גינערן איינגעוויקלט אין זיין העקדיל אויז ווי פון האט אים געלייגט אין קבר, רבי ברת זאגט אלע זעלעס האבין גינאגט זייערע נביאות ווען זייא האבין גילעבט, און שמואל האט גינאגט נביאות ווען ער האט גילעבט און נאכדעם וויא ער איז שוין גישטארבן, ווארעם שמואל האט גינאגט צו שאל אויב דו ווילסט הערן מיין עצה זאלסטו געהערן ווערן אין די מלחמה וועט ביין טוים כבדך זיין זיינע עבירות וועסטו קענען זיין געבין סיד אין גן עדן, שאל האט אויז גיטאקן און ער כים זייער רבי וואן זענען געהרגט גינארין ווייל זיי האבין גינאלט זיין אין גן עדן געבין שמואל, הלל הוכן זאגט שמואל האט גינאגט צו שאל גיט גענוג וואס דו האסט גיט גיטאקן וואס נאם האט דיה גיבאסין ביי די מלחמה כים עקלעב כישו נאך אידעם געקומען פרעגן ביי די כישוף פון אוב, וואס נאם האט גיבאסין פון זאל גיט פרעגן ביי די כישוף פון אוב, ווי צו דעם פאסטוך ווי צו דיא שעפסין, וועגן דיד וועט נאם געבין די יודין אין די האנט פון די פלשתיים, רבי יוחנן זאגט די יודין זענען געקומען אין ככל און האבין גיט אונטע גילאזין זייערע שלעכטע מעשים, אהאב בן קולח אונ צדקה בן בעשיה זענען גינארין פאלשע דאקטוירים, זיי האבין גינאגט זיי קענען זיילין קראנקע, זיי פלעגן זיילין די זייגער פון די כשרים כים נזות, זיי האבין גינאגט זיי דז זייבער אויב זיי וועלן כים זיי מונח זיין וועלן זיי געווגד ווערן, דער סוף פון דיא כשרים האט דאס גינערט האט ער צום געמייסן פון זאל זיי פארברענגען, האבין זיא גינאגט זייער צום אנדערן יהושע בן יהושע איז אנגריסער צדיק סיד וועלן זען פון חל אים אריין ווארפן אין פייער כים אונג צו זאמען און וועגן זיין צמות פולחן סיד אויך גינעפטעם ווערן פון דעם פייער האבין זיי גינאגט צום סוף דער בענטש יהושע בן יהושע איז אויך גינערן כים אונג צו זאמען און ער האט אויך גיטאקן ווי סיד האבין גיטאקן, האט דער סוף געהייסן פון זאל פארברענגען אלע דריי, פון האט אלע דריי אריין גינארפן אין פייער און דער סוף מיקאל האט באלד גינעפטעם יהושע פון דעם פייער און אהאב כים צדקה זענען פארברענט גינארין, נאר די קאר פון יהושע זענען אפגעזענעם גינארין, רבי יהודה

(חק לישראל ע"ט) (ה"א) כד 44 1 נאר

ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: סג' וקנאו ביה פלשתים:

רשבים

בעל המורים

שורה ששערהו שווציא כור א הוציאה מאה כורין : כורטך : (יד) ועבדה רבה . כי סתם עבודה

רש"י

(כ"י): (יד) ועבדה רבה. פטורה רבה כלסון לנו אונקלוס (ארכיט. גמטעפס. גווערנ) פטורה ממע

פירוש לתורת אלהים

ועבדה אונ פיל ארביים וקנאו אונ דיא פלשתים

פרקי דרבי אליעזר

באר מרשע, אונ עם זענען געקומען פיר חייבטען פון דיא פיר
 זייטן פון דער וועלט אונ זיי האבן געשטעלט דעם אוצר פון דיא
 גסטות אונ אין דער מענטש איז צוריק געקומען זיין גשעפ,
 אונ די מענטשן זענען גינען וויסן פיל זעקס פארל ווערן דערס
 טויטער און זיי זענען גינען ווען זיי זענען ארויסגעגאנגען
 פון מצרים, אלע מענטשן זענען ארויסגעשטאנען גאר איינער
 איז געבליבען לינען, האט דאס קאל גינאנס צו הקב"ה פאר
 דאס בלייבן דער מענטש לינען אונ ווערן גיט לעבעדיג, האט
 הקב"ה גינאנס ווייל דער מענטש האט פארבארנט געלט אונ
 דאס גענומען פראצענט, הקב"ה האט גינאנס צו דאס קאל פון
 דיינס אונ וויסער וועלן שוין די יודן גיט זאגן אונ דאס
 גינג איז פארלארן, גאר עי תעילן שוין גלויבן אז איה קען
 לעבעדיג מאכן בתים אונ קען זיי ארויס געבען פון גלות אז זיי
 וועלן גאר פארן תשובה, ווען פיר דער מענטש וואס האט גיט
 גינאנס סתאן אסורה צו זיין ווער אונ האט גיט גינאנס אים
 פארבארנט געלט און פראצענט, דער איז גיט ארויסגעשטאנען
 צו תחיית המתים, כ"י ארבעט זאגן איה האב אלעין גינאנס
 מיט טייער ארבעט זיי גאט וואס גינעט, וואס האט גאט
 געזען, זעה איה האב טייער גינעט פאר דיר דאס לעבן אונ
 דאס נוסע, דעם טוים אונ דאס שלעכטע, גאט האט גינאנס
 צוויי זאכן האב איה געגעבן צו די יודן, איין זאך גוטע אונ
 איין זאך אשעכטע, די גוטע זאך איז דאס לעבן, די שלעכטע
 זאך איז דער טוים, די גוטע זאך האט צוויי וועגן פון צדקה אונ
 חסד אונ אלהי הגבוי איז צווישן די בידע וועגן אונ אז דער
 מענטש קומט אריין צו זיין אין איינע פון די וועגן, רוספיי
 אים אלהי הגבוי אונ זאגט צו די סלאבים עפינס די מויערין
 קום זאל אריין קומען דאס פאלק וואס איז אצוריק אונ צו די חים
 די ווארדיים, דעם אמת, דער גבוי שמואל איז געשטאנען
 צווישן די בידע וועגן אונ האט גינאנס אין וועלכע וועג זאל
 איה גיין, אייב איה וועל גיין אין דיא וועג פון חסד, איז דיא
 וועג פון צדקה, ווייל אין צדקה איז דא אפגעלז האט איה
 גיט אין חסד, אונ אין חסד איז דא טענה וואס איז גיט
 אין צדקה, גאר איה געט אויף פיר מעדות די וויסעל אונ די
 חסד איה זאל בידע זאבין גיט אונעם לאזן, אונ איה וועל זיי
 געבען פאר נון, איה וועל סתאן צדקה אונ חסד, הקב"ה האט
 גינאנס צו שמואל ווייל דו האסט דך גישעלעם צווישן דיא
 בידע גוטע וועגן, דו ווילסט פארן צדקה אונ חסד, וועל
 איה דיר געבן גיט גוטע סתנות, צו לערנען אונ דער מענטש
 האט וועט סתאן צדקה אונ גלות חסדים, וועט ער דאבין
 דריי טיפע סתנות פון הקב"ה, דאס זענען זיי, לעבן, און וועט
 פאנג לעבן, אונ צדקה אונ גיטמיים ער זאל גענען סתאן
 צדקה אונ ער וועט האבן קבור, אונ אויף די שלעכטע וועג
 איז דא פיר טייער, זיי יעדער פיר היפען וועבן סלאבים, פיר

וְכָל־הַבָּאֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עִבְדֵי
 אָבִיו בְּיָמֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְמוּם
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֵפֶר : מו וַיֹּאמֶר
 אָבִימֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי־
 עֲצַמְתָּ מִמֶּנּוּ מְאֹד : יז וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם
 יִצְחָק וַיֵּחַן בְּנַחֲל־גֵרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם :
 יח וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת־בְּאֵרֹת
 הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אַבְרָהָם
 אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת
 אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמֹת כִּשְׁמֹת

וְכָל־בְּרִיּוֹת דֵּי חָפְרוּ
 עִבְדֵי אָבִיו הֵי בְּיָמֵי
 אַבְרָהָם אָבִיו וְסִתְמוּם
 פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֵפֶר :
 מו וַיֹּאמֶר אָבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק
 אֵיזִיד מֵעִמָּנָא אֲרִי
 חֲקִיפְתָּא מִמֶּנָּא לַחְדָּא :
 יז וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק
 וַיֵּשֶׁב בְּנַחֲלָא דִּגְרָר
 וַיֵּחַיב תַּמָּן : יח וַיַּחְפֹּר יִצְחָק
 וַיַּחְפֹּר יֵת בְּרִיא דְמֵיָא דֵּי
 חָפְרוּ בְּיָמֵי אַבְרָהָם
 אָבִיו וְסִתְמוּם פְּלִשְׁתִּים
 בְּתַר דְּמִית אַבְרָהָם וַיִּקְרָא
 לָהֶן שְׁמֹתָן כִּשְׁמֹתָן דֵּי

בעל הטורים

פסוק מלך : (טו) וימלאום ב' . הכא . ואיך וימלאום למלך שמו
 כיוי מהם עולות על פלשתים כמו להם שנותנין סעולה כעפר .
 ד"ה לפי שער אבימלך על שבוטתו ומלא סכריות כעפר מלא

רש"י

עבודה אמת . עבדה משמע פעולה רבה : (טו) סתמום
 פלשתים . מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגייסות
 ד הכחות עלינו . טעמין פלשתאי ל' סתימה ה וכל'
 החלמוד מטמטם את הלב : (יז) בנחל גרר . רמק ו מן
 העיר : (יח) וישב ויחפר . את הכחות אשר חפרו בימי
 אברהם אביו ופלשתים סתמום וקודם ז שנסע יצחק מגרר
 חזר

רש"י

עבודה קרקע היא : (טו) סתמום פלשתים . שלא ויהיו בני
 בתם אחרי מותו והוצרך לכתוב בשביל כישנתרדק
 משם שב וחפרו דוגמת והם הוא אבי נענץ :

שפתי חכמים

וק"ל : ד ואלו משום קאה דל"כ ויקנאו ארזו פלשתים ויסתמו
 אח כל סכריות אשר חפרו מעט"ל : (כ"ח) ולי דמפני הקנאה
 סתמו וכדי שלא לסכרות הקנאה אמרו תקלה וכו' דל"כ כ"ל
 לססמין ויקנאו וגו' ויאמר אבימלך לך מעמט וגו' ואל"כ וישב
 ויחפר וגו' ולמה סמך וכל סכריות וגו' לפסוק ויקנאו ש"ט
 מפני הקנאה סתמו וחסכו שריגש בקנאתם וילך מהם וכאשר
 ראש אבימלך שלא נתקיימה מהסכתו א"ל כפירוש לך מעמט :
 ד רש"י נשמר שלא תפטר סתמום כמו עמוני מול שהוא לטון
 מעמון ל"פ דכ"ח ג"כ ל' סתימה : ז דק"ל דלא אבימלך אמר
 לו לך מעמט דסיינו מגרר ולמה חסכו כנחל גרר כיון שהוא קרוב
 לפיר : ז רל"ה דהא כבר הלך יצחק משם והיאך חפרו ועוד קשה
 רחמי ויסתמום פלשתים דמשמע שחזר יצחק וחפרו וסחמום וסחמום
 אחרון ופלשתים כו' . נח"י הרריך בזה וגרם ופלשתים סתמום וקודם
 שנסע יצחק מגרר חזר וספדן לסכרות שאחר שנסע מגרר
 פירוש לתורת אלהים

האבין אים מקנא גיווען : (טו) וכל הבאות אונ אלע
 ברונענם אשר חפרו וואם דיא קנעקם פון זיין
 פאטער האבין גיגראבין בי דיא מעג פון
 זיין פאטער אברהם סתמום האבין דיא פלשתים
 זיין פאר שטאפט גימלאים אונ זיין האבין זיין
 דער פילם מיט ערד ווארום דיא פלשתים האבין
 גיזאגט דיא ברונענם וענען אשטרויכלונג פאר
 אונז אז דיא פעקער וועלן קומען אויף אונז
 סלחמה האלטען וועלן זיין האבין וואסער צו
 שרייגען : (טז) ויאמר אונ אבימלך האם גיזאגט צו
 יצחק דה גיין אנועק פון אונז בי ווארום די האסט

דיה גישטארקט קעהר פון אונז פאר זייער :
 (יז) וילך משם יצחק אונ יצחק איז אנועק גיזאגנען
 פון דארטין ויהי אונ האם ערוהם אין מאהל פון
 גרר וישב אונ האם זיה דארם באועצם : (יח) וישב
 יצחק אונ יצחק האם ויודער גיקערם ויהפיר אונ
 האם גיגראבין דיא ברונענם וואסער אשר וואם
 זיין האבין גיגראבין אין דיא מעג פון זיין פאטער
 אברהם וסתמום אונ דיא פלשתים האבין זיין פאר
 שטאפט נאך דעם טייט פון אברהם האם יצחק
 זיין ויודער גיגראבין ויקרא להן שמות אונ ער האם
 זיין גירופין נעקען פלשות ויין דיא געקען וואם

פרקי דרבי אליעזר

(טו) וכל הבאות וגו' . רבי עקיבא זאגט ווא דיין אברהם
 אונ יצחק נענען גענאנגען איז דער בריינען גענאנגען
 פאראים פאר זי . דריי מאהל האבין זי גיגראבין אונ האבין

געפונען פאר זיך דעם בריינען . יצחק האם גיגראבין אין דער
 ערד דריי מאהל אונ ער האם געפונען דעם בריינען פאר זיך .
 אונ ער האם נאך צוויי מאהל גיגראבין אין די ערד אונ האם

יהוה לנו ופרינו בארץ: רביעי כג ויעל
 משם באר שבע: כי ירא אליו יהוה
 בפילה תהוא ויאמר אנכי אלהי
 אברהם אביך אלי תירא כתיבתך
 אנכי וברכתוך והרפיתי את זרעך
 בעבור אברהם עבדי: כה ויבן שם
 מזבח ויקרא בשם יהוה וישם שם
 אהלו ויכרו שם עבדי יצחק באר:
 כי ואבימלך הלך אליו מגדר ואחות
 מרעהו ופיכל שר צבאו: כי ויאמר

בגא וישנינא בארעא
 כג וסליק מתמן לבאר
 שבע: כי ואתגלי ליה
 כי בליליא תהוא ואמר
 אנא אלהיה דאברהם
 אביך לא תדח אבי
 בסעוד מימרי ואברכינך
 ואסגי ית ברך גדיל
 אברהם עבדי: כה ובגא
 חמן סד פתא וצלי
 בשמא דיי ופרסיה חמן
 למשגניה וקרן חמן
 עבדי יצחק בירא:
 כי ואבימלך אזל לתיה
 מגדר וסיעת מרחמיה
 ופיכול רבחי ליה: כי ויאמר

בעל המורים

א' ח' חסו ופריט בלך: (כד) חנני חלני חכרס חכך. ולא חכך ח' חלניס כמו בחכרס ויעקב לפי שנתייסר ניסויס כלי מתוירא מהם שבן מוכיח שא"ל הקב"ה אל תירא כי אתך אני נמצא שהיה מתוירא: (כה) ויכרו שם עבדי יצחק באר. ולא קרא לו יצחק שם עד לבסוף שאבימלך הלך אליו מגדר ונשבעו איש לאחיו ואז באו עבדיו והגידו לו על אורות הבאר אשר חסרו ואז קרא לו שבעה על שם השבעה שנשבעו הוא ואבימלך: (כו) ואחות חבורה אהביו כמו ויתנת רש"י

רשבים

דכתיב ויעקב משם: (כג) ויעל משם באר שבע. כי היה מתוירא מהם שבן מוכיח שא"ל הקב"ה אל תירא כי אתך אני נמצא שהיה מתוירא: (כה) ויכרו שם עבדי יצחק באר. ולא קרא לו יצחק שם עד לבסוף שאבימלך הלך אליו מגדר ונשבעו איש לאחיו ואז באו עבדיו והגידו לו על אורות הבאר אשר חסרו ואז קרא לו שבעה על שם השבעה שנשבעו הוא ואבימלך: (כו) ואחות חבורה אהביו כמו ויתנת רש"י

שפתי חבמים

במריס ופרשו: מ' דלא יתכן לומר שהוא ל' עבר כיון שאמר כי עתה חרובי ה' לנו ואין יאמר ופריט ככר בלך חלל ל' פחיד ורש"י פליג על מרנס שלטו שמתנס ויפטינאל הוא ל'

נושמי"ט (מלה נושג' הינדערונג. שטעררונג): (ככ) ופרינו בארץ. תרגומו וניסוח מ' בארעא: (כו) ואחות מרעהו. כתרנונו וסיעת מרחמיה סיעת מאהביו (כ"ר). ויש פותרין מרעהו מ' מיסוד התיבה וחמות דבוקה חבל אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן סיעת אהביו שא"כ כל סיעת אהביו הוליד עמו ולא היה לו חלל סיעה אחת של אהבים לכן יש לפותרו כלאון הראשון. ואל תתמה על תי"ו של אחות ואע"פ שאינה תיבה סמוכה יש דוגמתה בזקרא (תהלים פ) עזרת מלך רעת וקנים מבעלי החוספות

מריבת הבארות

עמו. ורעו לטוולו. אגל ככאר השני לא הסכימו הפלגמים כלל לחפור את הכאר. כי אמרו הלאן שלטו היא ואין לך רשות לעשות חפירות בקרקע. ולא רעו לטוול מילחק מאונה. פ"כ אמר ומחמת כי ילחק ירע כי רק מחמת קנאה ושנאה אוננים כן.

פירוש לתורת אלהים

קנעקמ אברהם: (כח) ויבן שם מזבח אונ יצחק האם דארם גיקאהקמ אמןפת ויקרא בשם יי אונ האם גירופין אין גאמם נאקמן פלוקר ער האם דארם תפלה גיטאהן ויש שם אחיו אונ ער האם דארם גינייגמ זיין גיצעלמ ויקרי שם עבדי יצחק אונ דיא קנעקמ פון יצחק האבין דארמין גיגראבין אברונען: (כו) ואבימלך הלך אליו מגדר אונ אבימלך היו גיגראבין ער אים פון גרר ואחנת פבעה אונ איין איין ואמלונג פון זייער גוטע פריינד ופיכול שר צבאו אונ פיכול זיין הויפט קאן: (כז) ויאמר אלהים פרקי דרבי אליעזר

פירוש לתורת אלהים

קנעקמ אברהם: (כח) ויבן שם מזבח אונ יצחק האם דארם גיקאהקמ אמןפת ויקרא בשם יי אונ האם גירופין אין גאמם נאקמן פלוקר ער האם דארם תפלה גיטאהן ויש שם אחיו אונ ער האם דארם גינייגמ זיין גיצעלמ ויקרי שם עבדי יצחק אונ דיא קנעקמ פון יצחק האבין דארמין גיגראבין אברונען: (כו) ואבימלך הלך אליו מגדר אונ אבימלך היו גיגראבין ער אים פון גרר ואחנת פבעה אונ איין איין ואמלונג פון זייער גוטע פריינד ופיכול שר צבאו אונ פיכול זיין הויפט קאן: (כז) ויאמר אלהים פרקי דרבי אליעזר

קנעקמ אברהם: (כח) ויבן שם מזבח אונ יצחק האם דארם גיקאהקמ אמןפת ויקרא בשם יי אונ האם גירופין אין גאמם נאקמן פלוקר ער האם דארם תפלה גיטאהן ויש שם אחיו אונ ער האם דארם גינייגמ זיין גיצעלמ ויקרי שם עבדי יצחק אונ דיא קנעקמ פון יצחק האבין דארמין גיגראבין אברונען: (כו) ואבימלך הלך אליו מגדר אונ אבימלך היו גיגראבין ער אים פון גרר ואחנת פבעה אונ איין איין ואמלונג פון זייער גוטע פריינד ופיכול שר צבאו אונ פיכול זיין הויפט קאן: (כז) ויאמר אלהים פרקי דרבי אליעזר

פון זיין פאסער אונ רער ברוינען איז גענאקען פאר אים פאראויס, פון גאר שבע ביו טום בארן פרייה דארף פון גיין

ויצוהו די שפאם באר שבע ביו ויינסיקען פאן, ויפני אונ ויפני אונ איז אלס גייען יעקב ויען ער איז ארויס געגאנגען (ת"א) (ת"א)

אלהם יצחק מדוע באתם אלי
 ואתם שנאתם אתי ותשלחוני
 מאתכם: כי ויאמרו ראו ראינו כי
 היה יהוה עמך ונאמר תהי נא
 אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה
 ברית עמך: כט אסתעשה עמנו
 רעה כאשר לא נגענך וכאשר

לדון יצחק מה נד
 אתיתון לותי ואתון
 סגיתון יתי ושלחתוני
 מן חתונ: כט ויאמרו סחזא
 חזינא ארי תה מימרא
 דיי במערה ויאמרא
 התקיים כען מוכתא
 דתה בין אבה תנא
 פיננא ובינך ונגור קים
 עמך: כט אם תעבד
 עמנא בישא כמא די לא

רשבים
 למרעהו והמ'ם כמו מ'ם של מרוע והקע וכמ'ם של
 אנכי מסב כלי מלחמה. וכן יתר מרעהו צדיק ודרך
 רשעים תתעם הצדיק יתר ויכונן דרך ישר את מרעהו
 כמו ויתורו את ארץ כנען אבל דרך רשעים לעצמם
 ומביניהם תתעם פיוט' אשגורד בלע"ז. יתר הוא את עצמו.
 זה פועל זה מפעיל: (כח) תהי נא אלה אשר בינותינו.
 ביני ובין אביך שתתקיים גם עתה שכן היה

שפתי חכמים
 עבר לכן פירש"י כחונמו ליל וניסוח קול: י דקל כפל לטון
 דקאמר כינותו ויניק ופי' קאמר חסי לא וכו' ר"ל
 דהמקרה כאלו הוא מסורס וכליל חסי אלס כינותו לא ביני
 ובינך וה"ס חסיה האלה אשר בינותי וכו' וסופיק ס"א על
 מלת אלס ומלת אשר מפני שהיא סופר לדרים מה שהיה עם
 אכרסס וגם סופיק מלת גם מפני שהיא ברית עשה ככר עם

דעת זקנים מבדלי החוספוט
 שנסטר עליו לית שום בר נש מרעהו פי' היריד והמ'ם
 בו יסוד כמו ויחנה למרעהו וכן מרעהו נבי שמשון:
 (כט) כאשר לא נגענך וגו'. משל לארי שודת לו עצם
 גרועו אמר כל מי שיבא ויסלנו יעשרנו הסך עושר גדול בא עוף
 אחד ששמו אגרון שצוודר ארוך אמר אני אסלנו
 הכנים העוף ראשו בנרן הארי והרביא הנצם לאור שהרביא
 אכלתך כשהכנסת ראשך בנרתי אלא שערין אתה שואל שכר כך
 אמר לו הארי לא דיך ששלחתך בשלום ולא
 ששלחנך בשלום כי דרכנו להיק כל הבא:
 פיוטי אבימלך ליצחק

(כט) אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענך וכו' ונשלחך
 בשלום. וקסס וכו' חסיה רעס עסס יחקל ללשחיס. שהיה
 לנס לשלם ליצחק מדה כנגד מה ולעשות לו ב"כ רעס. ויחפלו

פירוש לתורת אלהים
 אנ יצחק האם צו זיי גיזאגמ מדוע באתם אלי ווארדם
 ועגמ איר גיבוקסען צו מיר ואתם שנאתם אתי אנג
 איר האם ר'אך ביה פייגמ וישלחוני מאתכם אנג
 איר האם ביה אונעק גישיקמ פון אייה:
 (כח) ויאמרו אנג וייא האבין גיזאגמ ראו ועקו ראינו
 מיר האבין גיזעקן. ורשי שרייבמ וייא האבין
 גיזאגמ מיר האבין גיזעקן בייא דיין פאמער אנג
 מיר ועקו ביי דיר אויהן כי תיה יי עקר אז נאם איז
 גיזעקן מימ דיר נאמר אנג מיר האבין גיזאגמ תיה

פרקי דרבי אריעזר
 רוקם פון רעם נאמקן פון נאם פוקם, וייל אויף יעבדתי קים
 דא צדיקים גיזען איז נאם ראקם מיט זייא, ווי עס נשפייט פון
 פוקם וקבל פוקם אשר תפוקי את שקי וכו'. הקב"ה נאמר אויף
 יעבדתי קים ווא עס נעמם נעקאמם פון נאמקן וכל עוף
 קיפתינו ירי אנג קעל דך בעקשין:
 עשינו 6 44 (היא) (היא)

עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה: חמישי ל ויעש להם משתה ויאכלו וישתו: לא וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו בשלום: לב ויהי ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק ויגדו לו על אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו מים: לד ויקרא אתה שבעה על-יבן שם העיר באר

אנזיקינה וקמאדי עבדנא עמך דחוד טוב ונשלחנך בשלום אתה בען פריקא דיי: ל ועבר דהון משתתא נאכלו ושתו: לא ונאקדימו בצפרא וקיימו גבר לאחיהי ושלחינן יצחק ואזלו מקותיה בשלום: לב ותהי ביום ההוא ואתו עבדי ויקראו ליה על עיסק פירא די חפרו ונאמרו ליה אשפחנא מיא: לד ויקרא יתה שבעא על בן שמה דקרתא באר

רשבים

בער המורים

תנאי אם השקור לי ולגיני ולנכרי: (כט) אתה עתה ברוך ה'. כמו בן ברות ברית עמנו ושלחתי בשלום כמו שעשיתו לך. אתה שאתה ברוך ה' רונמת בא ברוך ה' שכתוב בלבן. וכן עשה יצחק וילכו מאתו בשלום: (לג) על בן שם העיר באר שבע. ואין זו אותו באר שבע של אברהם כי שני באר שבע היו

ס"א דיש אם למקרא קרי כיה ראה שכוה ל' יחיד: (כט) אתה עתה. ג' במס' הכא אתה עתה כרוך ה' ואיך אתה עתה חסד מלוכה. אתה עתה הקל מן השל. מלמד שחמלתי ליצחק עליהם וזכו אתה עתה חסד מלוכה והקילו עולם מעליך: כרוך ה'. כי במס' הכא אתה עתה כרוך ה' ואיך הוא כרוך ה' לומר כמו שטונתם על לכן וכוונתם להרוג לאלוהיכם כעפרישית וייתט לפניו לאכול כן. היה טונת אבימלך להרוג את יצחק והכי מוכח קרא דכתיב כאשר לא ננעמו כלומר לא עשית עמך רעה כמו שפירש דעתנו ושעתי עמך רק טוב: (לג) שבעה. כנגד אלוס רש"י

שפתי חכמים

רש"י

ומפירושו מוכח דמלת עתה הוא בא במקום לא: כ וטופיף מלת גם כאלו אמר שמלת אתה הכתוב כחורה פירושו גם אתה ולפי גירסת זו עתה כרוך ספרים ל"ל דעתה כרוך ה' מלחף בלתי

כשחמרתו לך כך מעמנו: אתה. ב גם אתה (ס"א) עתה לנו כמו כן: (לג) שבעה. ע"ש

מימי אבימלך ליצחק

שתולא למתה ותשפיר ברכתה להם עכ"פ כדוגמת האשה המניקס כאשר יתלה ככה תתן תהלי לזכות עתה לתינוק אחר להניק בכדי שלא תיכנס חלכה מכלל וכל. כן הוא ברכת הארץ הלז המוכנת לזרע אברהם וכשהיה עם יצחק קכל הוא כעת האות ברכתה משל"כ אם לא היה יצחק עם היתה מוכרתת הארץ להניקס כדאיתו העתה. ע"כ אמרו לו כחמלה לך מעמנו כי עממת ממנו מאד. מה שעממת מאד הוא ממנו. מהנכרסם עתה ראויה אלינו. וכאשר תלך מארלנו תשאר הכרסם לנו. וכאשר אבימלך ומרעיו כלו כעת אל יצחק שאל יצחק אותם מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אותי. יען אמרתם כי כרסמס לקחתי וע"כ ותשלחני

ויוציא העלם מנרות על הארי יעשרנו עשר גדול. ויבא העוק ששמו עגור וטארו ארוך והכניס פיו בנרותו של הארי והוילא ששם מנרות. ואתר שהוילא העלם של מהארי שיתן לו שכרו. ל"ל הארי שוטה וכי דבר קטן הוא אלך עראשך ה' כנרונ ולא אלהיך וילא בשלום. ואתה עוד חבקש עבר. כן אמר אבימלך ליצחק חסד גדול עשית עמך כי דרכנו להזיק את כל הבא אלינו ולחוק שלחנו בשלום. והרש"ק בעל כמ"ת אמר כי ע"כ אמרו הפלשתיים כחמלה ליצחק לך מעמנו כי עממת ממנו מאד כי דמו ננעמס אשר כל הכרסם שמקבל יצחק מאתם הוא הוא מהסרס עס. כי אם לא היה הוא כרוך עכ"ל היתה הארץ מוכרתת פירושו לתורת אלהים

ויאמרו בשלום אונ מיר האבין דיה אנועק געשיקמ בשלום אתה עתה ברוך ה' אזוי מוא דו מיט אונן אויך אזוי אצונך וואם דו ביןט אניבענמשמער פון נאם: (י) ויעש להם משתה אונ יצחק האם פון ציערם וועגין גימאכט אקמאל צייט ויאכלו וישתו וזנ ויי האבין גינעסין אונ גימרינקען: (יא) וישכימו בבקר אונ וייא האבין זיה גיפעדערט אין דער פריה השכט איש יאחיו אונ וייא האבין גישנוארין אינער צום אנערין השתם יצחק אונ יצחק האם

ויאמרו בשלום אונ מיר האבין דיה אנועק געשיקמ בשלום אתה עתה ברוך ה' אזוי מוא דו מיט אונן אויך אזוי אצונך וואם דו ביןט אניבענמשמער פון נאם: (י) ויעש להם משתה אונ יצחק האם פון ציערם וועגין גימאכט אקמאל צייט ויאכלו וישתו וזנ ויי האבין גינעסין אונ גימרינקען: (יא) וישכימו בבקר אונ וייא האבין זיה גיפעדערט אין דער פריה השכט איש יאחיו אונ וייא האבין גישנוארין אינער צום אנערין השתם יצחק אונ יצחק האם

**תְּלִיךָ וּקְשֵׁתְךָ וַיָּצֵא הַשְּׂדֵה וַיְצוּדָה
 לִי צִידָה: וַיַּעֲשֶׂה לִי מִמַּעַמִּים
 כַּאֲשֶׁר אֶתְּבַתִּי וְהִבִּיאָה לִי וְאִכְלָה
 בְּעֵבֹר תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי בְּמִרְם אַמּוֹת:
 הַיְרַבְּקָה שְׁמִיעַת בְּדָבָר יִצְחָק אֵלֶי**

**וַיִּצְדַּק סִיפֵךְ וּקְשֵׁתְךָ וַיִּפְקַד
 לְחַקְלָא וַיְצוּד לִי צִידָא:
 וַיַּעֲבִיד לִי מִבְּשִׁילִין
 כַּמָּא דִּי רַחֲמִית וַתַּעֲדִי
 לִי וְאִיכּוּל בְּדִירֵי דִי
 תְּבָרְכִינִךְ נַפְשִׁי עַד לָא
 אִימּוֹת: הַיְרַבְּקָה שְׁמִיעַת
 בְּד לִיל יִצְחָק עִם עֲשִׂי**

יציד קיר רשבים

כי אשה יפת מראה את: הליך. אשפתו שהלויים בה הוציאו: הליך. מגורת ושר האופים תלה. ובן שבויך ואלה כ' כמס'. ואלה הסדה. ואלה הלחם. כדליתא ככר: כלך זה ככל שכלו סס כלי כיה: הליך זה מדי פ"ש סמן טבל ממדי: קשתך זה יון: הסדה זה אלוס ורמו לו כל ל' גלות שמתדין ליפול ביד ישראל סהקב"ה ילחם בהם ויטו דכתיב ואלה הלחם כעמלק: זיד. לזה כתיב ה"ה יתירה שלמדו ס' הלכות סחיסס ו' סימני טהרה צפוף. חינו דורס. אלכע יתירה. זפק. קרקבו נקף. ואינו חולק את רגליו. וכחיה מפרסת פרסה. מעלה ברס. ואין בה טעם למעלה. קרניס. וכשרס. הולך שתי וערב חתח העקן: (ה) כדבר. ז' ורבה שומעת כדבר וזחק אל פשו צט ואדך וחפלוזה נלוחי כדבר שפתך מישרים. שאמרס ליעקב העלונה נלוחי אם תדבר מישרים ליחק כדי שינרך: לטל.

רשבי חכמים

ס פ"ה שלא יסיה כסכין פנוסה. כתב סכ"ס ואלה נבי דעשו סוי מהימן לו ליחק דכחוקת כשר סיה כתיבו סוף סוף כיון דכוס שחיס ליה לשוף כסדי דפרח יחוס דלמח עמיד ליה חלדה וחרין כמו שחירטו בגמ' חולין דף ל'. (נח"י) ואין צורך להריכת סכ"ס דלא יחק לא כיקם שיהיה לו שומת אלף חיות וכדפרישי במסכת כי טעם סדי כעטס סדי ועוד וכו' ואפי"ן דקרא הוכרי צט קשתך דמשמע קח לירוח שומת מ"מ אוכל למימר דקשת קחי על סחיס ר"ל שורס כחיס בגוקס סחיטו שומס עריפס כדי שלא תוכל לכווח ואח"כ ישחטס כחרכ: ע דלס לא קן לי ז"ל

ברכת יצחק לבנו

ועל הפסוק כי יצד כפיו מחרסס חוקלוס חרי מזידיס סוס אכיל. סרי חף חס לא ס"י חומר לו יחק שיכרכו נ"כ ס"י חכין לו עשו מטעמים כלשר חסב. ולמה ס"י לריך יחק לסמסך שטי דכריס יעד. ולחלות זה סוס. ג) מזוג ספרס רבקה אל יפקנ עיון מטעמים חסב חמר יחק לעשו. ולא חמרס לו כקיוטר חכך דלס לכרך חס עשו חחך. התלכס חחס כלכוכי עשו וסכא ללריך מטעמים ללכול. ויכרך חותך חמחס סיסכור סחחס חוה עשו. ספסו מבחי לו מטעמים ככל יוס. ועוד קושיית ודקדוקיס סל סמפרטיס ז"ל. וסנרלס חס שחח"ל סלכוח (כדכוח ה) חלס סכר

פירוש לתורת אלהים

אונקלוס וייסען אז די נאכט ווערן געפונען אין היפעל די אוצרות פון סאנה אונ די אוצרות פון אלע פרבות, ופסח ווערן די וועלס געמלשט אויף קבוצה אונ סיר בענטישין ס"ל דריבער וויל איה ריה בענטישין די נאכט, וויל איה קאב מירא סאמער וועל איה סארגין שטארבין וויל סארגין אין דער סאנה נאם איה בין גיבארין גינוארין, אונ ער האט מירא געזאגט סאמער וועט ער שוין שטארבין דריבער האט ער גינאמלט בענטישין די מינבער:

אויס דיין סעקער אונ זאלקס נומ שעקטין דו זאלקס מיה נים סאכין עסין אנבלה אונ האט אים גיזאגט דאס לשון וצודה דאס ווייזט אז יצחק האט גיזאגט אזו ווי איה קאב ריב הדיאח זי ובלה אונ דו זאלקס פרענגען צו מיר אונ איה וועל עסין גביר פון וועגין דעם וועט ריה מיין טיפלען בענטישין אידער איה וועל שטארבין: (ה) ורבה שומעת בדבר יצחק אי עש גי

ספר הישר

אדך, ווי יעקב איז אנטעק געגאנגען פון זיין סאמער אונ סאמער האט עשו גערופן זיין ווען גלייבט אונ האט גיזאגט צו אים אין דערשטיג מיבער זאל וויסען זאלקסו לויסין גאך יעקב אונ זאלקס אים פרענגן, אונ זאלקס צונעמען זיין סאמער אונ זאלקס מיר פרענגען, אלייפו איז גינען סארגיער גבור אונ האט געקענט גוט שיקען ווי עשו האט אים גילערונט, אונ גלייפו איז דאסאלס זאלס גיטען דרייצען יאנר, ער האט גיטאנן ווי זיין סאמער האט אים גיבאטין, ער האט גענומען מיט זיך צען סענטישין די בריבער פון זיין סאמער, אונ זי האבין געזאגט גאך יעקב אונ האבין אים געפראשן אין ווען, אונ גלייפו האט (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 10 44

עֲשׂוּ בְנֵי יִצְחָק עֲשׂוּ הַשְׂדֵה לְצוּר
 צִיד לְהֵבִיֵא ו וּרְבִקָה אָמְרָה אֶל־
 יַעֲקֹב בְּנֵה לְאִמֹר הִנֵּה שְׂמַעְתִּי אֶת־
 אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עֲשׂוּ אֶחִיךָ לְאִמֹר:
 הֵבִיֵא לִי צִיד וְעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים
 וְאֶכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לְפָנַי יְהוָה לְפָנַי

בְּרִיָה וְאֵל עֲשׂוּ לְחֻקָּא
 לְמִצַּד צִידָא לְאִתְתָּא:
 וּרְבִקָה אָמְרַת יַעֲקֹב
 בְּרִיָה לְמִימַר הָא שְׂמַעִית
 אֶת אֲבוּךָ מְמַלִּיל עִם עֲשׂוּ
 אֶחָיךָ לְמִימַר : ו אִתִּי לִי
 צִידָא וְעֲבִיד לִי תַבְשִׁילִין
 וְאִכְוִי וְאֶבְרַכְיָךָ קְדָם יְיָ

בעל המורים

בני מן גול: להביא. בני: בגלוי: (י) הביאה. ג'. הביאה לי
 ציד הביאה למוסר לך האומרום לדוויסה הביאה ושמה שאמרס

רש"י

מן הגול: (ה) לצוד ציד להביא. מהו להביא חס לא
 ימלא ציד יביא מן הגול: (ו) לפני ה'. ברשותו פ שיכסים

שכרכות יסו ברשות ס' ושיכסס על ידו לפיכך ורוו סיוס יזחר
 ברבת יצחק לבניו

פסן להכרו מוכר טכז ולוקח שמה. כולאי לא אמרו זזה על זה
 שיש לו חטח מלאה סחורס. ומוכר סחורו להקונה אותס. כי
 זו כולאי המוכר נ"כ שמה ופעמית עוד יותר מסקונה. אלא
 אמרס זל על מי שמוכר חפץ מפיתו מחמת עניו ורזוחו. אז
 פמוכר טכז. והלוקח שמה. אכלל אך כלכו הוא שמה. וכעת
 לא ירסס שמחיתו כפני המוכר כי הוא כלועג לרס. ושמה כחקלת
 טכז. ואס הלוקח הוא איש ישר לא ילך מהמוכר עד ששייכסו

רש"י

בן אבינועם. מגורר שבה ענה: (ו) לפני ה'. בשם ה'.
 אבל נמרוד גבור ציד לפני ה'. פירושו בכלל הזעולם.

שפתני חכמים

הא כחיו והביאה לי ל"פ וכו': פ וקסס ואיך אמרס רבקה לפני
 ס' מס טלא אמר יחק. (נח"י) להוקסס לרס"י מואמר טעסו
 סיס לדיק בעניי יחק למס הולך להסוירו הווס כ"כ טלא יאכלטו
 ככלס וטלא יביא מן הגול וט"ו ח' כוונת יחק סחסס
 אמרס רבקה טהך ללוד ליד להביא אפי"ו מן הגול וממילא

כרכרס טוכוס ויחמקו ויחמרו לו ממקוס ימלא חסרוך ועוד טה"ס
 טסיר כלטר סייח מלפניס ועוד חזכה לקטח לך חפליס טוכוס
 ויפסי מחפן זה קוס לה' וכעת עליו. ועוד רכורס כאלס. ואס
 רואס טהמוכר עוד טכז ומחלחל. עושה כמאמר טלמה המלך
 ט"ס ויין למרי נסס. ושחסס עמו כוס יין. ויין ישמה לככ אלוס.
 עד טכס המוכר שמה מעט. ואלו סקונה לך לו לדרכו. כמ"ס
 סלס"י כי מעט סהרס כהודמן לפניו דכר טחי' עס לבו למסותו

פירוש לתורת אלהים

אונ רבקה האמ גיהערמ אז יצחק האמ גירעמ צו
 זיין וזהו עשו ויגד עשו השרה אונ עשו אוי גינאנגען
 אין פעלר צויר צו פאנגען אפאנגונג צו ברענגען,
 רש"י שרייבט דרום שטייט דאס לשון להביא
 דאס אוי טייטש צו ברענגען דאס ווייזט אז עשו
 אוי גינאנגען אין פעלר אריין אין דער דעה אז
 ער וועט גיט גיפונען פון הקקר זאל ער ברענגען
 פון גול: (ו) ורבקה אמרה אי יעקב בנה לאמר אונ

פרקי רבבי אליעזר

גירובין זיין וזהו עשו אונ האמ גינאמ צו אים מיין וזהו אין
 די נאכט וועלן אפאהל אלע ירין זאגין חלל אונ די אצרות פון
 טאה ווערין אלע יאהר אין די נאכט גיטפונג, פאך פאר מיר
 גושע שפיוזין צום עסין אונ ווען איך לעב נאך וועל איך דיק
 בענטשין, עשו אוי גענאנגען פאנגען, אונ ער איז פארהאלטין
 גינאריין, ער האמ גיט געקענט פאנגען, דער ווייל האמ רבקה גינאמ
 אצרות פון טאה אונ די כלאכים זאגין שירח, אין די נאכט וועלן דייןע קינער אויסגעלייט ווערין פון ויער ארבעט, אין

משלי חכמים

באלר גיט גינעבין ארערוועקונג אין די תארץ פון יצחק ער זאל
 בענטשין יעקב, גאר עולם הנה אוי רא צמייטללי, דער בענטש
 וואס אוי אצרים אונ זיין זאגן לעבין אויף דער וועלט אוי גאו
 וועגין תורה אונ סצות, ביי אים הייטס אפערקעניגען אז ער
 האמ כרויס נעגונ צו עסין, אונ ער האמ אקאפאטע אפילו נאר
 אפראספע, אונ ער האמ אפילו נאר אקליין שטייבערע צום
 וואהנען, רעכונג ער זך שוין פאר גלקליך, אבער דער בענטש
 וואס אוי אויף, דער וועלעם צו האבין פון איר פערקעניגען, ער

ס ורבקה אמרה אל יעקב בנה גור. וויא מיר ווען איז דאך
 גינען דער וועלען פון נאמ יעקב זאל גיבענטש
 דערין, ווי מיר ווען אז עשו איז געקומען צו יצחק מיט איין
 רגע שפעטער ווי יעקב איז אדעק גענאנגען פון יצחק, אונ דער
 מדרש זאמט אגאנצין סאח האמ עשו געפיינגען עופות אונ
 דאס ווי געבונדן די פלינגל זיי זאגין גיט אדעק פליהען אוי
 געקעטען אפלאך אונ האמ ווי אויפגעבונדן אונ זענען אדעק
 געשלינגין אוי דאך דאס גינען פון נאמ פאר וואס האמ נאמ
 (ח"א) (חק לישראל ע"ט)

אתה בני: יאמר יעקב אל-אביו
 אנכי עשו בכרך עשיתי כאשר
 דברת אלי קוסינא שבה ואכלה
 מצידו בעבור תברכני נפשך:
 ויאמר יצחק אל-בנו מה-זה
 מהרת למצא בני ויאמר כי הקרה
 יהוה אלהיך לפני: ויאמר יצחק
 אל-יעקב גשה-נא ואמשך בני

מאן את ברי: יאמר
 יעקב לאביו אנא עשו
 בכרך עבדית במא די
 מלמא עמי קום פגע
 אסתחר ותיכול מצידו
 בריל די תברכיני
 נפשך: ויאמר יצחק
 לבניה מה דין אחיתא
 לאשכחא ברי ויאמר ארי
 זמין יי אלהך קדמי:
 ויאמר יצחק יעקב
 קריב פגע ואמשוך ברי

האת

בעל המורים

פנה לט ככותבס: (יט) כנורך. כי עשו כנורך. אנכי הורג
 את כך כנורך. שאמר יעקב אני הוא שנאמר עלי כני כנורי
 רש"י

וחסדן: (יט) אנכי עשו בכורך. אנכי המצא לך
 ד ועשו הוא כנורך: עשיתי. כמה דברים כאשר דברת
 אלי: שבה. לטון מיסב על השלחן לכך מתורגם אסתחר:
 (כא) גשה נא ואמשך. אמר יצחק כלכו אין דרך עשו
 להיות שם שמי' שגור בסיו ש זה אמר כי הקרה ה' אלהיך:

סוף לך איט מולא שם שמים לנטלה ואט"ס דכ"ט היא יעקב
 דעת וקניום מבעלי התוספות

מאלין. וימרדש זה קשה למה הלישן יעקב ונראה
 שרצתה להחגורו נגמרי רמיון עשו:
 (כ) כי הקרה ה' אלהיך לפני. כשם שהעבד שהיך בקש
 קד אשה אמר הקרה נא לפני היום וגם האיל שגורסן
 בעקרתך לפי שעה כך הקרה לפני כשבייך:

סוף כוס שדנר שפתיס יכרך יחק את עשו חף כי לנו כל יהי עמו.
 פירוש לתורת אלהים

מיין ויהן: (יט) ויאמר יעקב האם גינאגמ צו
 זיין פאמער איה בין עשו דיין עלצטער ויהן עשיתי
 איה האב גיטוהען אזוי וויא דו האקט צו מיר
 גירעט, ורש"י באנוארקט וויא גישיקט זיך דאס
 אז יעקב זאל זאגן שקר נאר יעקב האם אזוי
 גינאגמ אנכי איה בין דער וואס האם דיר
 גיבראקט. עשו בכורך אונ עשו איז דיין עלצטער
 ויהן עשיתי איה האב גיטוהען פיל זאכין וואס דו
 האקט צו מיר גירעט קום נא שבה שמיא אויף

פרקי רבוי אריעזר

זאגט צעהן ברכות האם יצחק גיבענששם זיין ויהן יעקב אויף
 די סאה פון היסעל אונ אויף די קארין פון די ערד, אונ נען
 יעקב איז אונעק גענאנגען און זיין פאסער יצחק איז ער אריס
 גענאנגען מיט אשקדו ווי אהתן מיט אכלה גייען אנגישאקן מיט
 דער סאה פון תהיבת הפתים אונ ניגע בייער נענען פטם גינארין אונ ער איז גינארין אשטארקער תעלר, עס שפייט אין
 משלי חכמים

(יט) אנכי עשו בכרך וגו'. דער אהל יעקב פרענט ווי אזוי
 האם יעקב גינאגמ אלען אויף זיך איה בין דיין
 וחס לישראל ציט) (וה"א)

רשב"ם

(יט) ואכלה מצידו. חסד קמין למי שהוא לשון צווי
 כמו אבל בשמחה לחסד. אבל ואכלה מציד בני הוא
 שפתי חכמים

וכסלנען נמרוד וילא נעלה הוה חסיד סוכרין שהוא חיה וכלת
 אללו ועשו סרג את נמרוד ולקחן: ר דאל"כ היה יעקב מנדל
 שקר מ"ו ואל"ה הוה עדיין הוה משקר כיון שעשו מר לו הכפרים
 ואיך אמר עשו הוה כנורך. וי"ל דהוה לא נקח מנוש אלל לענין
 עבודה אבל הכוונה נשאר עדיין לעשו לענין נחלת פי שנים.
 ועי"ל דעשו היה כנור ללודס וק"ל: ש ואל"ה וזה יחק היה
 מחוץ את עשו ללדיק גמור וי"ל דהיה הנותנת כיון שדריק גמור
 דהא היה מחוץ יותר לדיק מעשו כדפרישית לעיל מ"ח סדר

ברכת יצחק לבניו

נראים שמחיס עד שיטמע עשו ברכתו וילך לו. ורמק הכינס
 וזכנה את לכך יחק וידעס היטב כל מחשבותיו. חף לא גלת
 מחשבת כעלה חף לעקב. ולכה לפומה לא גלוא. כי יראם
 אולי פטס יתקוטטו יעקב ועשו ויגלה יעקב לעשו ויחפאר
 עליו, ו' נחמת אביו שגולו. ומחמת כי רמק חוהבת את יעקב
 אהבה כלי מלרים ואת עשו שנחם עלה כלי מלרים לא רחמה
 עמו. והחחילה לדבר עס יעקב ולסר לו. כל המלווע ולמנן חוק

איה בעט דיה אונ זיין ויבנה אונ עם פון מיין
 פאנגונג בעבור פון נוענין דיין ויילען זאל מיה
 בענטשלין: (כ) ויאמר האם יצחק גינאגמ צו זיין
 ויהן מה וואס באמייט דאס מיין קינד וואס דו
 האקט אזוי געה גיפונגען ויאמר האם יעקב גינאגמ
 נוארום נאט האם גימאקט טרעפין פאר מיר אז
 איה האב דאס אזוי געה גיקריגען: (כא) ויאמר
 יצחק האם יצחק גינאגמ צו יעקב גשה גינעקן צו
 מיר נועל איה דיה טאפין מיין ויהן תאמה אויב דו

ספר הישר

אלעיו מיט ניגע מענטשין פאר וואס זיי האבן גיט געהרנק
 זיין ברורער יעקב, זיי האבין אבער גיענפעקעט ער האם

עס האם געניקערס ארף אים פון היסעל
 אשטארקער תעלר, עס שפייט אין

כבוד עשו, עקשערס דער אהל יעקב לכשר ראינו האם
 געהאט אונעקסיל אויף שפען אז ער איז אים שילדיג הונדערט
 ויבל 15 41

בְּנֵי לַמֶּעַן הַבְּרִכָּה נִפְשֵׁי וַיִּגְשְׁלוּ
 וַיֹּאכְלוּ וַיָּבֵאוּ לוֹ יַיִן וַיִּשְׁתּוּ: ט וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהֵי יִצְחָק אָבִיו נִשְׁתַּחֲוֶה וְלִשְׁקָה
 לֵי בְנָיו: ט וַיִּגֶשׁ וַיִּשְׁקְלוּ וַיֵּרַח אֶת
 רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר רְאֵה הִרִיתִי
 בְּנֵי כְרִית שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ יְהוָה:

דברי גדיל התברכה
 נפשי וקריב ליה ואכר
 ואיתי ליה חמרא ושתי:
 ט ואמר ליה יצחק אבתי
 קריב פען וישק לי ברי:
 כו וקריב וישק ליה וירח
 את ריחא דבגדיו ויהי
 וברכיה ואמר חיי ריחא
 דברי כרית חמלא די
 תולדות אהרן

יב"ט 68. טכנ"ו ל: רלס ריח. טתיח טט:

בעל המורים
 נסוך: (כו) וירח. כ' כמס' דין ואיך וירח ה' אח ריח הניחוח
 מלמד שנכנס עמו ריח גן עדן: וירח. כגית' ליל פסח: כרית.
 כ' כרית שדה. כרית לנפון. שוכח ריח ניחוח ששלה פן

רשימי
 לא אמר אכי עשו אלא אחי: (כו) וירח וכו'.

רשבים
 (כו) ריח בגדיו. החכוכה והבגיהם היו מבוששים
 במגמור: אשר ברכו ה'. השדה שהוא כלא נרח
 וכרכום קנה וקמון. וכן פייס רבי אליעזר הקליר שדה

שפתי חכמים
 מחזיקו כלדיק נמור ח"מ אין זה מורה על רשפתו כי יש הרבה
 בני אדם שעניניהם כלשון קטוריה אלפי סהם כוונים: ב לפי
 פשוט חמד הנויים סאלו ממורוד ומרוד ירסן יחלם הרשעון
 ואדם סיה לוכבן כג"ס: נ ואשר כרסו ס' שב אל השדה כללו
 אמר כרית שדה אשכ נתן כו ס' ריח טוב ויחא עדס של

ברכת יצחק לבנו
 ארן כענו. ולרעו אחיו. לא לעשו יפה ארן כענו למחלה. רק
 לעקב. ע"כ מה לו לעקב כרכה אכיו יצחק הלא ברוך ומבורך
 הוא מהקב"ה. ומוכן לעשו ברכת הקב"ה שברך לאברהם. ונמו

לא אמר אכי עשו אלא אחי: (כו) וירח וכו'.
 יחלל אין ריח רע יותר מטעף העוים אלא מלמד שנכנסה
 עמו ב ריח גן עדן: כרית שדה אשר ברכו ה'.
 אהן כו ריח טוב וזהו שדה תפוחים ג כן דרשו רז"ל:

פירוש התורה אלהים
 שפייז אונ איה נועל עסין פון דעם פאנגונג פון
 מיין זעהן פון ווענין עם זאל דיה מיין ווילען
 גענקשין גיט האם גר גימאכט גינעקען צו אים
 האם גר גינעסין גבא אונ גר האם גיבראכט צו
 אים וויין אונ גר האם גיבריינקען. ודער קורש
 שררייבט דער סלאך סיכאל האם אים וויין
 גיבראכט פון דעם גן עדן: (כו) ויאמר האם ויין

אם דרוש דרש ממנו על מטעי המטעמים ערס יברכהו. ע"כ
 שמש בקולו וכו'. ומתחם מדע יצחק מרשעת עשו ע"כ ידע
 בודלי כי סכנתו הקב"ה סכנתו לאברהם שיהן לו כמתנה אה

ספר הישר
 אז דיר געבריינגט. עשו האם גענוקען פון גינען רי גאל
 אונ וירבער וואס גר האם געבריינגט פון עקב אונ האם
 וי געבריינגטין ביי דיר:

ספר הישר
 אז דיר געבריינגט. עשו האם גענוקען פון גינען רי גאל
 אונ וירבער וואס גר האם געבריינגט פון עקב אונ האם
 וי געבריינגטין ביי דיר:

תולדות חכמים
 אז עקב. דריבער האם עקב גינאנס צו יצחק איד בן ריין בכי
 עשו ודאס הייפט צו די ברכה בן איד ביון בכור עש. ויהי
 עשו האם מיר פארקויפט די בכורה. עשיתי באשר דברת אלי.
 איד האב אחי גיטאן גלידי וי רד וואלסם צו מיר גינעם

תולדות חכמים
 אז עקב. דריבער האם עקב גינאנס צו יצחק איד בן ריין בכי
 עשו ודאס הייפט צו די ברכה בן איד ביון בכור עש. ויהי
 עשו האם מיר פארקויפט די בכורה. עשיתי באשר דברת אלי.
 איד האב אחי גיטאן גלידי וי רד וואלסם צו מיר גינעם

פרקי רבבי אליעזר
 די אנדערע בכוח וואס יצחק האם גינאנס צו
 גאט זאל דיר גינען. גאט זאל דיר גענעשין. די ברכה
 וועט מיר סאדל אויפהערן זיא געשפייט ביי די יעדין אויף די
 וועלט אונ צו יענע וועלט אין ארץ ישראל אונ אויסער ארץ
 ישראל. זאך אברכה האם יצחק גינען צו עקב ער האם גינאנס צו
 דיר אונ צו דייע גינער:

פרקי רבבי אליעזר
 די אנדערע בכוח וואס יצחק האם גינאנס צו
 גאט זאל דיר גינען. גאט זאל דיר גענעשין. די ברכה
 וועט מיר סאדל אויפהערן זיא געשפייט ביי די יעדין אויף די
 וועלט אונ צו יענע וועלט אין ארץ ישראל אונ אויסער ארץ
 ישראל. זאך אברכה האם יצחק גינען צו עקב ער האם גינאנס צו
 דיר אונ צו דייע גינער:

כזה (ח"א)
 חק לישראל ע"ט

כזה (ח"א)
 חק לישראל ע"ט

שש כה ויהי לך האלהים מטל
 השמים ומשמני הארץ ולב דגן
 ותירש: כס יעבדוך עמים וישתחו
 לך לאמים הוה גביר לאחוך
 וישתחו לך בני אמך ארריך ארור
 ומברכך ברוך: ליהי באשר בלה

ברכיה י: כה ויהי לך י:
 מטל דשמני ומטל
 דארעא ומטל עבוד
 וחמר: כס יפלוזנה עממין
 וישתעבדון לך מלכון
 ויהי רב לאחוך ומגדון
 לך בני אמך ליטך יהון
 למין וברכה יהון ברכין:
 ל ותהי בר שמי יצחק

רשבים
 וישתחו פי
 כבוד בתריח ברכו במתן טל: (כח) ויהו לך .
 מוסב על ברכו ד' והוא ח"ק יתן לך מעל מטל השמים
 כעין ברכת השדה: (כס) בני אמך . אבל ביעקב
 שזוהו לו נשים הרבה כתוב בו וישתחו לך בני אמך:

בעל המורים
 לכתוב טי' כהמ"ק עמל לו: (כח) ויהו לך . י' חיות כסמך יצח
 ברכות מנכר כנגד עשרת הדברות שמתירין י"ב כתיב לכתוב:
 (כס) וישתחו לך . חסר וי"ז כנגד ו' דורות שמדוד עד ירמיה שטכז
 אדום את ישראל ומלכו ואילך פסע בו ויס כזו כדרכו לז' חיות
 לומר לך שזכרו כסס הנכבד שטכס לז' : סוס . י' כסס' סוס
 רש"י

שפתי חכמים
 פשוטים: ד יקבל גמס כתיב ויהו כו"ו אלף טי' ויהו לך ואם
 יסוק כנכנס מנשי החסד אפי' יתור ויהו ופירוש זה קייט לפי
 מדרשם ו'ל לופי פשוט מוסף על פניו רשון ר"ל נתן לך כרכס
 אחת לכן קאמר ויהו לך עוד כרכס ו' ויטכן מליטו לעיל שזכרו
 ר"ל מדכתיב אשר ברכו ט' שנתן לו סק"ס ברכה כי אשר כרכו
 ט' ש' אל בני הכהונ למהל לאט אמר רש"י בני אשר כרכו
 ט' כריה השדה שנתן לו סק"ס רש"י ט"ו: ד' (ג"ל) שלא רש"י
 למות סקללה בעלמ' לומר שזני יסוי עבדים: ו' כלומר יסורין

(כח) ויהו לך . יתן ויתור ויהו ד (כ"ר) . ולפי פשוטו
 מוסב לענין הראשון רש"י רש"י בני שנתן לו הקכ"ה כריס
 שדה וגו' ועוד יתן לך מטל השמים וגי: מוטל השמים .
 כמשמעו ומדרש אלגדה י' להרכה פנים . (ל"א מה
 האלהים בדין אם ראו לך יתן לך ואם לזו לא יתן לך
 אבל לעשו אמר משמני הארץ יהיה מוסבך בין לדיק בין
 רשע יתן לך וממנו למד שלמה כשעשה הכיור וידד תפלה

ישראל שהוא בעל חמוכה ומלדק עליו הדיון לא יקרא עליך
 את לבבו אבל ככרי מחוסר חמנה לפיכך אמר ואתה השמע השמים וגו' ושנית ככל אשר יקרא אליך הנכזי בין רשאי בין
 שאיט רשאי חן לו כדי שלא יקרא עליך תגר כרש"י יתן מדויק): (כס) בני אמך . ויעקב אמר ליהודה בני לויך לשי סהיו
 לו כניס מכמה חממות וכאן שלא נשא אלא אשה אחת ד' אמר בני אמך (כ"ר): ארריך ארור ומברכך ברוך . וככלסס
 הוא אומר מברכך ברוך ואורריך ארור (כ"ר) הדיקים תחלתם יסורים וסיפן טלה ואורריהם ומלש"ייהם קולמיס
 למרכייהם ו לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכה מברכים והרשעים תחלתן טלה וסופן יסורין לפיכך בלעס הקדים

רשע יתן לך וממנו למד שלמה כשעשה הכיור וידד תפלה
 ואתה תהי כדרכו אשר תדע
 ואתה תהי כדרכו אשר תדע
 ואתה תהי כדרכו אשר תדע

ברכה יצחק לבניו
 שיתק בעלמו אמר ליעקב ואל עמי יברך אותך וגו' ויהו לך את
 ברכת הכרכס וגו' . אבל רכס חסשה טכז יעקב כנס אסוב
 טכס . טחי חסשה . פי' טלי כעט שיתק יצחק את עמי וכבר
 כבי נכרי ורשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי וגו' שאם לא כן

דעת וקנים מבעלי החוסמות
 (כח) ויהו לך האלהים . זו מדה הרין כחומר אנו אתה ראוי
 לברך ואולי כבי עשו כתיב תנה משמני הארץ יהיה
 מושבך בין ראוי בין אנו ראוי וכן מצדו בחפזית שלמה ע"ה
 בני ישראל אמר ורשית דאש כדרכו לפי שזוא יקרא תגר
 כבי נכרי ורשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי וגו' שאם לא כן

פירוש לתורת אלהים
 (כח) ויהו לך האלהים כסל השמים ומשמני הארץ אונ ג'אמ
 זאל דיר געבין טוי פון היסעל אונ פעטיקייט פון
 דער עקרד ויהו ג'ו ותיירש אונ פיל קארין אונ טיין:
 (כס) יעבדוך עמים פעלקער זאלין דיר דיגען וישתחו
 לך לאמים אונ קינגרייך זאלין ויה ביקען צו דיר
 ויה זאיי אהאר איבער בייגע ברידער השתחי אונ
 זיין זאלין ויד ביקען צו דיר די קינגער פון דיין
 מוסער . ורשי שרייבט טייל יצחק האם גיהאם
 קינגער גאר פון איין טייע ברום שטייט דיא
 קינגער פון דיין מוסער אבער יעקב האם גיהאם
 קינגער פון געטליכע טייערער האם ער גיבענשט
 דעודה אונ האם גי'אנמ זיין זאלין ויד צו דיר

ביקען דיא קינגער פון דיין פאטער איו אין קלל
 דיא קינגער פון אלע טייערער איך'ה דיא נואם
 שעלטין דיה זאלין זיין גישאלטין אונ דיא נואם
 גענשטין דיה זאלין זיין גיבענשט . ורשי
 שרייבט אונ צדיקים האבין פריער יסורים אונ
 דער נאך שלנה דרום האם יצחק גי'אנמ פריער
 דאם נוארם קללה אונ דער נאך דאם נוארם
 ברכה אבער דיא רשעים האבין פריער שלנה אונ
 דער נאך יסורים ברום שטייט בייא בלעם פריער
 דאם נוארם ברכה אונ דער נאך ז'אם נוארם
 קללה: (ט) ויה אונ עם איו גי'וען באשר אז יצחק
 האם אים גי'אנמ צו גענשטין יעקב ויה אונ עם

משלי
 (כח) ויהו לך האלהים כסל השמים וגו' . לבלשל אטור
 פי' אפאהר בעאנגען אין אנהשע יאקע אונ האם
 (ח"א)

דאם געקויפט זייער פיל טייער פלייש . די פענקליך האם האבין
 דאם גי'וען האבין ד' געוואנדעטם אז נואם טייטש דער פענקל
 אונ

יִצְחָק לְבָרְךָ אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אֵךְ יֵצֵא
יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו
וַעֲשׂוּ אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ: לֹא וַיַּעֲשׂוּ גַם
הוּא מִטַּעַמִּים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר
לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֵי
בְּעֵבֶר הִתְבָּרַכְנִי נַפְשֶׁךָ: לֵב וַיֹּאמֶר לוֹ
יִצְחָק אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אָנִי
בְּנֶךָ בְּכֹרֶךָ עֲשׂוּ: לֵב וַיַּחֲרֵד יִצְחָק

לְבָרְכָא ית יַעֲקֹב וַתְּהִי
בְּרַם מִיַּפְּק נִפְק יַעֲקֹב
מִן קָדָם יִצְחָק אָבִיהִי
וַעֲשׂוּ אָחִיו הִי אֶתָּא
מִצִּידֵיהּ: לֹא וַעֲבַד אֶתָּא
הוּא מִבְּשִׁילֵי וַאֲעִיל
לְאָבִיהִי וַאֲמַר לְאָבִיהִי
יָקָם אָבִיא וַיֹּאכַל מִצִּידֵיא
דְּבָרֵיהּ בְּדִלְדִי הִתְבָּרַכְנִי
נַפְשֶׁךָ: לֵב וַאֲמַר לֵיהּ יִצְחָק
אָבִיהִי מֵאֵן אַתָּא וַאֲמַר
אָנִיא בְּרַךְ בּוֹכְרֶךָ עֲשׂוּ:
לֵב וַתְּהִי יִצְחָק תְּהֵאֲרָא רַבָּא

ת"א מאס פי . סינס :

בעל הטורים

גמיר לחמך כי לשגן יאמר סוס ארץ זכות יעקב יחד נאס ופגל : (ב) ויהי אך יצא יצא . להגיד נסים שנעשו ליעקב בא הכתוב . שאלו הקרים עשו לבא רגע אחר קודם לא נחברך יעקב : (ג) ויחרד יצחק . על שמא שער בזולת צואת רש"י

שפתי חכמים

וצרות שלום כלין תמלס לסיך יצחק הקדים קללות אוררים וכו' .
 וסרענ"ן טען למה כתיב כפ' כך ואכרסס מכרתיך ומקלך אחר
 וחי' סררי כתיב אחריו ונכרני וכו' הרי גם קללות אוררים קודם
 לכרסס מכרתיך . ואט"פ טעלסס אמר לשרלל מכרתיך כרוך וכו'
 לא אמר זס אלל למה שורגל לזכר טס הרשעים א"כ שהיה מברך
 מי וק"ל : ז דל"כ שתי יליאות למ"ל אלל טס ילל . מהלל אביו וס אלל
 ח ולי"כ לטי מדרג רי"ל יהיה פי' של ויחרד אט כממשו לשון פמיסס אלל ל' פחד על פתיחת גיהנם . ואט"פ דלפי פסוקו נמי

דעת וקנים מבעלי החוספוח

עשרה ברכות כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא השלם וכנגד
 עשרת הדברות וכשבעה מקומות בתברך כאן וקמן ואל שר
 יברך אותך . והנה ה' נצב עליו ויאמר לא אשתדך בי אם
 ברכתני . ורא אלתיס אל יעקב ויאמר אנכי אהיו אברהם
 אביך וכן אברהם בתברך בשבע ברכות ואעשר נתי גדול וכו'
 וכנגדן ו' מערות בשנה שבת פסח שבועות ר"ה יום הכפורים
 שוכות שמיני עשרה וכו' כוכבים רועים וטשמיס את השמש
 ואת הירח ושבעה אים רועים ושסס כסיל ח' כוכבים של
 כוסס בע"ה שהיא שוקעת חניע וכן הארץ חקציר :

(ג) ויהי אך יצא יצא . זה נכנס חת יצא ויעקב שהיה בחדר ראה עשו נכנס שהיה במקום ארצה ומטן עצמו אחריו הרלה עד שראה עשו נכנס ועשו לא דארו לפי שהיה בחשך :

לקוטים על התורה

אִיזו גִּינוּעַן אֵךְ גִּייעַרְט יצא אִוִּים גִּיין יצא עַר אִיזו
אִרוִּים גִּינֵאֲנֵעַן פֵּאחַ פֵּון פֵּאר זִיין פֵּאטְעַר יִצְחָק
תַּשֵּׂו אָחִיו אֹנֵן זִיין בְּרוּדְעַר עֲשׂוּ בֵּא מִצִּידוֹ אִיזו
גִּיקוּסַעַן פֵּון זִיין גִּיעַנֵן פֵּלוֹקֶר נֵאר וַיֹּא יַעֲקֹב אִיזו
אִרוִּים גִּינֵאֲנֵעַן אִיזו עֲשׂוּ אֵן גִּיקוּסַעַן : (יא) וַעֲשׂוּ גַם
הוּא פֵּסַעַסִּים אֹנֵן עַר הָאֵם אִוִּךְ גִּיטֵאָבֵט זִיקַע שְׁפִיזו
הָבֵא לְאָבִיו אֹנֵן עַר הָאֵם גִּיבְרֵאָבֵט צוֹ זִיין פֵּאטְעַר וַיֹּאמֶר
לְאֹ אִוִּךְ שְׁטִיין מִיין פֵּאטְעַר וַיֹּאכִי אֹנֵן לְאֹ עֵסִין פֵּון דַּעַם גִּיפֵאֲנֵג פֵּון זִיין וַהֲוֵן בְּצִיטִי פֵּון טַעֲנִין
תְּבָרַכְנִי נַפְשֶׁךָ עִם זֶאל מִיךָ בַּעֲנַטְשִׁין דִּיין וַיִּלְעַן : (יב) וַיֹּאמֶר יוֹ יִצְחָק אָבִיו הָאֵם זִיין פֵּאטְעַר וַיִּצְחָק צוֹ
אִוִּים גִּיזֵאָנֵט מִי אִמָּה וַוַעַר בִּיזְטוֹ וַיֹּאמֶר הָאֵם עַר גִּיזֵאָנֵט אִיזו אִיךְ בִּין דִּיין עַלְצֵמְעַר וַהֲוֵן עֲשׂוּ :
(יג) וַיַּחֲרֵד יִצְחָק אֹנֵן יִצְחָק אִיזו דַּעַר צִיטְעַרְט גִּיזֵאָרִין וַתְּהִי נִיעַר אַרְוִים צִיטְעַרְטִישׁ . וַדַּעַר

הוא פסעסס אונ ער האם אויך גיטאבט זיקע שפיזו

משלי חכמים

ויאנקערט איד אייד אויף טיד . איר ווייסט דאך אז איד האט
 שיען אויף דעם ים , און האב דינקערטער געזין זייער אויף
 די שיען וואס איד באניף זיי געזין עסין . מין זייערען
 (תק לישראל ע"ט) (ת"א)

הַרְדָּה גְדֹלָה עַד-מֵאֵד וַיֹּאמֶר מִי
 אֲפֹא הוּא הַצֶּדִיק וַיָּבֵא לִי וְאֶבֶל
 מִכָּל בְּמִרְם תָּבוֹא וְאֶבְרַכְהוּ נִם
 בְּרוּךְ יְהוָה: לֵךְ בְּשִׁמְעַ עֲשׂוּ אֶת-
 דְּבָרֵי אָבִיו וַיַּעַק צַעֲקָה גְדֹלָה
 וּמָדָה עַד-מֵאֵד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו
 בְּרַכְנִי גַם-אֲנִי אָבִי: לֵךְ וַיֹּאמֶר בָּא

עַד לְחֵדָא וַאֲמַר מִן
 הוּא דִּיכִי דְעֵד צִידָא
 וַאֲעִיל לִי נִאֲמָלִית מִכּוּלָא
 עַד לֵא תִיעֵל וּבְדִבְתֵיהּ
 אִתְּ בְרִיךְ יְהוָה: לֵךְ פִּד
 שְׁמַע עֲשׂוּ אֶת פְּתוּמֵי
 אֲבוּהֵי וְצִנּוּ צוּחְקָא רַבָּא
 וּמְדִידָא עַד לְחֵדָא וַאֲמַר
 לְאֲבוּהֵי בְרַכְנִי אִתְּ אֲנָא
 אָפֵא: לֵךְ וַאֲמַר עֲלֵא
 תולדות אהרן
 כי אפוא . במדבר לו : וחולב סל . ס' ס' ס'
 במדבר לו :

בעל המורים

(ג) ויאמר מי אפוא . ר"ח חמי מי נעשה פסוק בדבר רבנס
 אפוא בנימי נינס . סכנס נינס פס : ואכנסו . כי דין ואיך
 כי אמר קראתי ואכנסו בני אכנסו רמז גרמא אכנסו נידך

רשבים

של יעקב : מי אפוא . חיקון לשון הוא כמו איו
 שבתלמוד איכא לי איו את אור"ש ב"ל : גם ברוך יהיה.
 שמיאר לעובדני וגם ידע שבעצת רבקה עשה הכל והיא
 שפתי החכמים

מ מתחתי : מי אפוא . כי לעלמו משמט עם כמה
 י דברים . ר"ח חישוף חייכ פס מי הוא ויאפוא הוא הלך ניד :
 ואבל מכל . מכל עממיס כ סבקתי למשט עממתי סו
 (כ"ר) : גם ברוך יהיה . סלל חלמר חלולל חרימה
 יעקב לחצו לא נעל אח ל הנכרות לנך הכסויס וכרסו
 וכהו כמותט עכו דכרי חצו חלמר גם כרד יסיה חלמר חלמר
 יעקב כלומר חני משגי חלבוט סבניך פקיתו וכמחאו ומ"ס

וימרדו אינו כי חמיסה חלל לטון חרסה חלל ר"ל דהחרסו פיס
 כמחשוט של דבר כהחמיס של מי אפוא ולאפוקי לפי סמדרס
 סמדרס טול סנינס : ס (כ"ר) פי מתחתי חתה עטו כי עס
 יעקב נכנס ג"ע וסס וס נינס : י פי סלונה מלכ מורכבה מליס
 וליפס רק סול לטון כס"ס סולו משמט לכמה ענינים וכו' :
 כ דל"כ מכל ל"ל : ל וק' וכלל קרל דויעקבני סול חלמר סטוק
 גם כרוך יסיה . וכל דלודלי עטו נעק עיד כקול רס מה עסס
 כי סלל סיה ויעקבני וס פסמיס וסחמ חלמי וחמר גם כרוך יסיה
 ויעקבני וס פסמיס חלל סגמיס ס חלמר ל סני קרל עטו

ברכת יצחק לבניו

פי . וכאשר לא יחשו למות כי ולא ילט כדרכו . או לא יתן
 פק"ס לכתחלה ארץ כנען לישראל . ולפי אם יתן להם את הארץ
 כנען וישנו עמם אם לא יסמרו מלחט כי יגרסו מחרט . פי"ל

(ג) ויצוד יצחק הרדה גי . שתי חרות חרד יצחק אחת
 כשעקבך אחת כאן ולמדך הכתוב שני היתר גדולה
 יעקב סמה חרד לפי שאמר בלב סת פת עין וסיה ככשול חיה
 כרדי שברכתי הקמן לפני הנדיל והחזיל עשו טגוז ואמר
 וכו' כדפי רש"י לר' : מי אפוא . שאר יצחק כי יהיה אפס בניהם ויהו הקדש משיבו הוא הצד ציד כלומר עשו
 והיינו קאמר ייה יצחק לעשו ולכה אפיה סה אעשה בני כלומר אהר טניד לחיות אפיי בגרמס אם נן סה אעשה קר ו

פירוש לטרת אלהים

רש"י שרייבם ער האם גיזעקן דאם גיהנם איו
 גיבענקשטם זאל ער זיין גדי קען זאל גיט זאגן
 ווען יעקב וואלם גיט זענארם זיין פאטער וואלם
 ער גיט גיטקען זיא גרבות דרום האם זעקס
 סקספס גינעקן אונ האם אים גיבענקשטם סייט זיין
 וויקען : (מה) נשמו עשו את דפי זבני אונ אז עשו
 האם גיהקעם זיא רייד פון זיין פאטער אז יעקב
 האם צו גיטקען זיא גרבות זעקס האם ער
 גישרינען אנרויס געשרוי אונ זיער אביקערס
 ראטר זאגן אונ ער האם גיזאגם צו זיין פאטער
 קרני בענקשט סיה אידך סיינ פאטער : (מה) ויאמר

חכמים

כאם איד נעקירט די חרד פלייש . די ועלבינע שאנל איו ביי
 יעקב איד . ער וייס ראיך אז די פגעניס פון די וועלם זענען
 ביי די צדיקים פאר פיאוקס סווי חיי חרדי . זיי וועלען דאס גאר
 גיט אנריינען . פאר וואס האם קוקט גיבענקשטם סייט די גרבה
 פון טלם חיה . אעילו ער האם נעמינס אז ער בענקשטם עשו .
 קבער האם דאך געזאקס אז די גרבה וועט אנטקען צו
 יעקב . אונ פאר יעקב סייג גיט די גרבה . חיי עם שפייט איו
 (חכ לישראל ע"ס) (ורא)

פסוק ער האם גיבעקן אונ איו זאם אונ קעט גיחייני אונ האם
 זיך גיבעקס צו די געצין זינער . האם דאך גאט גיט געזאקס
 געצין איו די סול פון ידוקס ער זאל בענקשטן סייט סווי פברקה .
 גאר איו די גרבה שפייט זעבדיק ענינס . פערקעט וועלן ריך
 רינען . אונ זיי דער גביא האם גיזאגם קאפוד זייס ויש זאגנס .
 פערקעט פולקער וועלן פיסערין אייערע שפעסין . דאך קען
 דאך די גרבה פאר זיא פערקעט זענען :

אָהֶךָ בְּחֻקֵּי וְקָבִיל בְּרַכְתְּךָ: לֹא וַאֲמַר יֵאָמֵר קָרָא שְׁמִיָּה יַעֲקֹב וְחֻקֵּי מִנִּי דְגַן מִרְתִּין וְזִמְנִין יַת בְּבִירֹתַי נִסִּיב וְהָא פְּעוּן קָבִיל בְּרַכְתִּי וַאֲמַר הֲוֵא ת"א ס"י ק"ה . מ"ח : 1

אָהֶךָ בְּחֻקֵּי וְקָבִיל בְּרַכְתְּךָ: לֹא וַאֲמַר יֵאָמֵר קָרָא שְׁמִיָּה יַעֲקֹב וְחֻקֵּי מִנִּי דְגַן מִרְתִּין וְזִמְנִין יַת בְּבִירֹתַי נִסִּיב וְהָא פְּעוּן קָבִיל בְּרַכְתִּי וַאֲמַר הֲוֵא ת"א ס"י ק"ה . מ"ח : 1

בעל הטורים

היתה ברכה בו שראוי לברכות : (לו) הכי קרא שמו יעקב . בתמיה הלמען אשר קרא שמו יעקב בשעת לידה בשביל שידו אוהות בעקבי ונצמאתו אני כבוד והוא פשוט היות לו ליטול פחות ממני ישול מי שנים ממני וכן הכי אחי אהיה ודין ליטול שבר הרבה ועברתי חנם בתמיה וכן בבבא בתרא שנינו כמ' מי שמת בזמן חגם

אח יעקב . ומתי נמי יתן לך : כרכה אברהם : (לג) כמרמס . ל' כמס' דין ויודין ועמ' כני יעקב וגו' כמרמס בשביל שהוא כל לאכיל כמרמס כלו כני כמרמס : כרכתך . כ' כמס' ויקח כרכתך . על עמך כרכתך סלס . שמו כרכס סיס לכני כרכס סלס : (לו) כרכתי . ג' כמס' לקח כרכתי . קח נא את כרכתי . ולויתי את כרכתי . הקב"ס לוס את כרכתי ולא חסר כלום מפל הדורון שהנבטים מרובין הבגים ייראו והבנות יונו . נכסים מועשים הבנות יונו והבנים ישאלו על הפרתחים . ארסון

שפתי חכמים

קראתי יעקב לפון פתיד ולא עקב שיעקבני פעמים (מהרס') : כ' דל"כ גס כרוך יהיה ל"ל סלס ככר כרכי : ג' דל"כ מאי כרוך יסי : ס סהוא מבוחר ממי' אמרו ועברתי חנם סגידס

מדעתו מ (כ"ר) : (לה) במרמס . ג' נחממה : (לו) הכי קרא שמו . לטון תימה הוא כמו (לקמן כט) הכי אחי ס אחס שמא לכך נקרא שמו יעקב ע"ס סיפו שהוא פתיד לעקבני . תנחומא למה הרד יחוק אמר שמא עון יש מלעק ויעקבני זה פעמים . אמר לו אכיו מה עשה לך עברתי על שפתי חכמים . אמר לו את כרכתי לקח אמר ככך הייתי מלך ומרד שמא עברתי על שרת הדין עכשיו לכטר כרכתי גס כרוך יהיה : ויעקבני . כהרגונו וכמני ארכני וארכי וכמני ויש ברבת יחוק לבני

סוף סלס יוד . הדרתו ס' כי פד עכשו המנחס סס יעקב . כי הוא סלדיק . ויחולו סליו כרכת אכרכס אכיו . ויגילו לסמתי לדיק אחד כשלא אשר ממנו זולדו סלומס ססלונס סמקבלת ספורס ויורסת סלרן . יעקב אית לר' לכרכתי . ועכשו סלרס לקוטום על התורה

ולמה רכנס שיעקב יחברך מלחק אף בלא תנאי . שלולס ס'י ארן כנען סידך לרע יעקב . וע"כ פסחה מס סעססה . ואח"כ סלסר כל פסו וסחודע ליהוק כי כרך את יעקב . לא סתחרע על סכרכס סכרכו . רק ויחד יחוק חרדס גדולס ויאמר מי סלסו פירוש לתורת אלהים

(יז) ויאמר הכי קרא שמו יעקב וגו' . דער אלשיך נאמט עשו האמט ניאמט צו יצחק פאר וואס רופט קען סיון ברודער יעקב . ווייל ער האט געהאלטן סיון פוס . האמט קען דאך אים געדראקט רופן יעקב . גיט יעקב : נאר געוויס האמט אים נאמט גערופן יעקב ווייל ער האמט געוואקסן אז ער נעמט סיה גארן צוויי כאהל :

האמט יצחק גינאמט ג' דיון ברודער איו גיקוקען סיס חקקה ויקח ברבחה אונ האמט צו גינוקען דיון ברבחה : (יז) ויאמר האמט עשו גינאמט הכי אויב דרום קרא שמו יעקב איו נוארין גירופען זיון נאקען יעקב גיקבני זה פעמים ווייל ער האמט זיך גיקליגט איבער סיר צוויי כאהל את כרכתי לקח סיון ככורה האמט ער צו גינוקען והנה אצונד האמט ער צו גינוסין סיון ברבחה . נדער קדרש פתחוקא שרייבט נואם האמט זיך יצחק דער שראקין ווארין ער האמט גימראכט סאקער האב איה איין עבירה גיטהען נואם איה האב גיבענטשט דעם וינגקען ווהן פאר דעם עלצטין אונ אז עשו האמט אן גיהויבין שרייען יעקב האמט גיקליגט איבער סיר צוויי כאהל האמט אים יצחק גיפרעגט נואם האמט ער דען ריד גיטהען האמט ער גינאמט סיון ככורה האמט ער צו גינוקען האמט יצחק גינאמט דרויף האב איה סיה קצער גינוען איה האב גימראכט איה האב אפשר אים רעכט גיטהען נואם איה האב גיבענטשט דעם קלענקטין ווהן פריער פאר דעם עלצטין אצונד הער איה אז איה נואב דעם

משלי חכמים

נרעמק ליים . אונ איין פארעם פאן משה בן ישראל האמט ארדס געגנבך דעם ברף פון ראובן . אונ איו געשוויגט גילאסין ס' קרוכים פון ראובן אונ האמט גינאמט אז ער הייסט ראובן את האמט זיי גיגעבין דעם ברף אז ער איו ויער קרוב . אונ סייף זיי האבין אים גיט גיגענט האבין זיי אים געגלויבט אונ האבין אים גיגעבין גרויסע נקבות . דער ווייל איו אבער ראובן איו געקופטן צו די שפאמט ווא זיינע קרוכים האבין געווארנט האמט ער גימראסין ווי דער פארעם פאן משה וואס האמט ביי זייס געגנבך דעם ברף זייט צוריק פון די שפאמט . האמט ראובן פארשפאנגען אז משה איו געוויס גינען ביי זיינע קרוכים . האמט ער אים אן געגוקען ער נאל גיין סיס אים צו דין חרדה . האמט נאשט גינאמט

(יז) הכי קרא שמו יעקב וגו' . רכמשל איו אשפאמט איו אפאהל גינען פארעם פאן וואס ער איו גינען ארדסין . אונ ער האמט געהאמט איו אנוייקע שפאמט פון אים ריבע קרוכים . האמט ער גינאמט פארין צו זיי . די קרוכים זאלין אים שטיקען . נאר ווייל די קרוכים קענען אים גיט אונ ווייסן גיט אויב ער איו ויער קרוב . האבין די גבירים פון שפאמט אים גיגעבין זכריות . איד זאלט וויסען אז ראובן בן יעקב איו אייגער קרוב אונ ער איו פארעם גינאמט סיר פון וינגעקוענען איד זאלט אים שטיקען פיס אראגעסטיקע שטיקענדיג . דער פארעם באן האמט געטקען דעם ברף אונ איו אונעק פון שפאמט . ביי נאמט האמט ער גיגעקטיגט איו א ארעמען גאמס הויו גיט נאך

הלא אצלתי לך ברכה: לא ויען יצחק
 ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך
 ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים
 ודגן ותירש סמכתיו ולכה אפוא
 מה אעשה בני: לא ויאמר עשו אל
 אביו הברכה אתה הוא לך אני
 ברכני גם אני אבני וישא עשו קלו
 ויבך: למ ויען יצחק אביו ויאמר אליו
 הנה משמני הארץ יהיה מושבך

שבקת לי ברכה: לא
 ויאמר יצחק ואמר
 לעשו הן גביר שמתיו לך
 ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים
 ודגן ותירש סמכתיו ולכה אפוא
 מה אעשה בני: לא ויאמר עשו אל
 אביו הברכה אתה הוא לך אני
 ברכני גם אני אבני וישא עשו קלו
 ויבך: למ ויען יצחק אביו ויאמר אליו
 הנה משמני הארץ יהיה מושבך

רשבים
 אמר וכי בשביל שאני וכו' ויפה כחי בנכסים מרובים הורע כחי בנכסים מועטים בתמיה: (א) נתתי לו
 לעבדים. מה שקנה עבד קנה רבו:

מחנמתן וחכמי נחמכם לי: אצלתי. לשון המרה כמו ויאלל (ס"ח וילל): (ג) הן גביר. ברכה זו כשיש
 היא והוא עושה אותה ראשונה הלא אמר לו מה תועלת לך בברכה אם תקנה נכסים שלם הס סגרי גביר שמתיו
 לך ומה שקנה עבד קנה רבו: ולכה אפוא מה אעשה. איה אישה חכמה מה לעשות לך: (ד) הברכה אחרת.
 ה"א זו משמנת לשון תמיה כמו (כמלכר יג) הכמתים האמה היא (ש"כ ג) הכמת נכלל: (למ) משמני הארץ

ברכת יצחק לבניו
 יעקב כהמלך חדר מלך להכרך פתח. מסתמך ודע יעקב
 כלבו כי גם הוא לא טוב משעו וגם פלו לא תחול ברכת אברהם.
 פ"כ תורה גדולה נפלא עלי. ועל מי יחול ברכה אביו. אם
 גם הוא לא זכה לכן לזק. כרי דברי ספקים והכמתו מדבר
 ויכתיב לאברהם כתיבם ונפוליס. סתקן להיות כותם. עד אמר כל עתותי עם עמו לא בלחם לו רכקם כי כתיבם לא עשו

פירוש לתורה אלהים
 בכור גיבענמשם אזוי ואל ער גיבענמשם ויין
 ויאמר אביו עשו האם גיזאמם היא פאר נואר אצלתי
 לי ברכה רז האמם אפ גישיירם צו מיר אברכה:
 (ו) ויען יצחק האם יצחק גיבענמשם ויאמר געשו אב
 ער האם גיזאמם צו עשו איין האר האב איך אים
 גישיירם איבער דיר ואת אבן אלע ויגע ברייער
 האב איך גיבענן צו אים צו קעקם ודגן אבן מיט
 קארין אבן מיט ויין האב איך אים גימאקם
 אונטער לעהגען (עין רש"י) וכה אבן צו דיר אשא
 משלי

אין ארץ אזוי גייען, יעקב איז געשענען אן יצחק געשען די
 ברכות האם ער גיזאמם ער היינט עש, האם יצחק אים גיבענן
 די ברכה האם ער האם גיזאמם געזען אן עש, האם עשו
 געשענען פאר ויין פאטער רבי קרא שמו יעקב. ויען יצחק
 האלם גיזאמם פאר יצחק רעם אבתי אז ער היינט יעקב אבן ער
 ויל יצחק ואל אים געקעשען, וואלם ער אים גיבענמשם מיט
 אברכה וואס גייער צו יעקב, אבן עש'ס ברכה וואלם געבליבען
 פון עש'ס ויענן, האם יעקב דען גיזאמם אז ער היינט יעקב ער
 האם דאך גיזאמם אז ער היינט עש, האם ער דאך צו געשענען
 די ברכה פון עש, האם האם עשו געשענען:
 (ח) ויען יצחק האם יצחק גיבענמשם ויאמר געשו אב
 ער האם גיזאמם צו עשו איין האר האב איך אים
 גישיירם איבער דיר ואת אבן אלע ויגע ברייער
 האב איך גיבענן צו אים צו קעקם ודגן אבן מיט
 קארין אבן מיט ויין האב איך אים גימאקם
 אונטער לעהגען (עין רש"י) וכה אבן צו דיר אשא
 משלי
 אן ראובן האם פאר אשארין האב איך דיר גימאקן גא ריר
 שריק רעם בריף אבן גייר דיר צו ויגע קרובים, האם ראובן
 גיזאמם צו משת ויען רז וואלסם גייען ביי סיגע קרובים מיט
 ויין אשארין גאקען משה, וואלם איך גיבענמשם קעטען צו סיגע
 קרובים מיט פון אשארין גאקען ראובן, אבער אז רז האקס
 גיזאמם בייא סיגע קרובים אז רז היינט ראובן אבן האמם ויז
 געווינען רעם בריף האם אין אים אשפייט ראובן איז וייער קרוב,
 אבן האקס ביי ניי געשענען נעבות, וועלן ער דאך ווען אז
 איינער גארם ויי, וועלן ויי מיר אן געקען אז איך וויל ויי
 גארין אבן וועלן מיר גאר גיטם געבן, ביי עש'ס מיט יעקב
 (ח) ויען יצחק האם יצחק גיבענמשם ויאמר געשו אב
 ער האם גיזאמם צו עשו איין האר האב איך אים
 גישיירם איבער דיר ואת אבן אלע ויגע ברייער
 האב איך גיבענן צו אים צו קעקם ודגן אבן מיט
 קארין אבן מיט ויין האב איך אים גימאקם
 אונטער לעהגען (עין רש"י) וכה אבן צו דיר אשא
 משלי
 אן ראובן האם פאר אשארין האב איך דיר גימאקן גא ריר
 שריק רעם בריף אבן גייר דיר צו ויגע קרובים, האם ראובן
 גיזאמם צו משת ויען רז וואלסם גייען ביי סיגע קרובים מיט
 ויין אשארין גאקען משה, וואלם איך גיבענמשם קעטען צו סיגע
 קרובים מיט פון אשארין גאקען ראובן, אבער אז רז האקס
 גיזאמם בייא סיגע קרובים אז רז היינט ראובן אבן האמם ויז
 געווינען רעם בריף האם אין אים אשפייט ראובן איז וייער קרוב,
 אבן האקס ביי ניי געשענען נעבות, וועלן ער דאך ווען אז
 איינער גארם ויי, וועלן ויי מיר אן געקען אז איך וויל ויי
 גארין אבן וועלן מיר גאר גיטם געבן, ביי עש'ס מיט יעקב
 (ח) ויען יצחק האם יצחק גיבענמשם ויאמר געשו אב
 ער האם גיזאמם צו עשו איין האר האב איך אים
 גישיירם איבער דיר ואת אבן אלע ויגע ברייער
 האב איך גיבענן צו אים צו קעקם ודגן אבן מיט
 קארין אבן מיט ויין האב איך אים גימאקם
 אונטער לעהגען (עין רש"י) וכה אבן צו דיר אשא
 משלי

וּמַמְלַח הַשָּׁמַיִם מֵעַל: ׀ וְעַל-חֶרְבֶּךָ
 תַּחֲיֶה וְאֶת-אֲחֶיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה
 כְּאִשֶּׁר תִּרְדּוּ וּפְרַקְתָּ עָלָי מֵעַל
 צוּרְאֶרְךָ: ׀ מֵא וַיִּשְׁמַע עֲשׂו אֶת-יַעֲקֹב
 עַל-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ אֲבֹי וַיֹּאמֶר
 עֲשׂו בְּלָבוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אַבְל אָבִי

וּמַמְלַח הַשָּׁמַיִם מֵעַל: ׀ וְעַל-חֶרְבֶּךָ תַחֲיֶה וְאֶת-חֶרְבֶּךָ תַעֲבֹד וְהָיָה כְּאִשֶּׁר תִּרְדּוּ וּפְרַקְתָּ עָלָי מֵעַל צוּרְאֶרְךָ: ׀ מֵא וַיִּשְׁמַע עֲשׂו אֶת-יַעֲקֹב עַל-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכּוּ אֲבֹי וַיֹּאמֶר עֲשׂו בְּלָבוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אַבְל אָבִי
 ת"א וי"א כ"א. ש"א ס"א: וי"א
 פ"א כ"א: וי"א

רש"י

(ם) ועל חרבך תחיה. אומנתך שחיית צד חיות ככלי ויינק: כאשר תרד. כמו ארוד כשיעבוד בק בפרך ולא תוכל לסבול פרקת עלו:

שפתי חכמים

לי וגו' : ע לטסקי מהם שנאמר לעיל מעל השמיים ומשמני הארץ ללעיל קאי לפירות הארץ שהתבטלה והפירות שכלאריך יהיו שמנים וטובים לכל כאן נאמר על המקום שהיה המקום ממקום ששמן שנאמר וזהו שנאמר מושך ולא כמוסוכך ע"כ שמורס על המקום שישכס סס דל"כ קסס סא כירך חא יעקב ככרס משמני הארץ: ׀ (מהר"ן) ו"א ס"א נמ"א סמ"א יח"ק יעקב ככרס על תח"א (מ"א) יקרבנו ימי אבל אבי. כמשמטו ס"א אלער חא

רש"י
 וכו'. זו אוקלס"ה ע של יין (כ"ר): ועל חרבך. כמו בחרבך יש על שהוא במקום חות כ' כמו (יחזקאל לג) עמדתם על חרכסם כחרכסם (שמות ו) על זבחותם זבחותם: והיה כאשר תרדו. לשון זער כמו (תהלים נה) ארוד כשיה כלומר כשיעברו וסר"ל על התורה ויהיה לך פתחון פה ׀ להאסער על הכרכות אטל ופרקת עלו וגו' :

רעת וקנים מבעלי התוספות
 (ט) והיה כאשר תרדו. ל' יורד מעקב והיה כאשר תסליוהו ע"ד שתעברו כרצון נפשך ופרקת עלו. פ' כי בוח תעשה שתפוק עלו מעל צוארך שלא ישתעבר כך כל כך: (מ"א) יקרבנו ימי אבל אבי. פ"א אגרוס שיקרבו ימי אבל אבי אם פירוש לתורת אלהים

לקבועים על התורה
 (מ"א) ויאמר עשו בלבו וגו'. עשו האם גיואגמ דער טרויער פון מיון פאטער נועם דאך שוין באלד זיין, ער נועם שוין באלד שטארבין, וועל איה הרגלן מיין ברודער, אונ וי"א עשו האם גיואגמס או דער כל פון יעקב איז גאנץ גרויס אונ ער איז שטארקער פון אים ווי מיר געפינען ביי דעם שטיין וואס יעקב האט אים אראפ געניקען פון די ברונען אזוי ווי קען געקט אראפ אנדערקל פון אפלין, דרייער איז גינען זיין עצה ער זאל טאנה ווי קון האט גיטאנה צו זיין ברודער הרב, ער האט זיך גענויען צו אים מיט פריינדשאפט אונ ליבשאפט האט הרב זיך געדינט פאר קון ביי ער האט אים געהרגט עשו האט אויך אזוי געקראכט איה נועם אוקגין מיט יעקב ווי ברודער נועם ער זיך גיט היטען פאר מיר וועל איה אים הרגלן, נאך אפישט קען קען זאגן אזוי האט עשו גיואגמ איה וועל מאכין אז מיין פאטער זאל געשווינט טרויערין אויף זיין ווען יעקב, ווי"א איה נועם מיין ברודער יעקב הרגלן, וועלן די גרכות וואס מיין פאטער האט גיבענשט יעקב, גיט האבין אויף וועמען ווי זאלן מקוים ווערן, וועל דאך זיין דער איינציגער ווען זייער ׀

משיכי
 (מ"א) ויהיה כאשר תרדו. ל' יורד מעקב והיה כאשר תסליוהו ע"ד שתעברו כרצון נפשך ופרקת עלו. פ' כי בוח תעשה שתפוק עלו מעל צוארך שלא ישתעבר כך כל כך: (מ"א) יקרבנו ימי אבל אבי. פ"א אגרוס שיקרבו ימי אבל אבי אם פירוש לתורת אלהים
 יקטל השמים פני אונ פון מוי פון דעם הימל פון אויבין: ׀ (ם) ועל חרבך תחיה אונ מיט דיין שנוערד זאלקסמו דיה דער גערין ואת אונ דיין ברודער זאלקסמו דינען והיה כאשר תרדו אונ עם נועם זיין אז דו וועקם קלאגין ברודר אז דיא ישראל וועלן עובר זיין אויף דער תורה וועקסמו האבין אפתחון פה צו קלאגין אויף דיא גרכות וואס ער האט בייא דיר גינוקען ופרקת דענקסטארהל וועקסמו אראפ ווארפין זיין זאך פון דיין האלקדו: (מ"א) וישמם עשו את יעקב אונ עשו האט גיהאקט אויף יעקב על אויף דער גרכה וואס זיין פאטער האט אים גיבענשט ויאמר עשו בלבו אונ עשו האט זיך גיטראכט אין הארצין יקרב עם וועלן גינעהנען דיא קען פון דעם טרויערקייט פון מיין פאטער ווערן, וועם מיין פאטער מוין מיר אנטעק געזיך די גרכות ווארום

משיכי חכמים
 וואס האט געטאם צוויי ווען איינער איז גינען אפליקט דעם זיין גאנץ בשעפטיגונג איז גינען נאר מיט ווערד לירגען אין בית המקדש, דער אנדערער ווען האט גיט גיואגמ לירגען נאר ער איז גינען אסתר, ווען דער גביר איז אלס גיווארין אונ האט געמאכט אצנאח, האט ער פארשטינען דאס גאנצע פארשטינען דעם סודר, אונ דעם אנדערין ווען דעם למדן האט ער אר גישט פאר שריבען, האבין מענטשין גיפריעט דעם גביר (ת"א)

מנה ויתנשי ית די עבדת
 ליה ואשלח ואדברינה
 מסמן למא אתכל אה
 מרניכון יומא חד :
 ונאמרת רבקה ליעקב
 עקית בתי מן גדם בנת
 התאה אם נסיב יעקב
 את תא מבנת התאה
 כאלין מבנת ארעא למא
 לי חיון : * ויקרא יעקב
 ליעקב ובריה יתיה
 דפקדיה ונאמר ליה לא
 תסב אתתא מבנת כנען :
 ב קום איזיל לפדן ארם

תרא למס אשכל סוסט יב :

בעל המורים

כדכתיב ויבא יעקב שלם : (מו) קלחי כהני . ק"ף קטנה סלחוס
 סמיר לומר הכיח סגסו ק' אהם וק"ף של ודור קן לס גדולס
 סקסס דוד על ססיכל סגסו ק' אהם של יורכ :
 שבשכיל שמיטת אחיו עשתה כן :

רש"י

ושכח את אשר עשית לו ושלחתי
 ולקחתיה משם למה אשכח גם
 שניכם יום אחד : מו ותאמר רבקה
 אל יצחק לצתי בתי מפני בנות חת
 אם לקח יעקב אישה מבנות חת
 כאלה מבנות הארץ למה לי חיים :
 כח * ויקרא יצחק אל יעקב ויברך
 אתו ויצוהו ויאמר לו לא תקח
 אישה מבנות כנען : ב קום לך פדנה

רשבים

* ק' ועירא

(מה) גם שניכם . אם יתרוג אחר גמ הוא יהרג על ידי
 גואלי הרם : (מו) אם לקח יעקב . דרך זכמה אמרת
 רבקה ליעקב להרחיק יעקב . מעשו ולא גילתה לו
 שבישכיל שמיטת אחיו עשתה כן :

שפתי חכמים

וסלג גם לפי סמדרס סולג לטון סחומין י"ל דג"ס אם כלט
 לפרש מ' : סמדרס סטולג ל' סחומין וליט ל' סחמסס או סוכל
 סכלתי : גם שניכם . אם יקום עליך וחתה סהרגט יעמדו כניו ויהרגוך ורזח הקדש כורקס כה וסחנכאה שכיוס
 אחר ימותו כמו סמטורס כפרק סוקגא (סוסט יב) : (מו) קצתי כחיו . סלמתי כחיו : (ב) פרנה . כמו לסדן :

ברכת יצחק לבניו

לפדן ארס לכית אחי ויקח אח כנוח אחי לו לאסט . ומסס
 חולל סלומס סמטורכת ועליו יתקיים סכטח סקכ"ס . ומיז
 ססכיס יתקן למסס וסכ"ב ססכיס למסס כמטורס כססדרוח
 סכטורכיס לסדן :

לקוטים על התורה

(מו) ותאמר רבקה אל יצחק וגו' . רבקה קאמ גיש גינומלס
 זאגין צו יצחק אז יא נוייס עשור וויל כרנגן
 יעקב . ונארוס יצחק ונאלס איר כרעגין פון ונאנען זיא
 ווייס . ונאלס זיא נעכזום זאגין קען קאמ איר גינומלס פון
 ויפעל . ונאלס דאס גינוען זשאנדע פאר יצחק . פאר

פירוש לתורת אלהים

קערין דיין ברודערס צארין פון דיר לשכח אונ ער
 נועם פאר געקין וואס די האכט אים גיטוהען
 ושלחתי ויקחתי ששם נועל איה שיקען אונ נועל ד"ך
 געקען פון דארטין קסח נוארוס אשני זאל איה
 נוערין פאר נוארסין פלוקר איר נועם שטארבין
 גם אויך ביינע אין איין קאמ (עיון רש"י) : (מו) ותאמר רבקה אל יצחק
 אונ רבקה קאמ גיש גינומלס זאגין צו יצחק אז יא נוייס עשור וויל כרנגן
 יעקב . ונארוס יצחק ונאלס איר כרעגין פון ונאנען זיא
 ווייס . ונאלס זיא נעכזום זאגין קען קאמ איר גינומלס פון
 ויפעל . ונאלס דאס גינוען זשאנדע פאר יצחק . פאר
 גם אויך ביינע אין איין קאמ (עיון רש"י) : (מו) ותאמר רבקה אל יצחק
 אונ רבקה קאמ גיש גינומלס זאגין צו יצחק אז יא נוייס עשור וויל כרנגן
 יעקב . ונארוס יצחק ונאלס איר כרעגין פון ונאנען זיא
 ווייס . ונאלס זיא נעכזום זאגין קען קאמ איר גינומלס פון
 ויפעל . ונאלס דאס גינוען זשאנדע פאר יצחק . פאר

משלרי חכמים

דיבער יעקב . ונארוס יצחק קאמ גיש גינומלס זאגין צו יצחק אז יא נוייס עשור וויל כרנגן
 יעקב . ונארוס יצחק ונאלס איר כרעגין פון ונאנען זיא
 ווייס . ונאלס זיא נעכזום זאגין קען קאמ איר גינומלס פון
 ויפעל . ונאלס דאס גינוען זשאנדע פאר יצחק . פאר
 גם אויך ביינע אין איין קאמ (עיון רש"י) : (מו) ותאמר רבקה אל יצחק
 אונ רבקה קאמ גיש גינומלס זאגין צו יצחק אז יא נוייס עשור וויל כרנגן
 יעקב . ונארוס יצחק ונאלס איר כרעגין פון ונאנען זיא
 ווייס . ונאלס זיא נעכזום זאגין קען קאמ איר גינומלס פון
 ויפעל . ונאלס דאס גינוען זשאנדע פאר יצחק . פאר

דיבער יעקב . ונארוס יצחק קאמ גיש גינומלס זאגין צו יצחק אז יא נוייס עשור וויל כרנגן
 יעקב . ונארוס יצחק ונאלס איר כרעגין פון ונאנען זיא
 ווייס . ונאלס זיא נעכזום זאגין קען קאמ איר גינומלס פון
 ויפעל . ונאלס דאס גינוען זשאנדע פאר יצחק . פאר
 גם אויך ביינע אין איין קאמ (עיון רש"י) : (מו) ותאמר רבקה אל יצחק
 אונ רבקה קאמ גיש גינומלס זאגין צו יצחק אז יא נוייס עשור וויל כרנגן
 יעקב . ונארוס יצחק ונאלס איר כרעגין פון ונאנען זיא
 ווייס . ונאלס זיא נעכזום זאגין קען קאמ איר גינומלס פון
 ויפעל . ונאלס דאס גינוען זשאנדע פאר יצחק . פאר

ורב דינורא ז' ב' (ה"א)

וּשְׁלַח אֶתְּךָ אֶתְּךָ פִּדְנָה אֶרֶם לְקַחְתִּילֹ
 מִשֵּׁם אִשָּׁה בְּבִרְכּוֹ אֶתְּךָ וַיִּצְוּ עָלָיו
 לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת בְּנֵי־עַן
 מִפְּמִיד וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל־אָבִיו וְאֶל־
 אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פִּדְנָה אֶרֶם: ה' וַיֵּרָא עֲשׂוֹ כִי
 רָעוֹת בְּנוֹת בְּנֵי־עַן בְּעֵינָיו יַעֲחָק אָבִיו:
 וַיֵּלֶךְ עֲשׂוֹ אֶל־יִשְׁמַעְאֵל וַיִּקַּח אֶת־
 מַחֲלָת | בִּתְיִשְׁמַעְאֵל בְּן־אֲבֵרָהָם אַחֹת נְבִיּוֹת

ציה מתמן אתתא פד
 בדיך ותייה ופקיד עלוהי
 למימר לא תסב אתתא
 מבנת בנין : ו י נקבל
 יעקב מן אבדוהי ומן
 אמיה ואז לפון ארם :
 ה וחזא עשו ארי בישן
 פנת בנין בעיני יעחק
 אבדוהי : ה ואזר עשו לות
 ישמעאל ונסיב ית מחלת
 בת ישמעאל בר אברהם
 אהתייה דנביות על

תרא וירא עשו . מגילת ו : ויקר עשו . מגילת ו : כ"ק נב :

רשב"ם

(ט) אהות נביות. לפי שהיה ראשון שבבני ישמעאל קורא אותה אהות נביות וכן ותקח מרים וזנביאיה אהות.

שפתי חכמים

וישכב כמות אביו כפירוש המפרשים וע"ש אלל לא ידע אהס הוא אחתי ליכב הספיקות של מקרא . וע' בלד"ל : ב וקסס דמ"ט דנקט הכא עכר ולפיל בכי לדרוש חת ה' נקט שם ובכי יתרוולו נקט שם ועכר וי"ל דכיון שנקט סתם ויתרוולו ללמד ולסודות דכספולכ אלל כתי מדרשות הוה יעקב מותרס ללאת וסס

ולמדנו שהיה יעקב כמותו הפרק בן ס"ג שנים שהיה ישמעאל בן ע"ד שנים היה כשנולד יעקב . ש"ד שנה היה גדול ישמעאל מיעחק ויעחק בן ס' שנה בלדת אהותס הכי ע"ד ושנתו הו קל"ו שנאמר ואלה שני חיי ישמעאל וגו' מאלא יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנים היה ולמדנו מנאן שנטמן כבית עכר י"ד שנה ב ואח"כ הלך למחן שהרי לא שנה כבית לכן לפני לידתו של יוסף חלא י"ד שנה שנאמר עבדתך י"ד שנה כשתי כמותך ושש שנים כלאך וכבר הלאן משולד יוסף היה שנאמר ויהי כאשר פירוש לתורת אלהים

ושנה אונ האט אים אנועק גישיקט אין פדן ארם
 קתח צו געקען פון דארטין אנוייב בברכו אהו אין
 זיין טוהגען בענמישין אים ויצו אונ ער האט גיבאמין
 אויף אים צו זאגין יא תח דו זאלקט גיט געקען
 אנוייב פון דיא מעקטער פון בנין : (ו) וישמע אונ
 יעקב האט צו גיהערט זיין פאטער אונ מוטער
 בנד אונ ער איז גיגאנגען אין פדן ארם : (ח) וירא

(ז) וישמע יעקב . מחובר לענין של מעלה וירא עשו כי כרך יחא וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם וכי רעות כמות כנען והלך גם הוא אל ישמעאל : (ט) אהות נביות . ממשמע שנאמר בת ישמעאל חגי יודע שהיא אחות נביות חלא למדנו שמת ישמעאל משיערה לעשו קודם כשוארה והשיאה נביות אחיה . ולמדנו שהיה יעקב כמותו הפרק בן ס"ג שנים שהיה ישמעאל בן ע"ד שנים היה כשנולד יעקב . ש"ד שנה היה גדול ישמעאל מיעחק ויעחק בן ס' שנה בלדת אהותס הכי ע"ד ושנתו הו קל"ו שנאמר ואלה שני חיי ישמעאל וגו' מאלא יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנים היה ולמדנו מנאן שנטמן כבית עכר י"ד שנה ב ואח"כ הלך למחן שהרי לא שנה כבית לכן לפני לידתו של יוסף חלא י"ד שנה שנאמר עבדתך י"ד שנה כשתי כמותך ושש שנים כלאך וכבר הלאן משולד יוסף היה שנאמר ויהי כאשר פירוש לתורת אלהים

גישו אונ געשו האט גיזען פון רעות או דיא בנות
 בנין זענען געקעט גיפועלן אין דיא אויגין פון
 זיין פאטער יעחק : (ט) בנד איז געשו גיגאנגען צו
 ישמעאל ויקח אונ ער האט גיגומען אה פחלת בת
 ישמעאל סחלת די פאטער פון ישמעאל בן אברהם
 וואס ער איז גיזען דער זעהן פון אברהם אהות
 וואס יא איז גיזען דיא שטועקטער פון נביות

משלי

גאס פירם די וועלס איז צווייערלי , אפאל פירש ער די וועלס
 מיס די נאסור וואס ער האט בשאפן די וועלס , אונ אפאל
 פירם ער די וועלס אנדערש ווי ער האט יא בשאפן , ווען
 אברהם איז גיזען אין זיין יוגער אונ ער איז געגאנגען פון זיין
 ארם צום אנדערין , האט אים גאס געפירט מיס נפס אונ ווען
 ער איז אלס גיזארין אונ איז גיזעסן אויף זיין ארם האט אים
 גאס געשפייזט מיס דער נאסור , די ברכה פון די צווייערלי
 פירונג , האט אברהם גיפאקט ירשן צו יצחק , איצט ווען
 יעקב האט געדארפט אנמזויפן פון זיין היים , האט יצחק
 גיזאנט צו יעקב ביי מיר איז נא אברהם פון אברהם ווען ער איז
 געגאנגען פון זיין ארם צום אנדערין , די ברכה וועל איך ליד
 געבן , פאטער וועקטו דארפן אין ווען גאס נאל מיס דיר פאקן
 נפס , וועקטו געוים האבן די ברכה פון נפס , אונ דאס

מען זאל הייסן ווער ער איז , מען זאל אים געבן
 דער וויל האט דער מענטש אין ווען געפיען
 אונדוסיס פארקענין , אונ איז געקומען אהיים אונ איז גיזארין
 אקביר , די בריו האט ער ביי וך בעהאלטן , ווי דער גביר
 איז אלס גיזארין אונ ער האט גיזעהן ער וועט באלד שפארבין ,
 האט ער צו פילקט זיין פארקענין צווישען נייע קינדער , נאכדעם
 האט ער גיזאנט צו זייע קינדער ווער וויל דעם בריו וועל איך
 אים געבן , האבן די קינדער גיזאנט גאס זאל אונדו הייסען
 מיר זאלין דארפן אנעלבע בריו , זיין קינד האט גיזאנט צום
 פאטער אויב דו וועקס מיר דעם בריו שיינקען אונ וועקס מיר
 גיט אנהענגען פון זיין חלק ורישה , גיב מיר דעם בריו , וואס
 מען קען מיר שארין פאקן אז דער בריו וועט ביי מיר ליגען ,
 דאסוועלעניע איז דא גיזען ביי יעחק מיס יעקב , די פירונג וואס

פסוק. חיים דאם קינד אז נאר ווערן די איין פסלה האט דער פאטער אים ליב, און די איין פסלה דארף דאס קינד היטען, ווי אז אפער אז דאס קינד האט עפליכע פעלות נוסע און ער חיים גיט וועגן העלפע פסלה דער פאטער האט אים ליב, כו' ער היטען אלע פעלות, ווי אז אפער אז דער פאטער האט צוויי קינדער, ביידע האבן נוסע פעלות, נאר איין קינד האט איין פסלה בעדער פון דעם אנדערן, און דעם קינד האט דער פאטער ליבער ווי דעם אנדערן ווייס מען אז נאר די פסלה איז פיער ביי דעם פאטער און די פסלה בריינגט די ליבשאפט צו דעם קינד, און די פסלה דארף דער קינד היטען, וועט דער פאטער אים אייביג ליב האבן, נאנט דער גבאי אהקיץ אהבם אה' , נאם וואס צו די יודין אה' האב אייך ליב, נאכדעם בפה אהקטנו

יבנו ואני אהרום וקראו להם נבול רשעה והעם אשר זעם יהוה עד עולם: הועניכם תראינה ואתם האמרו יגדל יהוה מעל לנבול ישראל: וכן יכבד אב ועבד אדניו ואם אב אני כבודי ואם אדונים אני איה מוראי אמר יהוה צבאות להם הפהנים בוני שמי ואמרתם בפה בוני את שמה: מגישים על מזבחי לחם מגאל ואמרתם בפה גאלנוה באמרכם שלחו יהוה נבנה הוא: ה וכן תגישו עור לזבח אין רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע הקריבתו נא לפחתה הירצה או הישא פניה אמר יהוה צבאות: ה ועתה תלונא פני אל ויהננו מידכם היתה זאת הישא מכבו פנים

נאר איר וועט זאגן קענען פאר וואס האט נאם אונז ליב, חלא אז עשו לעקב נאם ח' , נאם נאם, איר נעמט דאך אז עשו איר אקריער צו יעקב, און יעקב האב איה ליב און עשו האב איה פיינס, קענט איר דאך וויסען מיט וואס איז זייער פסלה בעסער ווי די פסלה פון עשו, פאר די פסלה האב איה אייך ליב, און אז איר וועט אייביג היטען די פסלה, וועט נאם איה אייביג ליב האבן, אייער פסלה איז תורה און מצות, דאס ואלס איר אייביג היטען וועט נאם איה אייביג ליב האבן פירוש ע"ט

גיואגמ המה יבנו וימא ועליו באהען ונני אהרום און איה וועל צו קרעכין ויער גיביא וקראו להם און ויער לאנד וועט מען רופען דיא לאנד וואס אין איר איז דער גרענעץ פון שלעקטם והעם און ווי וענען אזוי אפאלק אשר וואס נאם האט אויף וימא גיערעיתם אויף אייביג: (ח) געניכס תראינה און אייערע אויגין ישראל וועליו דאס זעהן ואתם תאמרו און איר וועט זאגן יבני עם זאל גרויס ווערין דער נאמען פון נאם איבער דעם גרענעץ פון ישראל וועגן דיא יודין וועט גרויס ווערין דער נאמען פון הקב"ה: (ו) נזכר אב אוהן דארף געבין פבור ויין פאטער ווער אדניו און אקגעקט דארף מורא האבן פאר ויין הער און איר ישראל ווערט גירופען קינדער און קנעכט צו מיר גוא זאגט נאם ביה מכה בפשה ואם אב אני אויב איה בין צו אייך אפאטער איה כבודי ווא איז מיין פבור דאס הייקט פאר וואס האלט איר מיך גיט מיט פבור ואם אדונים אני און אויב איה בין אהאר איה מוראי וויא איז מיין מורא אפר אזוי האט דער נאם וואס הערשט איבער אלע הערשאפט גיואגמ צו אייך תבנים בני שמי איר בנהנים וואס איר זענט מכה מיין נאמען ואמרתם איה חיים אז איר וועט זאגן מיט וואס האבן מיר כיון נאמען מכה גיוען וועל איה איה זאגן דאס איז דער גיוען: (ו) מגישים וואס איר מאכט גיעהנען אויף מיין כונבם להם מנאי פאר אום ווערדיגט גרויס ואמרתם און אז איר וועט זאגן בפה גאלנוה מיט וואס האבן מיר

הפטרות תולדות

נבואת מלאכי

אמר יהוה צבאות: מי גס-בכם ויסגר דלתים
 ולא תהאירו מזבחי חנם איך-לי תפין בכם
 אמר יהוה צבאות ומנחה לא-ארצה מידכם:
 כי ממזרה-שמש ועד-מבואו גדול שמי בגוים
 ובכל-מקום מקטר מנש לשמי ומנחה מהורה
 כי-גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: יג ואתם
 מחללים אותו באמרכם שלחן יהוה מנאל הוא
 וניבו נבזה אכלו: יג ואמרתם הנה מתלאה
 והפתתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול
 ואת-הפסח ואת-החולה והבאתם את-המנחה
 הארצה איתה מידכם אמר יהוה: יד וארוך
 נוכח ויש בעודו זכר וזרד וזבח משחת לאיתי

כי סמורה שמש ער קטאו גדול שמי
 בגוים גור. הקב"ה זאנץ פון דעם
 ארץ וואס דו זען היינט זען שיען
 און דער פירת ביו דעם ארץ וואס די
 פון צייט אונטער פארן נאכט, דאס
 איז פון סתור ניט ביי פלעקט זייט איז
 גרויס סוף נאכטן ביי די פלעקט,
 בארפין סוף נאכטן פאר דעם זאנץ
 הקב"ה פון נאכטן פון גרויס ביי די
 פלעקט, און ער זאנץ ניט אף ביי
 גרויס ביי די פלעקט, נאר סוף
 נעמין זענן למשל אין אשקאז
 אין גינען אונטער צוויק וואס ביי
 נאכטן איז נידערה גינען איהר די
 נאכטן נעמין, נאר די פלעקטן פון
 די שפאט וואס זענען גינען נאכטן
 דעם צוויק און פלעקטן שפאטן פארן
 צו אים, זיי האבן אים נישט געקענט,
 און פלעקטן אים גרינגען גרויסע
 סתור ביי ער איז בייך גינען.
 אפאל האט איינער פון זיינע

בעקענט ביי די געקראכט דער צוויק איז אויך בייך גינען
 קליינער ווי דער צוויק ניט געלייבט און אויך נעל אונטען פארן אין אונטער שפאטן וואס די פלעקטן האבן נאר גינען פון
 דעם צוויק אונטער אים ניט געקענט, און נעל דארטן פארן ריכטיג ווי דער צוויק פארן, מיט דעם דארטן, און מיט זיינע אלע
 פירונג, און אף נעל זאנץ אף ביי דער צוויק פון די שפאטן וועלען פון סוף און בייך פאכטן מיט סתור, ער האט און גינען.

פירוש ע"מ
 אז ער זאל קוקען אויף אייער פנים אפר יי צבאות
 אזוי האט גינען נאט וואס הערשט איבער אלע
 הערשאפט: (י) מי גס ווער איז אויך צווישען
 אויך פלוסר הלואי עם זאל אויף שטיין אונטער
 מענטש פון אויך נעמין דעם און זאל פאר
 שליטען דיא סירען פון דעם ביהמ"ק איר זאלט
 דארטן ניט ברענגען דיא אונטערדיגע קרבנות
 הא און איר זאלט ניט אן צינדען אויף מיין מזבח
 אונטער קרבנות וואס זענען סיר ניט מרצה
 דרום אויך באנער איר איז אויך ניט אפר יי צבאות
 זאנץ נאט ימנחה און אייער מנחה וועל איר אויך
 ניט באווייליגען פון אייער האנט: (יא) כי דען
 סתור שמש פון דער זייט וואס דיא זען היינט אן
 צו שיינען דאס איז סתור זייט ער סבאו און ביי
 מערב זייט וואס זיא ניט דארט אונטער גוי
 איז גרויס מיין נאכטן צווישען דיא פלעקט,
 דייניג זיא זאנץ איר ביי אנטא איבער אלע
 געטער ויכל פקס און אין אלע ערטער געטער נערט
 גידעמפט און גינעקנט פון סיינעם וועגן פלוסר
 אפילו דיא עוברי פוקים זענען סנדב-קרבנות
 פון סיינעם וועגן אדער אין אלע ערטער אפילו
 אין גלות איז דאך גיין ביהמ"ק מען זאל מקריב
 דין קרבנות אז דיא פלמדי חקמים לערנען דיא
 דינים פון קרבנות איז גלייך וויא מען וואלט
 מקריב גינען קרבנות ימנחה סתור און עם איז
 גלייך וויא וויא וואלטן מקריב גינען ארייגע
 קרבן סתור כי גוי שמי צייט נוארום דרך אויך
 (ד"א) (ג"מ) (ד"א)

כי מלך גדול אני אמר יהוה צבאות ושמי נורא
 בגוים: מו ועתה אליכם המצוה הזאת הכהנים:
 מו אס-לא תשמעו ואס-לא תשימו על-לב לתת
 כבוד לשמי אמר יהוה צבאות ושלחתי בכם את-
 המארה וארותי את-ברכותיכם וגם ארותיה פי
 אינכם שמים על-לב: ז הנני גער לכם את-הזרע
 וזריתי פרש על-פניכם פרש תיכם ונשא אתכם
 אליו: ח וידעתם פי שלחתי אליכם את המצוה
 הזאת להיות בריתי את-לוי אמר יהוה צבאות:
 ים בריתי היתה אלה החיים והשלום ואהבם-לו
 מורא ויראני ומפני שמי נתת הוא: כ תורת אמת
 היתה בפיהו ועזרה לא-נמצא בשפתיו בשלום
 ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: כא פיר-
 שפתי כהן ישמרו-דעת ותורה יבקשו מפיהו פי

אז אינו נעלם שפאם פי אינו נעקבטען
 דאס קען אים נענליבם אז ער איז
 דער צדיק און קען האט אים פאק
 רייך נעמאכט, אין אצייט שפעטער
 איז געוואקסן גינארין דער פאליש,
 אז דער סענקש איז גאר קיין צדיק,
 ער האט מויענד סענסשין נעגארט,
 און די זאך איז דער ציילס גינארין
 פאר דעם צדיק וואס דער מאלשער
 געקנט האט גיפאקט, האט דער
 צדיק גיזאנט צו די סענסשין וואס
 האבן גענליבט אויף אים אז ער
 איז דער צדיק האב איד געוויס קיין
 סענה, וואס זענען זיי שלעג, קען
 דאס זיי נעמארט און סיד האבן זיי
 קיין פארל גינען, איד האב גאר
 אפגעה צו דעם סענקש וואס האט
 גיפאקט די פאלשקייט, גאר איין זאך
 איז מיר איצט געוואקסן גינארין זיי
 גרויס מין נאקען איז פי דער וועלט,
 דעם כבוד קיט דעם בייקייט האט
 קען פאקי גינעבן דעם פאלשין
 סענקש, אבער אלץ זענען קיין
 נאקען איצט ווייס איד אז איד אליו
 העל סיד פאקי געווייזן אויף דער וועלט
 ביי בייקייט זיין אן אשיעור, דאס
 זעלביגע האט הקב"ה גיזאנט אלץ
 פלעקער וואס רינען עכט'דיג, פינען גיט
 צו דעם

פירוש עים

פול קשוב זיין אזוי וויא דאס מיסט: (יה) וידעתם
 און איר כהנים זאלט וויקען אז איד שיק אייך
 דיא מצוה איר זאלט גיט מקריב זיין אזעלכע
 קרבנות יהוה איד וויל אז איר זאלט זיין אין דעם
 ברית וואס איד האב פאר שניטען מיט שקט לוי
 אפר: זי צבאות זאגט נאט צבאות: (יש) בריתי היתה אמת
 איד האב מיט אים פורת ברית גינוען החיים והשנים
 ער זאל לעבין און עם זאל צו אים זיין שלום אזוי
 וויא נאט האט גיזאנט צו פנחס והנני נתת לו את
 בריתי שלום ואתם און איד האב אים גינעבין ער
 זאל מקבל זיין דיא תורה מיט פני: רבם ויראני און
 ער האט זיך גיפארקטין פאר מיר ופני און פאר
 מיין נאקען האט ער מורא גיהאט: (כ) תורת אמת
 ווארהאפט'דיג. ורה איז גינוען איז זיין מויל וקלה
 און אום רעכט איז גיט ווארין גיפונען אין זיגע
 לעפעצין גשנים אהרן און אקעור און פנחס איז
 מיט מיר גינאנגען מיט שלום און מיט רעכט
 פארטיקייט ודיים השיב פון און בייא דעם עגל
 האבין זייא גימאכט אום קערין נאנץ שקט לוי
 פון זיך: (כא) פי ווארום דיא לעפעצין פון דעם
 כהן דארפין היקען דאס וויקען שאפט פון דער
 תורה פאר וואס ויהוה ווארום דיא לייט באגערין
 פון זיין מויל צו לערנען תורה דיא כהנים זאלין
 פסקינן איסור ויהימר ווארום עם שטייט אין פסוק
 ויורו משפטיה ייעקבו דאס איז טייקש שקט לי

מגדר און שעקט פאר נאקס וועגן אזוי אבהקה
 וואס זיא האט אמום אונ איר קערט אזוי גיט
 מוהען פי ווארום איד בין אנרויקער קלה אפר זי
 צבאות זאגט נאט צבאות ישמי נורא בגוים און מיין
 נאקען איז פארקטיג צווישען דיא פעלקער:
 (סו) וקלה און אצונד צו אייך כהנים איז די מצוה
 איר זאלט אקמונג נעבין קען נאל גיט מקריב זיין
 אזעלכע קרבנות: (סו) אס לא השמעו אויב איר וועט
 גיט צו הערין וואס אויב איר וועט גיט מוהען אויף
 אייער הארץ לתת כבוד ישמי צו נעבין כבוד צו מיין
 נאקען אפר זי צבאות זאגט נאט צבאות ושלחתי וועל
 איד אין אייך שיקען דאס מינערונג ורותי און
 איד וועל שעלמין אייער גענעטשונג בלוקר דיא
 תבואה מיט די פירות וואס באדארף גיבענמשט
 ווערין וועל איד פלוקען וגם ארותי און איד וועל
 באלד שעלמין איד באדארף גיט ווארטיין אויף
 אהנאי ביו איר וועט גיט צו הערין פי ווארום איד
 נוייס איר וועט בנדואי גיט מוהען אויף אייער
 הארץ מיה צו הערין: (יז) הנני גון איד וועל אן
 שרייען און פאר דארבין צו אייך דאס זייאנג
 וירתי און איד וועל פאר שפרייטין מיסט אויף
 אייער פנים וואס פאר אמיסט פרש תיכם דאס
 מיסט פון אייערע קרבנות וואס איר זענט מקריב
 אים יום טוב ונשא אתכם אליו און דאס מיסט וועט
 זיך זראגן צו זיך בלוקר איר וועט אויף אזוי

מן המים המים שזוכין כולל יעשה מעבילין ומעל' אותן דרך שליחן וכשק זקופה לא חייבין לה
השיב מים שמתכן שזוכין לפסול את המקוה: ? עירוב מקואות. מקוה חסר שכל מקוה שלם ח"ל כזה כ' סאה
כזה כ' סאה ומתערבים המים דרך תרון או נקב שיעורו לנרפן ולהכתיבן כאלו יש בכל א' ארבעים סאה:
כשפופרת הנודר בעוביה ובחללה. של קנה שמתנים כפי הנוד והוא היטע: כב' אצבעות חזרות למקוה.
מהפכת בריח בגולל הקב

וב' אלכסות שלמנו הס' כ'
אלכסות הסמוכות לגולל
הראשונות שנספס הוד להיט
אלכס והמה: מפני שהיא
מן התורה. חיוג הסכיל'
במקוה מים היו מן התורה:
וכן בוית מן המת. ספק

הוא [ד] מהור ירדיו ממאות ואם היו על נבוי
[ה] רום ירדו אף ירדו מהורות: ? עירוב מקואות
בשפופרת הנוד. כעוביה ובחללה כב' אצבעות
חזרות למקוה. ספק בשפופרת הנוד ספק
שאיני בשפופרת הנוד פסולה. מפני שהיא
מן התורה. וכן [ו] כוית מן המת ובחלה ובעדשה קן השרץ
כל שיעור בשפופרת הנוד ממעט. רבן שמעון בן גמליאל אומר

[ד] מהור. סאין כלי מעט
מהם אכל ידיו מתמלחין מאירי
ועתויט: [ה] רום ירדו. שמהל
כשכל ידיו למעט מן פתור
כר"מ: [ו] כוית כו'. השיעור

יש בהם כשיעור ספק אין בהם כשיעור ספקין טמא ודוקא כרה. אכל כרה"ר ספקן סהור ופע"ל דלמי' כדרכן
ספק טומאה כרה"ר. ספקין טמא מ"מ כהא אלו היו שיעורי דרכן היינו מתהרין אותו: כל שיעמוד. בין ספר בין
צרות בין יבשות ארומים גדלים במים אם טומדים ע"פ הקב ממעטין כשפופרת הנוד ולא המקואות מתערבין:

אינוניניג אין דעם קנואל נואקער אונ איז
ארוים גינאנגען צוריק פון דעם הויבין הוא סהור
הריו סמאות רעד קענקש איז סהור. ווארום
אקענקש נערט גיט קמא פון דעם הויבין. אויב
ער האט אים גיט אן גערירט. אפילו ער איז
גינען אינוניניג אין דעם הויבין. אקער דיא
הענט ויגע וענען קמא פון דעם איד פון הויבין
אפילו ער האט אים גיט אנגערייט. דריבעד
דארף ער דיא הענט אריין שטעקן אין איין
אקער קנואל אקער אין אקנה זיין סהור צו
זיין וואס הי' ער גיין רום דיו אויב דיא נואקער איז
גינען העקער וויא רעד הויבין. אזוי הויף וויא
זיגע הענט וענען. האט ער די הענט גיהאלטן
איבער דעם הויבין. אונ די נואקער פון קנואל
איז גינען איבער די הענט. וענען די הענט גיט
גינען אין הויבין אף דיו סהורות וענען זיגע הענט
אויף סהור: ? עירוב מקואות בשפופרת הנוד דיא
צומישונג פון אקנה. אויב עס איז דא צווייא
מקנאות אייגע געבין דיא אנדערע. אין איין
מקנה איז דא צוואנציג סאה ומערה אדער
ווייניגער) קשרה נואקער. אונ אין דיא אנדערע
מקנה איז אויף דא צוואנציג סאה ומערה אדער
ווייניגער) קשרה נואקער. גאר אין ביינע מקנאות
צו זאקען איז דא פערציג סאה. אונ עס איז דא
אלאך פון איין מקנה אין די אנדערע. וואס דיא
נואקער פון ביינע מקנאות וענען עו מישט דורך
דיא לאך. אויב דיא לאך איז גרויס וויא דיא
רעד וואס אין אלאגיל קעגיה וכהנה וויא די לאך
פון דיא רעד אונ וויא דיא גרעב פון דיא נוענט
פון דיא רעד. דאס איז בשתי אצבעות חזרות וסקוקן
קען זאך קענען אריין שטעקן צווייא פינגער אין
דיא לאך וואס צווישען ביינע מקנאות. אונ קען
זאל קענען דיא צווייא פינגער אויס דרייען ארום
אלע זיימען פון דיא לאך ביי זיין וועלן צוריק
קוקען צום ארט ווא קען האט וויא אריין

כל שהוא מבריית המים. כגון יחזיקים אדמים
ואין הלכה כרשב"ג: ה' העליון מן התחתון. כגון
שהיה העליון מים שאובין והתחתון מים כבדים (ח):
והרחוק מן הקרוב. ולא יחזיקי' אמה כח אדם והמפיק
כשקחו וכל עלתה לו כסילה:
מביא מלון של דם או
של אבר. והיא הדין של
פן או של על או של אטכית:
אבר. שפרת: ומניח ידיו
תחתיו. על הסגן כדי שלא
יאלו מים למון כשהוא מתמלא
עד שעה שציקו ויתמזגו עם
המקוה האגרת: אפילו
כשערה. להגילו כשמיכה
שאלו לרצק (ט) אכלו אם

כח הלי' . הר"מ: (ז) שאר . פי' אפילו למכיל בו: (ט) הר"מ
אפילו: (א) אבר . ואפ"ל דפשוטי כלי מחטת מקבלי' סומכוס
ואין שייך פי' שטרס כשיק כחכ' הר"מ דל"מ כמאריך פי'
נשמים כעלמא אכלו הכח דתהדרס למקום אחר כשיא ככל' לא
מפסק. משום דמתכשר פי' ספק ול"ל נמי לר"מ דכחכ' כלי בית
קבל משום דתורבס כ"ו וברמב"ם
פי' דכחכ' כסילון מחובר לקרקע
כ"ו ופי' קשא' ממניח ידיו תחתיו
דלא פסקו' אפי' ר"י כפ"ה מ"ס
ובלכותא כותות: (ט) ושם
מפסק' עם לא חיישין כסילון
אפי' יפה קשפים כר"מ ודעת
הת"ו דכספוק' הפוס' לורד ודל'
כ"ו קשפים חכור ומשוי"ס:
(י) דלא דל"מ דל"מ דל"מ ל"מ
ט ויאר' מוני' כר"מ ומשוי"ס
דל"מ (למנו: [ט] אין כ"ו .
אומר חזיון הדברים.

כ"ו העליון חסר מכאשר וכל להכשירו פי' הנהגה להגלותו לכאשר אין לו כשקב כשערה להפילו ר' יהודה דמיקל
ספי כפרס ב' דניסין כפי' מוסח על מנת להטעין: קמלא בכרף. למחרת זמן במקוה ארבעים סאה מים כשרים אפי'
כל מים שאובין שבעולם אין שולטין אותו (י): ה' לשתי . מלמעלה למטה: לערב . מומין לשמול: וזלוף הדברים .

ב' שהיא מבריית המים פ"ה א"ל ע זאב"ען וואם זענען
באשאפען פון וואסער אז זיין זענען אין די לאך
וואם צווישען בינדע מקנאות. למשל אפי'ש
שפעקם אין די לאך וואם צווישען בינדע
מקנאות מאכען זיין גיט קלענער די לאך.
זענען פון דעספונענין בינדע מקנאות נידעכניג
זיין זיין מקנה. אז קען איין זיך פובל אין איינע
פון זיין איין קען קהור: ה' מסתרים את המקנאות
העליון מן התחתון והרחיק מן הקרוב אויב עם איין
גינען צוויי מקנאות איין מקנה אויבען און איין
מקנה אויבען. אין די אויבערשטע מקנה איין
גינען גישעפסטע וואסער וואם זיין זענען פוסל
און אין די אויבערשטע מקנה איין קשרה
וואסער. אדער צוויי מקנאות איינע טיים פון
די אנדערע אין איינע איין די גישעפסטע וואסער
וואם זיין זענען פוסל. און אין איינע איין די
קשרה וואסער. ווערם קשר די אויבערשטע
מקנה דורך די אויבערשטע מקנה. און די
ווייטע מקנה ווערם קשר פון די גאנצע ציד
זיין זאל קען טאהן פ"ה מ"ו פי' דעם קען פריינגם
אנדערע אהילדערנע אדער אפי' אדער אפלייגענע
אנדערענע. און איין עק ריגע שפעלם ער
אריין אין די מקנה וואם דארט איין די די
גישעפסטע וואסער ויני' די פחמי און אויבער
די אנדערע עק ריגע פאר שפעלם ער מיט
די האנט ע' שהיא סתמא פ"ה כ"ו די די ריגע
וערם פול מיט וואסער ומושט וישקו און ער
ציהם אראפ די גישעפסטע וואסער צו די קשרה
מקנה. די גישעפסטע וואסער זאל אן גירען
די קשרה וואסער אפילו קשרה די אפילו עם
רד"ם נאר אן ויין איין האר איין גינג. איין די
מקנה מיט די גישעפסטע וואסער קשר און

מזמנה למטה חין מנטרף מימן לשמאל מנטרף וחין הנכה כרבי יהודה: נפרצו זה בתוך זה. היינו מלמעלה בראש הכותל דדוקא כשנסדק הכותל או נקב ולמעלה בראש שלם היו דבעינן כשטופתו האוד אכל כשנפרץ הכותל בראש והמים מתחברין עם סגי ברום קליפת השום וכרוחב כשטופתו הנוד: י האביק שבמרחץ. כלי של מתכת משוקט בלמבטי ויש בו נקב דשנמאסין מי האמבטי מחמת הטבילות פותחים הנקב שבאביק ויוצאים המים שבאמבטי וממשיכין לו מים אחרים

מזום דמחשבים למה שגל הסדק כאלו פותחו לל וז"ל סגרי דמחשבי כאלו אינו. מהר"ל: [ין פוסל. לפי שהוא כלי קודם היינו קבוע ואפי"פ שנחמרי לא ולא מחורת כלי לשיחתי קבוע לארץ זהו אמרם ז"ל כתי' שלא עשה אלא לשמש עם הקרקע כר"ס כתי' וז"ל תפ"ח דכלים פ"ט ע"ט: (יא) נטבילת טומאה

נפרצו זה בתוך זה. על רום בקליפת השום ועל רוחב כשטופרת הנוד: י האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע [ין פוסל מן הצד אינו פוסל. מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יניע לאביק כשר. ואם לאו פוסל. ר' אריעזר בר' צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פוסל: יא המטהרת שבמרחץ

הגורמים ע"ג כלים הרי אלו פסולים: מן הצד לא פוסל. דאין המים גורמים על גביו ואין כלי כלי אלא מה שכתובו ושאר המים הו' להו מקוה כשר סמוך לשלוב' ומים שאובין בלז מים כשרים לא פסלו ואפי"פ זמנעיים זה בזה: אם מקבלת האמבטי רביעית. מים כשרים קודם שיניעו לאביק כאלו מקבלת מ' סאה דמי משום דרביעית צינור מקוה הו' מלחוריתו להטביל בה מחטים ונורות (יא): אם מקבל האביק. כלי' כיון דלביק הוא העשוי לקבלה כל שהוא: פוסל. ככל הענין שיהיה בין בחלמט בין מן הצד בין מקבלת האמבטי רביעית קודם שכל לאביק בין אינה מקבלת: יא המטהרת שבמרחץ. שקחת המים העשויות במרחץ שנמשיכים להם מים זנוגים

זואנט איז צו שפאלקין פון אויבען אראפ. איבעריגע וואסער וואס אין די אקבטי זענען קעקענען זיך גיט ביידע מקנאות פאר איין מקנה אונ אויב דיא וואנט איז צו שפאלקין אין דיא קרייט רעכענען זיך ביידע מקנאות פאר איין מקנה זינדין זיך אויב דיא וואנט וואס צונוישען דיא צווייא מקנאות איז אויבען אפ גיבראקען גינוארען אשטיקעל. אונ דורך דעם ארט בהעפמען זיך צו וואקען דיא וואסער פון ביידע מקנאות על רום בקליפת השום פון דיא הייק איז אפ גיבראקען דיא וואנט אזוי דין וויא דיא שלאקין פון אקנאביל זעל רוחב כשטופרת הנוד אונ פון דיא קרייט איז אפ גיבראקען גינוארען וויא דיא קרייט פון דיא רער פון אלאגיא. זענען ביידע מקנאות וויא איין מקנה: י האביק שבמרחץ אין באד קלענט זיין אגרויסקער קעסיל אונ ער איז גיזעסין אין דיא ערד. דער קעסיל חייקט אקבטי. אונ ראם איז גינוען דיא מקנה. אונ אין דעם אקבטי איז גינוען אריין גיזעצט פלוקמפ אויס צו פלוקפען דיא אוגריינע וואסער פון דעם אקבטי. אונ דורך דעם פלוקמפ ציהם קען אריין ריינע וואסער פרישע אין דעם קעסיל דער פלוקמפ הייקט אביק. איז דער דין אזוי בונן שהיא באמצע פוסל אויב דער אביק ויצט אין מיטען דיא אקבטי. איז דיא וואסער וואס אין די אקבטי פוסל. ווייל דיא באמצע וואסער ווערט גיזויגען אויף דעם אביק. וואס דאם איז אפלי אונ דיא וואסער וואס ווערט גיזויגען אויף אפלי זענען פוסל צו אקנה מן הצד אויב דער אביק ויצט אין דיא אקבטי אן אזויים די וואסער וואס אין דיא אקבטי ווערט גיט גיזויגען אויף דעם אביק. אונ גישעפעטע וואסער איז גיט קעקער דא. נאר דיא וואסער וואס אין אביק. אונ דיא

להסתפק בהן כדי לפרו עמנו לאחר שראו במתן ופעמים שהן שתי שקותות זו כלל וז' אלא שהאמת נולדה מחברותה
 יש נקב כמותל שבין שהמים יולאים מוז לזו: אם יש כנגד הנקב ב' לוגין. שהנקב רחב וארוך
 כשיטור טיכנסו בו שלשה לוגין נכסלה העליונה ממתת המים השלובין שכתחנתו להשיב כללו המים שכנגד מלל
 הנקב שלובין ין נחמלע העליונה לא מן האד וג' לוגים מים שאובים פוסלים נקבך בחמלע חמ"פ זולין פוסלין מן

התחתונה מליאה שאובין. והעליונה מליאה
 בשמים אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין [א] [ב]
 פסול. כמה יהא בנקב ויהיה בו ג' לוגין
 אחד משלש מאות ועשרים בכריכה ד"ר יומי
 ורי"א אומר אפי' התחתונ' מליאה כשרים
 והעליונה מליאה שאובין אם יש בצד הנקב ג' לוגין כשרי שלא
 אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו:

אל נקב טלאו ממנו ג' לוגין נכתה אמת: אחד מנ' מאות ועשרים בכריכה. דלמסא לוגין אחד משלשה מאות
 זכ' מהא (ז"ל ממ' סאה) לילד הסאה ששה קבין והקב ל' לוגין נמלאו ארבעים סאה הן השטה מלוח וחסים לוג הרי
 שלשה לוגין חלק אחד משלשה מאות ועשרים בכריכה כל' במקוה כשר על מ' סאה ושיעור חכמים שיעור מקוה
 שמתוק מ' סאה אמה על אמה ברזס ג' אמות הרי שיעור הנקב המחזיק ג' לוגין הוא אחד מש"ך מאמה על אמה
 ברזס ג' אמות המחזיק מ' סאה ורמכ"ס כתב שאם היתה הכריכה פחות או יותר ממ' סאה מהשנין הנקב כפחות
 ויותר לפי השבון זה כגון אם היה בכריכה עשרים סאה נריך להיות הנקב אחד מאמה וחסים (יב): אפי'
 התחתונה, מליאה בשמים והעליונה מליאה שאובין. שדרך מים לירד אפי"ה אין שלשה לוגין שאובין
 שנקב פוסלין את החמשה: שלא אמרו אלא ג' לוגין שנפלו. ואין השלובין פוסלין את המקוה עד
 שיפלו לחובו והלכה כרבי יוסי:

ג'ינראקען צווייא קארעטעם, אונ עס איז דא
 אונענקטיג צווישען ביינע קארעטעם אונ איינע
 איז אפיקער העקער וויא דיא אנדערע, אונ אין
 דיא ווענטיל וואס צווישען די צוויי קארעטעם
 איז דא אלאך וואס דורך דיא לאך גייט דיא
 וואקער פון איין קארעטע אין דיא אנדערע
 בהחיותה פלאה שאובין העליונה פלאה פשרים דיא
 אונטערשטע קארעטע איז פול מיט גישעפטע
 וואקער, אונ דיא אויבערשטע קארעטע איז פול
 מיט פשרה וואקער ווייניגער וויא פערציג סאה
 אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין פסלי אויב דיא לאך
 וואס צווישען דיא קארעטעם איז אזוי גרויס אז
 עס קען דורך גיין דרייא קווארט וואקער מיט
 איין סאהל, איז דיא אויבערשטע קארעטע
 וואקער פסול, דורך דיא גישעפטע וואקער
 וואס אין דיא אונטערשטע, אונ אז עס וואלט
 גיווען פאר קערט, אין די אונטערשטע קארעטע
 וואלט גיווען דיא פשרה וואקער, אונ אין דיא
 אויבערשטע קארעטע וואלט גיווען די פסולה
 וואקער, וואלט געוויס די אונטערשטע קארעטע
 וואקער פסול גיווען פשה ווא נקב ויהיה בו שלשה
 לוגין וויא גרויס זאל ויין דיא לאך אין דיא וואנט
 וואס צווישען די קארעטעם אז דורך איר זאל
 קענען דורך גיין דרייא קווארט וואקער מיט איין
 סאהל אחד משלש מאות ועשרים בכריכה וויא גרויס

גמרא נדה דף י"ג ע"ב
 דינא חנן. וכנסת (דף קס) באנשים תקציץ איבעיא להו דינא חנן או למותא חנן דינא חנן
 באנשים תקציץ דער מענטש וואס רירט אלע סאהל האנט אפגעהאקט ווערין איינציג ויהי האבין דיא
 מיט דיא הענט דיא מילה, ואל דיא פלמדיים גיפרענט זייא פנו מיר האבין גילעזונם
 (נהל לישראל ע"פ) (ח"א) 46 ארז

קין ידא . דלמרינן סנהדרין
כל המריב ידו על הכירו
תקף דכתיב וזרע רמה
הכזר : רב הונא קץ
ידא . אלמא תקף דינא הוא :
תקצץ ידו על טבורו .
קא סלקא דעמיה טבורו
ממש והיינו דלמרי לוי והלא
פרישו נבקע' כשקולאץ סם
את ידו : לבט' כטבורו .
והכי קאמר תקף על טבורו
למטה מטבורו : והלא
כריסו נבקע' . מפני הקוף:

כי הא דרב הונא קץ ידא או למותא תנן ת"ש
דהניא ר' טרפון אוכר יד לאמה תקצץ ידו על
טבורו אמרו לו (ישב לו קוף בכריסו לא יטלנו
אכר להם לא) . והלא כריסו נבקעת אמר
להן מוטב הבקע בריכו ואל ירד לבאר שחת
אי אמרת בשלמא דינא הנן היינו דאמרו
והלא כריסו נבקעת אלף מאי דינא תנן
הנן מאי כריסו נבקעת אלף מאי דינא תנן
לא סני רלאו על טבורו אלא הי"ק ר"ט כל
הבכנים ידו לבטח מטבורו תקצץ אמרו לו
לר"ט ישב לו קוף בכריסו לא יטלנו אמר להם
לא והלא כריסו נבקעת אמר להם מוטב הבקע
כריסו ואל ירד לבאר שחת :

דלמרי' קי לבט' תקף חסו
לא דינא ולא לבט' חסו חסו
טוב לו קוף ידו קודם כינא
למקוטות' סללו משום כח מלך :
אלמא דינא תנן . פסקא ככור
דחיקין ממנו והיינו דקאמר
כריסו נבקעת ומזני הי"ק תקף
ידו על טבורו פי' על טבורו על
טבורו ולטולו (טות' סוף והלא
דחיקו כריסו נבקעת לא קאי
אחיקין אלף על הי"ב לו קוף להם
לא יטור הקוף חכקע כריסו
וקט' דמאי ס"ל מעיקרא דהא
כדיל' קתני והלא כריסו נבקעת
אחרי יכ' לו קוף ומיחו כחוספתא
גריס והלא כריסו נבקעת כריסא
וכסחא ח"ט ומ"ז מפני דס"ק
קוף :

אם אכור לטוב ליגע פעמים שכריסו נבקעת כנן אם יכ' לו קוף :

אדין . דער דין איז מען זאל אים אָפּהאַקן דיא
האנט או זשיהא קען אָרער כיר האבין גילערונג
אָקללה . דיא גקרא פּלוקט דעם קענש הלואי
זאל דיא האנט זיינע אָפּגעהאַקט נוערין דיא קען
כיר האבין גילערונג אדין דער דין איז מען זאל
אים אָפּהאַקן דיא האנט זי הא דרב הונא קץ דיא
וויא עס האט אָקאהל גיקראפין רב הונא האט
געהייסין איינעם אָפּהאַקן אהאנט או זשיהא קען
אָרער כיר האבין גילערונג אָקללה . הלואי זאל
דיא האנט זיינע אָפּגעהאַקט נוערין מא שפע קום
הער דעם פשט אין די גמרא דהניא רבי טרפון אוכר
נוארום כיר האבין גילערונג רבי טרפון זאגט
ד זאמה תקצץ ידו פי פכירו או ער ריקט כיט דיא
האנט דעם גליר ודיא כיקרו זאל קען אָפּהאַקן
דיא האנט זיינע אויף דעם גאפיל . האט מען
זיך גילערונג או אזוי כיינט רבי טרפון . מען זאל
לייגן דיא האנט זיינע אויף זיין בויד אונג קען
זאל זיא אָפּהאַקן . האט מען גילערונג צו רבי
טרפון והלא כריסו נבקעת נועט דאך דער בויד זיינער
צו שפאלטין נוערין . אז קען נועט אָפּהאַקן דיא
האנט אויף דעם בויד . נועט דאך דער בויד צו
שפאלטין נוערין אפר קום האט רבי טרפון צו זיי
גיאנט סיב תקבץ כריסו זאי יד זכור שחת עם איז
פעקער דער בויד זאל אים צו שפאלטין נוערין
אונג ער זאל ניט גיין אין גיהנם אי אפרת גשויבא
דינא קען אויב דו נועקט זאגן קען האט גילערונג
אדין . מען זאל אים טאקע אָפּהאַקן דיא האנט
זייני דאמר והלא כריסו נבקעת איז נעקט נואם מען
האט גיאנט צו רבי טרפון דער בויד נועט דאך
אים צו שפאלטין נוערין אפי אפי אפדה זשיהא קען

אָפּער אז דו נועקט זאגן קען האט גילערונג
אָקללה . קען האט אים נאר געפליקט די האנט
זאל אים אָפּגעהאַקט נוערין אָפּער קען האט זיא
אים גיט אָפּגעהאַקט כאי כריסו נבקעת נואם פּרענט
קען דער בויד נועט אים צו שפאלטין נוערין .
פּרענט דיא גקרא אפי דינא קען נאר וויא
וויקטו זאגן אז כיר האבין גילערונג אדין .
קען זאל אים טאקע דיא האנט אָפּהאַקן . פאר
נואם זאל קען זיא אָפּהאַקן אויף דעם בויד
מא פי דלאו זי פכירו איז דען גיט גענוג אז קען
נועט אים אָפּהאַקן די האנט גיט אויף דעם בויד
אפי הכי גאכר רבי טרפון נאר אזוי האט רבי טרפון
גיאנט דער נואם האלט דיא האנט אויף דעם
גליר זאל קען זיא אָפּהאַקן זי הפכנים יד זכור
פכירו תקצץ אונג דער נואם האלט דיא האנט
אונטער דעם גאפיל . זאל קען אים אויך דיא
האנט אָפּהאַקן אכור זי רבי טרפון האט קען גיאנט
צו רבי טרפון זשכ לו קוף בכריסו זא יפני אז עם האט
זיך אים אדיין גיעצט אשטיקול האלץ אין בויד
אונטער דעם גאפיל זאל ער זיא גיט גארין ארום
געקען . טייל ער נועט דאך האלטין דיא האנט
אונטער דעם גאפיל אפר קום יא האט רבי טרפון
גיאנט צו זיא ער קאר טאקע גיט ארום געקען
דאם אשטיקול האלץ פון בויד . האט קען גילערונג
צו רבי טרפון והלא כריסו נבקעת דער בויד נועט
דאך צו שפאלטין נוערין אפר קום האט רבי טרפון
צו זיא גיאנט סיב תקבץ כריסו זאי יד זכור
שחת עם איז פעקער דער בויד זאל אים
צו שפאלטין נוערין . אונג ער זאל גיט גיין
אין גיהנם :

זוהר בראשית דף כח ע"ב

בר של שנת גנשי עמא קדישא אחייביה לאלהא והברייה הא אמרו דלחיי ככתה בוינא דעלמא וזוהיכח ליה כו'
וכסיר . אכל רזח דמנה האי כוכה שלום מטרויחא דעלמא היא וכמחין דליטין בוינא עלאה ככ ברין . ועל דא
מטרויחא בעיא לאלהא דהא בדוכתהא אחלמדת ועבדת טובלא וחלחא בעיא כחודו דלכא ורעיתא לאלהא
בוינא דכנת דהא יקרא עלאה היא לה וזכו רב לגרמה למוכי לבני קדישין דיהון בוינא דעלמא כאריויהא
נחק לישראל ע"ט) (ח"א) 48 7 וכדלמא

תולדות יום וזמור

וזכרונות ימינו שלמה בחרש ויחנה לבעלה אורכה דחין גנין כך כעיה לזוהרה כה. י"ח שבת ליליא ייזמא
 זכור זמור יהיה כהלה ועל לה כתיב זכר את יום השבת לקדשו וכתוב שמור את יום השבת זכור לדורות
 שמור לטקנה וכלה חד זכרון אינו ישראל הולקי דקב"ה ערביה וחסכנתייהו עליהו כתיב (תפלים קמח) אשרי
 כמס שוכה לו אשרי המס שה' אליהו :

הרבה פסוקה

הרמב"ם ה"ל שבת פ"ב

יוסף דחק

מוסר

מספר המאות הקודש דף ב' ע"ב

(א) מותר להתחיל במלאכה בערב שבת אע"פ שהיא
 נגמרת מאיליה בשבת שלא נאמר וקלינו לעשות
 מלאכה אלא בעצמו של יום אבל כשתעשה המלאכה
 מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות כמה שנעשה בשבת
 כאילו: (ב) כיצד פותחין מים לנינה ערב שבת עם
 השיכה והיא מתמלא והולכת כל היום כולו ומגידין
 כונמרו הוח הכלים הון ומגידין והולכין כל השבת
 כולה. ומגידין קילור על גב העין ואספגיות על גבי
 הידיו ומסמנין עם השיכה הון שורין והולכין כל השבת

הפחדש עלמו כשמה ימי סחול יוכל כנקל לקבל אור קדושה
 שבת כי קדושת שבת היא קדושה עליונה מאלו אור
 האלילות והי חכמה ללמד לסגולה פתני שבו מונגש כשמה ימי
 החול שפולטי בו ט"ל תלמידי והוא תשל לבד שפלו בו כחמים
 מוסקן וכיוצא בהם לא יורחן ויולכן כדלוי לא יוכל לקבל שום צב
 וגם כן תשל ללמד שבו כחשך שחם יאל לאור ויקבל אור השמש
 כחוקים יחסך טעיו ולא יקנס מתחיקות סאור כן כה
 לקבל אור שבת ונפשו תנוגלת מוסמת כחתי שוטחיו

הרבה ומתראין והולכין כל השבת כולה. ושורין דיו ומסמנין עם השיכה הון שורין והולכין כל השבת

(א) כותבין להחיל במלאכה בערב שבת קעין מעין אג"ל
 הייבין פאהן איין ארבעט ערב שבת
 אף על פי שהיא נגמרת מאיליה בשבת אפילו די ארבעט
 ענדיגים זיך אלצין אום שבת. פון זעקסטווענין
 קען קען שלא נאמר עלינו לעשות כלאנו אלא בעצמו
 של יום נאר אום שבת פארין מיר גיט פאהן קיין
 ארבעט מיר אלצין זאלין פאהן אמלאכה אום
 שבת. פארין מיר גיט אכל בשעתה המלאכה מצד
 בשבת אבער אז די מלאכה ווערן גיטאדן פון זיך
 אלצין אום שבת מותר לנו ליהנות כמה שנעשה בשבת
 כאילו כענין מיר הנאה האבין פון דיו ואך וואס
 איין גיטאדן גינווארין פון זיך אלצין אום שבת:
 (ב) כיצד וויא אזוי פותחין מים לנינה ערב שבת עם השיכה
 פרייטאג פארין נאכט ונאגט צו נאכטו מען קען
 זעפענען אקוואל וואסער. די וואסער זאל גיין
 אין גארטן אום שבת והיא מתמלאת והולכת כל היום
 כולו און דאס וואסער גייט אנאנגן שבת אין
 גארטן און דער גארטן ווערן פול כיום וואסער
 אום שבת ופתיחין מוסר פתח הפנים פרייטאג פארין
 נאכט מען קען אריין לייגין קוילין אין אפלי. און
 אויף דיו קוילין שים קען ארויף בושמים. און
 די פלי מים די קוילין און בושמים ששעלם קען
 אונטער קליידער אדער פלים. דער ריח פון די
 בושמים זאל אריין גיין אין דיו פלים און אין דיו
 קליידער וכן פתנגרין והולכין כל השבת פליה און דיו
 בושמים ברענען און רייבערין זיך אנאנגין שבת
 ומגידין קילור על גב מען פרייטאג פארין נאכט מען
 קען איינטונקען אמיכול אין אזוי אונאסער און
 לייגין אויף דיו אויגין ווער עם דאס קראנגע
 אויגין און דיו מיכול קען ליגען אנאנגין שבת
 ואספגיות על גבי פה פרייטאג פארין נאכט מען
 קען לייגין אפלאסער אויף אספה ויחזיקין והולכין
 כל השבת כולה און דער פלאסער ליגט אויף דיו

הייבונג זיך אין דיו זעקס וואכעדיגע
 מען יוכל בנקל קמפי אור קדושה שבת וועמ ער קענען
 גרינג זעכען אויף זיך דיו ליכטיגקייט פון דעם
 הייליגען שבת כי קדושת שבת היא קדושה עליונה פאר
 אור האלילות ווארום דיו הייליגקייט פון שבת איז
 אנאנגן גרויסע הייליגקייט. זיא קומט פון גאנג
 הויבין פון דיו ליכטיגקייט פון הקדוש ברוך הוא
 זיא אפטר ללמד להשיג און אפענטש קען גיט קומען
 צו די הייליגקייט פון שבת כפני שהיא מינוב בשבת
 ימי החול ווייל ער איז בעקלויידט מיט דיו זעקס
 וואכעדיגע מען ששששים בו לים פלאכות וואס אין
 די זעקס מען גינועלטיגען דיו גיין און דרייסיג
 בקלאכות והיא קש"ל לבד ששששים בו קתים משמן וביצא
 און ער איז גלייך צו אקלייד וואס אויף אים איז
 ארויף געפארין פלעקען פון אייל ארער פון
 אנדערע ואכין שאם לא יודען וילגן כדאי אויב דאס
 קלייד וועט גיט נויט געכאכט ווערין וויא עם דארף
 זיין דא ייך גבלי שים צבד וועט דיו קלייד גיט
 קענען זעכען אויף זיך קיין פארב וגם פון קש"ל האדם
 שהוא בהשך און דאס איז נאך גלייך צו אפענטש
 וואס איז אין דער פינקטער שאם יצא האר ויקמי
 אור השמש בתקופת אויב ער וועט ארויס גיין אין דיו
 ליכטיגקייט און ער וועט אן זעכען דיו
 ליכטיגקייט פון דיו זוגן ווען זיא לייכט מיט
 שטארקייט יחשיף זיני וועלן אים פינקטער ווערין
 דן אויגין ויא יתנה מסתיקות האור און ער וועט קיין
 הנאה האבין פון דיו זיסע ליכטיגקייט פון המא
 לקבל אור שבת אזוי איז כיוון דעם מענטש וואס ער
 קומט זעכען דיו ליכטיגקייט פון שבת ונמשו
 פלוקכת מסתמך כחסי שוטחיו. און זיין נשמה איז

מכה אנאנגן שבת און דיו מכה הייליג זיך ושוין דיו ומסמנין עם השיכה פרייטאג פארין נאכט
 מען קען איינזייגן אין וואסער שטיקער מיגט און אנדערע פארבין וחי שורין והולכין כל השבת
 (הק לישראל ע"ב) (ח"א) 8 46

כולה . ונתחנן צמר ליורה ואונין של פשתן לחנור וכן
 משתנין והולכין כל השבת כולה . ופורשים מצורות
 החיות ולעופות ולדגים עם השוכה והם נצווין והולכין
 כל השב' כולה ומוענין כקורות בית הכרז ובעגולי הגת
 עם השוכה והבטקין וכן והולכין כל השבת כולה
 סוף כל ידי הטורח וכוונת הפסוק כי נשמע היה משום
 פתחנה וי"ט תעבור ר"ל פתחיה במלך' עבר לעבור לרבו
 כחפ' הקרחת עבדים וכל מיני עבודה שהם כמלכות וכו'
 פתחנה וי"ט תעבור ר"ל פתחיה במלך' עבר לעבור לרבו
 כחפ' הקרחת עבדים וכל מיני עבודה שהם כמלכות וכו'

פארביאוקה פון דיא קיאוקה פלעקען פון זיינע
 ויגד אין אור הנשקה שנים בו דיא ליבטינקיים פון די
 גשקה קען גיט גיוועלטיגען אויף אים אין די פקס
 לבוא זיא האט קיין ארט צו קוקען פאר שכיבי
 קמיקונים אזוי וויא עם שטייט אין ספר היקונים
 לעשות את השבת דורותם צו מאכין דעם שבת
 לדורותם . מייקשט דער תיקונים לדורותם . צו
 זייער וואהנגונג ונאה איהו מארדסתמן למ דיה נאה בלביה
 וואהר דעם קענקיש וואס ער מאכט פאר דעם
 שבת אשיינע וואהנגונג אין זיין הארצין וכלים נאים
 באברים דיהא אונ ער מאכט שיינע פלים אין זיינע
 גלידער וזיינע גלידער ווערין וויא שיינע פלים צו
 דעם שבת וואשה נאה הנשפתיה אונ זיין גשקה ווערט
 וויא אשיינע אשה רבניא שר שכינתו עלאה וואס
 פון אירעמוענין רוקם די שכינה פון היובין
 דיהי נשפת פי מי זיא ווערט גערופן דיא גשקה
 פון אלע לעבעדיגע ער פון לשונו ביה אהער איז
 דער לשון פון תיקונים ופירוש דיהא נאה בלביה וואס
 מיינט קען אשיינע דירה אין זיין הארצין הוא
 פתרת הפשכות ב' יפי החיז דאס מיינט קען דיא
 ריינע פראקטונג וואס ער זאל האבין אין הארצין
 אנאנצע וואך ואשה נאה הנשפתיה אונ זיין גשקה
 זאל זיין וויא אשיינע אשה היינו הנשכה שהיא בשבת
 יפי החיז דאס מיינט קען דיא גשקה וואס זיא איז
 אין דיא דעקס וואכעדיגע טעג שיה תתח בנפח
 זיא זאל גיט זיין מיט אפעלער זי' יד יח זי' פ'ח
 שפ'רת ג'יו גשפה זי'תיה גשבת הנאה ונשכינה דורה
 דעם וועט ער זוכה זיין עם זאל אויף אים רוקען
 אנדעקערע גשמה . פון דיא שכינה וואס וועט
 אויף אים רוקען דעם שבת וואס וועט קוקען
 ומקו הפשבה הוא על ידי התורה ונבנה התפלה אונ
 פארבעסערין די מחשבה איז דורה וורה לערנען
 אונ צו דאווענען מיט בגנה כי הנשכה היא פשיט
 הפשבה ווארום דיא גשמה איז פון דיא וועלט
 פון מחשבות ומיקונה ומיושפה ופיח הוא פח שהארם
 עושה זי ידי פשבתו דריבער איז איר פארבעסערונג
 אונ איר צירונג אונ איר שיינקיים וואס דער קענקיש טוקם מיט זיינע מחשבות ומראכטונג
 יה שאמר תעבור דאס איז וואס דער פסוק זאגט זעקס טעג מעבוד . זאלקטו דינען רצונו יופר דער
 פסוק מיינט צו זאנן שהיה בפרדת עבד דו זאלקט זיין אין דיא סדרנה פון אקנעקם זכור יהו
 בתפלה הנקראת עבודה ער זאל דינען צו זיין האר וצו השם ותקדו' מיט תפלה ער זאל דאווענען
 מיט פגנה אונ תפלה ווערט גירופען עבודה יבכי מיני עבודה אונ מיט אלע ערלייא עבודות זאל
 ער דינען גאם שהם הפדות דאס מיינט קען דיא סגות וואס ער וועט טאהן אנאנצע וואך ויא ביה

אונ איר צירונג אונ איר שיינקיים וואס דער קענקיש טוקם מיט זיינע מחשבות ומראכטונג
 יה שאמר תעבור דאס איז וואס דער פסוק זאגט זעקס טעג מעבוד . זאלקטו דינען רצונו יופר דער
 פסוק מיינט צו זאנן שהיה בפרדת עבד דו זאלקט זיין אין דיא סדרנה פון אקנעקם זכור יהו
 בתפלה הנקראת עבודה ער זאל דינען צו זיין האר וצו השם ותקדו' מיט תפלה ער זאל דאווענען
 מיט פגנה אונ תפלה ווערט גירופען עבודה יבכי מיני עבודה אונ מיט אלע ערלייא עבודות זאל
 ער דינען גאם שהם הפדות דאס מיינט קען דיא סגות וואס ער וועט טאהן אנאנצע וואך ויא ביה

תורה ליום השבת

החלה האחת: ושמרת אותם שבתים מערכות עש המערכות על השלחן המזבח לפני יהוה: ונתת עליהם ערבית לבנה וזה יהיה ללחם לאכרה אשה ליהוה: ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה המיד מאת בני ישראל ברית עולם: והיתה לאהרן ולבניו ואכלוהו במקום קדש פי קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק עולם:

רש"י
(ב) שש המערכות. שש חלות המערכת האחת: השלחן המזבח. על זה טעמו. ד"א על טהרו של שלחן שלא יהיו המערכות מניחין את הלחם מעל גבי השלחן (מנחות ל"ו ח"כ): (ג) ונתת עליהם ערבית. על כל אחת מהן המערכות היו שני כזיכי לבונה מלא קומץ לכל אחת: ויהיה. הלבונה הזאת: ללחם לאכרה. שאין מן הלחם

נביאים (ישעיה נח)

ונחה יהוה תמיד והשביע בצדצדות נפשך ועצמתך יחליץ ותיהל בן ונה וקמוצא מים אשר לא יכובו מימיו: ובגנו ממה הרבות עולם מוסדי דור דור הקומם וקרא לה גדר פרץ משוכם נתיבות לשבת: אסתשבו משבת רגלה עשות חפצה ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יהוה מכבד וכבודתו מעשות דרכיה ממצוא חפצה ודבר דבר: אי תתענג על יהוה והרבותיה על בנת מי ימי ו ארץ והאבלתיה נחלת יעקב אביה פי פי יהוה דבר:

מצודת דוד

(ח) יתכן. סמקו יבטן. אוחך תמיד בדרך הטוב לך: והשביע בצדצדות נפשך. כשם ימים בעולם אמרו ויבטן ישיע את נפשך ולא חסו חסר מעל טובים: ועצמתך יחליץ. יבטיח שוק את עמיתך ויבד את העלמות לני סהם עוסי הגוף. וסיים. חסיה שבע מבייח כגן השבע מן הכים כי הדרך הוא להשקותה בכל עת וכמואל פים חסיה בכל עת ומשפט בטיב כעיקר סג"ל מים אשר המים הנוטפין ארץ נפסקין: (ג) יבנו עמך. ר"ל המעשים הטובים הנוטפין עמך יבנו את הרבות סמולם. וכמו שהעשים הטובים מחריבים את העולם בן הטובים יבנו סמירות: מוסדי דוד ודוד. הסודות שנפלו ביום סודות אדם תקימם אותם בעשירי הטובים. וטל סדכר כמ"ט: וקודם לך. כל בני העולם יקראו אוחך גודר עין. שהרי בזכות מעשיך גרדת פולחן העולם: מש ככ. חזק הוא המשיב את הנתיבות להיות מיושבות באנשים כי בהיות הטובים חריבים נשמו הנתיבות וכוונתך נבנו הערים ונתיבתו הנתיבות: (ג) אם השיב מש: וגו'. ר"ל אם התקנת בדרך ללחם מין לחמים וזכרת שטוף שבת והשבות רגלך בעבור השבת: שמים. סמ"ס של משכת עומדת במקום שמים ור"ל אם השיב משפתי חספך אחד מן המלאכות פלסיות: ביום קדשי. וזה השבת שקדשו העמים: וקראת לשבת ענג. תקרא את שבת יום ענג. ר"ל ימים מיוחדים לך להשבות ש: לקדוש ה' מכוונ. ליום השבת שקדשו העמים תקרא יום מ: ויבד מבלי עשות בו מלאכה של חיל: וכבר. ר"ל לא תקרא שם בלד אלא חכדו עשית בו עיניך: מנא. מ: מלי עולו בו חספך ר"ל שלל חשבה בו הפך מדברים הפסוקים כעצמי ודבר דבר. ועל דבר דבר הולסר בשבת כחשבוניות וביולל: (ד) אז התענג על ה'. כשחשפה בן אז ישיע לך טובה רגום ותחפנן על ה' ר"ל לא תחפנן לעדן הגוף כ"ל להעמיד הגוף במצב הראוי להשכיל בחירת ה': והרכבתך. ר"ל חסיה ביום השבת: והעמטם: והאכלתך. ר"ל לך חסיה הארץ אשר: הנחלתי ליעקב אביך (ואמר יעקב לני שלו ולבניו נחם: הנחלם לא לימשחל בן אברהם ולא לנשו בן יתחק וכן נאמר ויעשיר ליעקב לחימי וגו') לאמר לך אתן את ארץ כנען (מסלים קס): כי פי ה' דבר. וכיון שהו דבר ימים

ואומרים ברכי נפשי (תהלים קד) תמלא לקמן:

עיקר תוי"ט משנה שבת פרק ז ברטנורא

כלל גדול השוכח עיקר שבת. כסבור אין שבת כחורה וזע"ג דמטיקרא שמע ועכשיו שכחו: אין חייב אלא חטאת אחת. על כל השכחות שהלל דבולה שגנה חלה היא דכתיב את שבתותי ושמעתי שמירה אחת (א) ומסכת דבי דכתיב שמיים כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת (א) הודיע חסם לטעום הכנה כס"ו ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו עיקר שבת. וז"ל שבת כתורה ונאסרו בו מלאכות: ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה. ע"י שגנת שבת שאינו יודע שגנת היום: חייב על כל שבת ושבת.

ברמורה ליום השבת עיקר תירומ

חטאת אחת ופל זה נאמר ושמרו בני ישראל את השבת דמחשבת שמירה לכל שבת וכבת כלומר שחייב חטאת על כל שבת וכבת ואפי"ם של טעם לו ניתיים והשלים אחד הוא אמרין ימים שבנתיים הויין ידועה שא"ל של שבת

כינתיים שאחור היום שבת היום אלה שלל נזכר במלאכות ששעה זו הלכך כל שבת ושבת שגנה אחת היא : הירודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה. שלא ידע שמלאכות הללו אסורות ופסול כמה פעמים בכמה שבתות : חייב על כל אב מלאכה . השלח אחת חצי"ם שחור וכפול בכמה שבתות כל אב מהן חלה שגנה היא דהא לא נודע לו כנתיים והא ליכא למימר ימים שבנתיים הויין ידועה למלק דמאס ימים שבנתיים אף לו לדעת חיו מלאכה אסורה ואינו מותרת אלא ח"כ ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת והא דהוין עתיב על שתי מולדות של שתי אבות הלוקות על כל אחת חטאת אחת חבל אי עבד אב ותולדה ידידי או שתי תולדות של אב אחד לא מחייב אלא חלה חלקני סיפא העושה מלאכה הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב חלה אחת כגון שתי תולדות של אב אחד משום דהוי כעושה וחורז ופועה בהעלם אחת ואין הלוק הקאות בהעלם אחת אלא שבת : ב הזורע והחורש. הא דלא חלה החורש כרישא ודבר הזורע כדרך כל הארץ לאשמיטין שאם היה קרקע קשה וחרשו ורעו ואח"כ חור וחרשו מהייב אחרשה שנייה ומסו חורש : הקוצר . כזרעים והמלקט באילנות חייב משום קוצר-המבעמר. אוסף זרעים תלושים וזכרם חל מקום אחד : והזורע . ברחת לרוח : הבורר . פסולת בידו או דלהפרים פסולת מתוך האוכל נעשו שלשתן משום דשלתן הוו כמשקן אפי"ג דדמי להדדי חשיב להו כל חדא בחשבי נפשיה . א"כ לפי שאין בנת אחת אלא זה אחר זה : האופה . לא הויא במשקן דאין אפייה חלה כפיז ופת לא שייכא במלאכת המשכן אלא חלה סדורה דפת נקט (ב) ומיהו מבשל שהוא מעין מלאכת אופה הוה במשקן כשממנין של זבב קמחי דחשיב במתניתין הזורע הקוצר הדש וכו' כלהו הוי כשממנין של זבב במלאכת המשכן : המלבגו . מכבשו כנהר : המנפצו . חובטו בשנים אי גמי סורקי במסרה : המביסך . אורד"ר בלע"ז (ג) : בתי גירין . שנתן שני חוטין בתוך הביית ניר (ד) : הפוצע . מסיר חוקי הערב מפל השתי או השמי מעל הערב לזרך ארינה : הקושר והמתיר . שכן יידי חלוז שממנו עושין התכלת קוצרין ומתירין שפעמים נריך ליעול חוטין מרשת זו להוסיף על זו ומתיר בכלן וקושר כחן (ה) ותופר וקורע נמי הוו ביריות שכן יריעה שאכלה עש ונקבה זו נקב קטן ועגול נריך לקרוע ולמטה את הנקב שלא חלה התפירה עשויה קמטין קמטין : והתופר שתי תפירות . והוא שקטר דאי לא קטרן לא קיימי ומחייב תרתי משום קושר ומשום חופר : הצד צבי . וכל מלאכת עורו טהנות במשאים כעורותיהן (ו) : המולחו והמעברו . בש"ס מקשה היינו מולג היינו מסבד אלא חשיק הד מנייהו ועייל שרטוט במקומו ששרטוט מלכות מלאכות הוא : המוחק . מגרד בערו : מחהכו . מקלישו ומחתכו לרצועות וסגליים : וכותב ומחוק . הוו במשקן שכן רוסמים בקרשים לידע חיוז בן זנו וכותב אות כזה ואת כזה ופעמים שטעה ומחק : מכבה ומבעיר . בלא שתחת דוד הסממנין : וזכה בפמיש . הוא גמר מלאכה שכן אומן מכה בשן כגמר מלאכה ואין מכה בפטיש חייב אלא כגמר מלאכה (ז) ומניח דרישא דמנא אבות מלאכות ארבעים חקר אחת אף על גב דהדר פשיב להו חלה חלה אחת לאשמיטין דהפילו עביד חייב כל מלאכות שבשולס בשבת אחת בהעלם אחת אי אפשר שיתמייכ יותר מרבעים חטאות (ח) דכלהו שאר מלאכות חולדות לכך אבות ולשתכה דעביד אב והולדה דליה ולא מחייב אלא חלה : ב כל הבשר להצניע . כלהו דבר הנשוי לנרדן אדם : ומצניעין במחורו . שיש בו שימור הראוי להצניעו : אינו חייב אלא המצניעו . אם נעשה הפיב על אדם אחד

כפיז דכולל חלה שגגס סיא וקרין אכונג קאמי . רש"י : (א) חייב על כו' . בגמ' יליף פפטיס שאסו חייב על כל חטאו ואי שפטיס שטוט חייב אלא ח' מל כל שבת . ומספיקל דוציבנ כדון שפס ופגס מלכות דליה שגגס מונס ומכוס כשגס שגס חדן מלכות דהיה שגגס סיא . רש"י : (ב) ארבעים חקר א' . י"ג וז' על פני לים להקטל דלמי המספר כמו שפסו שפטיס וישפנו כו' . ופקדון עלי דמכרך סורין כלי"ג דמי"ו ו"ו דמכוס וחסא פקדו קלי ארבעים וכו' . ופטי"ם סטורין : (ג) נג' ופגסו משום דשכיסו . סר"ן . ולי"ג פסוס דרריים ספט ספסו ארינו מלכס ס"ה פס בעדניה כני לט סוס מלכס דפטי"ל דלכס סהר בן קמ"ל . ו"ג דלמי למפטי דרריים ספס . פ"ס : (ד) פ"י רש"י ולסגן ב' סמסוד חומי רש"י . ח"ל כ"ג כול סהיסק אפ סהי גזול מן הסמפס סמפס : (ד) רש"י . ו"ל סהרין עכ"ס אפ חומי סהרין כה"ס ספסל זס ויזכר זס וזכס סמכד ויחמד סהי יפגס סמסון ויזכר סהרין וזכס סמכד . וספרי . מלכס סריכס סר"ב כריס פכ"ח פגס' כלס ו"ל סן סהרין סהרין על הקקס ובעדניה סמפסין קלס סמסון ופוסין דרן סג"ל זס סהרין כמות . ולי"ג חומי : (ה) רש"י וזכס סמסון יס דוקק דלמי חייב

אלה כמתי"ם ס"ג לקטור אלס ספסו"ד ס"ג דקרקו על רש"י מ"י שפטיס מלרין שיתכ ס"ג לקטור ולק דקרקו מן ס"ל סוס לסוסיף כו' ופי"ג כ' בשם בר"ם וז"ל שס כריז דכתי עמיר פ"ג נקטור וסל דלס ס"ג פ"ג פסורין כמו סופר דקטן . סו"מ : (ו) וז"ל דקקס כני פסוס דשניהם כפי סר"ג נגי פס למ"ל : (ז) וספוס . דוקס ס"ג נכות . נפ" . ו"ל סהרין דעכס נמי פ"ג לטכתי . וקקסו דס"ג למחסי ע"ע כו' . ו"ל דססס נגי לט קמטי לים אלא משום דכתי למפטי שטור"ל ד" דוקס אכל פ"ג סהרין ונכסס אפי"ג כל סהרין חייב לא ליטריד למפטיים : (ז) כן פירש"י ופיין כתיבוסס ר"ס י"ג ופי"ג בשם סהרין ו"ל קונוזוס סר"ן מדר"ש כ"ג סס . סו"מ : (ח) לאו דוקס אלא סהר"ג ופי"ג דייקי לה מללו ומניח"ל דריסס מל כל ס"ל ו"ל ופי"ג לט דע לא ספן ככרס) ודסי"ס למפטי שגס (שפטיס סהי מדר"ש)

הוא גמר מלאכה שכן אומן מכה בשן כגמר מלאכה ואין מכה בפטיש חייב אלא כגמר מלאכה (ז) ומניח דרישא דמנא אבות מלאכות ארבעים חקר אחת אף על גב דהדר פשיב להו חלה חלה אחת לאשמיטין דהפילו עביד חייב כל מלאכות שבשולס בשבת אחת בהעלם אחת אי אפשר שיתמייכ יותר מרבעים חטאות (ח) דכלהו שאר מלאכות חולדות לכך אבות ולשתכה דעביד אב והולדה דליה ולא מחייב אלא חלה : ב כל הבשר להצניע . כלהו דבר הנשוי לנרדן אדם : ומצניעין במחורו . שיש בו שימור הראוי להצניעו : אינו חייב אלא המצניעו . אם נעשה הפיב על אדם אחד

הנמישו חייב על הולאתו אם הולאו חבל אחר א כו חייב עליו לנכיה לאו מלאכה היא : ד עצה . תנן של מיי קמיות : כמלא פי גמל . שיעורו גדול ממלא פי פרה וכמלא פי פרה לא מחייב כעלה דהא לא חוי לפרה : עמ"ד . קשין של שכלין : פי מלה . נפיש מפי גדי הילכך עמיר דלא חוי לגדי לא מחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי סלה חבל עשבים הולאו וחוי לגדי ולמלה מחייב אפילו כמלא פי גדי : לחין . היאזין לאדם : בגרונרת . דוה זועור לכל מאכל אדם כשבת וכל כמלא פי גדי לא דלחית לא חוי לגדי : ה ומצטרפין . כל אוכלי אדם זע"ו : חוץ מקליפיהן . שאין אוכל ואין משלימין האשור : ועוקציהן . וכן הסרי דהוא עץ כענמא : וסובן . קלישת החטים הנזרחה מחמת הכתישה : ובורסין . הנשר כנפה ורמכ"ס פי איפכא דמורסן הוא עבה וגרוע מסובין : חוץ מקליפיהן ערשין . ממגדסין : שמתבשלות עמהן . לאסוקי הקליפות החיטות שהן נושרות כשעושה מהן גזין וקליפיהן הפיו כזמן שהן נחים ומתבשלין עם קליפתן לרבי יהודה מגדסין עם האוכלין לשעור גרונרת חבל יבשים לא שאין נאכלין בקליפתיהן לפי שהם ירחיט כזובין כקטרה ואין הלכה כרבי יהודה :

ר"ש"י

גמרא שבת דף ק"ו

תלתא היום . למנין שלש סעודות כה : תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש . רבי חרקא אומר ארבע . אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו . ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאו כשרה רבי חרקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא . ורבנן סברי בהדי ראוותא . תנא רבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הלכות אלא הלכות : אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמיד חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך . אל תקרא בניך אלא בוניך . שלום רב לאהבי תורתך אין למו מבשול . יהי שלום בחילך שלות בארמנותיך . למען אחי ורעי ארביה נא שלום בך . למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך . ה' עז לעמו טוב לך . ה' יברך את עמו בשלום :

זוהר (יתרו דף פח ע"ב)

ביומא דשבתא כסעודתה תנינא כתיב אז התענג על ה' . על ה' ודאי דהיה שעתא האגליא עתיקא קדישא וכלהו עלמין כמדוותה ושליו ומדוותה דעתיקא עבדין וסעודתה דיליה היא ודאי . כסעודתה תלייתה דשבתא כתיב והאכלתיך נחלת יעקב אביך דא היא סעודתה דזעיר ארסין דהוי בשלימותה וכולהו שיתא זמין מההוא שלימו מתברכין וכפי בר גש למחדי כסעודתיה ולאשלתא אליו סעודתי דאיתן סעודתי מהימנותא שיתתא דזרעא קדישא דישאל די מהימנותה דא דלהו היא ולא דעמין עט"ג ובין כך אמר כיני וכן בני ישראל . תא חזי כסעודתי אליו אשתמדעון ישראל דאיתן בני מלכא דאיתן מהיכלא דמלכא . דאיתן בני מהימנותה (עלמין) ומאן דפגס חד סעודתה מנייהו אחיו פנימותה לעילא ואחיו גרמיה דלאו מבני מלכא עילאה הוא . דלאו מבני מהיכלא דמלכא הוא . דלאו מזרעא קדישא דישאל הוא . ויהיבן עליה חומרא דתלת מלין דינא דגיחנס וכו' . ותא חזי ככולהו שאר זמין ומנין כפיניו כתיב כתיב למסכני ואי הוא חדי בלמודיו ולא יהיב למסכני עונשיה סני דהוא בלמודיו חדי ולא יהיב חדוה לאהרם עליה כתיב ויריתי פרש פל פניכס פרש חגיכס ואי יהיב כשבתא חדי אף על גב דלא יהיב לאהרם לא יהיב עליה עונש כשאר זמין ומנין דכתיב פרש חגיכס . פרש חגיכס קאמר ולא פרש שבתכס . וכתיב חדשיכס ומועדיכס שנהא נפשי ואלו שבת לא קאמר . ובין כך כתיב כיני וכן בני ישראל . ומאסו דכל מהימנותה אשתתא כשבתא יהיבן ליה לבר גש כשמתא אחרא כשמתא פילאה כשמתא דכל שלימו כה כדוגמתא דעלמא דאיהי . ובג"כ אקרי שבת מהו שבת שמתא דקודשא בריך הוא זמא דאיהו שלים מכל סטרוי . אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ווי ליה לבר גש דלא אשלים חדותה דמלכא קדישא ומאן חדותה דיליה חילין תלת סעודתי מהימנותה . סעודתה דאברהם ויעקב כליין כהו . וכלהו חדו על חדו מהימנותה שלימותה מכל סטרוי . תאנא בהדין וומא מתעטרין אבהן וכל בנין יעקין מה דלא כן ככל שאר חנין וזמין . בהדין יומא חייביא דגיחנס נייסין בהדין יומא כל דינין אחכשיין ולא מתעטרין בעלמא כהדין יומא אורייתא מתעטרא כעטרין שלימין כהדין יומא חדותה ותפטוקא אשתמע כמאתן ומאשין עלמין . כילא"ו :

מוסר מנחת שבת הלכה פסוקה

עניני שבת מלוקט מזה"ק והאר"י ז"ל וספרי מוסר . (6) זה לשון קודם שיכנס לריב שיתקן עלמו להכרח לפני סעודתו כדכתיב וכל שבת יאמר לך כי אין לבוא אל שער העמלק ביום שבת ויקשם סלעו יום אחד שי יומא . כפי"ט רז"ל (אבות ס"ד) התקן פתך כפניו ודאי כד שבתך לטובתך . כן נר"י לעורר ערב שבת לטובת סלעו לקבל פני העמלק כדכתיב וכל שבת יאמר לך כי אין לבוא אל שער העמלק ביום שבת ויקשם קדישין עס נשעות יהיות היחידים עם הכשיכס כשבת לדור עם (חק ליישראל) [ח"ג]

הלכות שבת מלוקט מש"ע ונ"ב וגדולי זמירונים (א) חייב אדם ללמוד רבתיין הסגות כגון פסקי הלכות וכן האיש לאשתו שאם לא תדע הלכות יצת הארץ תשמדו השבת וכן כל הסגות כדו לעשות להוחרר במצות וראיות משונות שריותה תולכת לשמיע הררשה כפי אלישע שהרי בעלה אמר לה מועד את הלכות אליו ודונו לא תרש ולא שבת בכלל דברורש ושפת חולכת ס"ו וכל מי שאפשר לו למנות לאנשי ביתו ולא מוחה בתאם על 20

ואפי' ע"י עכור' אמר לקצ' ראש המחילה ואף בנרות שלנו שנוהגין להחיד מכל מקום כשהגז של חלב נתקן עד שדולק בתוך השמורת ונמס החלב או דינו כמו גר של שמן דישיר בו שמא ימה וידע דפרס בבית הגז דולק בתוך השמורת וכן תרבה ולפי זה צריך להפסיק מהתשמיש או מהלימוד כשהגז מביע לשם פסוקי' וכוונתו נהנה דרכה אנשי תורה להקל ללמוד אצל לאסוף של גמפ'ם וכותבין על תחית ניר שבת היום באותיות גדולות ומדבקין מבע"ש הנייר במקום השריש'ל כדי שלא ישבת ומה, ויש להקל לסמוך על זה, משנה ברורה, ובחבור תו"ח כתבתי דהלכות שבת מותר ללמוד מכל לאסוף של גמפ'ם דכיון עלמוד הלכות שבת לא הישיגין שמא ישכח ומה, וע"ש, ובלא זה הקל במסנה"ש בלה"ם ללמוד אצל לאסוף של גמפ'ם דכיון שאורם רב ואין האור מתעטם כלל עד לבסוף שוב לא הישיגין שמא ימה כיון שאין צריך להפסיק יע"ש. מיהו כל זה הוא דוקא ללמוד הקילו אבל לא שאר תשמיש וגם בלימוד כשאי אפשר לו באופן אחר אבל להתחלה בודאי גבון שיעשה באופן היותר נכון ללמוד ב' ביתו בחד ענינא או אצל מסעדין ליכס דלא שייך שמא ימה: (יא) נהגו לכמות הקטנים שלא יהיו ערומים במני הנרות משום כיוון מנהג ואפי' בחול הוא סכנה גדולה אפי' לגדול לעמוד במני הגז קודם, וע' בא"י: (יב) תנור שיש בו אש או נחלים לוחשת אמר לסתוח פתח התנור או לסגור כי ע"י הוא מבעיר או מכבה, בענגלישע קעבן אמר לסתוח הפייערקעס מה"ש בידוע: (יג) אמר לערות רוטב על תחית לחם או סגור אלא יערה תחלה את הרוטב לתוך הקערה ותתקד קצת עד שתהא ראויה לאכילה וזאת יתן שמה הלחם או הסגור אבל כ"ז שהרוטב הוא רותח אפי' הוא בקערה אמר ליתן להוכה לחם או סגור, וכן אין ליתן מלח לתוך הרוטב אפי' הוא בקערה ומכ"ש לתוך הקערה כל וכן שהוא רותח אלא יתחין עד שתתקד קצת שתהא ראויה לאכילה, ובמלח שנעשה ע"י בישול יש מקילין והמחסיד גם בזה הע"ב. וכן אין לערות מים רותחין מכלי ראשון על מדי' או קאנז'ע מפני שצירוי מכלי ראשון מבישל כדי קליפה, וכ' בשו"ת בנין ציון (ח"א סי' י"ז) שהקד שהשי' הבאח אלינו מסרינת היג'א לא נתבשל שם כפרם שנשלח לכאן (דלא כמקילין שאומרים שנתבשל שם וא"כ אין בישול אחר בישול) ושבו באיסורו קאי לערות עליו רותחין, יע"ש. וכן אין לערות מדי' או קאנז'ע רותח לתבלי שרוצה לשתות בו אם יש שמה צוקע"ד אלא יערה תחלה הקאנז'ע והשי"ה ואח"כ יתן לתוכה הצוקע"ד, ומ"ם במקום הצורך יש להקל בזה, דמפסקים: (יד) אמר למה שמן או שום ע"ג צלי בעודו הם שהיה מולדת בו אפי' נצלה מבעוד יום דמ"ם ותבשל השם ארשין: (טו) קדרה רותחת שהעבירה מהאור ואינה מבושלת כל צרכה אמר להוציא ממנה בבק' מפני שכתבתי ע"י קצת בישולה: (טז) אמר לישראל ליתן פרי או שם וברוחה על התנור או לתוך הקאכלין שע"כ

תנור בית החורף אפי' על שעה מעטת וזמני צינת כלבר בין קודם שדומק התנור בין לאחר שדומק התנור גזרת שמא ישכחם וישתו שם עד שירחיק המים ושיצלה הפרי, וכן משמדי"א שיש עליו שומן אין להעמידו הגז המדונה או על התנור במקום שכוון להרחיק מע"ש שאין רענון אלא לחמם אבל אם הוא באופן שאי אפשר כלל שיתחמם שם עד שתהא יד מולדת בו אם אש ישהה שם זמן מרובה אלא יתחמם קצת שם מותר ליתנם ע"ג התנור מלמעלה או בקאכלין ע"י דבר המפסיק ואפי' נקדש השומן או תמים מחמת הקוד יש להתיר כששם שם צורך גדול אבל לתוך התנור שהפסיקו בו אמר לתת שום דבר שיתחמם מע"ש שאי אפשר שרתיח שם, ולצורך הולה קצת יעשה מאלת חכם, וע' בני"א: (יז) אמר ליתן חלב קר (אע"פ שכבר נתבשל) לתוך קאנז'ע שבבלי ראשון, וה"ה דאמר לערות הקאנז'ע מכלי ראשון על תחלב הקר ששם דכלה ונצמנו יש כיוול אחר בישול אבל ליתן תחלב להקאנז'ע שבבלי שני אין איסור, פרמ"ג כמ"ז סימן שי"ח סי"ק פ"ו: (יח) מותר לקח מעב"ם ומי"ה כשבת מעיר שריו"ו עכ"ם כדליכא למיחש שיובה ביבול אבל אם העכ"ם מריבה בשביל ישראל ונמ"ש כשלקח העכ"ם מעות קודם חפי"ה קודם הישבת ראשון נגזר הוא, המוסקים ואחרונים: (יט) כד"א במי"ה אבל קאנז'ע אמר בכל גזתי ליקח מעכ"ם ואסילו כהול אמר משום דבקאנז'ע (אף בלי חלב, דחלב חי לבדו ג"כ אמר משום גזירה כמבואר ביו"ד וב"ש"ם בסמן קפ"ו) יש בה משום בישול עכ"ם ואסרו חולל בישול עכ"ם משום תחנות, וע' ביו"ד סי' קי"ד, ובדי אפירם ובפתחי תשובה שם, וע"ן בהנחות מעשה רוקח: ויש אומרים דגם במי"ה שייך משום בישול עכ"ם, פ"ח: (כ) אין לסתום בשבת ציפרי"ן לתוך מי"ה או לימנו"ם רק יסתום על הצוקע"ד דוקא, חיי"א: (כא) בעגין קיפול בנדים יש תרבה חילוקי דינים, ואין לקפל שם בגד, אחרונים: (כב) אמר לשפסף ברנל רוק או ליתת שעל גבי קרקע, אבל דורסו לפי תומו ובלבד שלא ישפסף, ש"ע: (כג) צריך ליהדר שלא יתהוב באצבעו במשקין שעל השלחן או באבק או על הנובל והבפוד שעל החלון, שם: (כד) צריך ליהדר בשבת בשעת האכילה שלא לברר פסלה מתוך אוכל, דרך משל לרוק מן התבשיל פלמין, או עצמות קטנים, או זבוב, או קקס, וכ"כ, רק צריך לקחת אותם עם מעט אוכל ולרוק אותם, וכן אמר לערות שומן מן המאכל אלא א"כ שונק גם כן מן המרק עמו, סימן שי"ט: (כה) אמר לפרק פולין (באביס שוישין) מן השישין שלהם, והקושה כן חייב משום רש, וכן בקמחיות אם השישין שלהם אין ראויים לאכילה אמר לפרקם, שם: (כו) אמר לדבר דברי משא ומתן כשבת וי"ש, ודבר זה מפורש בדברי הנכבא מפצוא המצד ודבר דבר, וכן אמר לדון בשבת, רק לדבר מצוה מצוה ודון, שם: השי"ת יוכנו שזכה לדרוך אחר מצוה ולקיים וצדקה דקת את ה', בילא"א יילא"א

דיני ומנהגי שבת

סתמת שהספר ויקרא כמעט כולו הוא מעניני הקרבנות. ורוב הקרבנות באות או נולד מאי או עד מומאח מקדש וקדשיו. וידוע בשהיו ישראל אצל הר סיני לקבל התורה. ואז קנו ישראל קדושה יתרה כי נעשו או כמלאכי עריון. כמו שדרשו חז"ל על פסוק אני אמרתי אלהים אתם ובני עלין כרכם. ונעשו אז חרות ממלאך המות. חרות מיצר הרע. חרות משעבוד מלכות. ולא הי' נצרך או רמשכן ומקדש. כי היכר ה' המה. ולא לקרבנות. כי לא היו חוטאים ולא היה בהם מומאה. אך אחר שעשו את הענג חזר היצר הרע למקומו. ואתו בא גם המלאך המית. ומסתת היצר הרע באו החטאים ושימאה היוצא מנימם. ומסתת המלאך המות בא הומומאה. מומאח מת וכיוצא. ע"כ הצריך הקב"ה לצוות על המשכן ועל הקרבנות כמש"ה (ויקרא ז' ז' ז') אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צוהו את בני ונו' במדבר סיני. בתחלה כתב בהר סיני וסיים במדבר סיני. ר"ל הקב"ה צוה רמשה זאת התורה בהר סיני. ושמה לא נצטוי על הקרבנות כי במעמד הר סיני לא היה נצרך עוד לקרבנות. אבל ביום צוהו את בני להקריב את קרבניהם לה'. היה במדבר סיני כשהוקם המשכן במדבר סיני. כת"ש בתחלת ספר במדבר במדבר סיני באהל מועד והנה להיצר הרע המחטיא את האדם נתן הקב"ה תרופה להכיוו קרבן. ואף בזמן הזה שאין לנו קרבן אמרו חז"ל כל הלומר עניני הקרבנות מעדה עליו הקב"ה כאילו הקריב הקרבנות אבל להנצל מהמלאך המות ומשעבוד מלכות איוה תרופה נתן הקב"ה ע"כ אמרו חז"ל אלמדי שמרו ישראל שתי שבתות מיד ננאלין וידוע כי הנאווה האחרונה הוואת אשר אנו מקיים אליה תהיה ניכ חרות ממלאך המות כמש"ה כלע המות לגצה. וזה תלוי בשמירת השבת כהר"צ. ע"כ הצגנו ומסתנו למסר הקרבנות מעט מן המעט מהלכות שבת. ומסתנהי קדושת שבת :

(א) דיא נמרא זאנמ אין סכקת שבת (רף קי"ז ע"ב) נב חסרא זאנמ פריימיג זאל יעד'ר פקענש אויף שטיין קריה אן צו גרייטן אוף שבת. ווי עס שטייט אין פסוק ויהי ביום הששי והקיננו וי"א עס וועט נאר ווערין דער זעקסער טאג זאל מען טון אן גרייטן אוף שבת. עס ווילן גיט אז אלק'ן ווס מען גרייט אן אויף שבת. זאל מען קופען פריימיג. סיידין. ער ווייטט אז ער וועט גיט קופען פאר פריימיג וועט ער פריימיג גיט בקיטן צו קופען. אדר אן ער וועט אלק'ן קופען פריימיג וועט מען קענן קומען צו חילוי שבת ווייך דער טאג איז קליין. זאל ער אן גרייטן דאנערשטיג אוף שבת. אלק'ן ווס ער קומט אוף שבת זאל ער זאגן דס קוף איז דקבור שבת : (ב) אונ עס איז אמצוה דער בעל הבית אליין זאל קופען אויף שבת אפילו עס איז גיט זיין קבור ער זאל אריין גיין אין דר גאס אריין קופן. סון דעקסווענען דקבור שבת קופען זאל ער אליין גיין. עס איז אמצוה מען זאל אן שארענען אפעקער ערב שבת עס זאל זיין אן גרייט צו דיא סעודות סון שבת : (ג) ערב שבת פו דער סבילה זאל מען זיך אפ שניידן דיא נענג : (ד) פריימיג נאך האלבען טאג זאל ער מעקיר סדרה זיין יעדער פסוק תורה זאל ער לייזן צוויי מאל אונ איין מאל תרגום. אונ דר מענש וואס איז מעביר סדרה זאל ער פריימיג וועט ער לאנג לעבן. אונ אויבער דס גיט קיין צייט גהאט צו מעביר סדרה זיין פריימיג. זאל ער מעביר סדרה זיין שבת בייא נאכט פאר דעס עסין. אדר שבת אין דער קריה פו דעס עסין. דערער שבת בייא טאג פו מנחה. איידר מען הייבט אן צו לייזן דיא אנהרי סדרה. אפר נאך מנחה איז טון נאך האלבען טאג אז ער דס טון מעביר סדרה גווען זאל ער גיין אין סקנה אריין זיך מבלל זיין ווארים אן מביקה קומט גיט צום מענש דיא גשמה יתרה סון שבת. אונ גיט דיא קדושה סון שבת : (ו) מען מו' שטארק מקטיג געבן אויף לעכט צינדן מען זאל צינדן צו דער צייט מען זאל חיו גיט מחלל שבת זיין. אונ ווען דס ווייב איז נאך אין דר גאס זאל דר מאן גיט ווארפן אויף איר מיט דיא לעכט צינדן. נאר וויא עס קומט דיא צייט סון לעכט צינדן זאל ער אליין צינדן לעכט : (ז) אלע מעס עסין וואס שטייען אוף דיא ענגדישע קעך אין דיא לעכט פו לעכט צינדן זאל מען דיא מעס ארום געסין סון דיא לעכט אונ שפעלין אוף דיא פלאטע. ווארים שבת פאר מען גיט אריין שפעלין אפאם אין דיא לעכט סון דר פלאטע אונ גיט ארום געקען סון דיא לעכט אונ מען פאר גיט ארום געסין דיא רינגן אונ גיט ארום לייזן דיא רינגן אום שבת ווען עס איז דיא סייער אין דר ענגדישע קעך : (ח) יעדער יוד מוז פריימיג פו נאכט סון קשוכת

דיני ומנהגי שבת

אין הארץ . איין אמתה תשובה סים תרסה ווס עד האם נזינדיגס אבאנצע וואך אונ זאל געסן און זיך עד זאל וויסער גים זינדיגן . ווארים עד דארף גיין דאוויגין אונ מאכן קידוש אונ זאגן ברכו . זאגט עד דאך עדות און גאט אז עד האט בשאפן דא וועלט אונ ארשע און גיט זיין איין עדות : (ט) ווען מען מאכט קידוש שבת בייא זאכט זאל מען קוקן אויף דא לעכט . דס איז ארמוואה צו דיא אונגן : (ז) ווען עד עסט דיא סעודות פון שבת זאל עד גיט סיניקן פון זיין פרינדיגן וועגן . נאר עד זאל זאגן אונ פראכטען אז עד עסט דס דעבור שבת : (יא) יעדן מאן אודר דס חייב זאלן גרייסן דעס מיש פאר גאכט . ווארים ווען דער מענטש גייט שבת ביי נאכט פון דער שיל גייען מיט אום צווייא פלאכים ביי און שמיב אריין . אנוסער פלאך אונ איין שלעכטער פלאך . אז דיא פלאכים סרעסין איין שמיב איז אלדינג אין אן רינג ווי עס דארף צו זיין . דער מיש איז גרייס . לעכט גצינדן . איין שמיב איז קיין קריג . אלע ועגן פרייליך . זאכט דר גוטער פלאך הקוא איבר אכט טאג שבת זאל און אזו זיין . אונ דר שלעכטער פלאך סח און ענטרין אמן . אונ אונ מען סרעסט חיו פו קערט . דר מיש איז גיט גרייס אונ קיין לעכט גיט גצינדן וויא מען דארף . אדר אין שמיב איז קריג . זאגט דער שלעכטער פלאך הקוא איבר אכט טאג שבת זאל און זיין . אונ דער גוטער פלאך סח און זאגן אמן : (יב) דר זענט ווס וויל אן גרייסן און שבת גושע מיש אונ פרישטאונ נאך אנדר זאכן אונ עד ווייסט אז דס חייב עסט זיך מיט אום קריגן אום שבת פאר ווס עד דס און דר גאט נאכט . איז בעסער עד זאל גיט אן גרייסן אזו פיל נאר עס זאל קיין קריג זיין : (יג) דער שליה הקדוש שרייבט עס איז אמתה בייא אלע דריי סעודות פון שבת זאל מען עסן מיש אונ פרייש . אטלו ביי די וויסע סעודה אויף : (יד) דער ילקוט שרייבט שבת אין דר פריה פאר דעס עסין זאל מען לערנן תורה גביאים בתוכים אונ וויל יעדן מענטש דארף זאגן אלע טאג הודו דרם ברכות . אונ שבת זענן דאך דיא ברכות פון דער שמונה עשרה וויגינד וויא אקע טאג . סעלט דאך ברכות . וריבער איז אמתה מען זאל עסין שבת פירות וואס האבן פערשדענע ברכות . אונ מען זאל זיין ספיד . וויגינסטענס זאל מען ענטרן אמן נאך דיא ברכות פון דער הפסוקה . וועט זיין גרעכט וויא מען וואלט אליין גאנט דיא ברכות : (טו) דר שליה הקדוש שרייבט עס איז אמתה ביי יעדן בענטשין שבת נאך דעס עסין זאל מען בענטשין און אפוס אפילו עד עסט אליין . אונ עד פוש גיט אזו אין דר וואכן אבר שבת זאל עד אזו פון : (טז) ספרי סוסר שרייבן דער מענטש ווס וויל ווכה זיין צו אברקה פון פריגסה . זאל עד אזו פון איידר מען צינד לעכט פרייסיג פאר נאכט זאל עד לייגן דיא חלות און דעס מיש . אונ באנד נאך דעס עסין זאל מען אפ ווסען סין דעס מיש אונ באנד לייגן צוויי חלות און דעס מיש צוידעקן מיט אמיששבעל אונ זי זאלן ליגן און דעס מיש אבאנצע נאכט ביי סארגען פריה צום עסין . אונ נאך דעס עסין איז דער פריה זאל עד אפ רוימן פון דעס מיש אונ באנד ליגן צווייא חלות מיט אמיששבעל צו גרעסט אונ זאלן ליגן ביי צו דיא וויסע סעודה . אונ נאך דיא וויסע סעודה זאל עד און אפ ווסען פון דעס מיש אונ זאל לייגן איין חלה ביי צו דער פערט סלנה פריגסה . וועט זיין דר מיש מיט דיא חלות פון לעכט צינדן ביי נאך סלנה סלנה . איין סינים זאל גיט זיין ליידיג דער מיש פון חלה דר מענטש ווס וועט אזו פון אקע שבת וועט עד געענטשט גערין מיט פריגסה אבאנצע וואך : (יז) יעדער מענטש זאל זיין אום שבת שלום אונ פריינדליך עס זאל חס ושלום קיין אונ גורם אין שמיב מיט זיין ווייב אונ קינד זאל עד זיין פריינדליך עס זאל חס ושלום קיין קריג אונ קיין קללה אונ קיין שבענה אפילו און אמת גיט גערט ווען אין דער שמיב איז דעס גאנצן שבת :

אגרת מוסר מרמב"ן

מח שנחב לכנו על הענוה ויראת שמים וצוה שיקראה תמיד וילמדה גם לאחרים תמיד למען
תהיה רגילה על פיהם. ובישר כי כיום שיקרא איש זאת האגרת יענהו מן השמים כל מה
שישאל, לכן טוב לאומרה בכל יום, גרמס ראשונה כמנשוכה שנת שפ"ג :

שמע בני מוסר אביך ואל תמוש תורת אמן, תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל
עת, ובוזה תנצל מן הכעס שהיא מרה רעה להחמיא בני אדם, וכן אמרו רבותינו ז"ל, כל
הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו, שנאמר והסר כעס מלבך, והעבר רעה מבשרך, ואין רעה אלא
גיהנם, שנאמר וגם רשע ליום רעה, וכאשר תנצל מן הכעס תעלה על לבך מרת הענוה שהיא מרה
מזוה מכל המדות טובות, שנאמר עקב ענוה יראת ה', ובעבור הענוה תעלה על לבך מרת היראה
כי תתן אל לבך תמיד מאין באת, ולאן אתה הולך, שאתה רמה ותולעה בחיידך, ואף כי במותך,
ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך הכבוד, שנאמר הנה השמים ושמי השמים לא
יכללוך. אף כי לבות בני אדם, ונאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' . וכאשר

אגרת מוסר מרמב"ן

דקם איז דער גריף הקס דער רמב"ן ז"ל הקט בעשריבוען צו זמן וזמן מוסר הענין ענות או
יראת שמים (הקט שמעש דרף זמן ביא זקך גידערינג און מורא הקטען ספר גמט), דער רמב"ן
ז"ל הקט גמטען זמן וזמן זקל שטענדיג לעפען דעם גריף, און זקל לערנען דעם גריף מוט
אנדערע מענטשן אויך, גיז זמ העלען קענען זקען דעם גריף אייסווינג. דער רמב"ן ז"ל הקט
גזקט העלכער מענטש עס העט לעפען דעם גריף העט מען איהם דעם טקג ענמעדין מין המעל
אויף זלץ הקט ער העט העלין און פארלענגען, דריבער איז גוט אז יעדער מענטש זקל ז"ל טקג
זקען דעם גריף, און העל מיר העלען יעדער מענטש זקל זוכה זמן הקט דער רמב"ן ז"ל הקט איהם
צו גזקט, דריבער הקטען מיר דעם גריף בעשריבוען אויף עברי-חשטט יעדער מענטש זקל היסטע
הקט דער גריף שריבט און זקל מקתם זמן הקט דער רמב"ן ז"ל הקט בעשריבוען :

שמע בני מוסר אביך. הער מין וזהן דעם מוסר (דיא שטרקא-רמר) פון דיין פאטער און זאלסט ניט
פארלאזען די לערנונג פון דיין מוטער. דיין שטענדיגער פירונג זאל זיין, די זאלסט ריידען
דינע זלע רמר פאמעליק, צו יעדער מענטש און צו יעדער ציט. און דורך דעם וועסטו גרעטעט
זוערען פון כעס, ווארום כעס איז א שלעכטע מרה, און כעס בריינגט דעם מענטש צום זינדליגען.
די רבנן האבען אויך אזוי גואנט, דער מענטש וואס איז א כעסן גוועלטיגען אויף איהם אלע מינים
גיהנם, וויא עס שטייט אין פסוק דוא זאלסט אפ-מאהן כעס פון דיין הארצען וועסטו די אפ-מאהן
שלעכטס פון דיין ליב, און שלעכטס מיינט מען דעם גיהנם, ווי עס שטייט אין פסוק דעם רשע
האט נאם באפען צום שלעכטען מאן פון גיהנם (אין גיהנם וועט דער רשע אפגעמען זמן שמראף).
און אז דיא וועסטו גרעטעט ויערין פון כעס, דאמאלס וועט אריינקומען אין דיין הארצען די מרה
פון ענוה (וועסטו דוא ביא זיך נידערינג ווערען). אז דער מענטש איז ב"י זיך נידערינג, איז דאס דיא
בעסטע מרה פון אלע גוטע מרות, וויא עס שטייט אין פ-וק. קג. ענוה יראת יי' נאך ענוה קומט דיא
מורא פון נאם, ווייל דוא וועסטו זיין ב"י זיך נידערינג וועסטו דוא דיר אריין נעמען אין הארצען דיא
מרה פון מורא האבען פאר נאם. ווארום די וועסטו שטענדיג טראכטן אין הארצען פון האנען דוא
ביום נעקימען (אויף דער וועלט) און וואהין דוא וועסטו גיין ווען, דוא וועסטו אוועק גיין פון דער
וועלט, ווען די לעבסט נאך אויף דער וועלט ביזט די ניט מעהר גרעכענס נאר ווי אווארעם, און נאך
דיין שטארבען (וועסטו דוא ליגען אין דער ערד צוזאמען מיט אלע ווערים) און די וועסטו דיר בע-
טראכטען פאר העמען דוא העסט דארפען געבין דיין און חשבון (אויף אלע זאכען וואס דוא האסט
גמאהן אויף דער וועלט), פאר הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון כבוד (וואס דיא נאנצע
וועלט דארפען איהם געבין כבוד), וויא עס שטייט אין פסוק שלמה המלך האט גואנט פאר נאם
אלע הימלען קענען ניט פארנעבען דיין כבוד, די הערצער פון די מענטשן קענען געוויס ניט פאר-
נעמען דיין כבוד, נאך וואנט דער פסוק נאם האט גואנט אין בין פוהל אויף דעם הימעל און אויף

אגרת הרמב"ן

תחשוב את כל אלה חידא מבוראך ותשמור את עצמך מן החמא , וזמדות האלה תהיה שמה
בחלקך , וכאשר תתנהג כמדת הענוה להתבושש מכל אדם ולהתפחד ממנו וכן החמא , או תשרח
עליך רוח השכינה וחי כבודה וחי העולם הבא , ועתה בני דע וראה כי המתנאה בלבו על הבריות
מיד היא במלכות שמים , כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים , שנאמר ה' כלך נאות לבש ונר .
זכמה יתנאה לב האדם , אם בעושר , ה' מוריש ומעשיר , ואם בכבוד , הלא לאלהים הוא , שנאמר
העושר והכבוד מלפניך , ואיך מתפאר בכבוד קונו , ואם מתפאר בחכמה , מסיר שפה לנאמנים
ומעם זקנים יקח , נמצא הכל שזה לפני המקום , כי באפו משפיל נאים וברצונו מנביה שופלים , לכן
השפל עצמך וינשאך המקום . על כן אפרש לך איך תתנהג כמדת הענוה ללכת בה ומיד , כל
דברך יהיו בנחת , וראשך כפוף , ועיניך יביטו למטה לארץ ולבך למעלה , ואל תביט בפני אדם
ברוך עמו , וכל אדם יהיה גדול מסך בעיניך , ואם חכם או עשיר הוא , עליך לכבדו , ואנו רש הוא ,
ואתה עשיר או חכם ממנו , חשוב בלכך כי אתה חייב ממנו , והוא זכאי מסך , שאם הוא דומא , הוא
שונא ואתה מיד . ככל דברך ומעשיך ומחשבותך , ובכל עת חשוב בלכך כאלו אתה עומד לפני
די ערד . את אז דו תעסק במראבסען דיא אלע זאקען תעסק דו מורא האבסען פאר דיין בשעפער את
דו תעסק זך היסען פון צו זינדעניען , את אז דו תעסק האבסען אין זך די סדות . תעסק דו זיין פרייליך
מים דיין חלק ומים חיסיל נאם האם דיר געבנין , את אז דוא תעסק דיר פירען מים זינדעניקייט .
דו זאלסט דיר שעפען פאר אלע מענטשן , תייל דו תעסק מענטשן או אלע מענטשן זענען בעסער
את פריקטער פון דיר , את דוא תעסק מורא האבסען פאר נאם און תעסק מורא האבסען צו זינדעניען .
דאקאלס תעם אויף דיר דווען די שכינה , און דיא שייקייט פון קבוד השכינה תעם דווען אויף
דיר , את תעסק לעבין צו עולם הבא . און איצט סיין ווען תיים מים דיין פארשאנקר און זעה מים
דיינע איגין דער מענטש האם איז גרויס ביי זך אין הארצען , און קראכט אז ער איז געקערט פון
אנדערע מענטשן זינדעניען ער גענון דיא מלוכה פון נאם , תארום ער בערומט זך מים דאס קלייד
האם נאם האם אנגעקליידעט זען עס האם זך אנגערויבן זיין מלוכה אויף דער וועלט . וויא עס
שטייט אין פסוק ווען נאם האם געקניגט אויף דער וועלט האם ער זך געקליידעט מים גרוסקייט .
את מים האם זאל דיא הארץ פון מענטשן ביי זך גרויס זיין , אויב מים זיין זייקייט , נאם מאכט
אָרעם את רייה , אויב מים דעם קבוד האם מענטשן זיגען איהם קבוד זיגער צו נאם , ווי גוס שטייט
אין פסוק דוד הקלה האם נאנט צו נאם . בייקייט און קבוד איז פאר דיר , וויא אזוי קען אפענטש
דך גרויס האלפען און בעריהטען מים דעם קבוד האם עס זיגער צו נאם , את אויב ער וועט זך
בעריהטען מים זיין חקמה , נאם קען צו געפען דיא שפראכע פון די מענטשן וואס ביידיען , און ער
קען אונזען געפען די עזות פון דיא אלטע לייט , זעה סיד אז אלע מענטשן זענען ביי נאם גלייך ,
מים זיין בעס ערנדערט ער דיא מענטשן וואס זענען גריא זך גרויס , און מים זיין וועלען הייבט
ער אויף דיא מענטשן וואס זענען גריא זך גענערי . דריבער וועל איד דיר זאגען וויא אזוי דיין פידרונג זאל
זיין מים זיין זינדעניקייט , את זאלסט שפענדיג זיין מים דעם פידרונג . זיינע אלע זייד האם
דוא תעסק ביידיען מים מענטשן זאל זיין מים אנדערע שטימטע . זיין קאפ זאלסט דוא האלפען
אראפגעבויגן , זיינע איגין זאלען קאנען אוממען צו די ערד , את זיין הארץ זאל פראכטען אויבען
צו נאם , את ווען דו תעסק ביידיען צו אפענטש זאלסט דו נים קאנען אויף זיין פנים , אום צו ערנד
דעקען איהם , את זאלסט פראכטען אז יעדער מענטש איז געקערט פון דיר , אויב דוא זאלסט דיר
בגעניגט מים אפענטש וואס איז א חכם אדער א רייכער דארפסט דוא איהם געבין קבוד , את אויב
דער מענטש איז אָרעם און דוא בייך אדער דוא בייך קליינער פון איהם , זאלסט דו אָרדאכטען
אין הארצען דוא בייך קעדר שולדיג צו נאם וויא ער , את ער איז קעדר צדיק פון דיר , תארום אז
ער האם געזינדעט האם ער דאס גמאהן אומגערין . און דוא האסט געזינדעט מוסההיליג , בייא
זיינע אלע זייד וואס דוא תעסק ביידיען , את בייא אלץ וואס זייד תעסק מודה את ביי אלץ וואס דוא

אגרת הרמב"ן

קדושא בריך הוא ושכינתו עליך, כי כבודו מלא העולם, וכדריך יהיו באימה וכיזאה כעבר לפני רבו ותתבייש מכל אדם, ואם יקראך איש אל תענונו בקול רם רק בנחת כעבר העומר לפני רבו, והיו זהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה, ובאשר תקום מן הכפר, תחפוש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו, ותמשפש במעשיך בבקר ובערב, ובוה יהיו כל יסודך בתשובה, והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה, והבן לנך לפני המקום ברוך הוא, ופחד רעיוניך, וחשוב הדבור קודם שתוציאנו מפוך, וכן תעשה כל ימי חיי הבלך בכל דבר ודבר ולא תחנא. ובוה יהיו דכריך ומעשיך ומחשבותיך ישרים, ותפלתך תהיה זכה וברה ונקיה, ומכוונת ומקובלת לפני המקום ברוך הוא, שנאמר תכין לבם תקשיב אוניך. תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע, ולא תפחות לקיימה, וללכת בה תמיד אחר השם יתברך, למען תצליח בכל דרכיך, ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים, ובכל יום שתקראנה, יענוך מן השמים, כאשר יעלה על לנך לשאול עד עולם, אמן סלה:

ועסקם בראבתי. את צו יעדער צייט, ואלקם די פראבתי אין הארצין גליה. הוא ואלקם געשטאנען פאר תקדוש ברוך הוא אין שכינה אין אויף דיר, ווארום דער קבד פון גאם אין פול די גאנצע וועלט. דייע בייד ואלען זיין קיט טרא, אוי וויא א קנעקט וואס שטייט פאר זיין הער, און דוא ואלקם דיר שפען פאר אלע קענטשין. און אויב א קענטש וועט דיר רוקען, ואלקם די זיידים נישט ענטערין קיט אהייבע שטימקע, נאר פאקעלאך אוי וויא א קנעקט וואס שטייט פאר זיין הער. און דוא ואלקם זיין געהים צו לערנען שפענדיג אונעלכע טורה וואס דוא קענטם קניס זיין ושלחן ערוך, און אז דוא וועקט לערנען אנדערע ספרים (אויסער שלחן ערוך) און דוא וועקט אויפשמין מן ספר אונעק צו זיין ואלקם דוא וועקן אין די זאכען וואס די האקט גלענענט, פאקער אין דא א פאך וואס די קענטם שוין קניס זיין, און אלע פרייהיטאקען ואלקם די קעטראקטען די זאכען וואס דוא האקט גמאהן ביינאכט, און ביינאכט ואלקם די בראבאקטען די זאכען וואס די האנט גמאהן דעם גאנצען קאנ, און פאקער אין דא אונאך וואס קען בארף אויף דעם קאהן השאבה, ואלקם דוא באלד קאהן השובה, און אז דוא וועקט אוי קאהן, וועקט די זייביג קאהן השובה, און וועקט אויף דיר קיין וינד קאבין. און ווען די וועקט באוונען, ואלקם די אפ קאהן פון דיר אלע וועלסליקע זאכען, און ואלקם אנגרייטען די פראבאטיג פון זיין הארץ צו תקדוש ברוך הוא, און ואלקם זיין סאכען דייע געדאנקען פון וועלט זאכען, און איידער די וועקט ארויס ביינען אונארט פון זיין טייל ואלקם פריהער פראבאקטען אויב די ואלקם דעם ווארט ביינען, און אוי ואלקם טאהן די גאנצע זייט וואס די וועקט לעבין אויף דער וועלט דאס נאקעשע לעבין (ביי יעדער זאך ואלקם די פריגער פראבאקטען אויב די ואלקם די זאך ביינען ארדער זיין, אויב די ואלקם די זאך קאהן ארדער זיין וועקט דוא נישט וינדנען. און אז דוא וועקט אוי קאהן וועלן זיין גליה דייע אלע בייד, און אלץ וואס די וועקט קאהן, און אלץ וואס די וועקט פראבאקטען וועט זיין גליה. און זיין קמלה וועט זיין זיין און קלארה, קיט נוסע פונות, און זיא וועט זיין אנגענוקען פאר גאם, זיא עס שטייט אין פסוק דוא טוהקט אנגרייטען זייער הארץ צו דיר, און דייע אונערין פארענטען זייער קמלה.

דעם בריף ואלקם דוא לייגען זיין קאהל אין וואך, און ואלקם נישט טינערין פון צו זאקניס זיין וואס אין דעם בריף שטייט, און ואלקם זייביג זיין דייע וועגן נאך דעם גבאם פון תקדוש ברוך הוא, וועקט דוא גלוקען אין דייע אלע וועגן. און וועקט וועק זיין האבן עולם הבא וואס אין קענאלטען פאר דיא צדיקים, און יעדער קאנ וואס דוא וועקט לייגען דעם בריף וועט קען זייערען פון דיסעל אלץ וואס זיין הארץ וועט נאר פארלאנגען, ביז זייביג. און סלה:

ארתות הדיים

ממתן כאשר הוא רצונו כי בירו למלאות חסרותך ולתת מרף בני ביתך. (ל) דע את אלהי אביך ודברך במאזני צדק תשקול והיין צדק יהיה לך ויקל בעיניך הוצאות מסונך מהוצאות רברך ופוך אל יסודי להוציא דבר רע עד אשר תשקלוהו במאזני שכלך. (לב) וידוי על עונותך עוב ובוקר אל יחמר, חכרון ציון וירושלים בשבתך לב ובראנה ובאנחה ובדמעה. (לג) זכור את יום המות המיד צדידה לדרך הכן ושים בין עיניך שני אלו תמיד והיו מומונים לך ליום הפירוד וממתן ברמעה חמסה ויבהלוך רעיוןך מדי זכרך חרדת רבי יוחנן ז"ל. (לד) חבר טוב היה ליראי יי התחבר בחברתן ומחברת פועלי און רחוק, ואהוב המוכיחים. (לה) טוב יושר לך להמעט בעיניך פעולותיך תפוכים ולהגדיל פשעך ולהרבות חסדי בוראך ויוצרך מבטן ונותן אכלך כעתו ולא חתיה משמש עם לקבל פרם בעשותך מצותיו. (לה) יומם ולילה זכרו מפך אל ימוש, בשכבך תשנה באהבתו, ובקוםך ובהלוכך תמצאנו, והקיצות בו תשעשע, והוא יישר אורחותיך. (לו) כוון בתפלתך כי התפלה היא עבודת הלב ואם בנג ידבר לך ולא מלכו הלא ידור לך ומה תעשה טפה מרוחה לפני מלכו של עולם ולא תהיה בעבר שמסרו לו מלאכה נבכרית לשכונה וחבלה ואיך יעמוד לפני המלך, ומה טוב לבקש סליחה על אמרך מלח לנו בלא כונה, ואם אי אפשר בכל התפלות ברכה ראשונה של שמנה עשרה ופסוק ראשון של קריאת שמע אל יחמר כי לא יצא ידי חובת התפלה מי שלא נוון בהם. (לז) למד פרשיותיך עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ופי' רש"י ז"ל ותרקק בו

לד סגא און נאכט זאל גיט וויסען, דו זאלסט גיט קאנן ביין פארזיכערונג זויף ביין געלט, ויארט דאס איז פאנטיגייב פון עבדיה זיך ריגען. און דו זאלסט פארשפרייטן ובעבדן ביין געלט זויף וי זאכן וואס קאם וויל, זויף תורה און סגולה את צדקה, ויארט גאט קען דיר צוריק געבן דאס געלט וואס דו וועסט זאמלען פון זייגעטענישן, און ער וועט דיר געבן אגערעט געלט צו שפייזן זיינע שטוב קענטשין. ל דו זאלסט וועסן דעם גאט פון דיין פאטער, און זיינע רייד זאלן זיי געווארן זיי מיט אריינפירן וואן זאל, און דו זאלסט זאכן אריינפירן: גאט ווארער קען מינים ביין ווארם יא, זאל זיין אהרן, עס זאל זיי דיר גרינגער זיין ארויס צו געטען געלט פון געשענע, שידער ארויס צו זיידן אונארם פון מיל. און דיין מיל זאל ויט זיילן ארויס צו זיידן אשליכטן ווארם, זיי דו וועסט ארישר זאכער קלערן מיט זיין שכל אויב דו זאלסט דעם דאקט ביידן אדרט זיין. לאט דו זאלסט זאכן וידוי זויף זיינע עבירות און דער פרייה און זיי נאכט. און דו זאלסט צעדעקן זיין און ירושלים מיט אצוראכין הארץ און מיט שערן און מיט די קענטשין און מיט פארערן. לאט דו זאלסט אשענדיג געזינגען אז קום וועט קומען אפאן וואס דו וועסט אשטארבן, און דו זאלסט דיר אונגרייטן אפיי צו דעם זייביגען וועג, און זיי נאכט ווען דו וועסט דיר ליגן זויף ביין געט זאלסט פיל זיינען מיט פארערן, און אז דו וועסט דיר דערקאנען די ארעק וואס רבי יחזקונו צו זאיי האם געהאט פאר זיין שפייזן. וועלן זיינע געדאנקען דער שראקן ווערן. (לז) דו זאלסט זיין אטקער חבד צו דיא קענטשין וואס האבן סאך פאר גאט. דו זאלסט דיר געקענטן וואס צו זיי. און זאלסט דיר דערזייערן פון די קענטשין וואס זאכן אומקענט. זאלסט ליב האבן די קענטשין וואס שפראכן דיר. (לח) ווי פיל טפע פשעים דו וועסט האבן זאלן זיי זיין זיי דיר זייניג. און ווי זייניג עבירות דו וועסט האבן זאלן זאלן זיי זיין זיי צו פיל. דו זאלסט דיר פארשפעלן ווי פיל זאלסט ווערן גאט מיט דיר זיכאון, פון דער צייט וואס די פירם זיכאון געקראן. וואס ער האט דיר געגעבן זיין עסי פון דער צייט. און ווען דו וועסט קאנן די סגולה זאלסט זיט קאנן פון ווען דעם שבר וואס גאט וועט דיר געבן.

ארתות חיים

כאשר תוכל וכן יהיה לך בנמרא כי העוסק בנמרא מדה טובה ונותנין עליה שבר אין לך מדה טובה הימנה ותנן ותלמוד תורה כנגד כולן :

ליום שלישי

(לט) מכל מאכל אשר יאכל ומכל משקה אשר ישתה אל תהיה בלא ברכה תחלה וסוף וזונון בה כאשר תוכל וכסה ראשך בשתזכור את יי ותמגר עיניך כי מדי דברך בו אל תהי כאמור בפיו ובשפתיו כבדוני ולכו רחק ממני . (לס) נמול ידיך להפלה ולאכילה ובעת צאתך לצרכך כדך אשר יצר ועל נטילת ידים לא תברך אם לא קנחת או שפשפת ותרצה להתפלל מיד או תברך אשר יצר ועל נטילת ידים . (מ) גרילים העשה לך על ארבע כנפות כסותך למען תזכור לקדש עצמך בכל דבריך והוי צנוע בבית הכסא ועם ביתך כי אפי' שיחה קלה שבין איש לאשתו עהיד ליהן עליה את הרין ואל תנהג עצמך בקלות ראש ויהי מורא שמים עליך והשמר מלהתכבד באשה ואפילו פנויה , ומוזות על פתחי ביתך אל יחסרו . (מא) סוד אחר אל תגל גם את הרברים אשר ידברו לפניך שלא על דרך סוד ממנע בקרב לבך גם אם תשמענו מאחר אל תאמר כבר שמעתי זה ומשובבת חיקך שמור פתחי פיך . (מב) ערב ובוקר וצהריים שמור העתים הקבועים להפלה ופתח לך שעה אחת קודם תפלה והוי זהיר שתהיה מעשרה הראשונים ואל תדבר שיחה במלה בבית הכנסת ותפליץ על ראשך ועל ודעתך אל יחסרו . (מג) פלם מעגל רגליך לישר עצמך בדרך בנינו במאכל ובמשתה ובכל מדותיך ואל תס ימין ושמאל ובדיבורך ובהסברת פנים עם האמונה ודרוף אחר השלום . (מד) קבע עתים לתורה קודם אכילה ושכיבה ודברת בס על שלחנך והזהרת

אויך נישם קקען , אונ זאלסם זעהן אז אויף דינע פריגען זאל אייביג זיין פוהות . מא זאלסם גיט אויסזאגן אפריינדן סוד , אפילו וואס מען וועט ביידן פאר דיר אונ געס וועט גיט זיין ב'סוד , זאלסטו דאס אויך געמאלטן אין זיין הארצין , אונ זאלסטו גיט זאגן פאר קיין פגענש . אויב איינער וועט זיך פגעס דערציילן , אונ דוא האסט שוין די זאך געזעהן , זאלסטו גיט זאגן אויך האב שוין דיא זאך געזעהן , אויך וויל דאס טוין גיט הערן זאך אפארהל , נוארום זענער וועט פאר שעקס ווערן , נאר זאלסט דאס הערן זאך אפארהל פון דעם פגענש אויך . אונ זאלסט גיט אלץ דערציילען זיין טייב . ס'בו דו זאלסט היפען אז דאזעלען זיין די צייטן וואס זענען אויסגעזעסן צום באוונגען , אונ אשעט פרייער פאר'ן באוונגען זאלסטו געבראכטן אין זיין הארצין פארנוועסן דו זאלסט דיר באוונגען . דו זאלסט זעהן אז זיין פון דיא ערשטע זעהן וואס קוקען אין שיהל צום באוונגען . אונ אין שיהל זאלסטו גיט ביידן נאר זאלענע בייד וואס ניקער צו אפגעה , זאלסט אלע קאג האבן פאלן אויף זיין האנד אונ אויף זיין קאפ . ס'בו אין אלע זאכן זאלסטו זיין מיטעל , מיט עסין מיט פרייגען , נישם צו פיל עסין , נישם פאקסין נישם עסין פיינעך עסין אונ נישם פרייגען פיינעך נויט , אונ נישם עסין ברויט מיט זאלץ , נאר אלץ נאך דעם פארדינסט . מיט דינע אלע קוזת זאלסטו זיין מיטעל , נישם צו פיל ברוקנות , אונ נישם צו פיל אקוריות , נישם צו פיל קארט , אונ נישם צו פיל פארבריינגען , אונ אזוי אין אלע אנדערע קוזת , זאלסט גיט אפגיין העקס , נישם לינקס , נאר מיטעל מיט בייגע בייד זאלסט דוא אויך זיין מיטעל , גיט צו פיל ביידן , גיט צו פיל שנויגין . אז דיר וועט קוקען א פגענש אונ דוא וועסט אים נויזן א פביילאך קנים , זאל דאס זיין מיט אפ'ט זענער נישם דו זאלסטו קראכטן אין הארצין אונדערש . דוא זאלסטו זאכונגען צו האבן שלום מיט אלע פגענשין . ס'בו זאלסטו אויסזעצן צייטן וואס דו זאלסט אין זי לערנען תורה , פאר זיין געהן אונ פאר זיין דרייטן זיין , אונ זען דוא זעט פ'י

גוט פארישפיון די נפרא , נוארום דאס לערנען פון נפרא איז פריער ביי גאט אונ גוט גיט שקרי פאר דעם לערנען , ווי פיר האבן גלעניגט , תורה לערנען געשפייט געזין אלע קוזת :

יום שלישי

לוח ז'ו דו וועסט עסין זענער דו וועסט פרייגען , זאלסטו זיין געהיט צום פאקין אפריינד פאר דעם עסין אונ פאר דעם פרייגען , אונ נאך דעם עסין אונ נאך דעם פרייגען . אונ זאלסט אין זענען האבן צו ליבן גאט , אויך דעם עסין אונ אויך דעם פרייגען וואס ער האט דיר גיגעבן . אונ זאלסט זיין זיין ווי די פגענשין וואס מיט דעם מויל גיגען זיי ב'סוד צו גאט , אונ דאס הארץ איז נאר ווייס פון גאט . זען דוא וועסט דערמאנען דעם נאכטן פון גאט זאלסטו ברעקן זיין קאפ אונ פארמאכין דינע אויגן . (לס) זאלסטו וואשן דינע הענט צום באוונגען אונ צום עסין , אונ זען דו האסט פאקסין געזען אונדער ארזים געזאנגען פון בית הקפא זאלסטו וואשען די הענט אונ נאזן דיא ב'קה אשך יצר , אונ אויב די הענט ביינע זענען אוסברין טייל דו האסט מיט זיי אפגעווישט דיא עשקנה וואס האט ארזיך געשפריצט אויף דינע קליידער , ענער טייל דו האסט דיר ביינ געמאכט אין בית הקפא , אונ דוא וואשט דיא הענט אונ נאכעס ווילסטו באלד באוונגען , זאלסטו נאזן צוויי ברבות , אשך יצר אונ על נטילת ידים . ס'זאלסט דיר מאכן ציזית אויף די פיר גקן פון זיין קלייד , זאלסט געדיינקען זיך צו טייליגען זיי אלע זאכן , אפילו זען דו קינט אין בית הקפא זאלסטו זיין מיט פרוסקיים , אונ זיין פירען מיט זיין טייב זאל זיין פרוסקיים , נוארום דען דער פגענש ווערט געשפאט , רעכטנס פון אים צווישען די צווייזת אפילו אפרייגען נוארום וואס ער רעדט מיט זיין טייב גיט וויא מען בארף , אונ דער קאפ דינער זאל גיט זיין פרייט פון סוכא פאר גאט , נאר דיא סוכא פון גאט זאל אייביג זיין אויף דיר . אונ זאלסט דיר היפען גיט צום קוקען אויף אפ'ט אפילו אויף אונדעק וואס האט זיין פאן זאלסטו

ארחות חיים

כאנשי ביתך להוריהם על פי התורה בכל הדברים הצריכים אזהרה לשמור פיהם ולהתחלל בו תחלת דיו של אדם קבעת עתים לתורה. (מ) שמח בשמעת תוכחת כמזוא שלל רב והוכח לחכם ויאהבך כי טובה תוכחת מגולה מאהבה ממתורת ולמוכחים יעם. (מז) בתחלה מעשין הבם סופה חזי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה כי החכם עיניו בראשו. (מו) הוחד שלא חסמוך בלבבך ושבע עצה וקבל מוסר והיה צרי לעשות כל מה שמוסר עליו לעשות ומכל משמר נצור לך. (מח) אל תקום מסמתך כאיש עצל כי אם בוריותו כדי לעבוד ליוצרך. (מט) אל תאחר לרוץ בהרה אל בית התפלה ושמרת רגליך פניו סמונפות אל תשים לכך אחרונה בשעת התפלה והתכוין לכוך ליוצרך. (נ) אל תדבר בלעני שפה ובלשון אחרת כל עת שזחזון מתפלל ותענה אמן. (נא) אל תגשה פגיעת המות שתבוא פתאום ותזכור מעמד הרין. (נב) אל תתעסק במצוה כדי לקבל פרס ואל תרחק מן העבירות מפני העונש רק עבור מאהבה:

ליום רביעי

(מ) אל תתירשל כמצות אם בא ליוך ותעשנה לשיש בלי איחור. (נד) אל תתעצל בנרמת הלבנת שאם לא זכו ישראל אלא להקביל פני שכינה בכל חודש דים. (נה) אל העשה רבר שילענו הנביות שדרכם להעלים המצבות ולגלות הרעות. (נו) אל תקלה אביך ואמך ואל תצער אותם בברם כפי יכולתך כל ימיהם. (נז) אל יהיו פניך ועומות נגד עוברים ושבים וקבל זהתם בפנים מאורים. (נח) אל תשכח להעניק להם צידה ולעשות לוויה להם ותנחמם בדברים. (נט) אל תשים

דמם כיש את גמס, ואלקסו אויך לערנען אביסעל תורה. ואלקסו פונאמין דייןען פאטוב פונעןשין ויאלן ויך פירען ווי די מורה האם גיבאפן ואלקסו ווי פונאמין ווי ואלן. היפען זייער מיל. פון קללות און פון שטיות. און פון נדדים, וזו ואלקסו וויפען ווען פון געקום דעם פונעש צום קישקס, דאס פירשטע פונעם פון אים אויב ער האט אים פונעם צייטן, אז לערנין תורה. מוח פון דאס וועקס הערין סופר ואלקסו דיך פרייען גלייך ווי דאס וואלקס בעגליקס גיטארין פים אגורעט קציותה וז ואלקסו פונקראפן צו אהקס וועט ער דיך ליב האבין, ווארום עס איז גלייך אז איינער וואקס דעם אנדערין די אומערקט וואס ער טוט, איינער ער זייזט אים נאר ליבשאפט און די צולות אומערקטס וואס ער טוט בעהאלט ער זיי דיך און נאקס אים גים. און דאס פונקשין וואס פונקראפן און ווי נחה ויער פונקראפן איז פון גענופען ווארנין, ווי וויא וים. מוז ווען דאס וויקסס פון צו פאנן פונאך ואלקסו ווען וואס דער בליך וועט זיין פון דאס פונך, און אויב דו האקס פאנדין געלש ווענין אפצוהר. ואלקסו די סעודה גים אפצוהר לאמין, נאר ואלקסו ברעכענען דעם ליכר וואס דאס וועקס האבין צו מולך נקא פאר דיא קצוה, און חודש דו האקס ליכר פון א גבירה ואלקסו די גבירה אונדעק לאמין, ווארום דאס ואלקסו ברעכענען דעם פאנדין וואס דאס וועקס האבין פון דיא גבירה צו מולך נקא, דער דקס מוח האקען פרייער וואס פונעם וועט וויי, ער טוט כהקען אויף די וועלש וואס יענע וועלש וועט וויין. מוז דו ואלקסו דיך היפען גים צו פארלאזן ויך אויף דיין אייגען פארן, נאר דער דיא פצה וואס פונקערע פונקשין וועליון דיין וויגין, און אז איינער וועט די וואגין סופר, ואלקסו דאס פארנעמען און פאנן ווי פון וועט זיך וואגין, און וואס דו בארעקסט פאנן, ואלקסו דו טאנן פים געשווינדיקייט, גים פים פוילקייט. און פון אלע תישונג ואלקסו היפען די פארן ריינע. מוח ואלקסו גים אויף פשוין פון דיין בעט פים פוילקייט, נאר פים געשווינדיקייט. אז דייען דיין באשעפער, מוז אז דו וועקסט בארעפן זיין פון שיקל בארעפן, ואלקסו דאס זיין פים געשווינדיקייט, ואלקסו

דמסן זיינע פים זיי ואלן גים וויין אייגענדיקס פים אסר ביינדיים, ווען דו וועקסט בארעפן ואל גים פונקשין דיין הארץ וואס אברקעלש ואלקסו נאר פונקראפן צו לייען וויין פונעם. ו די זאנעט צייט וואס דער ווען וואקס פונקראפן פונקראפן אונדער אנדערע קבלות ואלקסו גים ביידין פונקראפן וויך, נאר ואלקסו ווערין די דיקה און געשערין פון. מוז ואלקסו גים פארנעקס פון דער מוח פון קען פונקען פונקען פונקען. און ואלקסו געברענגען דו בארעקסט פשוין צום קישקס, נבז ואלקסו גים פאנדין סעודה ווענין פונקראפן, און וואקסו דיך גים דעם ווייזערין פון געברירה ווענין דעם פונקראפן, נאר ואלקסו פאנדין סעודה, ווייל דאס וואקס ליב נאם, און ואלקסו גים פאנדין געברירה אויך ווייל דו פונקס ליב נאם:

יום רביעי

גזו אז עס איז געקענען דיא צייט צו פאנן א סעודה ואלקסו וויא גים פאנן פים פוילקייט און גים אפטייען אויף פונעם. נאר ואלקסו וויא באלד פאנן. דאס ואלקסו גים זיין מיל צו פקבש ויין די לבנה ווארום ווען יודען וואקסן גים בערר חכה ווען נאר צו די אייגע סעודה, וואלש זיי געט ווערן. ווארום פקבש ויין די לבנה איז גלייך ווי זיי וואקסן גייערן די פונקראפן, דאס ואלקסו גים פאנן פונקראפן ואלן לאבין, ווארום עס וועט דאס פונקראפן וואס וועלען גים וואגין די טעק סעודה פון פונקראפן ווי וואגין נאר די פונקראפן סעודה. זיי וואגין גים די פונקראפן נאר די פונקראפן. ווי וואקסן גים פארשעקען דיין פאקער און סופער, דו ואלקסו זיין זיין פונקראפן זיין. ואלקסו זיי גענין בבלר ווי דאס וועקסט נאר קענען אזוי לאנג ווי זיי וועליון לעבן, מוז אז עס טרעטן צו דיך געטא ואלקסו גים ווייזן פאר זיי אפצוהרענע פנים, נאר ואלקסו זיין אויפגעקען פים אפצוהרענע פנים, און אזוי די געקום וועט פונעם פונקראפן וואס בארעפן אונדעק פארן, ואלקסו דו זיין זיך פשוין אויף דעם וועט, און ואלקסו זיין געלייערן פון אויסער די פאקטא, און ואלקסו זיי פרייפערן וויס טעק ביידי. גזו דו ואלקסו גים כהקען אויף דעם ביינערין פון די וואקס

יום רביעי

[חזק לישראל ע"ט]

ארתות דיים

ליום המיש

(טז) אל תרבה לשמוח חכו כי רוח חייך אתה נתר מעפר ואחריתך רמה . (סה) אל תאמר על שום כצוה אעשה אותה למחר שמה לא תפנה לעשות . (טז) אל תפרד מהגויית חכמה ומסור וחתאבק בעפר רגלי חכמים ותתחכם . (טז) אל תניח דרך חסידות אף עינים שמלענין עלך ואל תבוש לדבר כצוה . (טז) אל תקפץ ירך מליתן תמיד אל העניים ולאבינונים ומבשרך אל התעלים . (טז) אל תאחר לרוץ ולמהר ולהכין לפניהם שלחן ולחם כי שמה הם רעבים . (טז) אל תתעצל להביא מעשר אל בית האוצר כי מתן במתן יכפה אף . (טז) אל תביש למי שהוא קמן מנך בעבודה ובידאה כי אם לגדול ממך . (טז) אל תרים ירך על חברך ואף אם הוא מקלל את אבך ואת אמך במיד . (טז) אל תוציא דבה ולשון הרע על שום בריה ולא לוות ורכילות . (טז) אל תהו נבהל להשיב בעוות למי שאמר רברים אשר לא מוכים . (טז) אל תשמע בחוץ קולך ואל ותהיה צוח כבהמה ודבריך יהיו בנחת . (טז) אל תלכין פני חברך כרבים כי העושה כן אין לו חלק לעוה"ב . (טז) אל תראה יכולת נגר שום אדם אם ירך נברה כי לא תרע אם תחלוש . (טז) אל תדרוך ארץ הבבד ולא העלה במעלה שאינה ראויה לך . (טז) אל [תתנאה אם] וכבודך בני אדם פן יכעב רשפילוך . (טז) אל תרף ירך מלכבש רעים ואוהבים ואל ימעט לפניך שונא אחר . (טז) אל הנגח נקח חברך ואל תחליש דעתו כי זה מנהג לחסירי דעת . (טז) אל תאמר בצדקתי העשרתי ותירא שלא תקבל שכר בעוה"ז . (טז) אל תמה את חברך מדרך טובה אל דרך רעה כנחן מציט ומריח וכיצא כוה . (טז) אל תאכל אכילה גסה עד שתמלא כריסך כי הרבה תלאים באים על רוב אכילת . (טז) אל תודי בטובאי יין בוללי בשר פן תשכח את בוראך ותחליא . (טז) אל תמיל אימה תיחח בדרך ביתך כי הרבה קלקולים באים על רוב מורא . (טז) אל תתחרד עם שום אשה חוץ מאשתך

נאט וואס האט דיר באשאפיק און ביים יעדער נאך וואס דו וועסט קאמין, ואלקס וועט זען פון קאמין פון וואס וועט זען, דא וואקס דיר שפענדיג פארשפעלן נאט פאר דיא אויגן, פני ווי ער שטייט פאר דיר און וועט נאט דא מורקס .

יום המיש

פיה וואס וואקס דיר גיט פיל פרייען, געבייטן ווי זיין לעבן פון נאך ווי אפרינג, דו ביים געשאפטן געווארן פון צדק, און זיין סוף וועט זיין די ווערס וועלן דיר עסן, עתה דיא קענען וואס דא קענעט פארום הייב, וואקסו גיט זאגן דא וועסט ניא קאמין פארום, קאמער קאמין וועסט דא ווא גיט קענען פארום, עתה דו וואקס דיר גיט אפשיידן פון צו לערנען קענען און מוסר, דא וואקס אפייגן זיין פייס תבנית, וועסט אייך קלוג ווערן, עתה דא וואקס גיט אונזעק זייגן זייגע שריקייט אפילו פון לאבס פון דיר, און וואקס דיר גיט לעבן פון קאמין א פנחה, עתה וואקס גיט פארבאכען זיין האנד פון צו געבן זיך צו אריבע לייט, נאך וואקס שפענדיג געבן, און זייגע פרייער וואקסו גיט פארנעמן, עתה אז עס וועלן אריין קענען צו דיר ארבעט לייט וואקסו געשוינגן ווי געבן עסן קאמער, וועט זיי ווענעריג, עתה דא וואקס גיט זיין פיל צו גריינגען דעם בעשר וואס צעהנטיל פארדינסט צו געבן צו ארבעט לייט, ווארום דער פונטש וואס גיט גרקה צו ארבעט לייט אין דערשפיל היינער ואל גיט וועסן, אפילו נאט און אויף אים ביי, ווערט געשפילט זיין בעט, פון וואקס גיט קענען אויף דעם פונטש וואס איז פרייער פריס ווי דו, נאך וואקס קענען אויף דעם פונטש וואס איז פרייער פון דיר, דו וואקס אייך זיך אזוי פרום ווי ער איז, מבי וואקס גיט אפשיידן פארום אויף זיין זכר אים צו אפלייגן, אפילו דא הערסט ער פליכט זיין זאפעט און מוסער, עתה וואקס גיט זיין לשון הרע אויף זיין פונקט, און וואקס גיט זיין רכילות, עתה אייב דו

(אם לישראל ייט)

614

אדנות חיים

ואמך ובתך ואפילו עם שתי נשים. (גמ) אל תשכח אשה ביפיה וכמוכב מעשיה יאשרוה הושומועים.
 (גמ) אל התן הפארת לעצמך ואל היקר נופך בעיניך ותקטין אה עצמך. (ק) אל תכהל מעשך.
 (קט) אל תרבה לרבר ברכים המועילין ובלא נזק כי אם בקוצר לשון. (קט) אל תרף יוד לקנות
 לך חבר נאמן ושסור אותו ואל האברוה כי טוב:

ליום ששי

(קג) אל תפתה את חברך בשפתי חלקות ובחניפות ואל תדבר כלב ולב. (קד) אל תכעוס לשום
 אדם כי אין אדם שאין לו שעה. (קה) אל התחבר לאדם רע וחומא וכעסן וכסיל פן תביא
 כלימות עליך. (קי) אל תעלה ברעתך לנצח את החכם כי לא תרכה על חכמתך חכמה. (קי) אל
 תהי קפוח לדבר מועט נגד שום אדם פן תלקט שונאים על חנם. (קי) אל תהי להוט לרעה הסתרים
 שבין אדם לחברו ודבר המכוסה ממך. (קי) אל תעש' כסתרה מה שתהבייש לעשות בגלוי ואל תאמר כי
 רואני. (קי) אל תחשוב עון למי שיכא להנהצל לפניך אם אכתי ואם שקר. (קי) אל תסגור על
 סתנת בשר ודם ותעבור לבקש מוונתוך. (קי) אל יהי ממוז שלך חביב עליך יותר מנופך כמו
 לעבור על המכס וללכת יחירי. (קי) אל תהן בלבבך קנאה שזו היא חולה רעה שאין לזו רפואה.
 (קי) אל תרגיל לישבע על נוסף טאפילו על דבר אמת. (קטו) אל תיחר לעשות תשובה שלמת
 ולכקש רפואה לחולי נפשך. (קטו) אל תעמול לרוח ואל תשמע דברים בטלים. (קי) אל תבנה
 שם רע לחברך כי המבנה שם לחברו אין לו חלק לעוה"ב. (קי) אל תבטח בעשך כי הבוטח
 בעשרו מלקט שונאים ויכשל תחת שונאיו. (קי) אל תהי סרבן אל אנשי עירך וכמול רצונך
 מפני רצון אחרים. (קכ) אל תרגיל עצמך לאכול חוץ מבייתך עם קיבוץ הרבה שלא לסעודה

אליו אין איין שטוב. נאד קים ביון וייב אדער קים ביון
 סוקער אדער קים ביון פאקטער פקטסו זיון אליון אין
 שטוב. אפילו קים צוויי ווייבער זאלסטו אויף יום זיון אין
 זיון שטוב. דו זאלסט נישט לוייזן אפאשה קים איד שיינדיגים
 זאג קים אידע נוסע מעשים. צום זאלסט נישט וויכען דורך
 שוין צו מאכן קים טייטשע קליינער און מים צידונג, ביון
 קערפער זאל נישט זיון ביי ריד טייטשער ווי ביון נשקח, דו
 זאלסט זיון קליין ביי ריד. קי דוא זאלסט נישט קארן זאנד
 טיכער געאליש. קא אפילו די זאכן וואס דו בירקסט ביידין
 זאלסט זיי ביידין זאנן קורץ. קט דו זאלסט דיר אויסוויכען
 פאקטער אפערליקען סאן, זאלסט אים האלפן זענען דיר, און
 נישט אפערליקען סאן זיך:

יום ששי

קט דו זאלסט נישט איבער ביידין ביון חבר קים זלאפע ביידי,
 און קים העקח, און זאלסט נישט ביידין צו אים קים דעם
 טויל און אין דארצין פראקטין אנדערש. קט דו זאלסט קיין
 פענסשין גערענען, ווארום גס איז גיקא אפעקטש וואס
 זאל נישט האבן אנליקליקע שעה, קען זיון ער נעם זליקליך
 נערין און דו נעמסט בארין זיון טוכה. קט דו זאלסט דורך
 נישט בעקסין צו אפערליקען פענסש, און זענען
 זאג אגאר, קאמער נעמסטו פארשעמס נערין דורך איהם.
 קט דו זאלסט דורך נישט שטארקען צו זאגן אנדערש ווי דער
 קעם זאגט. ווארום דורך דעם נעמסטו נישט קליינער נערין.
 פארקערט און דו נעמסט פאלגן דעם קעם נעם ער דורך
 לערנען הקפה. קט און איינער האם דיר ניקאה אפאדירן אין
 אקלייניקיים, זאלסטו נישט ביי נערין, און און איינער דעם
 סון דיר אקלייניקיים, זאלסטו אים געבן, זאלסט נישט האבן
 חיל זאקוויסקע שונאים. קט זאלסט נישט נערין וויסען

ארחות היום

מזוה. (קנה) אל תרגיל גופך להשתכר מיון פן תהיה מנוגה ותגבל את פיך ותתחרם. (קנה) אל תבעום באשתך ואם רחקת אותה כשמאל קרב אותה בימין בלא איחור. (קנה) אל תבהה ואת אשתך וכבר אותה ותסירנה מן החמא. (קנה) אל תהי רגיל לישב עם הלצים פחותי הגשפן פן יחפיווך. (קנה) אל תתעצל לבקש חכמה והייתך את חברך כסתר ודרך כבוד. (קנה) אל תדבר בלא עתו וכדבר שאין בו תועלת ושסור פתחי פיך. (קנה) אל תדבר עם מהולל ומשוגע שלא יקבל דברוך ויזכה אותם. (קנה) אל תהי כפוי מוכה וכבר כל מי שפתח לך פתח לבקש די ספוקך. (קנה) אל תוציא מפיך דבר שקר וכזב והיה נאמן לכל אדם ואפילו לנכרי. (קנה) אל תתעצל להקדים שלום לכל אדם ואפילו לנכרי מפני דרכי שלום. (קנה) אל תרגיל עצמך לעמוד בי אם אצל חכם ושבע והאזין דבריו:

פליק התנהגה אשר הקן הרב רבינו אשר ז"ל

ליום השבת

אחד היים למעלה למשכיל למען מור משאל ממה. (ה) שיפויש מעשר מכל ריוח שיבא וי תעלה בידו. (ג) שיהן מיד לצדקה אשר תשיג ידו ובסוף כל חרש ובסוף כל שנה זהב וחצי. (ג) שיתפלל ערב ובוקר בכל יום עם הצבור. (ד) שיניח תפילין בכל יום. (ה) שיקבע מזוזה בכל שערי ביתו המחויבים במזוזה. (ו) שיקבע עתים לתורה. (ז) שיהיה נאמן במשאו ובמרתו וכרבויו. (ח) שיכבד ולמדי תורה בכל יבלתו. (ט) שיוכח את עמיתו ולא ישא עליו חמא. (י) שידון את חברו לכף זכות. (יא) שימחול בכל לילה קודם שישיג לכל מי שחמא לו ברברים. (יב) שישתדל להכניס שלום בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. (יג) שיהיה את בני ביתו על התפלה ועל נמילת ידים ועל ברכת הנהנין. (יד) שיפרע התמיד בכל ששי. (טו) שילמוד הפרשה בכל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום ופי' רש"י ז"ל. (טז) שיקרא אגרת התשובה שזכר רבינו

יום השבת

אם סוף יעדר פארדינסס וואס גאם נעם דיד ג'נין, ואלקטו: אפשיידן אצדעקסיל איף זדקה. א ורען זנס קופס צווא דיר אצדעם פאן זאלקטו אים געבן נוי פיל דו געקעם געבין, גאר אין סוף יעבער חדש'ט אונ אין סוף יעבער יאמר סאנש געבין זדקה מיט איון סאחל איון גילדיון מיט אהאלבין גילדיון. א אלע פריה אונ אבענד נשעריה מנחה פערניט ואלקטו דאן ונגען מיט אפגנון. ד ואלקטו לייגן קפלין אלע סאג. ד ואלקטו נאבין סוחרת ביא אלע סידיען פון דין שטוב ו ואלקטו איםעצין צייטן צוא לערנען תורה. ז ואלקטו האנדלן קרליך אונ ריידין אסת. ח ואלקטו נובד דין דים קענשען וואס לערנען תורה מיט וואס דו נעקסט נאר קענען. ט ורען דו נעקסט זענן אונסערעס פון דין חבר ואלקטו אים שפראפין. י גאר ואלקטו אים גים וידלען אונ אים גים רופען וידלען. יא דו ואלקטו אייביג געקענען אויף דין חבר און קר און געבעט. יב אלע נאכט איידער דו נעקסט דו לייגן שלאפין ואלקטו סתיל זיך יעבער קענשען קאנן וואס געבין דיר געווינדעם. יג ואלקטו זעהן צו פאבין שלום נען צוויי קענשען נעלדן זיך קריגען, אדער צו אפאן אונ ווייב נעלדן זיך קריגען. ואלקטו פאבין שלום צווישען זיי. יד דו ואלקטו אגזאגן רייגע שטוב קענשען זיי זאלן דו רייגען אלע סאג. יו ואלקטו זיך נושען צום עסן. יז ואלקטו וואכן אברקה אויף יעבער עסן אונ פריגען. יח ואלקטו יעבער וואך ואלקטו לערנען די סדרה חקש מיט רש"י. יט מעגיד סדרה זיין צוויי סאל חקש אונ איון סאחל פרגעס. ס ווי דא וואך פון ראש השנה ואלקטו לערנען דעם פסי אגרת התשובה פון

קבא ואלקטו ד'ך היפען פון שטור צו נעדין, ווארום דער וואס איז שפור זאי פיאנס, אונ געבט מיאנקה רייד, אונ נאם תרקה. קבא ואלקטו גים זיין נעדין אויף זיין זייב, אונ אייב דו האפט זי דערנעיקען פון זיך מיט דא ליגע וואנד, ואלקטו זי באלד דערנעיקען צו זיך מיט די קעכעט קטנד. קבא ואלקטו זיין ווייב גים פארשעמען, ואלקטו איר געבין כבוד, אונ ואלקטו זיא דערנעיקען פון גבירות. קבא ואלקטו גים זיענען צוזאמען מיט די מענשען וואס לאכן פון תורה אונ מצות, סאמער נעלדן זיי ד'ך פאבין וינדען. קבא ואלקטו ד'ך גים טילין צוא זענען תרקה, אונ ואלקטו שפראפין זיין חבר און דערשטייל אונ מיט גבוד. קבא ואלקטו גים ריידין און זיין צייט אונ ואלקטו גים ריידין אונדן וואס עס נעקט גים. אונ ואלקטו אכטונג געבין פון וואס צו ריידין. קבא ואלקטו גים ריידין מיט אפענשט וואס איז פארשישט אונ משענע, ווארום ער נעמט גים אן געפען רייגע רייד אונ ער נעמט זיי פארשעמען אונ נעמט לאבן פון זייא. קבא זאן איידער קאם דיר גיטאון אטיבה ואלקטו גים פאר לייקענען די טובה, גאר ואלקטו די טובה אייביג געבויקען אס צוריק אפסאחן אטיבה. אונ ואלקטו געבין כבוד צו דעם קענשען וואס קאם דיר געוויקען אנועג וויא אזוי דוא ואלקטו קענען פארדיגען זיין פריקה, קכס ואלקטו גים ארויס ריידיען פון זיין טייל אליגען, אונ ואלקטו זיין געגלייבט ביי יעבער קענשען, אפילו ביי אנוי אויך. קל דו ואלקטו געבין שלום צו יעבער קענשען, פריער איידער קר אונס דיר שלום, דו ואלקטו זאגן צוא יעבען גוט מאנגען, טום שבת, פריער איידער קר אונס דיר גוט מאנגען, אונ אפילו צו אנוי ואלקטו אויך איון סאחל. קלא דו ואלקטו ד'ך געוויקען צו זיין צוזאמען מיט תרבים, אונ ואלקטו הערין אונ פארנעמען זייקע רייד.

תפלה לאומרה קודם לימוד הלכה

כמוכין להעשות לה מרכבה . ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתוכך את רוחי ונפשי
שהיו ראויין לעורר מיין התאין ע"י קריאת הלכה הזאת ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את
לימוד הלכה הזאת . ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו .
ברוך יי לעולם אמן ואמן :

עוד יחוד א' להלכה יכוין בקס י"ה בלירוף א"כ כוס

אֵתָהּ בְּיָהּ גְּיָהּ דְיָהּ הָיָה וְיָהּ הָיָה מְיָהּ יֵיָהּ בְּיָהּ לְיָהּ כְּיָהּ נְיָהּ סְיָהּ עְיָהּ פְיָהּ צְיָהּ
קְיָהּ רְיָהּ שְיָהּ תְיָהּ :

תפלה לאומרה קודם לימוד קבלה

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחרא שם י"ה בו"ה ביחודא שלים בשם כלי ישראל
ולאקמא שכינתא מעפרא הריני לומד בספר קבלה (פלוגי) שהוא כנגד תפארת דזעיר אנפין
דעולם האצילות שבו שם מ"ה כזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א לעשות לו מרכבה . ויהי רצון מלפניך יי
אלהי ואלהי אבותי שתוכך את רוחי ונפשי שיהיו ראויים לעורר מיין התאין על ידי קריאת כפר
הקבלה הזה . ויהי נועם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו .
ברוך יי לעולם אמן ואמן

משפט הקריאה

זה יהיה משפט הקריאה לעולם כשתקרא פסוקי תורה בין ביום בין בלילה תקרא הפסוק שני
פעמים מקרא ופעם אחת הרגום אבל כשתקרא נביאים וכתובים א"צ לקרות אלא פעם אחת
מקרא ופעם אחת הרגום ואם שכח או נאנס יום אחד ולא קרא הסדר של אותו יום אין לו ונשלומים
ביום שלאחריו אלא יקרא הקריאה של אותו יום שהוא עומד בו ר"ל שאינו מתקן בקריאה של יום
השני מה שהיה לו לתקן ביום שעבר שזה אין לו תקנה אבל לעולם כרי להתקן מזה צריך
לתקן ביום ב' צריך לקרא הקריאה של יום שעבר תחלה ואחר כך יקרא הקריאה על אותו
יום ואם לא יעשה כן נמצא מעוות כל אותו השבוע וה' יכפר בעדו . וכן אם אירע שנוע אחר
של שני פרשיות מחוברות א"צ לקרות באותו שבוע הסדר של שני הפרשיות אלא יקרא הסדר של
הפרשה הראשונה שבהם . אבל אם אירע שפרשה אחת נקראת בשני שבועות כגון שחל בה י"ט או
בשלשה שבועות כגון שחל יום ראשון של פסח ביום שבת לכני חוצה לארץ שנמצאת הפרשה של
אותו שבוע נקראת בשלש שבועות או צריך לקרות בכל שבוע ושבוע מאותם השבועות הקריאה של
גותה הפרשה שלא נקראת עדיין בשבת כצבור :

נסחי דוקנא

נסח כותת פשמיזת לאשר בא במוד ד לכיין בכל יום חקית עולם
על פי כתבי הקדש האמתיים *

יסוד מלכות כתובינו

כלי חילון הסגרת ד"ל נטש
דלת יוד. כלי חלמי חום שין
שין דלת שין דלת יוד. כלי
פטיש דנחמה יארהזנדוי. כלי
טיטן טקבא ד"ל א אד ארז
ארני. לורות פטישים דנר"ג חיה
דיסד יודע וודע דמלכות
ימנה טקס ד"ל :

נצח הוד נביאים

כלי חילון"ה ד"ל נטש צבאות
כלי חלמי חום צ צב צבא
צבאו צבאות. כלי פטיש
דכמה דנחמה יודע. כלי פטיש
דכמה דוד לודי לורות פטישים
דנר"ג חיה דלמ יודע דוד
יודע :

עשיה תת תורה

כלי חילון הסגרת ד"ל נטש
יודע. כלי חלמי חום י ייה
יוד יודע. כלי פטיש כמה
יוד דא ווא דא לורות פטישים
דנחמה חיה יודע :

בריאה הלכה

חומר נמיסה טיטנה של
ככלי דטקבא זכריאה אל:
נבורה נמיסה טיטנה
כמזכר אברסון:
ת"ת נמיסה טיטנה כמזכר
השהפא
נצח נמיסה טיטנה כמזכר
בם:
הוד נמיסה טיטנה כמזכר
כמוכן:
יסוד נמיסה טיטנה כמזכר
ש שר שרי וו אד אדת
ארני

יום ה' פ' זרעים
יום ז' ס' מעד
יום ג' פ' נשים
יום ד' ס' גזיקין
יום ה' פ' קדשים
יום ו' ס' מהרות

יצירה משנה

חומר דטקבא דלירות ונמיסה
חלמיסה של ככלי אלף לבד
אלף לבד:
נבורה טלה ונמיסה חלמיסה
אלהים:
ת"ת טלה ונמיסה חלמיסה
צבאות:
נצח טלה ונמיסה חלמיסה
א אל:
הוד טלה ונמיסה חלמיסה א
אל אלה אלה אלהים:
יסוד טלה ונמיסה חלמיסה
שרי:

אצילות

קבלה

היא כחמרת דלילות יסין צ בכל יום שס יוד דא ווא דא.

Copyright © 2000 by the author. All rights reserved.